ב"ה

אין ליכט
פון תורה

ספר

דברי תורה

והוא

קיצור שלחן ערוך

אידיש

63

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשל"ד לפ"ק

ספר דברי תורה

והוא

קיצור שלחן ערוך

בלשון עברי טייטש מסודר על שבתות השנים. להורות לאחינו בני ישראל את דרך ה' ואת המעשה אשר יעשון כל ימיהם. והכל הוא על פי שלחן ערוך והפוסקים וספרי מוסר הקדושים :

אין דעם ספר האבין מיר געשריבען אויף עברי טייטש אלע נייטיגע דינים אונ גוטע מדות וואס יעדער יוד דארף וויסען. פון דער גמרא אונ פון שלחן ערוך אין היילגע ספרים. וויא אזוי דער מענטש זאל זיך פיהרען דיא גאנצע צייט פון זיין לעבין. אונ אלץ מיט א גרינג לשון כדי יעדערער זאל קענען פארשטיין :

מיר האבין עס פאר צייכענט לויט דיא סדרות פון א גאנץ יאהר. מען זאל דא לערנען אלע שבת אונ אין דער וואכין ווען מען האט צייט. אין יעדערין יום טוב דיא דינים וואס קערין צו איהם. אין מען זאל האלטין אזוי וויא דא שטייט. וועט מען האבין פיהל גוטס אין עולם הבא אמן :

חברו הרב בעל המחבר ספר מסגרת השלחן. וספר לקוטי שושנים. ולקוטי יקרים. ולקוטים נפלאות. וספר ישועות חיים. וספר דרכי חיים :

הקדמה

(א) כל דברי ספר זה מדוקדק על פי שלחן ערוך ופוסקים. וכפי כחן של פשוטי עם ונשים להבין ולקיים. ונכתב בלשון לח וקל שיבינו היטב. ושלא יטעו בהלשון מחמת הקיצור. וכל דין שבו אם היה נכתב בלשון וסיגנון אחר היה יכול להיות בו ריעותא וטעות על פי שלחן ערוך והאחרונים:

(ב) ומי שבקי היטב בשלחן ערוך ופוסקים למעשה יראה גודל העמקות שיש בלשון ספר זה על פי דבריהם ז"ל. גם יש חילוק במקום שנכתב שלא יעשה כן. ובין מקום שנכתב שאסור לעשות כן:

(ג) לפעמים השמטו איזה דינים בספר זה מחמת פשיטותם. ובלא"ה מקיימין אותם בכל פרטיהם. ולפעמים מחמת שאין איסור כל כך בדין זה. או מחמת שקשה מאוד לקיימו ואף אם יהיה נכתב לא יקיימו ומוטב שיהיו שוגגין כו'. אך על פי רוב כתבתי עלות לקיים בנקל על פי שלחן ערוך ופוסקים:

(ד) גם כתבתי באופן שלא יהיה הרבה חילוקים בהדין כדי שיוכלו הפשוטי עם ונשים להבינו כפי כחן ולקיים אותו. כמבואר בפרש"י ז"ל בפרשת יתרו בפסוק כה תאמר לבית יעקב:

הקדמת המביא לבית הדפוס. זה הספר קיצור שלחן ערוך עם ע"ט

עם ה'. אשר יראת ה' נוגע בלבבם, לשמור תורתו ומצותיו, לקיימם כדין: ולפרוש א"ע מכל דבר איסור. ורצונם ללמוד שידעו הדין, ומתוך הספרים הכתובים בלשון הקדש קשה להם להבין, ומבקשים ספרים כאלו. שנעתקו הד נים מלשון הקודש על עברי טייטש, ובעד זה רבו בעולם העתקות על ע"ט, הן מס' מוסר, והן מספרי דינים, וכבר כתב הרב הגאון המפורסם וכו' ר' שלמה גאנצפריד נ"י בראש דבריו בקיצור שלחן ערוך שלו דפוס ווארשא מן שנת תרל"ד שאסור להעתיק קיצור שלחן ערוך על עברי טייטש ולהדפיסו כי אם יהיה לו שני הסכמות על הספר. והאמת אתו כי המדפיסים לא שמו על לבם לחקור ולדרוש אם ההעתקה יצאה מיד מוסמך בהוראות, ואין רצוני לדבר בארוכה, ולהראות המקומות שטעו בהעתקתם, ואתם בני ישראל המבקשים לשמוע דבר ה', אליכם אשים דברי שמרו עצמיכם ובני ביתכם מללמוד בהם. רק אם ההעתקה יצאה מאת מוסמך בהוראות כברכה הזאת אשר אני מביא אליכם כעת, והוא ספר דברי תורה ע"ט שהוא קיצור ש"ע שחיבר הרב החריף וכו' מוהר"ר **חיים ישעיה הכהן** נ"י בעל המחבר כמה ספרים כמבואר בהשער:

ולמען זכות את הרבים היבר ספר זה על פי שלחן ערוך ופוסקים, הביטו וראו הסכמות הגאונים המפורסמים שנתנו עדיהם עליו, וכבר כתב עליו הרב הגאון המפורסם וכו' האבד"ק קאליש וק"ק פיעטרקוב בהסכמתו על ספר ישועות חיים שחיבר הרב הנ"ל וזה לשונו ידעתי את האיש ואת שיחו כי הוא מופלג בתורה ובקי בדינים ובודאי לא יצא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן עכ"ל, גם הרב הגאון המפורסם ר' שלמה גאנצפריד נ"י בעל המחבר ספר קיצור שלחן ערוך כתב במכתבי העיתים בלשונו, וביחוד אמטי אפריון לכב ד הרב הגדול וכו' בעל המחבר ספר מסגרת השלחן אשר על ידו נתעוררתי בכמה דברים נחוצים. ותשואת חן חן לידידי האוהבים ותהי משכורתם שלימה מאת ה', כל זה כתב בשנת תרמ"ד, והרב המחבר ר' **חיים ישעיה הכהן** חיבר ספר זה בלשון צח ונקי וסדרם בסדר נכון למען יהיה בנקל למצוא הדין בלא טורח, ואני המביא לביה"ד לא למען הרבות בצע הדפסתיו, כי בעז"ה איסקלאד שלי הוא מפורסם בכל רחבי ארץ בגדלו, מכל מיני ספרים, שו"ת. ופוסקים, טורים, רמב"ם, ש"ס בבלי, אלפסין, משניות, כל מיני סדורים, חומשים, עשרים וארבעה, ספרי מוסר, ושאר מיני ספרים יספיקו להוציא מהם ברכת ה' בכל הנעשה. ולא הדפסתיו רק בשגם אל לבי נגע יראת ה' וראיתי כי רבים נכשלו כנ"ל, וזכות הרבים יעמוד לנו ולמי שיביא הברכה אל ביתו:

ישעיה הנביא זאגט. כה אמר ה' אזוי האט גאט געזאגט. שמרו משפט היט זיך אפ אין דינים. ועשו צדקה. טוהט וואס איז רעכט אין גאטס אויגען. כי קרובה ישועתי לבא. ווען איהר וועט דאס היטין. זאגט גאט צו אז זיין הילף איז נאהנט צו העלפין יעדערין. עס איז דא פיל מענטשין וואס ווילין מיטין גאנצין הארץ לערנען: זייא זאלין וויסען דעם דין. פון דיא ספרים וואס זענען געשריבען אויף לשון קודש פאר שטייען זייא ניט. האט מען פון צייערט וועגין מעתיק געוועזין אויף עברי דייטש. ווער זענען אבער דיא מעתיקים. ווייסען זייא ניט. הרב הגאון ר' שלמה גאנצפריד בעל המחבר ספר קיצור שלחן ערוך האט שוין לאנג געשריבען אז מען טאר ניט דריקען קיין קיצור שלחן ערוך עברי טייטש צייטין עס איז דא אויף זייא הסכמות פון רבנים:

עם ה'. איהר ליבע פאלק ישראל. וואס דיא תורה באליבט בייא אייך אין הארצין: איך גיב יעצט ארויס דעם ספר קיצור ש"ע אויף ע"ט איהם האט מחבר געוועזען הרב החריף ובקי. **ר' חיים ישעיה הכהן** נ"י. בעל המחבר ספר מסגרת השלחן. וספר לקוטי שושנים. ולקוטי יקרים ולקוטים נפלאים. וספר ישועות חיים. וספר דרכי חיים: ער האט געזעהן וויא אזאך מענטשין זענען נכשל געווארין אין דינים. האט ער מחבר געוועזן

יעס

הקדמת המביא לבית הדפוס

דעם דאזיגען ספר קיצור שולחן ערוך. אין ער האט גוט מסדר געווען. מיא זאל קענין געה אפ זוכען דעם דין. אויף איהם מעג מען זיך סומך זיין ער איז א מורה הוראה. לייענט דיא הסכמות פון דיא גאונים וואס זייא שרייבען אויף איהם. אין איהם קענט איהר לערנען. גאט זאל אייך שטארקען דיא הערצער צוא היטען דיא דינים. וועלין מיר געה'ס אין געבין גיהאלפין ווערין מיט אלדים גוטין:

מפתח

אין דעם מפתח שטייען פאר צייכענט דיא סימנים פון אלע דינים וואס געפינען זיך אין דעם ספר. כדי אז דער וואס וועט וועלין אפ זוכען איין דין זאל ער פריער זעהן אין דעם מפתח. וועט ער שוין פאר שטיין אין וועלכען סימן דער דין געפינט זיך:

סימן

א. דינים פון אויפשטיין אין דער פריא. אונ וואשין זיך. אונ אן טוען:
ב. דינים אויף וועלכין ארט מען טאר נישט רעדין קיין היילגע ווערטער:
ג. דינים פון ציצית:
ד. דינים פון תפילין:
ה. דינים פון מזוזה:
ו. דינים פון ברכות. אונ פון ברוך הוא וברוך שמו. אונ פון אמן:
ז. דינים פון פאר דעם דאווינען.
ח. דינים פון שול. אונ פון בית המדרש:
ט. דינים פון פארינט דאווינען:
י. דינים פון ברוך שאמר ביז קריאת שמע:
יא. דינים פון נאך זאגין אמן אדער קדושה בשעת מען האלט פון יוצר אור ביז שמונה עשרה:
יב. דינים פון קריאת שמע:
יג. דינים פון שמונה עשרה:
יד. דינים פון משיב הרוח ומוריד הגשם. טל ומטר. יעלה ויבא ענננו:
טו. דינים פון דער הויכע שמונה עשרה. אונ פון קדושה:

סימן

טז. דינים פון תחנון. אונ אשרי ובא לציון:
יז. דינים פון לייענען אין ספר תורה.
יח. דינים פון תורה לערנען. אונ פון היילגע ספרים:
יט. גוטע מדות וויא אזוי א יוד דארף זיך פיהרען:
כ. דינים אז מען טאר נישט רעדין קיין רכילות אדער שלעכטס אויף א יוד. אונ מען טאר נישט זיך נוקם זיין:
כא. וויא אזוי מען זאל זיך אפ היטען דאס גיזונד. אונ וועלכע זאכין מען טאר נישט טוען ווייל זייא זענען א סכנה:
כב. דינים פון צדקה געבין:
כג. דינים פון חלה נעמען:
כד. דינים פון פלייש זאלצין:
כה. דינים פון טובלין כלים:
כו. דינים פון וועריכדיגע זאכין:
כז. דינים פון וואשין צום עסין:
כח. דינים פון ברכת המוציא. אונ פון עסין:
כט. דינים פון מים אחרונים. אונ פון בענטשין:
ל. דינים פון בענטשין מיט מזומן:

דינים

סימן

לא. דינים פון ברכות.

לב. דינים פון איטליכע ברכה וואס מען דארף צו מאכין איבער יעדער עסין וואַרק אוידער משקה. על פי סדר אלף בית:

לג. דינים פון ברכה אחרונה. אונ בורא נפשות:

לד. נאך דינים פון ברכות:

לה. דינים פון ברכות אויף אגוטען ריח. אונ אויף בליטצען אונ דונערין:

לו. דינים פון מאכלים אונ משקים וואס מען מאר נישט עסין אונ טרינקען. אונ פון מילעכדיקס אונ פליישיגט:

לז. דינים פון האנדלין:

לח. דינים אז מען מאר נישט כיצער זיין דעם אנדערין אונ נארין איהם מיט רייד:

לט. דינים פון פראצענט נעמין:

מ. דינים פון נדרים אונ שבועות:

מא. דינים פון תפלת הדרך. אונ נאך זאכין וואס מען דארף גיווארינט צו זיין אויף דעם וועג:

מב. דינים פון מנחה דאווינען:

מג. דינים פון מעריב דאווינען:

מד. דינים וויא אזוי מען זאל זיך נוהג זיין בנאכט אײדער מען לייגט זי:

מה. דינים פון לערנען דיא קינדער גוטע מעשים:

מו. דינים פון ערב שבת.

מז. דינים אויף א וואסער אופן מען מעג געבין א גוי פאר שבת צו טוהין א מלאכה אונ אלע וואס האבין עסקים מיט גוים וויא אזויא זייא זאלין זיך פיהרען שבת:

מח. דינים פון לעכט צינדען פראטיג פארנאכט:

מט. דינים פון קידוש אונ דיא סעודות פון שבת:

נ. וויא אזוי מען דארף גיווארינט צו זיין מען זאל היטען שבת:

נא. דינים פון עפענען דעם אייבען. אונ פון צוריק שטעלין שבת דאס עסין אדער טייא אין אויבען אריין אדער אויף דעם קימען ארויף אדער אין איינוועלע אריין:

נב. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיווארינט צו זיין שבת אין דעם עסין אונ טרינקען:

נג. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיווארינט צוא זיין שבת אין דיא מלבושים אדער אין גרעט:

נד. דינים פון פיהל זאכין וואס מען טאר נישט טוען אום שבת:

נה. דינים וואס מען דארף שבת גיווארינט צו זיין ווען מען איז זיך טובל אונ ווען מען וואשט זיך:

נו. דינים וואס מען דארף שבת גיווארינט צו זיין בייא בהמות אונ עופות אונ אנדערע לעבעדיקע זאכין:

נז. דינים פון דיא זאכין וואס מען טאר נישט נעמין אין דער האנד אריין אום שבת:

נח. דינים וואס מען דארף שבת גיווארינט צו זיין בשעת דעם גיין. אונ בשעת דעם רעדין.

נט. דינים אז מען טאר נישט פאר קויפען אדער פאר דינגען אום שבת. אונ וויא אזוי מען מעג בארגין איין עסין וואַרק אוידער משקה. אונ נאך דינים פון א זעלכע זאכין:

ס. דינים פון א קינד. אדער דער וואס איז עפיס נישט גיזונד. אונ פון א קימפעטארין:

סא. דינים פון דעם ארט וואס מען טאר נישט טראגין:

סב. דינים פון עירובי חצירות

סג. דינים וויא וויט מען מעג גיין אום שבת. אונ פון עירובי תחומין. אונ פון דעם וואס איז שבת אויף דעם וואכער:

כד. דינים פון מוצאי שבת. אונ פון הבדלה:

סה. דינים פון ראש חודש. אונ פון קידוש לבנה:

סו. דינים פון יום טוב

סז. דינים פון דיא זאכין וואס מען טאר

נישט

סימן

ניכט גענומען אין דער האנד אריין אום יום טוב :
סח. דינים פון עירוב תבשילין :
סט. דינים וויא אזוי מען זאל ערליך האלטען יום טוב :
ע. דינים פון כהנים דוכענען :
עא. דינים פון חול המועד :
עב. דינים פון חודש ניסן. אונ פון מעהל וועגין דיא מצות פון פסח :
עג. דינים פון דעם וואסער וואס מען קנעט דער מיט דיא מצות :
עד. דינים פון קנעטען אונ באקין די מצות:
עה. דינים פון בודק חמץ זיין. אונ פון חמץ פאר קויפען :
עו. דינים פון כשרין דיא כלים אויף פסח:
עז. דינים פון ערב פסח :
עח. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף אן גרייטען צום סדר :
עט. דינים פון סדר :
פ. דינים פון ציילען ספירה. אונ וועלכע זאכין מען טאר נישט טוען אין דיא טעג פון ספירה :
פא. דינים פון תעניתים. אונ דיא זאכין וואס מען טאר נישט טוען פון שבעה עשר בתמוז ביז תשעה באב :
פב. דינים פון ערב תשעה באב :
פג. דינים פון תשעה באב :
פד. דינים פון ראש השנה :
פה. דינים פון ערב יום כיפור :
פו. דינים פון יום כיפור :
פז. דינים פון סוכה :
פח. דינים פון אתרוג בענטשין :
פט. דינים פון הושענא רבא. שמיני עצרת. שמחת תורה :
צ : דינים פון חנוכה :
צא. דינים פון פורים :
צב. דינים פון ערליך האלטין פאטער אונ מוטער :
צג. דינים פון ערליך האלטין א רבי. אדער א תלמיד חכם. אדער איין אלטין מאן. אדער א כהן :
צד דינים פון מאן אונ ווייב :

סימן

צה. דינים פון תענית וואס חתן וכלה פאסטין דעם טאג פון דער חופה
צו. דינים אז מען טאר נישט טראכטי קיין הרהור עבירה. אונ מען מו זיך היטען פון הוצאת זרע לבטלה :
צז. דינים אז מען טאר נישט זיין אליין מיט א פרעמדע אשה :
צח. דינים אז מען דארף זיך צו דער ווייטערין פון א פרעמדע אשה :
צט. דינים וויא אזוי דער מאן דארף זיך אפ צו היטען פון ווייב ווען זיא איז א נדה :
ק. דינים אז מען דארף זיך אפ שיידען פון ווייב באהנט פון אידר וסת. אונ דיא דינים פון דיא בדיקות פון דער איה אונ דיא ריינע טעג :
קא. דינים פון איין נדה. אונ פון לבישת לבנים וספירת נקיים :
קב. דינים פון איין כלה :
קג. דינים ווען צו גיין טבילה :
קד. דינים פון דיא זאכין וואס טארין נישט קלעבין אויף דעם גוף בשעת דער טבילה :
קה. דינים פון דעם קעמין אונ אנדערע זאכין וואס מען דארף טוען פאר דער טבילה :
קו. דינים פון דער טבילה :
קז. דינים פון מילה :
קח. דינים פון פדיון הבן :
קט. דינים פון בכור בהמה טהורה :
קי. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיוו רינט זיין בייא בהמות וחיות ועופות :
קיא. דינים פון שעטנז :
קיב. דינים אז מען טאר נישט גלייבען אין זאכין וואס זעהין אוים וויא כישוף :
קיג. דינים פון געלט אנטליען :
קיד. דינים אז מען טאר נישט גנבנען אדער גזלנען אונ מען טאר נישט קויפען קיין גנבה :

סימן

קטו. דינים אז מען טאר נישט יענעם א שאדן טוהן אין גוף אדער אין געלט:

קטז. דינים אז מען דינגט א מענטש צוא ארבייטען דארף מען איהם צו בצאלין אין דער צייט:

קיז. דינים פון א שלאפין. און פון ביקור חולים. און פון תשובה טוהן:

קיח. דינים פון א גוסס ח"ו. און פון קריעה שניידין. און פון וואסער אויס גיסען:

קיט. דינים פון איין אונן:

קכ. דינים אז איין כהן טאר נישט זיך מטמא זיין צו א מת. און צו וועלכין קרוב ער זאל זיך יוא מטמא זיין:

קכא. דינים פון דער לויה. און פון דעם ערשטין עסין וואס דער אבל עסט נאך דער לויה:

סימן

קכב. דינים נאך וועמין מען דארף זיצען שבעה. און פון דעם קרוב וואס ווערט הערקשט גיוואר אין א צייט ארום:

קכג. דינים וואס דער אבל טאר נישט טוהן אין דער שבעה:

קכד. דינים פון מנחם אבל זיין. און פון דאווינען ביי דעם אבל:

קכה. דינים פון שלשים. און פון צוועליף חדשים נאך פאטער און מוטער. און קדיש זאגין:

קכו. דינים פון אבילות אום שבת אדער יום טוב:

קכז. דינים פון דער יאהר צייט:

בעזה"י

הקדמה

(א) דער אייבערשטער האט אונז גיגעבין דיא היילגע תורה. און האט אונז גיבאטען זיינע מצות. מיר זאלען זיא מקיים זיין. וועט אונז גוט זיין אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט: (ב) און האט אונז גיהייסען לערנען דיא תורה. חומש און גמרא מיט שלחן ערוך. דיא גמרא מיט דעם שלחן ערוך זאגין פשט אויף דעם חומש. למשל אין דעם חומש שטייט אז מען טאר נישט עסין קיין טריפות. דאצו דאך קען נישט דער רב פסקנין פון חומש אליין וועלכעס עס איז טריפה און וועלכעס עס איז כשר. אדער עס טרעפט זיך איין שאלה פון מילעכדיקס מיט פליישיגס קען ער נישט פסקנין דיא שאלה פון חומש אליין: (ג) דער טעם פון דעם איז. אז גאט ברוך הוא האט אזוי גיהייסען. אז אין דער היילגער תורה אין חומש שטייען אלע מצות בכלל. און דיא היילגע גמרא איז איין פירוש אויף יעדערע מצוה. וויא אזוי זיא מקיים צו זיין. אזוי וויא אונזערע היילגע חכמים האבין בקבלה: (ד) און אזוי איז ווידער דער שלחן ערוך א פירוש אויף דער גמרא. יעדער זאך וויא אזוי צוא טוהען אקראט וויא דער דין איז: (ה) ממילא אזוי וויא דער רב קען נישט פסקנין קיין שאלה פון חומש און פון דער גמרא אליין. ביז ער לערענט דעם שלחן ערוך אויך. אזוי דיא אלע מצות וואס יעדער מענטש טוהט פאר זיך און פרעגט נישט אויף זיא קיין שאלה. קען ער בוודאי נישט מקיים זיין זיא. ביז ער לערענט דעם שלחן ערוך אויך: (ו) אפילו דער וואס קען לערנין און לערינט נישט קיין שלחן ערוך. איז דא א סך מצות וואס ער איז נישט מקיים וויא עס גיהער צוא זיין. און אויך א סך עבירות וואס ער טוהט און ווייסט גאר נישט אז דאס איז איין עבירה. ממילא ווערט ער גישטראפט פאר וואס ער האט נישט גילערינט. איין ראיה דער צוא לאז ער לערנין שלחן ערוך ווערט ער זעהען אז אונזערע רייד זענין אמת בעזה"י:

(ז) און דער וואס קען נישט לערנין אין דעם גרויסען שלחן ערוך מיט דיא פוסקים וויא עס גיהער צו זיין. זאל ער לערנין בספר קיצור שלחן ערוך און אויך בספר מסגרת השלחן

ובספר

הקדמה

וספר לקוטי שושנים עטליכע מאל. וועט ער אויך וויסען זיך אפ צו היטען פון דיא עבירות אונ מקיים צו זיין דיא מצות וויא עס געהער צו זיין : (ח) אונ דיא מענטשען וואס קענין דארט אויך ניט לערנין. זאלין לערנין דא אין דעם ספר דברי התורה אויף עברי טייטש. וועלין זייא אויך וויסען וויא אזו מקיים צו זיין יעדערע מצוה. אונ אפ היטען זיך פון דיא עבירות : (ט) מיר האבין אין דעם ספר געשריבען יעדר זאך אזו וויא דער דין איז על פי גמרא ושלחן ערוך ופוסקים בעזה"י :

(י) מיר האבין געשריבען דאס ספר מיט אגרינג לשון. אונ אויך ניט צו פיהל הילוקים אין יעדער זאך. נאר וועדליג דעם כח פון דיא מענטשען וואס לערנין אין דעם ספר. זייא זאלין קענין פאר שטיין אונ מקיים זיין אלדינג וואס מען דארף תמיד נייטיג צו וויסען : (יא) אונ אז מען וועט גראד דארפען צו וויסען א דין וועלכעם ער שטייט ניט אין דעם ספר. זאל מען פרעגין דעם וואס לערינט שלחן ערוך. אדער דעם וואס לערנט בספר מסגרת השלחן. דען דארטין שטייען מעהר דינים אונ טעמים. וועדליג דעם פאר שטאנד פון דיא מענטשען וואס לערנין דארט : (יב) מיר האבין ניט געשריבען אין דעם ספר קיין חומרות וועלכע אז מען איז זייא ניט מקיים איז מען אויך יוצא. נאר דיא זאך וואס מיר האבין געשריבען אז מען טאר ניט דאס טוהען. איז א גרויסע עבירה אז מען טוהט דיא זאך. דאריבער מוז מען לערנין וואלגע יעדערין דין עטליכע מאל. אונ זעהען מ יים צו זיין וויא ווייט מיגלעך איז : (יג) דער הייליגער מלאך אליהו הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר. אז דער מענטש וואס זאגט איך וועל זיין איין ערליכער יוד נאר דיא איינע מצוה וויל איך ניט מקיים זיין. איז איין גרויסע עבירה אזו צו זאגין ח"ו. אונ עס קומען אויף דעם מענטש שלעכטע גזירות ח"ו. נאר א יוד דארף זיך פערנעמין ער זאל זיין איין ערליכער יוד אונ ניט טוהען קיין שום עבירה. אונ מקיים צו זיין אלע מצ"ת וויא ווייט מיגלעך איז. וועט עס גאט ברוך הוא העלפין אז ער וועט קענין אלין מקיים זיין : (יד) אויך דארף יעדער מענטש אכטונג געבין ביא זיך אין דער היים. אז דאס ווייב מיט דיא קינדער זאלין ניט זינדיגען. נאר טוהען גוטע מעשים וויא ווייט מיגלעך איז : (טו) אויך אז מען זעהט וועלכען יוד טוהען א זאך וואס מען טאר ניט. דארף מען עס זאגין מיט א ווייך לשון. אז מען טאר ניט דאס טוהען. אויב עס איז נאר צו קלערין אז יענער וועט פאלגען (זעה אין בסימן י"ט סעיף מ"ב ביז סעיף מ"ח) :

(טז) אויך זאל מען זיך ניט קיין ראיה ברענגין פון קינעם. צו זאגין אז יענער טוהט אזוי מעג איך אויך אזו טוהען. נאר מען דארף צו טוהען אזו וויא עס שטייט אין דער הייליגער תורה אונ אין שלחן ערוך אונ אזו וויא מיר שרייבען אין דעם ספר : (יז) דען יעדער מענטש האט אין זיך גוטע מדות אונ שלעכטע. דער ערליכער יוד האלט זיך זיינע גוטע מדות אונ לערינט זיך אפ פון אנדערין יענעמס גוטע מדות. אבער דער שלעכטער טוהט פאר קערט ח"ו. (יח) דיא ווייבער דארפען לערנין אין דעם ספר דיא דינים פון דיא מצות וואס זייא זענין אויך מחויב. היינו הלכות ברכות אונ הלכות שבת ויום טוב. אונ נאך אזו אגלייכען. וועד שמועסט הלכות נדה מוזען זייא בודאי לערנין עטליכע מאל אונ מקיים זיין. מיר האבין אין דעם ספר גוט געשריבען דיא זאכען על פי דין אונ אויך מיט אגרינג לשון בעזהי"ת : (יט) עס איז דא אזעלכע מצות וואס זענין א סגולה צו פרנסה אונ צו עשירות. אונ אזעלכע מצות וואס זענין א סגולה לאנג צו לעבין. אונ אזעלכע מצות וואס זענין א סגולה צו האבין גוטע קינדער. אויך איז דא עביר ת וואס דורך זייא איז ח"ו פאר קערט. מיר האבין געשריבען אין דעם ספר ביי דיא מצות דאס גוטס. אונ ביי דיא עבירות דאס שלעכטס : (כ) דער מענטש וואס דארף געהאלפען צו ווערין אין וועלכע זאך. זאל ער מקיים זיין ערינצט דיא מצוה וואס איז א סגולה צו דעם. אונ זאל זיך שטארק אפ היטען פון דיא עבירות וואס מאכען קאליע דיא זאך. וועט ער געהאלפען ווערין מיט אלעם גוטס :

(בראשית) סימן א. דינים פון אויפשטיין אין דער פריא. און וואשען זיך און אן טוען. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א יעדער ייד דארף תמיד מורא האבין פאר גאט ברוך הוא. כדי מען זאל קיין מאל ניט זינדיגען:

ב ווער שמועסט ווען עס טרעפט זיך צו טוהען איין עבירה ח"ו. איז מען מחויב צו בארעכינען זיך אז גאט ברוך הוא האט בעשאפען אלע וועלטין און ער זעהט אלדינג. וואס מען טוהט און באצאלט שלעכטס דעם וואס זינדיגט קעגין איהם. און פיל גוטס צו דעם וואס איז מקיים זיינע מצות:

ג תיכף ווען מען כאפט זיך אויף אין דער פריא פון שלאף. זאל מען זאגין דיא ווערטער מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה. רבה אמונתך. דער טייטש פון דעם איז. איך דאנק דיר אייביגער גאט וואס דוא האסט מיר צוריק גיגעבין דיא נשמה מיט דער בארימקייט. עס איז גרויס און גוט אין דיר צו גלויבען:

ד דער נאך זאל מען זיך תיכף וואשען. דען מען טאר ניט אן רירען דאס מויל אדער דיא נאז אדער דיא אויגען אדער דיא אויערן פאר דעם וואשען. אויך טאר מען ניט גיין קיין פיהר איילען אום גיוואשען. אויך זאל מען ניט אן רירען דיא מלבושים פאר דעם וואשען. איבער דעם זאל מען אן גרייטען וואסער לעבין בעט כדי אז ווען מען כאפט זיך אויף זאל מען זיך באלד וואשען:

ה מען טאר ניט אן רירען קיין שום מאכל אדער משקה פאר דעם וואשען. דאריבער דארפען דיא ווייבער גיווארינט צו זיין תיכף אין דער פריא צו וואשען זיך און דיא קינדער. כדי זייא זאלין ניט אן רירען אין קיין שום עסין ווארק פאר דעם וואשען:

ו דאס וואשען אין דער פריא דארף אזו צו זיין. מען נעמט דיא כלי מיט דער רעכטע האנד און מען גיבט זיא אין דער לינקער האנד אריין. און מיט דער לינקער האנד באגיסט ער דיא רעכטע האנד. דער נאך באגיסט ער מיט דער רעכטע האנד דיא לינקע. דער נאך צוריק. אזוי זאל מען טוהען דרייא מאל. עס זאל יעדערע האנד דרייא מאל אפ גיגאסען ווערין:

ז מען זאל זיך וואשען יעדער מאל דיא גאנצע האנד ביז דעם ארביל. אז מען האט ווייניג וואסער איז גינוג ביז איבער דיא פינגער:

ח מען טאר זיך ניט וואשען אויף דער ערד. נאר אין א כלי אריין. און דאס וואסער וואס מען האט זיך גיוואשען דער מיט. טאר מען ניט בענוצען צו קיין שום זאך:

ט אויך דארף מען גיווארינט צו זיין. צו גיסען דאס וואסער אויף איין ארט וואס מענטשען טרעטין ניט דארויף. דען אויף דעם וואסער רוהט א רוח רעה ר"ל:

י ווען מען טוהט אן דיא שיך אדער שטיוועל. זאל מען פריער אן טוהען דעם רעכטען. דער נאך דעם לינקען. אז זייא זענין מיט בענדליך זאל ער פריער צו בינדען דעם לינקען דער נאך דעם רעכטין:

יא אויס טוהען זאל מען פריער דעם לינקען שוך דער נאך דעם רעכטין. דיא אייגענע דינים זענין אויך ביי דיא זאקין אדער אנדערע קליידער:

יב דער שטייגער איז פון מענטש. אין דער פריא צו דארפין ארויס גיין אדער משתין זיין. דאריבער זאל ער ניט מאכען דיא ברכה על נטילת ידים ביז ער וועט זיך ריינגען. דער נאך זאל ער זיך איבער נייס וואשען און אויס שווענקין דאס מויל און זאגין על נטילת ידים. אשר יצר. אלהי נשמה. ברכת התורה:

יג אז מען גייט ארויס אין בית הכסא. דארף מען גיווארענט צו זיין גוט זיך מקנח צו זיין. דען אז ניט טאר מען ניט דער נאך זאגין קיין שום הייליג ווארט:

יד עס איז אגרויסע מצוה אויף צו שטיין פארטאג לערנין אדער תהלים זאגין. יעדער יוד
ווי וויט ער קען. עס איז גלייכער צו זאגין אביסעל תהלים אדער מעמדות וואלגע
מיט כונה איידער צו זאגין אסך אן כונה:

טו דער וואס הייבט זיך אויף פארטאג (אדער דער וואס שלאפט ניט אגאנצע נאכט) אונ
ער האט זיך גיוואשען. זאל ער זיך איבער גיים וואשען ווען עס ווערט טאג. אזויא
וויא מיר האבין גישריבען בסעיף ו. נאר ניט זאגען נאך אמאל דיא ברכה על נטילת ידים:

טז דעסט גלייכען אז מען שלאפט בייא טאג אהאלבע שעה אדער מעהר. דארף מען
זיך אויך צו וואשען דרייא מאל אן א ברכה:

יז נאך דיא זאכען דארף מען זיך וואשען דיא הענד. אז מען שטייט אויף פון שלאף.
אדער ווען עס ווערט טאג אפילו מען איז אויף פון פריער. אדער ווען מען קומט פון בית
הכסא. אדער פון באד. פון בית עלמין. אדער פון איין לויה. אדער פון איין שטוב וואס
ליגט איין מת. והמשמש מטתו. אדער מען שנייט זיך אפ דיא נעגיל. אדער מען שערט
זיך אפ דיא האר. אדער מען טוהט זיך אויס דיא שטיוועל אדער דיא שיך מיט דער האנד.
ווען עס ווערט טאג מען טוהט פון דיא זאכען דארף מען זיך וואשען דיא הענד:

יח אז מען קראצט זיך אין קאפ אדער מען רירט אן אכנה אדער מען רירט אן דאס לייב
א יף אצוגידעקט ארט אדער אין איין אנדערע זאך וואס איז ניט ריין. זאל מען זיך אויך
וואשען אז מען האט שטיין לעבין זיך וואסער. אונ אז ניט זאל מען גוט אפ ווישען דיא האנד
וואס האט אן גירירט:

יט מען דארף גיווארינט צוא זיין אין דעם. בשעת מען לערינט אדער מען זאגט
הייליגע ווערטער:

כ בסימן י"ב ובסימן כ"ז וועלין מיר שרייבען אז צום דאווינען אדער אין מיטען עסין מוז
מען זיך וואשען מיט וואסער נאך דיא זאכען:

דיני נקיון המקום לדבר שבקדושה

סימן ב. דינים אויף וועלכין ארט מען טאר ניט זאגין קיין הייליגע ווערטער. ער האלט דרייא אונ צוואנציג סעיפים:

א דאס ארט וואו מען דאווינט אדער מען לערינט אדער מען זאגט וועלכע הייליגע ווערטער
מוז זיין ריין פון צואה אונ פון שתנה:

ב אז עס איז דא אויף דעם ארט צואה פון אמענטש. טאר מען ניט זאגין קיין הייליגע
ווארט. סיידען מען דער ווייטערט זיך דער פון פיהר איילין:

ג אז דיא צואה האט א ריח דארף מען זיך צו דער ווייטערין פיהר איילען פון דעם ארט
וואס מען פיהלט שוין ניט קיין ריח:

ד זעקס פוסטעפען פון א מיטעל מענטש ווערט גירעכענט איין איל. מען קען מעסטין מיט
דיא טריט. דען דיא לענג פון פוס מיט דעם שוך פון איין מיטעל מענטש ווערט
גירעכענט אהאלב איל:

ה דאס שטועסט אלעס אז ער איז מיט דעם פנים פאר דרייט פון דער צואה. אבער אז
דיא צואה איז פאר דעם פנים אדער פארינט אין דער זייט. טאר מען ניט זאגין קיין
הייליגע ווערטער וויא וויט עס איז אויב מען קען נאר דער זעהען דיא צואה מיט דעם אויג:

ו אפילו עס איז אצונד בייא נאכט דארף מען זיך צו דער ווייטערין וויא ווייט מען וואלט
זיא גיקענט זעהען בייא טאג:

ז פון שתנה דארף מען זיך צו דער ווייטערין אזוי וויא פון צואה. נאר צו שתנה איז דא

שיין עצה. אז מען גיסט אקוויטירעל וואסער מיט אמאל אויף דער שתנה מעג מען דארט זאגין הייליגע ווערטער. אז מען גיסט אבער ביסלעך ווייס פועלט ניט:

ח אז מען האט צוויא מאל משתין גיוועז. דארף מען אריין גיסען צוויא קוויטירלעך וואסער. אז דרייא מאל. איז דרייא קוויטירלעך וואסער:

ט דער שיעור פון קוויטירעל וואס מיר שרייבען איז וויפיל עס קען אריין אין דער שאהל פון צוויא היגערנע אייער:

י אז מען האט משתין גיוועז אויף דער ערד און עס איז איין גיזאפט גיווארין נאר עס איז נאך אביסעל נאס. דארף מען אויך צו גיסען וואסער:

יא אזוי אויך א מלבוש וואס מען האט משתין גיוועז דארויף. דארף מען אויך צו גיסען דארויף אביסעל וואסער אז מען וויל דארט זאגין הייליגע ווערטער:

יב שבת טאר מען ניט גיסען קיין וואסער אויף דעם מלבוש. נאר מען זאל עס צו דעקין מיט עפיס. אדער מען זאל עס אוועק הענגין אין איין אנדערע שטוב אריין:

יג צואה פון אקאץ אדער פון עופות וואס מען רופט ענגעלישע האן אדער אינדיק האט דעם אייזעגעם דין ווייא צואה פון א מענטש:

יד צואה פון בהמות חיות עופות אז זיא האט ניט קיין ריח דארף מען זיך ניט צו דער ווייטערין דער פון. אז זיא האט אבער יוא א ריח. דעסט גלייכען א היגער שטיינ אדער אנדערע פארשטונקענע זאכין דארף מען זיך צו דער ווייטערין פון זייא:

טו אז מען דעקט צו דיא צואה אדער שתנה מיט עפים מעגין דארט זאגין הייליגע ווערטער אויב מען פיהלט ניט קיין ריח:

טז דעסט גלייכען אז דיא צואה איז ניט אין דעם אייגענעם שטיבעל וואס מען זאגט הייליגע ווערטער מעג מען אויך אויב מען זעהט זיא ניט און מען פילט ניט קיין ריח:

יז א קינד וואס איז שוין אלט א פערטיל יאהר דארפין זיך צו דער ווייטערין פון זיין צואה און שתנה אזוי ווייא פון אגרויסין מענטש:

יח עס איז שכיח אז דיא קישעליך פון דיא וויגלעך אדער דאס בעט גיוואשט איז איין גירערט מיט ממשות פון צואה דארפין גיווארינט צו זיין ניט צוא זאגין דארט קיין הייליגע ווערטער כידין מען דעקט זייא צו מיט עפים אדער מען דער ווייטערט זיך פון זייא פיער איילין באופן ווייא מיר האבין גישריבין אין אן הייב סימן זעה איין דארט:

יט אפילו דיא צואה איז שוין פאר טריקענט פועלט אויך ניט. נור מען מוז טוען אזוי ווייא מיר שרייבין:

כ אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט רעדין קיין הייליג ווארט טאר מען דארט ניט אין זינען האבין קיין שום הייליג ווארט:

כא אין באד טארין אויך ניט רעדין אדער אין זינען האבין קיין שום הייליג ווארט

כב אויף דיא אלע אומריינע ערטער טאר מען ניט גידענקין דעם אייבערשטינס נאמין אפילו אויף דייטש אדער אויף אנדערע לשונות:

כג אויך טארין ניט דארט געבין קיין שלום איינער דעם אנדערין:

(נח) סימן ג. דינים בין ציצית. ער האלט דרייסיג סעיפים:

א דיא מצוה פון ציצית איז זייער גרוים. דיא תורה הענגט אן אן דער מצוה אלע מצות אזוי וויא עס שטייט אין פסוק "וראיתם אותו" אז איהר וועט זעהין דיא ציצית "וזכרתם את כל מצות ה'" וועט איהר גידענקין אלע מצות פון השי"ת מקיים צו זיין:

ב איבער דעם דארף מען גיווארינט צו זיין צו גיין אנאנצען טאג אין אטלית קטן אום וואל און גוטע ציצית וואס מאכט זייא איין ערליכער יוד:

ג דען מען דארף צו זאגן בשעת מען הייבט אן צו שפינען און צו דרייען דיא ציצית אז מען טוהט דאס לשם ציצית :

ד דיא ציצית זאלין ניט זיין הויך אן געמאכט אין דער כנפה. היינו עס טאהר ניט האלטין מער וויא דיא ברייט פון דרייא פינגער פון דעם לעכיל וואס דיא ציצה הענגט ביז דעם עק פון דער כנפה. מיא הונטען מייא אין דער זייט טאר ניט זיין מעהר :

ה אז דאס לעכיל וואס דיא ציצה איז אריין גיצויגין איז העכער וויא דיא ברייט פון דרייא פינגער דאמטשי מען ציהט איין דיא כנפה מיט דער ציצה עס זאל ניט זיין אזוי פיהל איז דאך פסול :

ו אויך מוז מען גיווארינט זיין דיא ציצה זאל ניט זיין אן גימאכט צו נידריק אין דער כנפה. היינו דאס לעכיל וואס דיא ציצה הענגט מוז זיין ווייט פון דער זוים אזוי פיהל וויא עס האלט מיטעלמטין גליד פון גראבין פינגער ביז סוף דעם פינגער. מייא הונטען מייא אין דער זייט טאר ניט זיין ווינציקער :

ז דאס אלטין מעכט מען מיט דיא פינגער פון אמיטעל מענטש :

ח דיא מרעלבעליך וואס הענגין אין דער כנפה פון טלית מוז מען אפ שניידען איידער מען הענגט אן דיא ציצה :

ט ביא דעם אלעמין איז ניט קיין חילוק צווישין א טלית אדער א טלית קטן אדער א לייבציידעקיל אין וועלכין מען מאכט אן ציצית טאר אלטין ניט זיין דאס לעכיל נידריקער אונ ניט העכער פון דעם וואס מיר האבין גישריבען :

י דאס אן מאכין פון ציצית זאל אזוי זיין. מען ציהט אריין פיהר פעדים אין לעכיל. ממילא אז זייא ווערין איין גילייגט ווענען זייא אכט ; דער נאך מאכט מען איין קניפ היינו איינעם אויף דעם אנדערין. דער נאך דרייט מען ארום מיט דעם שמש זיבען מאל דער נאך אגוטען קניפ :

יא דער נאך דרייט מען ארום אכט מאל. דער נאך אגוטען קניפ. דער נאך דרייט מען ארום עליף מאל. דער נאך אגוטען קניפ. דער נאך דרייט מען ארום דרייצעהן מאל. דער נאך אגוטען קניפ :

יב בשעת דעם אן מאכין זאל מען אין זינען האבין אז מען מאכט אן לשם מצות ציצית :

יג דיא ציצית דארפין צו זיין אזוי לאנג אז נאך דעם אן מאכין זאל האלטין דיא ציצה פון דעם ערשטין קנופ ביז סוף דער ציצה דיא ברייט פון צוועליף גראבע פינגער פון אמיטעל מענטש. דאס הייסט אהאלב איל אבער אז אפילו איין פאדים וועט ניט זיין אזוי לאנג פון ערשטין קניפ אן טארין ניט אן מאכין :

יד איידער מען טוהט אן דעם טלית אדער דעם טלית קטן דארף מען בודק צו זיין דיא ציצית אויב זייא זענען כשר. אפילו דאס וואס איז אריין גיצויגין אין לעכיל דארף מען אויך בודק צו זיין :

טו אויך דארף מען צו צו שיידען דיא פעדים פון דיא ציצית זייא זאלין ניט זיין פארפלאנטערט איינער אין דעם אנדערין :

טז אז מען קומט שפעט אין שוהל אריין אונ אויב מען וועט בודק זיין דיא ציצית וועט דער וייל דאס ציבור פון איהם אוועק דאווינען בדארף ער דענסטאלט ניט בודק זיין אונ ניט צו שיידען :

יז בשעת מען האלט דעם טלית איבער דעם קאפ איידער מען הילט זיך איין אין איהם זאל מען מאכין שטייענדיקי הייט דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית :

יח דער נאך זאל מען זיך ארום הילען דעם קאפ מיט דעם פנים ביז גידריגער פון מויל

מעז

מען בדארף צו זיין ארום געהילט מיט דעם טלית פארינט און הינטען ביז נאהענט פון האלבין גוף :

יט אבער די מענטשין וואס דעקין זיך נור צו מיט דעם טלית דעם קאפ און ארום האלדז אליין דארף מען זיי צו זאגין זיי זאלין אזוי ניט טוען נור אזוי וויא מיר שרייבין :

כ אויך זאלין דענטמאלט זיין צוויא ציצית פארינט און צוויא ציצית אהינטער גיווארפין. דעם עק טלית וואס איז פארינט ביי דער רעכטע האנד זאל מען לייגען אויף דעם לינקען אקסיל בשעת דעם איין הילען :

כא מען בדארף אין זינען האבין בשעת דעם איין הילען אז גאט ברוך הוא האט אונז גיהייסען איין הילען אין ציצית כדי מיר זאלין גידענקען אלע זיינע מצות מקיים צו זיין :

כב ער זאל שטייען איין גהילט אזוי לאנג וויא מען קען אפ גיין פיר איילין און זאל דער ווייל זאגין די פסוקים מה יקר :

כג דער נאך מעג ער שוין גיין אין טלית וויא אזוי ער וויל. נור די ציצית זאלין זיך ניט נאך שלעפין אויף דער ערד ווען דאס איז ניט קיין כבוד פאר זייא. ער מעג זייא איין שטעקין אין גארטעל :

כד אז בשעת מען האט אן גימאכט די ציצה איז זיא גיוועזען לאנג אזוי וויא מיר האבין גישריבין בסעיף י״ג נור דער נאך רייסט זיך אפ איין פאדים און עס בלייט זיבען פעדים איז אויך כשר. אז דער זיבעטער פאדים רייסט זיך אויך אפ זאל מען פרעגין א שאלה :

כה אז עס רייסט זיך איבער א פאדים אויף דעם ארט וויא די ציצה איז אריין גיצויגען אין דער כנפה איז די ציצה שוין פסול :

כו אז עס איז פסול גיווארין א ציצה פון טלית דארף מען איהם באלד אויס צו טוען אז דאס איז אום שבת זאל מען פרעגין א שאלה :

כז אז עס איז פסול גיווארין א ציצה פון טלית קטן און ער איז צווישין מענטשין און שעמט זיך אויס צו טוען בדארף ער אויף דעם ארט ניט אויס צו טוען דעם טלית קטן. נור ער זאל גלייך אהיים גיין און אויס טוען :

כח ווען אז מען גייט אין א מלבוש וואס האט פיר עקין און עס איז דרינען ניט אן גימאכט כשר׳ע ציצית איז איין גרויסע עבירה :

כט דאריבער די מענטשין וואס גייען פון הינטען איין שפאלט אין דער קאפאטע דארף מען צו מאכין הינטען דאמיט איין עק גוט קאליחעק כדי די קאפאטע זאל ניט זיין כחויב בציצית :

ל דער וואס איז גיווארינט אין דער מצוה פון ציצית האט איין גרויסין שכר אויף דער וועלט און אויף יענע וועלט :

(לד) סימן ד דינים פון תפלין. ער האלט זעקס און דרייסיג סעיפים

א די מצוה פון תפלין איז זייער גרויס. דאריבער דארף מען די תפלין צו קויפען ביי א סופר וואס איז איין ערליכער יוד חאטשי עס קאסט טייער :

ב אויך זאל מען אכטונג געבין די בתים מיט די רצועות זאלין זיין תמיד שווארץ. אז עס גייט אפ פון די רצועות דאס שווארצקייט מוז מען זייא געבין צו א סופר איבער צייעס אפ צו שווארצין. אז ניט זענען זייא פסול :

ג אז די תפלין זענען עפעס קאליע גיווארין אדער די רצועות האבין זיך איבער גידיסין דארף מען צו פרעגין א שאלה אויב זייא זענען כשר :

ד דער וואס איז גיווארינט אין דער מצוה פון תפלין און רעדט ניט אין זייא קיין דברים בטלים לעבט לאנג און האט עולם הבא :

בנאכט

ה בנאכט טאר מען ניט לייגען קיין תפילין. דאריבער אז איינער הייבט זיך אויף פארטאג טאר ער ניט לייגען קיין תפילין צאמען עס איז שוין אביסעל לעכטיג ער זאל דער קענען דעם מענטש וואס ער קען נור אביסעל ווען ער וועט אצונד שטיין ווייט פון איהם פיהר איילין:

ו תפילין של יד דארף מען צו לייגען אויף דער לינקער האנד העכער פון עלינבויגן. וויא דאס פלייש איז הויך. אונ ניט נאהנט פון עלינבויגן. נור מען זאל זיא ניט לייגן אין דיא אייבערשטע העלפט ביין וואס איז לעבין אקסיל:

ז אויך דארפין דיא תפילין זיין גינייגט צום גוף צו. באופן אז ער וועט אראפ לאזין גלייך דיא האנד זאל דיא תפילין זיין קייגען הארץ:

ח דער וואס איז גלינקט זאל פרעגין א שאלה אויף וועלכער האנד ער זאל לייגין תפילין:

ט דיא תפילין של ראש דארף מען צו לייגען אויף דעם קאפ אויף דעם ארט פון דיא האר. דער עק פון דיא תפילין וואס לעבין דעם שטערין מוז אויך ליגען אויף דעם ארט וויא עס וואקסט האר. ער טאר ניט זיין נידריקער פון דעם ארט וואס דיא האר הייבין אן ארויס צו וואקסין:

י דער וואס האט לאנגע האר וועלכים וויא גרייכען אראפ אויף דעם שטערין דארף ער אכטונג צו געבין אז דער עק פון דיא תפילין זאל ניט ליגען אויף דיא האר וואס זענען אויף דעם שטערין. נור ער זאל זיך אויס לאזין וויא דיא האר הייבין אן ארויס צוא וואקסין. אז דיא תפילין ליגט אביסעל נידריקער איז אזוי גוט גלייך מען לייגט גאר ניט קיין תפילין:

יא אויך זאל מען דיא תפילין ניט לייגען גאנץ הויך אויף דעם קאפ. נור אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

יב דער קשר דארף צו ליגען אין יענער זייט קאפ אביסעל הויך קייגען דעם פנים:

יג דיא תפילין דארפין צו ליגען פונקט אין מיטען קאפ ניט אין דער זייט. דער קשר דארף אויך צו ליגען אין דער מיט קאפ ניט אין דער זייט:

יד אויך דארף מען אכטונג צו געבין דיא תפילין זאל זיך גוט האלטין אויף דעם קאפ. מען דארף אין דעם אלייגען שטארק גיווארינט צו זיין:

טו מען זאל לייגען דיא תפילין שטייענדיקע הייט. פריער לייגט מען תפילין של יד. אונ נאך דעם וויא מען לייגט ארויף דיא תפילין אויף דער האנד איידער מען ציהט צו זאל מען מאכין דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. דער נאך ציהט מען צו דיא רצועה אונ מען מאכט דיא זיבען כריכות:

טז דער נאך לייגט מען באלד של ראש. אונ איידער מען מאכט גלייך דיא תפילין אויף דעם קאפ זאגט מען שטילער הייט דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין:

יז דער נאך מאכט מען גלייך דיא תפילין זיא זאל ליגען גוט אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבין דער נאך זאל מען זאגין ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

יח דער נאך זאל ער מאכין מיט דער רצועה של יד דרייא כריכות אויף דעם מיטעלסטין פינגער איינס אין מיטעלסטין גליד פון פינגער אונ צווייא אין הינטערשטין גליד:

יט מען בדארף גיווארינט צו זיין אז דער קשר פון של יד זאל זיך קיינמאל ניט אוועק רוקען פון בית:

כ נאך דעם וויא מען לייגט של יד איידער מען לייגט דעם של ראש טאר מען ניט אויס רעדין. מען טאר אפילו ניט ווינקען מיט דיא אויגין אדער מיט דיא פינגער:

כא אפילו מען הערט קדיש אדער קדושה טאר מען אויך ניט אויס רעדין צו ענטפערין אמן אדער קדושה נור מען זאל אין זינען האבין וואס מען דארף צו ענטפערין:

כב דיא מענטשין וואס לייגין תפילין דר"ת טארין אויך ניט אויס רעדען צווישין של יד

צווישען

צווישען של ראש נור צוא ענטפערין אמן אדער קדושה מעג מען בייא תפילין .
דרבנינו תם :

כג מען דארף אין זינען האבין בשעת מען לייגט דיא תפילין אז גאט ברוך הוא האט
אונז גיהייסען לייגען תפילין וואס אין דיא פרשיות שטייט געשריבען אז ער איז איין
גאט אין אלע וועלטין אונ ער האט אונז אויס גיצויגין פון מצרים מיר זאלין איהם דינען .
אונ ער האט אונז גיהייסען לייגין של יד קייגען איבער דעם הארץ אונ של ראש קייגען
מוח כדי מיר זאלין גידענקין דיא נסים וואס ער האט מיט אונז גיטוען וואס זייא ווייזין
אז ער איז איין גאט אונ ער האט כח צו טוען אין אלע וועלטין וואס ער וויל . אונ מיר
זאלין משעבד זיין צו איהם דיא נשמה וואס איז אין מוח אונ אלע תאות וואס מיר האבין
אין הארץ זאלין אלע זיין משועבד צו דינען איהם . אונ דורך דעם וועט מען גידענקען
אין גאט ברוך הוא אונ מען וועט ניט זיך נאך געבין דיא הנאות פון דער וועלט :

כד כל זמן מען גייט אין דיא תפילין טאר מען ניט לאכין אדער שטיפען . אויך טאר מען
ניט טוען אדער רעדין אין דיא זאכין פון דער וועלט אזוי לאנג מען זאל דורך דעם
פאר געסין פון יראת שמים :

כה דאס גלייכסטע איז מען זאל תמיד גידענקין אין דיא תפילין כל זמן מען גייט אין
זייא הוץ בשעת דער שמונה עשרה אונ בשעת דעם לערנען שאט ניט אז מען פאר
געסט דערנמאלט פון זייא :

כו אויך זאל מען ניט עסין אונ ניט שלאפין אין דיא תפילין :

כז בשעת ווען ער גייט אין דיא תפילין אונ דאווינט ניט דארף ער אלע מאל אן צו
רירען דיא תפילין כדי ער זאל ניט פאר געסין אונ לאכין אדער שטיפען אין זייא :

כח עס איז גלייך בשעת דעם דאווינען אויך אן צו רירען אלע מאל אין זייא כדי ער
זאל גאר ניט פאר געסין פון זייא :

כט בשעת ער זאגט וקשרתם לאות על ידך זאל ער אן רירען דעם של יד . בשעת ער
זאגט והיו לטוטפות בין עיניך זאל ער אן רירען דעם של ראש :

ל מען זאל ניט אויס טוען דיא תפילין ביז סוף ובא לציון . אויך זאל מען זייא ניט
אויס טוען ביז מען שטעלט אריין דיא ספר תורה אין ארון קודש . דער וואס טוהט
זייא אויס איידער מען שטעלט אריין דיא ספר תורה זאל ער ניט אויס טוען פאר דער
ספר תורה נור אין דער זייט :

לא דענמאלט ווען עס איז אויף דעם ארט א ברית מילה זאל מען ניט אויס טוען דיא
תפילין ביז נאך דעם מל זיין :

לב ראש חודש טוהט מען אויס דיא תפילין פאר מוסף :

לג מען טוהט אויס דיא תפילין שטייענדיקע הייט . פריער נעמט מען אראפ דיא כריכות
פון פינגער . דער נאך טוהט מען אויס דעם של ראש מיט דער לינקער האנד . דער
נאך דעם של יד :

לד עס איז גלייך צו קושען דיא תפילין בשעת מען לייגט זייא אונ בשעת מען טוהט זייא אויס :

לה מען דארף גיווארינט צו זיין אז בשעת מען גייט אין דיא תפילין זאל מען זיין ריין .
מען זאל ניט דארפין קיין נקיות צו האבין :

לו א יונגעל הייבט אן צו לייגין תפילין עטליכע חדשים פאר דרייצעהן יאר :

(וירא) סימן ה. דינים פון מזוזה. דער האלט צוואנציג סעיפים :

א מען איז מחויב אן צו מאכען א מזוזה אין יעדער טיר . אפילו מען גייט ניט יעצונד דורך
איהר . נאר דורך איין אנדערע טיר :

ב דאס ארט פון דער מזוזה איז אין דער רעכטער זייט פון דער טיר וואו מען קומט
אריין. אין אייבערשטין דריטעל פון בייא שטידעל:

ג אז דאס בייא שטידעל איז הויך. דארף מען אכטונג צו געבין. דיא מזוזה זאל ניט זיין
אן גישלאגען פיל העכער פון דיא אקסלען פון מענטש:

ד אויך דארף מען אכטונג געבין. דיא מזוזה זאל האמש זיין ווייט איין פויסט פון דעם
וואס ליגט אויף דיא בייא שטידלען:

ה עס איז אבער גלייכער. דער סופר זאל אן שלאגין דיא מזוזה. דען עס איז דא נאך
דינים אין דעם אן שלאגין:

ו איידער מען שלאגט אן דיא מזוזה דארף מען זאגען דיא ברכה. בא"י אמ"ה אשר קדשנו
במצותיו וצונו לקבוע מזוזה. אז מען שלאגט אן עטליכע מזוזות זאל מען אויך ניט מעהר
מאכען וויא איין ברכה:

ז אז מען נעמט אראפ דיא מזוזה בודק צו זיין. זאל מען ניט מאכען דיא ברכה ווען
מען שלאגט זיא צוריק אן:

ח אז מען האט ניט אן גישלאגין דיא מזוזה נאר אויף גיהאנגען. איז מען ניט יוצא. איבער
דעם דארף מען אן שלאגין דיא זאך וואס דיא מזוזה איז אין איהר איין גיהילט מיט
א נאגיל פון הינטען אונ א נאגיל פון אויבען:

ט אויף דעם ארט וואס מען האט מורא מען זאל ניט דיא מזוזה אוועק גנבנן. זאל מען
אביסעל איין האקין אין בייא שטידעל אונ אריין לעגין דיא מזוזה. נאר מען זאל ניט
אויס האקין טיף וויא א פויסט. אונ דער נאך ווען מען שלאגט מיט עפעס צו פון אויבען
דארף מען צו דער קענין אז דא זיצט א מזוזה:

י אז עס איז ניט מיגליך זיא אן צו שלאגין פארינט. זאל מען זיא אן שלאגין אן א ברכה
אינטער דער טיר אין פלאטש פון בייא שטידעל. נאר ניט אין דער וואנד. אויך מוז מען
גיווארענט זיין זיא אן צו שלאגין אין אן היכי בייא שטידעל נאהענט וואו מען גייט דורך
אונטער דיא זאוועצי. דען אז זיא איז אן גישלאגין אפויסט ווייט אריין צו דער פארינמדיגער
זייט בייא שטידעל איז זיא פסול:

יא דיא טויערין פון דיא הייזער אדער פון הויף דארפין אויך האבין מזוזות. האלטין קאבענין.
שפאכלערס. דארפין אויך צו האבין מזוזות:

יב דיא שטוב אדער דיא קאמער וואס האלט ניט פיהר איילין דיא ברייט אונ פיהר איילין
דיא לענג. אדער עס איז ניט דא אין זיא קיין טירען. זאל מען ניט מאכען קיין ברכה
בשעת מען שלאגט אן דיא מזוזה:

יג אין דיא גיוועלבין זאל מען אן שלאגין מזוזות אן א ברכה:

יד אויף דעם ארט וואס איז נוט דיין איז גליך מען זאל ארויס זעהען דעם שם וואס
איז אויף דער מזוזה. נאר מען דארף ארויף לייגען א שטיקעל גלאז אויף דעם שם מען
זאל ניט אפ מעקין דעם שם ביכלעך וויים מיט דער האנד וואס מען לייגט ארויף. ווען מען
גייט ארויס אונ אריין:

טו אויף דעם ארט וואס קען ניט זיין אזו ריין דורך קינדער. זאל דיא מזוזה זיין צו גידעקט
מיט דעם שם:

טז מען דארף זעהען וויא ווייט מיגליך איז. עס זאל זיין ריין ארום דער מזוזה. ווער
שטועקט מען זאל דארט ניט אנידער שטעלין קיין שום כלי וואס מען וואשט זיך אין איך
אפילו דיא מזוזה איז צו גידעקט:

יז מען דארף דיא מזוזה בודק זיין צוויא מאל אין זיבען יאהר:

יח אז מען נעמט אראפ דיא מזוזה בודק צו זיין אדער בשעת מען ווייסט דיא שטוב
דארף

דארף מען געווארנט זיין. תיכף זיא צוריק אן צו שלאגין. דען עס איז אגרויסע עבירה צו זיין אן א מזוזה:

יט מען דארף שטארק געווארנט צו זיין אין דער מצוה פון מזוזה. דען ווען מען גייט אריין אונ ארויס דער מאנט מען זיך דורך דער מזוזה אז דער איבערשטער איז איין גאט אין אלע וועלטין אונ עס בלייבט ניט דעם מענטש נור וואס מען דינט גאט ברוך הוא אונ מען איז מקיים זיינע מצות:

כ דער וואס איז געווארנט אין דער מצוה פון מזוזה וועט ער אונ זיינע קינדער לאנג לעבין:

סימן ו. דינים פון ברכות אונ פון ברוך הוא וברוך שמו אונ פון אמן. ער האלט זיבעצין סעיפים:

א בשעת מען מאכט א ברכה זאל מען אין זינען האבין דיא טייטש פון דער ברכה. אז מען האט אין זינען דיא טייטש מאכט מען דיא ברכה וויא עס קער צו זיין:

ב דען דער עיקר האט מען אונז געהייסען מאכין דיא ברכות מיר זאלין מיט יעדערע ברכה לויבען דעם איבערשטין. טייל ברכות זענען צו לויבען איהם וואס ער האט בשאפין דיא זאכען. טייל ברכות זענען צו לויבין איהם וואס ער העלפט אונז מיט דיא זאכין. טייל ברכות זענען צו לויבען איהם וואס ער האט אונז געבאטין זיינע מצות וואס מיר וועלין דורך זייא בלייבין ביא דעם רעכטין גוטין. בדארפין מיר איהם צו לויבין אויף יעדערע מצוה מיט איר ברכה:

ג איבער דעם מוז מען שטארק געווארנט זיין בשעת מען מאכט א ברכה אין זינען צו האבין דיא טייטש. דער וואס פאר שטייט ניט דיא טייטש זאל פרעגין דעם וואס פאר שטייט:

ד אז מען האט געמאכט דיא ברכה אונ מען האט ניט אין זינען געהאט דיא טייטש טאר מען איצונדערט ניט מאכען נאך אמאל דיא ברכה. דען מען טאר ניט מאכין צוויי מאל דורך אנאנד איין ברכה:

ה מען דארף געווארנט צו זיין בשעת מען דאווינט אדער מען זאגט וועלכע ברכה צוא זאגין וואלגע דיא ווערטער אונ נישט גיך. דען מען איז מחויב צו זאגין יעדער ווארט שארף ארויס מיט דיא נקודות. אונ ניט איין שלינגען קיין שום אות:

ו יעדער ווארט וואס לאזט זיך אות מיט אזא אות וויא דאס אנדערע ווארט הייבט זיך אן. היינו ביא קריאת שמע בכל לבבך על לבבכם. ביא דער המוציא. לחם מן. אונ נאך אזוי שטייגער דארף מען עטוואס צו ווארטין צווישין איין ווארט צווישין אנדערין. מען זאל ניט איין שלינגען איין אות פון זייא:

ז עס איז נאך דא דקדוקים פון דיא ווערטער וואס מען דארף געווארנט צו זיין. דער כלל איז מען זאל תמיד זאגין וואלגע דיא ווערטער אזוי וויא זייא שטייען מיט דיא נקודות מען זאל גאר ניט איין שלינגען:

ח מען טאר ניט גידענקין דעם איבערשטינס נאמען אומזונסט. דאס איז אגרויסע עבירה. אפילו אויף דייטש אדער אויף אנאנדער לשון טאר מען אויך ניט גידענקין אומזיסט דאס ווארט וואס מען רופט דעם איבערשטין מיט דעם לשון:

ט אויך זאל מען ניט שרייבין דעם איבערשטינס נאמען אין א בריף טאמער וועט דער בריף דער נאך זיך ארום וואלגערין אויף דעם מיסט דאס ברענגט ר"ל צו אריכקייט דאס מען גידענקט זיין ליבען נאמען אומזיסט אדער מען שרייבט איהם וויא עס קען ח"ו קומען צו איין בזיון:

י אויך אז מען זעהט צו ריסענע בלעטער פון ספרים וואלגערין זיך ארום איז אגרויסע מצוה צו בהאלטין זייא:

יא אויך דארף מען גיווארנט צו זיין ניט צו שעלטן קיין שום יוד אדער זיך אליין מיט דעם אייבערשטנס נאמען. ווייל מענטשן זאגן איין מאל אויף איינעם "גאט זאל איהם שטראפן" זייא ווייסן ניט אז דאס איז א גרויסע עבירה:

יב אפילו גלאט שעלטן א יוד אדער זיך אליין אפילו ניט מיט דעם אייבערשטנס נאמען טאר מען אויך ניט:

יג מען טאר ניט מאכן א ברכה דא וואו מען דארף ניט:

יד אז איינער הערט דעם אנדערן מאכן א ברכה. בשעת ער הערט איהם זאגן ב"א זאל ער ענטפערן ברוך הוא וברוך שמו. בשעת יענער לאזט אויס די ברכה דארף ער ענטפערן אמן:

טו דאס ווארט אמן דארף מען שארף ארויס צו זאגן. היינו די אלף מיט א קמץ. און ניט איין שלינגען די נון:

טז אויך דארף מען פונקט צו זאגן אמן ווען יענער האט אויס גילאזט די ברכה ניט פריער און ניט שפעטער. מען דארף גיווארנט צו זיין אין דעם אליטען דען די מצוה פון אמן איז זייער גרויס:

יז אז דער וואס הערט די ברכה האלט אויף דעם ארט וואס ער טאר ניט אויס רעדין זאל ער ניט ענטפערן קיין ב"ה וב"ש. בסימן י"א וועלין מיר שרייבן די דינים פון ענטפערין אמן אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט אויס רעדין:

(חיי) סימן ז. דינים פון פאר דעם דאווענען ער האלט פיהר סעיפים:

א מען טאר ניט טוען קיין מלאכה און ניט עסן אדער טרינקען פאר דעם דאווענען נור וואסער טייא קאווע מעג מען טרינקען פארין דאווענען:

ב מען דארף צו זעהן זיך ריין צו מאכן פאר דעם דאווענען. אז מען פילט עפעס אז מען דארף צו האבן נקיות אדער משתין זיין טארין ניט דאווענען צאמען מען מאכט זיך ריין דער פון:

ג מען דארף זיך צווא וואשין די גאנצע הענט מיט וואסער פארין דאווענען אפילו מען האט ניט גיהאט קיין נקיות:

ד מען דארף זיך צו שפארן ווייא ווייט מיגלעך עס איז מען זאל דאווענען בציבור דען דעמאלט ווערט גענומען דאס דאווענען אן גינומען פאר השם יתברך. אויך איז א גרויסע סגולה צו האבן גרינג פרנסה בריוח אז מען דאווענט תמיד בציבור בכוונה:

דיני בהכ"נ ובית המדרש

סימן ח. דינים פון שול און פון בית המדרש. ער האלט צעהן סעיפים:

א אונזערע שולען און בתי מדרשים זענען שטארק הייליג. מיר דארפין מורא האבין פאר השם יתברך וואס זיין שכינה רוהט אין זייא. איבער דעם טארין דארט ניט שמועסן קיין שום זאך חוץ לערנען אדער דאווענען אדער זאגן שירות ותשבחות:

ב אפילו אויף די ערטער וואס מען איז זיך נוהג צו ריידין אין בית המדרש מעגין נור די וואס לערנען דארט תמיד זייא זאגין ניט דארפין אלע מאל צו באלכיטשען פון לערנען ארויס גיין רעדין און אויך נור די זאכין וואס זייא כוזען רעדין אבער אין שול טארין בוודאי ניט רעדין אפילו פון פרנסה וועגין אדער אנדערע זאכין וואס מען דארף:

ג מען טאר ניט עסן אדער טרינקען אדער שלאפין דארט:

ד ריא נאכט פון יום כיפור וואס מען זאגט דארט תהלים אדער שירות ותשבחות מעג מען דארט שלאפן ווייט פון ארון קודש :

ה דעסט גלייכן דיא מענטשין וואס לערנען דארט שטענדיג מעגין דארט עסין אדער שלאפן זייא זאלין ניט דארפין צו באלמיטלען פון לערנען אלע מאל אהיים צו גיין :

ו מען דארף גיווארינט צו זיין צו דאווינען אין שול אדער אין בית המדרש אפילו ווען מען האט ניט קיין מנין. אויך זאל מען קומען פריא דארט אריין. מען האט פאר דעם אגרויסען שכר :

ז מען דארף זיך קובע זיין שטענדיג צו דאווינען אויף איין ארט. נאר ניט נעבין א רשע :

ח עס איז א מצוה צו לויפען אין בית המדרש אריין אדער אין שול אריין. דעסט גלייכן צו יעדערע מצוה איז א מצוה צו לויפען אפילו אום שבת :

ט אין שול אדער אין בית המדרש אליין טארין ניט לויפען. נור מען זאל גיין מיט מורא פאר השם יתברך :

י אז מען גייט אהיים פון דאווינען טאר מען ניט לויפען אדער מאכען גרויסע שפרייזין. עס זאל ניט אויס זעהין גלייך ער וויל אנטלויפין :

סימן ט. דינים פון פארינט דאווינען. ער האלט צעהן סעיפים :

א אז איינער שלאפט ניט אגאנצע נאכט זאגט ער ווען עס ווערט טאג אלע ברכות חוץ דיא צוויא ברכות על נטילת ידים אונ אלהי נשמה :

ב אז ער איז גישלאפין בנאכט אפילו א האלבע שעה זאל ער דיא ברכה אלהי נשמה אויך זאגין. אז ער האט נקיות זאל ער דיא ברכה על נטילת ידים אויך זאגין :

ג דער וואס שלאפט ניט אגאנצע נאכט זאל הערשט זאגין ברכת התורה ווען עס ווערט טאג :

ד אבער דער וואס שלאפט בנאכט אונ הייבט זיך אויף פארטאג טאר ניט לערנען אדער תהלים זאגין ביז ער זאגט פריער ברכת התורה אפילו עס איז נאך ניט קיין טאג :

ה דער וואס שלאפט בנאכט אונ הייבט זיך אויף פארטאג מעג זאגין פארטאג אלע ברכות פון פארינט. חוץ דיא ברכה הנותן לשכוי בינה זאל ער ניט זאגין ביז עס ווערט טאג :

ו בשעת מען זאגט אין דער פריא נאך לעולם יהא אדם דעם פסוק שמע ישראל זאל מען אין זינען האבין מען זאל ניט יוצא זיין מיט דעם פאר קריאת שמע :

ז אז מען האט מורא אז איידער מען וועט זאגין קריאת שמע מיט דיא ברכות וועט פאר ביא גיין דער זמן קריאת שמע וואס מיר וועלין שרייבין בסימן י"ב זאל מען זאגין דיא גאנצע קריאת שמע ביז אמת אונ מען זאל אין זינען האבין צינדערט יוצא צו זיין מיט דער קריאת שמע אויב עס איז שוין טאג :

ח דיא קרבנות זאל מען ניט זאגין נור ווען עס איז שוין טאג. אויך זאל מען זייא זאגין שטייענדיג :

ט דער וואס ווייסט ניט דיא טייטש פון איזהו מקומן ביז ויברכו ביניהם דארף ער צו פרעגין דעם וואס ווייסט דעם פשט דער פון. דען מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין אין זינען צו האבין דיא טייטש בשעת מען זאגט דאס :

י בשעת מען זאגט הודו דארף מען אביסעל צו ווארטין נאך דעם ווארט אלילים. איידער מען זאגט דיא ווערטער וה' שמים עשה :

סימן י. דינים פון ברוך שאמר ביז קריאת שמע. ער האלט צוועליף סעיפים :

א פון ברוך שאמר ביז נאך שמונה עשרה טאר מען ניט אויס רעדין אפילו אויף לשון הקודש.

אזוי איז תמיד איין כלל ווען מען טאר ניט אויס רעדין טאר מען אויף לשון קודש אויך ניט אויס רעדין :

ב אז מען הערט אברכה פון איינעם מעג מען זאגין אמן כל זמן מען האלט פאר יוצר אור. אויך אז מען הערט דאס ציבור זאגין קריאת שמע זאגט מען אויך דעם ערשטין פסוק שמע ישראל ביז אחד :

ג אז מען הערט קדיש אדער קדושה אדער ברכו מעג מען בוודאי נאך זאגין. אז עס איז מיגליך ער זאל זאגין צווישין איין פסוק צווישין אנדערין איז גלייכער :

ד ברוך הוא וברוך שמו טאר מען ניט זאגין פון ברוך שאמר אן. היינו זינט מען זאגט ברוך אתה ה' פון ברוך שאמר :

ה ברוך שאמר זאגט מען שטייענדיג. מזמור לתודה. ויברך דוד. אז ישיר. ישתבח זאגט מען אלץ שטייענדיג :

ו שבת. יום טוב. ערב פסח. חול המועד פון פסח. ערב יום כיפור. זאגט מען ניט קיין מזמור לתודה :

ז מען זאל דאווינען וואלגע. אויך זאל מען אין זינען האבין דיא טייטש. בפרט ביי דעם פסוק פותח את ידך מוז מען בוודאי אין זינען האבין דיא טייטש. דען אז ניט מוז מען דעם פסוק נאך אמאל זאגין מיט כוונה :

ח מען טאר ניט זאגין קיין קדיש אדער ברכו אדער קדושה צאמען עס איז דא צעהן יודען וואס זענען שוין אלט מעהר וויא דרייצעהן יאר :

ט מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין צו הערין דעם קדיש אונ ענטפערין מיט גרויס כוונה. בפרט אמן יהא שמיה רבא. דען דער וואס ענטפערט אמן יהא שמיה רבא מיט כוונה אונ הויך איז ער מיט דעם מבטל אלע שלעכטע גזירות :

י מען זאגט אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. אונ פון נאך יתברך אן זאל מען אויס הערין דעם גאנצין קדיש אונ ענטפערין אמן :

יא דער חזן זאגט חצי קדיש אונ ברכו. ענטפערט דאס ציבור ברוך ה' המבורך לעולם ועד. דער נאך זאגט דער חזן ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ענטפערט דאס ציבור אמן. אבער דער חזן זאל ניט זאגין קיין אמן :

יב דער חזן דארף זיין איין ערליכער יוד. אז דאס ציבור וויל ניט טאר ער ניט דאווינען פארין עמוד :

(תולדות) סימן יא. דינים פון נאך זאגין אמן אדער קדושה בשעת מען האלט פון יוצר אור ביז שמונה עשרה. ער האלט עליף סעיפים :

א אז ער האט שוין אן גיהויבין דיא ברכה ברוך אתה ה' יוצר אור טאר ער ניט ענטפערין קיין אמן נאך א ברכה וואס ער הערט פון איינעם. חוץ אז ער הערט אויס לאזין דיא ברכה האל הקדוש אונ דיא ברכה שומע תפלה אונ דיא ברכה וואס מען מאכט בשעת מען איז עולה תורה. נאך דיא ברכות זאל ער יוא ענטפערין אמן אז ער האלט פאר גאל ישראל :

ב אז ער הערט זאגין קדיש זאל ער ענטפערין אמן יהא שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא יתברך. אונ נאך דיא ווערטער דאמירן בעלמא ואמרו אמן זאל ער זאגין אמן. די רעשט אמן פון קדיש זאל ער ניט זאגין ווען ער האלט נאך יוצר אור :

ג אז ער הערט קדושה זאל ער ניט מעהר זאגין מיט דעם ציבור נור דיא ווערטער „קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו". אונ דיא ווערטער „ברוך כבוד ה' ממקומו". די רעשט זאל ער ניט זאגין ווען ער האלט נאך יוצר אור :

ד אַז ער הערט בָּרְכוּ פון דעם חזן פון דעם וואס איז עולה תורה זאָל ער ענטפערן בָּרוּךְ ה' הַמְבוֹרָךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

ה אַז ער הערט דעם חזן זאָגן מודים זאָל ער זיך אויך בוקן און זאָל זאָגן די ווערטער „מודים אֲנַחְנוּ לָךְ". און ניט מער. בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ זאָל ער ניט נאָך זאָגן:

ו דעכט גלייכן אַז מען האַלט אין מיטן אַנאַנדערע לאַנגע בְּרָכָה דְהַיְינוּ אין מיטן אֲשֶׁר יָצַר אָדער אין מיטן וועלכע בְּרָכָה פון בענטשן האָט אויך די אייגענע דינים וואס מיר האָבן געשריבן:

ז אַז ער האָט אוים געלאָזט יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת אָדער בַּעֲמוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה און הערט אַנאַנדערן אויך אוים לאָזן נאָך איהם די אייגענע בְּרָכָה מעג ער ענטפערן אָמֵן אויף יענעמס בְּרָכָה:

ח דאָס שמועסט אַלץ אַז מען האַלט פאַר גָּאַל יִשְׂרָאֵל. אָבער אַז מען האַלט שוין בייא דער בְּרָכָה גָּאַל יִשְׂרָאֵל וועלן מיר שרייבן די דינים בְּסִימָן י"ג בְּסְעִיף ה' וּבְסְעִיף ו':

ט אַז ער ענטפערט די זאַכן וואס מען מעג און ער האַלט דענסמאָלט אין מיטן אַ פָּסוּק פון קְרִיאַת שְׁמַע דאַרף ער דער נאָך איבער נייס אָן הייבן דעם פָּסוּק:

י אין מיטן דעם פָּסוּק שְׁמַע יִשְׂרָאֵל טאָר מען גאָר ניט ענטפערן. קיין שום אָמֵן אָדער קְדוּשָׁה. אין מיטן בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד טאָר מען אויך גאָר ניט ענטפערן:

יא דעסט גלייכן צווישן ה' אֱלֹקֵיכֶם צווישן אֱמֶת טאָר מען אויך גאָר ניט ענטפערן נור מען זאָל זאָגן תֵּיכֶף דאָס וואָרט אֱמֶת. אויב מען קען זאָל מען זאָגן דאָס וואָרט וְיַצִּיב אויך. דער נאָך זאָל מען ענטפערן וואס מיר האָבן פריער געשריבן:

סימן יב. דינים פון קְרִיאַת שְׁמַע. ער האַלט צוויי און צוואַנציג סְעִיפִים:

א די צייט פון דער קְרִיאַת שְׁמַע פון דער פריא איז ניט מער וויא ביז אַ פערטיל טאָג. אַז ער האָט זיא ניט געזאָגט אין דעם ערשטן פערטיל טאָג האָט ער אַגרויסע עֲבֵירָה:

ב דאָס פערטיל טאָג ווערט גערעכנט לויט וויא דער טאָג איז גרויס. לְמָשָׁל ווינטער אין די קלענצטע טעג הייבט אָן אין דעם לאַנד צו טאָגן האַלב זיבען און עס ווערט נאַכט האַלב פינף (הַיְינוּ מען זעהט שוין דרייא שטערן) מִמֵּילָא האַלט דער טאָג צעהן שָׁעָה איז אַפערטיל טאָג צוויי שָׁעָה מיט אַ האַלבע. מִמֵּילָא איז דענסמאָלט די צייט פון קְרִיאַת שְׁמַע ביז זייגער ניין:

ג דאָס איז נור ווען די קלענצטע טעג זענען. אָבער ווען עס הייבט פריער אָן צו טאָגן לאָזט זיך פריער אוים די צייט פון קְרִיאַת שְׁמַע. לְמָשָׁל זומער די וַורעמסטע טעג הייבט אָן אין דעם לאַנד צו טאָגן האַלב צוויי און עס ווערט נאַכט זייגער ניין איז אַ פערטיל טאָג פינף שָׁעָה ווינציקער אַ האַלב פערטיל שָׁעָה קומט אוים די צייט פון קְרִיאַת שְׁמַע ביז נאָך אַ פערטיל אויף זיבען. דאַרף מען געוואָרנט צו זיין אין די טעג צו זאָגן די קְרִיאַת שְׁמַע אַ פערטיל אויף זיבען. אַזוי איז אַלע טעג דער רעכנונג וועדליג די טעג אַזוי וויא מיר שרייבן:

ד אֲפִילוּ מיר שרייבן אַז דאָס פערטיל טאָג פון דער צייט פון קְרִיאַת שְׁמַע רעכנט מען זינט עס הייבט אָן צו טאָגן. אָבער זאָגן די קְרִיאַת שְׁמַע טאָר מען ניט צאַטען עס איז אַביסעל לעכטיג ער זאָל דער קענען דעם מענטש וואס ער קען נור אַביסעל ווען ער זאָל צינדערט שטיין ווייט פון איהם פיהר איילין:

ה אַז אייגער האָט מוֹרָא מאָמער איידער ער וועט זאָגן די קְרִיאַת שְׁמַע פון דאַווענען וועט דער ווייל זיין נאָך דער צייט פון קְרִיאַת שְׁמַע זאָל ער תֵּיכֶף אין דער פריא נאָך בִּרְכוֹת הַתּוֹרָה זאָגן די גאַנצע קְרִיאַת שְׁמַע ביז אֱמֶת און זאָל אין זינען האָבן יוֹצֵא צו

זיין

זיין מיט דער קריאת שמע. אז מען איז ניט געווארנט אין דעם האט מען אגרויסע עבירה:

ו מען מעג זאגן קריאת שמע סייא שטייענדיג סייא זיצענדיג:

ז דער וואס זיצט פאר קריאת שמע טאר ניט זיך אויף שטעלין צו קריאת שמע. נור זאל זאגן קריאת שמע אויך זיצענדיג:

ח ליגענדיג טאר מען ניט זאגן קריאת שמע נור צאטען מען ליגט אויף דער זייט:

ט בשעת מען זאגט דעם פסוק שמע ישראל דארף מען שטארק געווארנט צו זיין אין זינען צו האבין דיא טייטש:

י בשעת מען זאגט דאסווארט אחד אונ אביסעל דער נאך איידער מען הייבט אן ברוך שם זאל מען אין זינען האבין אז דער אייבערשטער איז איין גאט אין דיא זיבען הימלען אונ אויף דער ערד אונ אויף דיא פיהר זאטין פון דער וועלט. אונ ער געוועלטיגט איבער אלדינג:

יא טייל מענטשין האבין א טעות אז בשעת זייא זאגין דעם פסוק שמע ישראל ציהען זייא דאס ווארט אחד גלייך זייא זאגין אחאד. טייל זאגין אחאדע. מען דארף אבער געווארנט צו זיין נור צו זאגין אזוי וויא עס שטייט אחד. נור מען זאל דיא ח׳ שארף ארויס זאגין אונ דיא ד׳ גוט זאגין עס זאל ניט אויס זעהן גלייך מען זאגט ח״ו א ריש:

יב דעם פסוק שמע ישראל זאגט מען הויך. ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד זאגט מען שטילער הייט. יום כיפור זאגט מען ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אויך הויך:

יג מען דארף שטארק געווארנט צו זיין בייא ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אויך אין זינען צו האבין דיא טייטש:

יד בשעת מען זאגט קריאת שמע דארף מען געווארנט צו זיין יעדער ווארט שארף ארויס צו זאגין. אונ ניט איין שלינגען קיין שום אות אונ קיין שום נקודה. נור אזוי וויא עס שטייט אין סידור. אזוי וויא מיר האבין געשריבין בסימן ו׳ סעיף ה׳ ו׳ ז׳ אז מען דארף תמיד געווארנט צו זיין אין דעם בפרט בייא קריאת שמע. אויך זאל מען אין זינען האבין דיא טייטש בשעת מען זאגט:

טו בשעת מען האלט והביאנו פאר קריאת שמע זאל מען נעמען דיא ציצית אונ האלטין זייא אין דער לינקער האנט צווישין דעם קלענסטין פינגער צווישין דעם אנדערין קייגען הארץ:

טז בשעת מען האלט שוין ויאמר האלטין זייא צו מיט דער רעכטע האנט אויך אונ מען קוקט אויף זייא. בשעת מען גידענקט דאס ווארט ציצית קושט מען זייא:

יז בשעת מען זאגט דיא ווערטער וראיתם אותו ליגט מען זייא אויף דיא אויגין אונ מען קוקט אויף זייא אונ מען קושט זייא. בשעת מען האלט ונחמדים לעד קושט מען דיא ציצית אונ מען לאזט זייא אפ:

יח בייא קריאת שמע נאך אני ה׳ אלהיכם זאגט מען באלד דאס ווארט אמת. דער חזן זאגט כאר זיך אויך אזוי. דער נאך זאגט ער נאך אמאל דיא דרייא ווערטער „ה׳ אלהיכם אמת. הויכע הייט. יעדער מענטש דארף אויס צו הערין פון חזן דיא דרייא ווערטער.

יט דער וואס דאווינט ניט מיט קיין מנין זאל זאגין פאר קריאת שמע אל מלך נאמן:

כ בשעת דאס ציבור זאגט שמע ישראל בדארף יעדער יוד צו זאגין דעם פסוק שמע ישראל מיט זייא אפילו ער דאווינט ניט מיט זייא בנאנט:

כא פאר יעדערין דאווינען מוז מען זיך וואשין דיא הענט אין גאנצין אונ מען זאל געווארנט זיין מען זאל ניט אן רירען פון אן הייב דאווינען אן אין דיא ערטער פון גוף וואס זענען צו גידעקט מיט מלבושים. אויך זאל מען ניט זיך קראטצין אין קאפ אויך זאל מען ניט אן רירען אין דער צואה פון אויער אדער פון דער נאז. אדער אין אנאנדערע זאך וואס איז ניט ריין:

כב אז מען רירט אן אונ מען האלט פאר שמונה עשרה דארף מען זיך איבער גיס צו וואשין מיט וואסער דיא גאנצע האנד וואס האט אן גירירט. אז מען האלט שוין

אין

אין מיטין דער שמונה עשרה זאל מען זיך גוט אפ וואשן און עפעס די הענד :

(ויצא) סימן יג. דינים פון שמונה עשרה. ער האלט אכט און צוואנציג סעיפים:

א די שמונה עשרה דארף מען צו דאווענען איידער עס לאזט זיך אויס דאס ערשטע
דריטעל פון טאג. אז מען האט נאך דערנאכט ניט גידאווינט מעג מען דאווענען ביז
דעם האלבין טאג. נור מען האט ניט אזא שכר ווי דער וואס דאווינט פאר דעם דריטיל טאג:

ב ווייבער זענען מחויב צו דאווענען שחרית אין דער פריא און מנחה פארין נאכט.

ג בשעת מען האלט פאר שמונה עשרה תהלות לאל עליון זאל מען אפ טוען דאס
שפייעכטץ מיט אלע זאכין עס זאל איהם ניט מבלבל זיין אין מיטען דער שמונה עשרה:

ד פאר שמונה עשרה זאל מען גיין אהינטער דרייא טריט און צוריק גיין גלייך מען
גייט צו א מלך:

ה באלד נאך גאל ישראל זאל ער שוין אן הייבין די שמונה עשרה. ער טאר ניט נאך
גאל ישראל ענטפערין קיין קדושה וברכו און קיין אמן:

ו אויך זאל ער ניט ווארמין ביי שירה חדשה צו ענטפערין אמן נאך גאל ישראל פון
חזן. נור ער זאל אויס לאזין גאל ישראל גלייך מיט דעם חזן אדער אביסעל פריער
און זאל באלד אן הייבין די שמונה עשרה. ביי מעריב זאל מען יוא ענטפערין אמן נאך
גאל ישראל:

ז דעם פסוק כי שם ה׳ אקרא זאל מען ניט זאגין פאר דער שמונה עשרה פון שחרית
און פון מעריב:

ח בשעת דער שמונה עשרה זאל מען ניט אין זינען האבין קיין אנדערע זאכין נור די
טייטש פון די ווערטער. דער וואס קען ניט די טייטש זאל לערנען די טייטש אין
די סדורים וואס זענען גידרוקט מיט טייטש:

ט בשעת דער שמונה עשרה דארף מען צו שטיין ביידע פיס בנאנט. די אויגין זאל
מען צו האלטין. אז מען דאווינט אין א סידור זאל מען ניט ארויס קוקען ערגיץ
אנדערשט נור אין סידור:

י יעדער ווארט דארף מען שארף ארויס צו זאגין און אין זינען האבין די טייטש דער
פון. דאריבער זאל מען זיך ניט באלמיטשען דעם קאפ מיט אנדערע זאכין פאר דעם
דאווינען. כדי עס זאל ניט מבלבל זיין די מחשבה בשעת דעם דאווינען:

יא די שמונה עשרה זאל מען דאווינען שטילער הייט. אז מע קען ניט מכוין זיין
שטילער הייט מעג מען זאגין אביסעל העכער בשעת מען דאווינט ניט בציבור:

יב בשעת דער שמונה עשרה טאר מען ניט זיך אן לענען אין קיין שום זאך. אז ער איז
שלאף און קען ניט שטיין מעג ער דאווינען וויא אזוי ער קען:

יג מען זאל ניט געגעצין בשעת דער שמונה עשרה. אז מען איז גינייט דער צו זאל
מען בשעת דעם געגעצין ארויף לייגין די האנד אויף דעם מויל מען זאל ניט אן
זעהן דאס געגעצין:

יד אויך טאר מען ניט שפייען אין מיטען שמונה עשרה אז מען דארף גייטיג זאל מען
אריין שפייען אין א פארטשיילע אדער אין דער ליגקער זייט אהינטער:

טו מען דארף זיך צו בוקען פיר מאל אין דער שמונה עשרה. בשעת מען הייבט אן
ברוך אתה פון הייב. און בשעת דעם ברוך אתה פון מגן אברהם. און ביי
מודים. און ביי דעם ברוך אתה פון הטוב שמך ולך נאה להודות:

טז ווען ער זאגט דאס ווארט ברוך זאל ער איין ביינגען די קניען און ווען ער זאגט
דאס

דָאס ווָארְט אַתָּה זָאל עֶר זִיךְ גוּט בּוֹקְן. אוּנ אֵייְדֶער עֶר זָאגְט דֶעם שֵׁם זָאל עֶר זִיךְ ווָאלְנֶע אוּיף שְׁטֶעלְין:

יז אַזוֹי אוֹיךְ בַּייא מוֹדִים זָאל עֶר אַיין בֵּייגְן דִיא קְנִיעֶן אוּנ גוּט בּוֹקְן זִיךְ אוּנ אֵייְדֶער עֶר זָאגְט דֶעם שֵׁם זָאל עֶר זִיךְ ווָאלְנֶע אוּיף שְׁטֶעלְין:

יח בַּייא אַנְדֶערֶע בְּרָכוֹת טָאר מֶען זִיךְ נִיט בּוֹקְן נוּר בַּייא דִיא כֵּיהָר עֶרְטֶער ווָאס מִיר הָאבְּן גְּישְׁרִיבְּן:

יט נָאךְ הַמְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁלוֹם זָאל מֶען זָאגְן דֶעם פָּסוּק יִהְיוּ לְרָצוֹן אִמְרֵי פִי וְהֶגְיוֹן לִבִּי לְפָנֶיךָ ה' צוּרִי וְגוֹאֲלִי. (חוּץ ווָאס מֶען זָאגְט אִיהם אֵייְדֶער מֶען גֵייט אוּים שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה) דֶער נָאךְ זָאל מֶען זָאגְן אֱלֹהַי נְצוֹר:

כ ווֶען מֶען הַאלְט עוֹשֶׂה שָׁלוֹם זָאל מֶען זִיךְ בּוֹקְן. אוּנ אַיינְגִיבּוֹיגְנֶע הַייט זָאל מֶען אוּים גֵיין דְרַייא טְרִיט אַהִינְטֶער אַזוֹי וִויא אַ קְנֶעכְט ווָאס גֵייט אַוֶועק פוּן הַאר:

כא דִיא טְרִיט זָאלְין זַיין דֶער עֶק פוּן דֶעם פוּס בַּייא דֶעם אָן הֵייבּ פוּן דֶעם פוּס. מֶען זָאל נִיט מַאכְן קֵיין קְלֶענֶערֶע טְרִיט אוּנ אוֹיךְ נִיט קֵיין גְרוֹיסֶע. אוֹיךְ נִיט מֶער וִויא דְרַייא טְרִיט. מֶען זָאל אָן הֵייבְּן אוּים צוּ גֵיין מִיט דֶעם לִינְקְן פוּס:

כב ווֶען מֶען אִיז שׁוֹין אוּים גִיגַאנְגְן דִיא דְרַייא טְרִיט זָאל מֶען אַיין גִיבּוֹיגֶענֶע הַייט בֵּייגֶען דֶעם קָאפּ צוּ דֶער לִינְקֶער זַייט אוּנ זָאגְן עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו. דֶער נָאךְ זָאל מֶען בֵּייגֶען דֶעם קָאפּ צוּ דֶער רֶעכְטֶע זַייט אוּנ זָאגְן הוּא יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ. דֶער נָאךְ זָאל מֶען זִיךְ בּוֹקְן גְלַייךְ פָארִינְט אוּנ זָאגְן וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהִי רָצוֹן כו':

כג אוּיף דֶעם אָרְט וואוּ עֶס לָאזְן זִיךְ אוּים דִיא דְרַייא טְרִיט זָאל מֶען בְּלַייבְּן שְׁטֵיין בִּיז דֶער חַזָּן ווֶעט הַאלְטְן קְדוּשָּׁה. אַז עֶס אִיז דָארְט עֶנְג צוּ שְׁטֵיין אָדֶער ווֶען מֶען זָאגְט יוֹצֵר מֶעג מֶען צוּרִיק גֵיין בְּשַׁעַת דֶער חַזָּן הֵייבְּט אָן דִיא הוֹיכֶע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

כד אוֹיךְ זָאל עֶר נִיט אִיבֶּער דְרֵייעֶן דָאס פָּנִים צוּ מַעֲרָב בִּיז דֶער חַזָּן גֵייט אוּיס דִיא שְׁטִילֶע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

כה דֶער ווָאס דַאווִינְט נִיט מִיט קֵיין מִנְיָן דַארְף אַזוֹי לַאנְג צוּ שְׁטֵיין וואוּ דִיא דְרַייא טְרִיט לָאזְן זִיךְ אוּים גְלַייךְ עֶר ווָאלְט גִידַאווִינְט מִיט מִנְיָן. אַז עֶס אִיז עֶנְג אִיז גִינוּג אַז עֶר שְׁטֵייט דָארְט אַזוֹי לַאנְג וִויא מֶען קֶען אָפּ גֵיין כֵּיהָר אֵיילִין:

כו בְּשַׁעַת דֶער שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה זָאל מֶען נִיט ווִינְקְן מִיט דִיא אוֹיגְן אָדֶער מִיט דִיא פִינְגֶער. אַז מֶען הֶערְט קַדִּישׁ אָדֶער קְדוּשָּׁה אָדֶער בָּרְכוּ זָאל מֶען נִיט עֶנְטְפֶערְן. נוּר מֶען זָאל שְׁווַייגְן אוּנ אִין זִינֶען הָאבְּן ווָאס מֶען דַארְף צוּ עֶנְטְפֶערְן:

כז אַז מֶען הַאלְט שׁוֹין אֱלֹהַי נְצוֹר מֶעג מֶען עֶנְטְפֶערְן דָאס אֵיינִיגֶע ווָאס מֶען מֶעג עֶנְטְפֶערְן ווֶען מֶען הַאלְט נָאךְ יוֹצֵר אוֹר. (אַזוֹי וִוי מִיר הָאבְּן גְּישְׁרִיבְּן בְּסִימָן י"א זֶעה אַיין דָארְט:

כח אַז אֵיינֶער אִיז אַזוֹיא שִׁיכּוֹר אַז עֶר קֶען נִיט רֶעדְין פַאר אַגְרוֹיסֶען מַאן טָאר עֶר דֶענְמָאלְט נִיט דַאווִינֶען:

סִימָן יד. דִינִים פוּן מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם. טַל וּמָטָר. יַעֲלֶה וְיָבֹא. עֲנֵנוּ. עֶר הַאלְט אַכְט אוּנ צְווַאנְצִיג סְעִיפִים:

א ווִינְטֶער זָאגְט מֶען מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם פַאר מְכַלְכֵּל חַיִּים. בַּייא מוּסָף פוּן שְׁמִינִי עֲצֶרֶת הֵייבְּט מֶען אָן צוּ זָאגְן. דֶער שַׁמָּשׁ רוּפְט אוּים פַאר שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה פוּן מוּסָף „זָאגְט מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם":

ב זָאגְט מֶען אַנְגַאנְצֶען ווִינְטֶער מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם בִּיז דֶער חַזָּן בֶּענְשְׁט טַל דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג פֶּסַח בַּייא דֶער הוֹיכֶע שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה פוּן מוּסָף. דֶער נָאךְ הֶערְט מֶען שׁוֹין

אויף דאס צו זאגן אגאנצען ווינטער ביז דעם מוסף פון שמיני עצרת :

ג אז מען זאגט ניט ווינטער מוריד הגשם און מען דער מאנט זיך איידער מען האט געזאגט ברוך אתה ה' פון מחיה המתים זאל מען זאגן דא וואו מען האלט "משיב הרוח ומוריד הגשם" דער נאך מכלכל חיים :

ד אבער אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אן געהויבן אתה קדוש דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן פון אן הייב שמונה עשרה :

ה אז מען דער מאנט זיך בשעת מען האט געזאגט ברוך אתה ה' פון מחיה המתים זאל מען זאגן מחיה המתים און דער נאך משיב הרוח ומוריד הגשם. דער נאך אתה קדוש :

ו אויף די ערשטע וואס מען זאגט ווינטער מוריד הטל און מען איז זיך טועה א.ז. מען זאגט ווינטער אויך מוריד הטל און מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין געזאגט ברוך אתה ה'" פון מחיה המתים זאל מען ווייטער דאווענען. און שוין ניט זאגן קיין משיב הרוח ומוריד הגשם. און ניט נאך אמאל אן הייבן :

ז אז מען דער מאנט זיך איידער מען האט געזאגט ברוך אתה ה' פון מחיה המתים זאל מען זאגן דא וואו מען האלט משיב הרוח ומוריד הגשם. מכלכל חיים כו' :

ח אז מען איז זיך טועה און מען זאגט ווינטער מוריד הגשם און מען דער מאנט זיך בשעת מען האט נאך ניט געזאגט ברוך אתה ה'" כחיה המתים זאל מען אן הייבן אתה גבור און זאגן וויא עס קער צו זיין. אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין געזאגט די ברכה פון מחיה המתים דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן די שמונה עשרה :

ט ווער שמועסט אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ געדאווינט די שמונה עשרה דארף מען בוודאי נאך אמאל איבער צו דאווינען די שמונה עשרה :

י אז מען איז זיך טועה און מען זאגט ניט טל ומטר (נאך דעם וואס מען האט שוין אן געהויבן אין מיטען חודש כסליו צו זאגן טל ומטר) און מען דער מאנט זיך איידער מען האט אויס געלאזט די ברכה ברוך אתה ה' מברך השנים זאגט מען ותן טל ומטר לברכה כו'.

יא אז מען האט שוין אויס געלאזט מברך השנים און מען דער מאנט זיך איידער מען האט אן געהויבן תקע בשופר זאל מען זאגן דא די ווערטער "ותן טל ומטר" דער נאך זאל מען זאגן ווייטער וואו מען האלט תקע בשופר :

יב אז מען דער מאנט זיך אבער ווען מען האט שוין אן געהויבן תקע בשופר זאל מען ניט זאגן צינדערט קיין טל ומטר. נור ווייטער דאווינען און בשעת מען וועט האלטן אין מיטען דער ברכה פון שומע תפלה דהיינו בשעת מען האלט ריקם אל תשיבנו זאל מען זאגן די ווערטער ותן טל ומטר לברכה על פני האדמה כי אתה שומע :

יג אז מען האט זיך הערשט דער מאנט בשעת מען האט שוין אויס געלאזט די ברכה פון שומע תפלה און מען האט נאך ניט אן געהויבן קיין רצה זאל מען זאגן ותן טל ומטר רצה כו' :

יד אבער אז מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין אן געהויבן רצה דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן ברך עלינו און צו דאווינען כסדר :

טו אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ געזאגט דעם יהיו לרצון וואס מען זאגט איידער מען גייט אוים שמונה עשרה דארף מען איבער נייעם אן צו הייבן פון אן הייב שמונה עשרה :

טז די ערשטע נאכט פון חול המועד פסח זאגט מען שוין ניט קיין טל ומטר. נור ותן ברכה על פני האדמה :

יז אז מען איז זיך טועה און מען זאגט ווינטער טל ומטר און מען דער מאנט זיך אין מיטען דער ש"ע דארף מען נאך אמאל אן צו הייבן ברך עלינו צו זאגן כסדר :

אז

יח אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ געזאגט דעם יהיו לרצון וואס מען זאגט איידער מען גייט אויס שמונה עשרה דארף מען נאך אמאל אן צו הייבין פון אן הייב שמונה עשרה :

יט אז מען איז מסופק צו מען האט געזאגט מוריד הגשם אדער טל ומטר אין דיא ערשטע דרייסיג טאג. וואס מען זאגט אנדערש ווייא פריער האט מען בוודאי גידאווינט אזוי ווייא מען איז פריער געוואנט געווען. איבער דעם דארף מען נאך אמאל איבער צו דאווינען באופן ווייא מיר האבין געשריבין גלייך מען וואלט זעכער געזאגט ווייא פריער. אבער נאך דרייסיג טאג האט מען מן הסתם געזאגט אזוי ווייא מען האט זיך געוויינט אין דיא דרייסיג טאג :

כ אז מען איז זיך טועה און מען זאגט ניט ראש חדש ביי שחרית אדער ביי מנחה קיין יעלה ויבא און מען דער מאנט זיך איידער מען האט געזאגט ברוך אתה ה' פון המחזיר שכינתו לציון זאל מען זאגין יעלה ויבא און נאך אמאל זאגין ותחזינה :

כא אז מען דער מאנט זיך בשעת מען האט שוין געזאגט ברוך אתה ה' זאל מען זאגין המחזיר שכינתו לציון און זאגין יעלה ויבא און ווייטער זאגין מודים כו' :

כב אז מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין אן געהויבין מודים דארף מען נאך אמאל אן צו הייבען רצה :

כג אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אפ געזאגט דעם יהיו לרצון וואס מען זאגט איידער מען גייט אויס שמונה עשרה. אדער מען איז מסופק נאך דער שמונה עשרה צו מען האט געזאגט יעלה ויבא צו ניט דארף מען נאך אמאל איבער צוא דאווינען שמונה עשרה :

כד דיא אייגענע דינים זענען אויך אז מען זאגט ניט חול המועד יעלה ויבא ביי שחרית אדער מנחה אדער מעריב :

כה אבער אז מען זאגט ניט ראש חודש ביי מעריב קיין יעלה ויבא און מען דער מאנט זיך ווען מען האט שוין געזאגט ברוך אתה ה' פון המחזיר שכינתו לציון זאל מען ווייטער זאגין און שוין ניט זאגין יעלה ויבא. אויך אז מען דער מאנט זיך נאך שמונה עשרה זאל מען ניט נאך אמאל דאווינען שמונה עשרה ביי מעריב פון ראש חד"ש :

כו אז מען פאסט זאגט מען ביי מנחה ביי שמע קולנו עננו אזוי ווייא עס שטייט אין סידור :

כז אז מען פאר געסט צו זאגין עננו און מען דער מאנט זיך בשעת מען האט שוין געזאגט ברוך אתה ה' פון שומע תפלה זאל מען דאווינען ווייטער און איידער מען גייט אויס שמונה עשרה זאל מען זאגין עננו ביז בכל עת צרה וצוקה דער נאך זאגט מען יהיו לרצון כו' :

כח אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען גייט שוין אויס שמונה עשרה זאגט מען שוין ניט קיין עננו. און מען זאל ניט נאך אמאל דאווינען :

(וישלח) סימן טו. דינים פון דער הויכע שמונה עשרה און פון קדושה. ער האלט עליף סעיפים :

א ווען דער חזן גייט אויס דיא שטילע שמונה עשרה שטייט ער דארט אזוי לאנג ווייא מען קען אפ גיין פיהר איילין און גייט צוריק צום עמוד און זאגט שטילער הייט אדני שפתי תפתח כו' און הייבט אן הויך ברוך אתה כו' :

ב דיא מענטשין וואס רעדין בשעת דער חזן זאגט דיא הויכע שמונה עשרה טוען א גרויסע עבירה. דען יעדער מענטש איז מחויב דעמאלט צו שווייגין און גוט אויס הערין פון חזן און נאך זאגין ברוך הוא וברוך שמו און אמן נאך יעדערע ברכה ווייא עס קער צו זיין :

דער

ג דער חזן דארף געווארנט צו זיין אז ער לאזט אויס איין ברכה ער זאל ניט אן הייבן די אנדערע ברכה ביז דער עולם זאגט אפ אמן נאך דער ברכה :

ד בשעת קדושה דארף יעדער מענטש צו שטיין בנאנד די פיס . בשעת מען זאגט קדוש קדוש אדער ברוך אדער ימלוך זאל מען אויף הייבן דעם גוף מיט די פיס פון הינטען. די אויגן זאל מען אויף הייבן צום הימעל . עס איז גלייך צו האלטען זיא צו גימאכט בשעת קדושה :

ה בשעת דער חזן זאגט מודים דארף זיך דער גאנצער עולם צו בוקען אונ זאגן מודים דרבנן וואס שטייט אין סידור :

ו אז איינער האלט דענמאלט אין מיטען שמונה עשרה אז ער האלט אין מיטען וועלכע ברכה זאל ער זיך אויך בוקען נור ניט זאגן קיין מודים . אבער אז ער האלט אין אן הייב אדער סוף וועלכע ברכה וואס מען בוקט זיך ניט בייא איהר מאר ער ניט זיך בוקען :

ז איידער דער חזן זאגט שים שלום זאגט ער אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' :

ח בשעת ער זאגט וישמרך אדער ויחנך אדער שלום זאל דער עולם זאגן כן יהי רצון אנ ניט קיין אמן :

ט דעם או"א זאגט מען נור בייא שחרית אדער מוסף אונ ניט בייא מנחה. תענית זאגט מען איהם יוא בייא מנחה. בייא איין אבל ר"ל אדער תשעה באב אין דער פריא זאגט מען איהם ניט :

י נאך המברך את עמו ישראל בשלום זאל דער חזן זאגן שטילער הייט יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. די דרייא טריט דארף ער ניט אויס גיין נור ווען ער זאגט בייא קדיש עושה שלום במרומיו כו' :

יא תענית זאגט דער חזן אין דער הויכע שמונה עשרה בייא שחרית אונ בייא מנחה עננו (מיט דעם אויס לאז פון דער ברכה) פאר רפאנו . אויב עס איז דארט דא צעהן יודען וואס פאסטען אויס דעם תענית :

סימן טז. דינים פון תחנון אונ אשרי ובא לציון. ער האלט צוועליף סעיפים :

א מען מאר ניט רעדין נאך דער שמונה עשרה איידער מען זאגט תחנון :

ב אין דער פריא וויל מען גייט אין תפילין אויף דער לינקע האנד פאלט מען תחנון אויף דער רעכטע האנד . בייא מנחה פאלט מען אויף דער לינקער האנד :

ג מען דארף צו פאלין תחנון זיצענדיג . אז מען האט ניט וואו צוא זיצען מעג מען שטייענדיג . והוא רחום זאגט מען שטייענדיג :

ד מען פאלט ניט תחנון נור דארט וואו עס איז דא א ספר תורה. אבער וואו עס איז ניט דא קיין ספר תורה זאגט מען אזוי תחנון :

ה אז מען דאווינט בייא איין אבל ר"ל זאגט מען ניט קיין תחנון גאנצע זיבען טאג. אז דער אבל דאווינט אין שול זאגט ניט דער אבל קיין תחנון. אבער דער עולם זאגט יוא תחנון :

ו מען זאגט ניט קיין תחנון אין דער שול וואס איז היינט אין איהר א ברית. אדער עס דאווינט דארט דער בעל ברית אדער דער סנדק אדער דער מוהל. אויך אז עס איז דא א חתן אין שול זאגט מען ניט קיין תחנון :

ז אין די טעג זאגט מען ניט קיין תחנון . ראש חודש . חמשה עשר באב . חמשה עשר בשבט . חנוכה . קליין פורים צווייא טאג . גרויס פורים צווייא טאג . ל"ג בעומר . א גאנצין חודש ניסן . תשעה באב . פון יום כיפור ביז סוכות . פון ראש חודש סיון ביז נאך אסרו חג פון שבועות . טייל זענען זיך נוהג ביז דרייצעהן טאג אין סיון. אסרו חג פון סוכות :

ח אין דיא אלע טעג זאגט מען ניט קיין תחנון אפילו ביא דער מנחה פון דעם טאג דער פריער. ערב ראש השנה אונ ערב יום כיפור זאגט מען אויך ניט קיין תחנון אבער א טאג פריער ביא מנחה זאגט מען יא תחנון. ערב ראש השנה זאגט מען אפילו ביא דיא סליחות פאר טאג אויך תחנון:

ט נאך תחנון זאגט מען חצי קדיש. מאנטיג אונ דאנערשטיג זאגט מען אל ארך אפים שטייענדיג:

י מען דארף געווארינט צו זיין ביא אשרי ובא לציון אין זינען צו האבין דיא טייטש פון דיא ווערטער. בפרט ביא דעם פסוק פותח את ידך פון אשרי (אזוי וויא מיר האבין געשריבין בסימן י"ג סעיף ז' זעה איין דארט):

יא נאך אשרי זאגט מען למנצח. אין דיא טעג זאגט מען ניט קיין למנצח. ראש חודש חנוכה. קליין פורים צווייא טאג. גרויס פורים צווייא טאג. ערב פסח. ערב יום כיפור. תשעה באב. ביא איין אבל ר"ל זאגט מען אויך ניט קיין למנצח. דענטמאלט ווען מען זאגט ניט למנצח זאגט מען ניט אל ארך אפים:

יב מען דארף צו זאגין ובא לציון בנאנט מיט דעם ציבור

(וישב) סימן יז. דינים פון לייענין אין ספר תורה. ער האט פופצעהן סעיפים:

א דער וואס איז עולה תורה זאל גיין אין נעענטערין וועג צום שלחן, אונ בשעת ער גייט צוריק צו זיין ארט זאל ער גיין אין דעם וייטערין וועג. אז ביידע וועגין זענין גלייך זאל ער גיין צום שלחן אין דעם וועג פון דער רעכטי האנט אונ צוריק זאל ער גיין אין אנדערין וועג:

ב ער זאל ניט צוריק גיין ביז דער וואס מען רופט איהם אויף נאך איהם וועט מאכין דיא אנדערע ברכה:

ג בשעת ער וויל מאכין דיא ערשטע ברכה זאל ער פריער עפינען דיא ספר תורה אונ זעהן וואו מען וועט מיט איהם לייענין אונ זאל צו האלטין דיא ספר תורה ביא דיא עץ החיים מיט ביידע הענט אונ זאל זאגין הויך ברכו את ה' המבורך. דער עולם זאל הערין אונ ענטפערין ברוך ה' המבורך לעולם ועד:

ד דער נאך זאל ער אויך זאגין ברוך ה' המבורך לעולם ועד אונ זאל מאכין הויך דיא ברכה אשר בחר בנו כו'. דער עולם זאל ענטפערין אמן. דער נאך זאל ער נאר האלטין דיא ספר תורה מיט דער רעכטי האנט בשעת דעם לייענין:

ה בשעת דער בעל קורא לייענט זאל ער נאך זאגין שטילער היינט. דער נאך זאל ער צו האלטין דיא ספר תורה מיט ביידע הענט אונ צו וויקלען דיא ספר תורה אונ מאכין דיא ברכה אשר נתן לנו תורת אמת כו':

ו מען טאר ניט אן רירען אין דעם פארמיט פון דער ספר תורה נאר דארך דעם טלית אדער דארך עפיס אנדערש:

ז דער וואס איז עולה תורה אונ דער וואס לייענט דארפין צוא שטיין. זייא טארין זיך ניט אן לענין אויף קיין שום זאך דען מען דארף צו לייענין מיט גרויס פארכט פאר השם יתברך. אשלאפער מענטש מעג זיך עטוואס אן לענין:

ח זינט מען הייבט אן צו לייענין ביז מען לייענט אפ אין גאנצען טאר דער גאנצער עולם ניט רעדין אפילו ווען מען רופט אויף. בפרט ווען מען לייענט דארף מען בודאי גוט אויס הערין:

ט מען טאר ניט ארויס גיין בשעת דעם לייענין. אז מען דארף נייטיג צו גיין ערגיץ

מעג

מעג מען גיין בשעת מען רופט אויף :

י אז מען האט איינעם אויף גירופין אונ ער האלט אין מיטען דאוויגען אז ער האלט פאר שמונה עשרה זאל ער גיין אונ מאכין דיא ברכות אונ זאל ניט נאך זאגין מיט דעם וואס לייענט נאר זאל הערין פון איהם :

יא אז ער האלט שוין ברוך אתה ה" גאל ישראל אדער אין מיטען שמונה עשרה פאר המברך את עמו ישראל בשלום זאל ער ניט גיין . נור אנאנדערער זאל גיין אויף זיין ארט :

יב נאך דעם לייענען זאל מען זאגין חצי קדיש אונ מען זאל אויף הייבין דיא ספר תורה :

יג מען זאל האלטין הויך דיא ספר תורה אפין דרייא עמודים אונ ווייזין דאס כתב דעם עולם אין אלע זייטין . יעדער מענטש זאל זעהן דאס כתב אונ זאגין וזאת התורה כו" :

יד דער נאך זאל מען צו וויקלען דיא ספר תורה . דיא יריעות וואו זייא ווענען צונאנט גינייט זאל אוים קומען אין מיטען :

טו תמיד ווען מען לייענט זאגט מען דער נאך חצי קדיש . חוץ בייא מנחה פון שבת אונ פון תענית זאל מען ניט זאגין קיין קדיש נור הערשט פאר שמונה עשרה :

סימן יח. דינים פון תורה לערנין. אונ פון הייליגע ספרים. ער האלט צוועלף סעיפים :

א יעדער יוד איז מחויב צו לערנען תורה . אפילו דער וואס האנדילט אדער טוהט וועלכע מלאכה איז מחויב זיך איבער צו לאזין צאמין בטאג אונ בנאכט צו לערנען :

ב אז מען קען ניט לערנען איז מען מחויב צו לערנען אין דיא הייליגע ספרים וואס זענען איבער גיזעצט אויף עברי טייטש . איבער דעם דארף מען צו האבין תמיד גרייט ספרים אונ ווען מען האט צייט זאל מען לערנען אין זייא :

ג דיא מצוה פון תורה לערנען איז זייער גרוים . דאריבער דיא מענטשין וואס האנדלין אונ לערנען ניט וויא עס קער צו זיין דארף מען צו געבין דיא ערליכע יודען וואס לערנען תמיד אויף פרנסה וועט זיין אזוי גוט גלייך זייא אליין לערנען :

ד אז מען לערינט אונ מען וויל ארוים גיין זאל מען ניט לאזען אפען דאס ספר . דען דורך דעם פאר געסט מען דאס לערנען :

ה בשעת מען לערינט זאל מען ארוים זאגין מיט דעם מויל יעדער ווארט . אויך איז גלייך צו לערנען הויך . דען דורך דעם וועט מען גידענקין וואס מען לערינט :

ו עס איז א מצוה צו לאזין זיך שרייבין א ספר תורה . אויך איז א מצוה צו קויפען זיך ספרים אונ לערנען אין זייא אדער אנטלייען אנדערע יודען צו לערנען :

ז מען דארף שטארק ערליך צו האלטין דיא ספר תורה . צו האלטין זייא אויף א שיין ארט . מען זאל ניט שפייען קיגען דער ספר תורה :

ח אז מען טראגט דיא ספר תורה דארף מען זיך אויף שטעלין ביז זיא קומט אויף איהר ארט אדער ביז מען קען זיא שוין ניט זעהן :

ט אנדערע הייליגע ספרים דארף מען אויך צו האלטין בכבוד . אז זייא ליגען אויף א באנק זאל מען ניט זיצען אויף דער באנק צאמין זייא ליגען אויף עפעס :

י מען טאר ניטווארפין קיין ספר . אויך ניט ניטצען מיט א ספר צו צו דעקין אזאך אדער פאר שטעלין דער מיט :

יא אויך טאר מען ניט לייגין א ספר פאר קערט . אז מען זעהט עס ליגען פאר קערט דארף מען עס גלייך לייגין :

יב מען זאל ניט לייגין קיין אנדערע ספרים אויף א חומש :

(מקץ) סימן יט. גוטע מדות וויא אַזוייא אַ יוד דאַרף זיך פיהרען. עֶר האַלט צווייא אונ פופציג סעיפים:

א אַ מענטש טאָר ניט גלויבען צו איבריגע זאַכען. נור צו דיא זאַכען וואָס ער קען ניט אָן זייא:

ב אויך טאָר מען ניט זיין צו קאַרג אונ אויך ניט צו מילד. נור געבען צדקה וויא וויים מען קען אונ אַנמליייען ווען מען דאַרף:

ג אויך טאָר מען ניט זיין תמיד מיט גילעכטער אונ אויך ניט טרויעריג נור מיטעל פריילעך אונ יעדערן צו נעמען מיט אַ שיין פנים:

ד אויך טאָר מען ניט איין ריסען צו וועלין צו פיהל געלט אונ אויך ניט גאָר לייידיג גיין נור האַנדלין צו האָבין פרנסה. אונ דער עיקר צו דינען השם יתברך וואָס דאָס וועט איהם בלייבין אויף אייביג. אונ אַזוי אין אַנדערע מדות איז מען אַלץ מחויב צוא גיין אין מיטעל וועג:

ה מען דאַרף אין דיא זאַכין שטאַרק גיוואָרינט צו זיין דען מען קען ניט מקיים זיין דיא מצות פון דער תורה ביז מען גיוויינט זיך אָפּ פון דיא שלעכטע מדות. דען דער מענטש וואָס איז צו קאַרג אָדער דער וואָס וויל תמיד איין ריסען געלט אַז עס קומט צו עפּעס אַ מצוה וואָס דאַרף צו קאָסטין געלט בלייבט ער שטיין אונ האָט שוין ניינע תירוצים אַז ער איז פּטור פון איהר אונ בלייבט בייא זיך גאָר גירעכט. מען דאַרף אָבער צו דינען דעם איבערשטין מיט דעם גאַנצען כח אונ מיט דעם גאַנצען פאַר מעגין:

ו פון דער מדה פון טרויעריקייט מוז מען זיך אויך אָפּ גיוויינען. דען דער מענטש דאַרף צו וויסען אַז יעדער זאַך וואָס גייט איהם דורך איז אַלץ פון השם יתברך אונ השם יתברך וויל תמיד דעם מענטשענס טובה:

ז דאַריבער אפילו עס דאַכט זיך דעם מענטש אַז עס איז איהם שלעכט פון פרנסה אָדער פון אַנדערע זאַכין דאַרף ער צו גלייבין אַז דאָס איז אַלץ פון איבערשטין איהם צו גוטען. אונ דער איבערשטער ווייסט אַז דאָס איז גוט פאַר איהם:

ח מיט יעדער זאַך וואָס איז שלעכט אויף דער וועלט אונ מען נעמט עס צו בשמחה ווייל מען ווייסט אַז עס איז אַלץ פון איבערשטען צו גוטען קומט מען דער מיט אָפּ פון דיא זינד וויא פיהל מאָל אַזוי פיהל וואָס מען דאַרף אָפּ צו קומען אויף יענער וועלט:

ט דאַריבער דאַרף דער מענטש גאָר ניט צו קוקען אויף קיין שום זאַך אונ נור צו גלייבין אין איבערשטין אונ צו דינען איהם בשמחה וויא וויים מען קען וועט דער איבערשטער בוודאי העלפין אַז עס וועט איהם ווערין גוט אין אַלדינג אַז ער וועט אַליין זעהן אַלדים גוטץ:

י דיא מדה פון גאוה וואָס מען האַלט זיך גרויס איז זייער אַשלעכטע מדה. דאַריבער טאָר מען ניט האָבין אפילו קיין ביסעל גרויסקייט אין זיך. נור מען זאָל זיין בייא זיך גאַנץ נידריג וויא וויים עס איז נור מיגליך:

יא דער כעס איז אויך זייער אַשלעכטע מדה. מען דאַרף זיך צו דער וויטערען גאַנץ שטאַרק דער פון. היינו מען זאָל זיך ניט בייזערין אפילו אויף דיא זאַכין וואָס מען דאַרף זיך צו בייזערין:

יב דאָס בייזערין איז אַגרויסע עבירה. ווען דער מענטש זאָל זיך באַרעכינען דעם אמת וואָלט ער קיינמאָל ניט גיהאַט אויף וואָס זיך צו בייזערין:

יג דען דער אמת איז אַז יעדער זאַך איז פון איבערשטין. אפילו אַ מענטש שעלט איהם אָדער שלאָגט איהם אָדער טוהט אַשאָדען זיין געלט איז אויך נור ווייל דער איבערשטער האָט אַזוי גוזר גיוועזין אַז דער מענטש זאָל גישאַדיגט ווערין. נור יענער איז

דער

דער עליה דער פון. אבער ווען דער אייבערשטער וואלט ניט אזוי גוזר גיווען וואלט יענעם גאר ניט איין גיפאלין איהם צו שאדינען אדער ער וואלט גאר ניט גיקענט איהם שאדיגען :

יד יענער מענטש ווערט בזונדער מחייב וואס ער האט גישאדינט דען ער האט גיהאט בייא זיך די בחירה ניט צו זיין דער שליח דער פון. אבער דעם מענטש וואס ווערט גישאדינט איז ניט קיין חילוק. דען אז דער מענטש וואלט איהם ניט גישאדינט וואלט איהם אנאנדערער גיטוען. דען דער אייבערשטער האט פיהל שלוחים צו טוען וואס ער וויל :

טו כמילא פאר שטייט מען שוין אז מען האט קיין כאל ניט וואס בייז צו זיין. דען מיר האבין שוין גישריבין אז דער אייבערשטער וויל נור דעם מענטשס טובה און אלדינג וואס ער טוהט דעם מענטש איז אלעמין אויף דעם מענטשינס גוטען :

טז דיא גמרא זאגט אז אגרויסער תנא האט גיזעהן וויא מען פאר שפרייט א נעטץ צו פאנגען פייגעל. האט ער גיהערט א קול פון היכעל בייא יעדערין פויגעל צו ער וועט גיפאנגין ווערין צו ניט. בייא דעם פויגעל וואס דאס קול האט גיזאגט אז ער וועט גיפאנגין ווערין איז ער גיפאנגען גיווארין. בייא דעם פויגעל וואס דאס קול האט גיזאגט אז ער וועט ניצול ווערין איז ער ניצול גיווארין פון דער נעטץ :

יז זעהט מען שוין אז אפילו א פויגעל ווערט ניט גיפאנגין צאמין עס איז בשערט פון הימעל. ווער שמועסט וואס עס קומט אייף א מענטש איז בודאי נאר פון אייבערשטין :

יח איבער דעם זאגט דער פסוק „מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו" דאס איז טייטש וואס האט א מענטש צוא זארגין נאר אויף זיינע זינד. דען דיא זינד ברענגען אויף איהם דאס שלעכטין :

יט דאריבער דארף ער ניט בייז צוא זיין אויף קיין אנדערין נאר אויף זיך אליין. און אז ער וועט תשובה טוען און שוין ניט זינדיגען וועט דער אייבערשטער בודאי העלפין אז עס וועט זיין גאנץ גוט :

כ אז מען דארף טיילמאל צו שטראפין די קינדער אדער דם בני בית זאל מען זיך מאכין פאר זייא גלייך מען איז בייז כדי זייא זאלין אביסעל מורא האבין פאר איהם. אבער באמת זיין בייז טאר מען קיינמאל ניט :

כא אז עס טרעפט זיך צו בייזערין זאל מען זיך איין האלטין וויא וייט מען קען. ניט צוא רעדין דאמאלס און ניט טאהן און ניט קלערין דאמאלס נאר אפ לייגען אויף מארגין ווען מען וועט זיין בייא רוהט. אבער דאמאלס ווען מען איז בייז אדער מען האט עגמת נפש איז מען נישט בייא דעם רעכטין שכל :

כב אז מען זידעלט איהם איז א מצוה ער זאל ניט ענטפערין. און פאר דעם וועט ער האבין א גרויסין שכר אויף יענער וועלט :

כג א מענטש זאל ניט צו פיהל רעדין. נור אדער פון לערנין אדער דיא זאכין וואס ער דארף פון זיין גוף וועגין :

כד אפילו דיא זאכין וואס ער דארף איז אויך גלייך וואס ווייניגער צו רעדין אין זייא.

כה יעדער מענטש וואס רעדט צו פיהל זינדיגט געוויס מיט דיא רייד. ווער שמועסט אז ער רעדט ליצנות אדער מיאוסע רייד איז בודאי אגרויסע עבירה. און עס שאט צו דער פרנסה און צו אלדינג :

כו דאריבער איז דאס גלייבסטע פאר דעם מענטש ער זאל זיך היטען צוא רעדין וויא וייט ער קען :

כז דער מענטש דארף זיך צו פרייען מיט דעם ביסעל וואס ער האט. ער טאר ניט האבין קנאה אין אנאנדערין וואס האט מעהר. דען יענער האט זיך אליין ניט גינומען נור השם יתברך האט איהם גיהאלפין. און אלדינג וואס השם יתברך טוהט איז בודאי גלייך און גוט :

כח אויך טאר מען ניט גלויבען צו יענעמס זאך. אויך זאל אמענטש ניט וועלין אז מענטשין זאלין איהם גרויס האלטען דען אלדינג איז ביא השם יתברך אין דער האנד:

כט דער מענטש טאר נישט זאגין איך זעה אז עסין אונ טרינקען אונ נאך געבין זיך וואס מען גלוסט ברענגט צו זינדיגען דאריבער וויל איך מיך גאר אפ שיידען פון אלימען איך וויל ניט עסין קיין פלייש אונ וויל ניט גיין אהן גיטוען וויא א מענטש. דאס טאר מען אויך ניט:

ל אונזערע חכמים שרייבין אז א מענטש זאל זיך ניט דער ווייטערין נור פון די זאכען וואס דיא תורה האט אונז גיהייסין. אבער ניט טאהן נדרים אדער שבועות אויף דיא זאכין וואס מען מעג:

לא אויך זאל מען ניט פאסטין מעהר וויא מען דארף. דען עס איז גלייבער צו עסין מען זאל כח האבין דעם אייבערשטין צוא דינען. נור מען זאל נישט צוא פיהל זיך נאך געבין דיא תאות. נור מען זאל זיך פירען אין מיטעלין וועג אזוי וויא מיר האבין גישריבין:

לב אמענטש זאל זיך ניט שעמין פאר דיא מענטשין וואס שפעטין פון איהם וואס ער טוט אזעלכע זאכין וואס גיהער צום אייבערשטינס דינסט. נאר ער זאל ווייטער דינען דעם אייבערשטין וועט איהם בעסער זיין פון זייא:

לג נור ער זאל זיך נישט קריגען מיט זייא אונ אויך נישט ענטפערין קיין עזות ער זאל זיך נישט גיוויינען צו זיין איין עזות פנים:

לד אויך טאר מען ניט זיך קריגען צו וועלין דוקא דאווינען פארין עמוד אדער עולה תורה זיין:

לה עס איז פאר האנין טייל מענטשין אז דער גבאי גיט זייא ניט אזוי איין עליה וויא זייא ווילען קריגען זייא זיך מיט איהם. זייא זענין אבער גאר פאר נערט דען דער אייבערשטער איז זייא מוחל דיא מצוה זייא זאלין זיך ניט קריגען איבער איהר אז מען טוהט נור ניט קיין עבירה דארף מען זיך שוין ניט קריגען:

לו דיא טבע איז פון מענטש זיך צו פיהרען אזוי וויא זיינע חברים פיהרען זיך איבער דעם דארף דער מענטש צו זיין תמיד בנאנט מיט ערליכע יודען כדי ער זאל זיך אפ לערנען פון זייערע גוטע מעשים. אונ ער זאל זיך דער ווייטערען פון דיא רשעים כדי ער זאל זיך ניט אפ לערנען ח"ו פון זייערע מעשים:

לז נור וויא ווייט מען קען זאל מען בעהעפטין זיך מיט ערליכע יודען. משדך צו זיין זיך מיט זייא אונ נעמין איידימעס וואס קענין לערנין אונ עסין אונ טרינקען מיט ערליכע יודען אונ אלדינג צו זיין בנאנט מיט זייא. דאס אלטץ איז אגרויסע מצוה:

לח עס איז א מצוה ליב צו האבין יעדערין מענטש אזוי וויא זיך אליין. דאריבער דארף מען יענעמס צו טוען א טובה אזוי גוט וויא זיך אליין. אונ צו זעהן וויא ווייט מען קען יענעמס געלט זאל ניט גישאדינט ווערין גלייך עס איז זיין אייגינס:

לט מען טאר ניט פיינט האבין קיין שום מענטש נאר דעם פושעי ישראל וואס מען ווארינט איהם ער זאל זיין גוט אונ ער וויל ניט איז א מצוה איהם פיינט צו האבין אונ זעך צו דער ווייטערען פון איהם ביז ער וועט טוען תשובה אונ שוין ניט זינדיגען:

מ אז איינער זינדיגט קייגען אנדערין אין געלט זאכין טאר ער איהם ניט פיינט האבין דער פאר. אבער אז ער איז איהם אליין שטארק מצער דארף ער איהם ניט מוחל צו זיין ביז ער וועט איהם איבער בעטין:

מא נור ער טאר ניט גלאט פיינט האבין יענעם אין הארץ אונ שווייגין נור ער זאל יענעם איבער פרעגין ווען קיינער הערט ניט פאר וואס האסט דוא מיר גיטוען דאס שלעכטץ. אונ אז יענער בעט איהם איבער דארף ער איהם מוחל צו זיין:

אז

מב אז איינער זעהט דעם אנדערין טאן איין עבירה איז א מצוה צו שטראפין איהם ער זאל ניט טאן:

מג ער זאל איהם שטראפין ווען קיינער הערט ניט מיט א ווייך לשון ער זאל ניט פאר שעמט ווערין:

מד דער וואס קען ווערין מען זאל ניט זינדיגען אונ פאר ווערט ניט ווערט ער אליין גישטראפט פאר דער זינד:

מה איבער דעם איז מחויב יעדערע באלבאסטע אכטונג צו געבין אויף איהר דינסט זיא זאל זיך וואשין אונ בענטשין ווען זיא בארף. אז זיא קען ניט בענטשין בארף די באלעבאסטע מיט איהר צו בענטשין:

מו אויך דארף זיא אכטונג געבין דיא דינסט זאל הערין קידוש אונ הבדלה. אונ אלע מצות מקיים זיין וויא ווייט מעגליך איז:

מז אז איינער זעהט זינדיגען א מענטש וואס האט מיט איהם ניט קיין התחברות אונ אז ער וועט איהם שטראפין וועט ער איהם ניט הערין אונ וועט איהם גאר פיינט האבין דאדורך דארף ער איהם ניט צו שטראפין:

מח מען טאר ניט פאר שעמען קיין שום מענשין ניט מיט קיין ווארט אונ ניט מיט קיין מעשה. אויך טאר מען ניט רופען קיין מענשין אזא צונאמען וואס ער שעמט זיך מיט איהם. אויך טאר מען ניט פאר איהם דער ציילין אזא זאך וואס ער שעמט זיך דער פון:

מט מען איז מחויב גיווארינט צו זיין אין יתומים אדער אין אלמנות אפילו זייא זענען רייך אין געלד מען זאל זייא ניט מצער זיין אפילו בוט רייד:

נ אז מען וויל זייא לערנען אין גוטע וועג מעג מען זייא שטראפין אביסעל. נור מיט רחמנות:

נא מען דארף דאס צו הארינען דיא שטיף מוטערס אז עס איז אגרויסע עבירה מצער צו זיין א יתום:

נב א מענטש דארף גיווארינט צו זיין ניט צו טוען אזא זאך וואס מענשין קענען איהם חושד זיין אז ער טוהט איין עבירה. אפילו ער טוהט באמת ניט קיין עבירה:

(ויגש) סימן כ. דינים אז מען טאר ניט רעדין קיין רכילות אדער שעלטין אויף א מענטשין. אונ מען טאר ניט זיך נוקם זיין. ער האלט אכצעהן סעיפים:

א מען טאר ניט גיין מיט רכילות פון איינעם צום אנדערין צו זאגין איהם אזויא דאס יענער גיזאגט. אזוי האב איך גיהערט אויף יענעם אפילו דאס איז אמת. עס איז אגרויסע עבירה צו גיין פון איינעם צום אנדערין מיט אזעלכע רייד

ב מען טאר ניט רעדין קיין לשון הרע אויף א מענטשין. דהיינו אפ צו רעכטין דער מענטש איז אזוי שלעכט אפילו עס איז אמת איז עס אגרויסע עבירה. ווער שכועפט אז עס איז ליגענט:

ג דיא מענטשין וואס זייער שטייגער איז תמיד אפ צו רעכטין פון אנדערע צו זאגין אזוי אונ אזוי האט יענער גיטאן. אזעלכע עלטערין האט יענער גיהאט אזעלכע שלעכטע זאכין האב איך גיהערט אויף איהם. דיא מענטשין וואס זענען גיוואנט מיט דעם האבין ניט קיין חלק לעולם הבא נור זייא ווערין פאר שניטען אונ משפט אייביג אויף דער זינד:

ד מען דארף דאס צו ווארינען. פייא מאנטצביל פייא ווייבער זייא זאלין זיך שטארק היטען פון דער עבירה:

ה אז איינער דער ציילט דעם אנדערין שלעכטין אויף יענעם טאר ער איהם ניט גלייבין יענעם פיינט צו האבין דורך דעם אדער צו בצאלין יענעם שלעכטין דער פאר. נור

אַז עס איז אַזאַ זאַך וואָס אויב עס איז אמת דאַרף ער זיך צו היטען פאַר יענעם זאָל ער זיך היטען :

ו אפילו אַזעלכע ווערטער וואָס איז ניט רעכט לשון הרע טאָר מען אויך ניט רעדין למשל צו זאָגין שווייגטין פון יענעם איך וויל ניט דער ציילין וואָס עס איז געוועזן. דען פון דעם פאַר שטייט מען אַז ער ווייסט עפּעס שלעכטס אויף יענעם :

ז אויך טאָר מען ניט רעדין קיין גוטס אויף אַ מענטש פאַר דיא מענטשין וואָס האָבין איהם פיינט. דען דאָס ברענגט זייא זאָלין רעדין שלעכטס אויף איהם :

ח אויך טאָר מען ניט רעדין שלעכטס אויף יענעם מיט אַ לשון גילעכטער גליך מען רעדט ניט מיט שנאה :

ט ביא דער מענטש וואָס מען רעדט שלעכטס אויף איהם איז ניט דער ביא ביא ער איז יוא דער ביא איז אַלעס אַגרויסע עבירה :

י אַז מען דערציילט איהם ווען ער איז דער ביא איז דיא עבירה נאָך גרעסער. דען עס איז אַגרויסע עבירה צו פאַר שעמען אַ מענטשין :

יא דער וואָס איז געוואוינט צו פאַר שעמען יודען בשעת ווען אַנדערע מענטשין שטייען דער ביי האָט ער ניט קיין חלק לעולם הבא :

יב מען טאָר ניט דער ציילין פאַר מענטשין זיינע מעשים אונ זיין חכמה קיינען יענעמס מעשים אונ יענעמס חכמה כדי מען זאָל אָן זעהן אַז ער איז גוט אונ יענער איז שלעכט אפילו יענער איז ניט דער ביא. דער וואָס איז געוואוינט אַזויא צו טוען האָט אויך ניט קיין חלק לעולם הבא :

יג דאָס אַלעס וואָס מיר שרייבין אַז מען האָט ניט קיין חלק לעולם הבא איז נור אַז מען טוהט ניט קיין תשובה אָבער אַז מען טוהט תשובה אונ מען נעמט אויף זיך מען זאָל שוין ניט זינדיגין אונ מען איבער בעט דעם מענטש וואָס מען האָט איהם גיזינדעלט האָט מען יוא אַ חלק לעולם הבא. דען תשובה פּועלט צו אַלדינג :

יד אַז איינער זאָגט עפּיס דעם אַנדערין טאָר ער עס ניט קיינעם דער ציילין צאַמען דער וואָס האָט גיזאָגט הייסט איהם דער ציילין :

טו אַז דער וואָס זאָגט דיא זאַך זאָגט בפירוש מען זאָל עס ניט דער ציילין איז אפילו עס שטייען מענטשין דער ביא טאָר קיינער פון זייא ניט דער ציילין :

טז אַז איינער זאָגט צום אַנדערין אַנטלייע מיר דיא זאַך אונ ער וויל איהם ניט אַנטלייען. צוא מאָרגענס בעט דער אַנדערער איהם ער זאָל איהם עפּיס אַנטלייען טאָר ער זיך ניט נוקם זיין ניט צו וועלין אַנטלייען אַזוי וויא ער האָט איהם ניט אַנטליגען נאָר ער דאַרף איהם יוא צו אַנטלייען :

יז דען אַ יוד דאַרף מוחל צו זיין דעם אַנדערין יוד אונ ניט זיך נוקם זיין אין איהם :

יח בשעת ווען ער אַנטלייעט איהם טאָר ער ניט זאָגין איך גיב דיר אונ בין ניט אַזוי וויא דוא וואָס האָסט ניט גיוואָלט מיר אַנטלייען. נאָר ער דאַרף גאָר צו פאַר געסין פון דעם וואָס יענער האָט איהם ניט גיוואָלט אַנטלייען אונ זאָל צוריק יענעם ליב האָבין מיט דעם גאַנטצען האַרץ :

סימן כא. וויא אַזוי מען זאָל זיך אָפּ היטען דאָס גיזונד. אונ וועלכי זאַכין מען טאָר ניט טוען וויל זייא זענין אַ סכנה. ער האַלט זעכטצען סעיפים:

א אַז דער מענטש איז גיזונד קען ער דינען דעם אייבערשטין. דאַריבער דאַרף מען זיך אָפּ היטען פון דיא זאַכין וואָס מאַכין קראַנק דעם מענטש. היינו מען זאָל ניט עסין קיין אומצייטיגי פירות. קיין אַלט פלייש וואָס האָט שוין אַ ריח. קיין

איבער גישטאנין גיקעמען. אדער א מאכל וואס האט אשלעכטין ריח:

ב אויך דער מענטש וואס טויג איהם ניט קיין שמארקין בראמפין אדער אנדערי שארפי זאכין אדער רייכערין דארף ער זיך צו היטען דער פון. דען א מענטש דארף נאר צו עסין אונ טרינקען אונ טוען וואס איז גיזונד צום גוף. ער זאל כח האבין צו דינען דעם אייבערשטין:

ג אז מען דארף צו האבין נקיות זאל מען ניט עסין ביז מען האט נקיות:

ד אויך זאל מען ניט עסין נאר ווען מען איז הונגעריג אונ ניט טרינקען נאר ווען מען איז דארשטיג:

ה דיא גארטיל זאל מען אויס טוען פאר דעם עסין:

ו מען זאל גוט צו קייען דאס עסין דען דארך דעם ווערט עס גיכער פאדייעט:

ז מען זאל ניט צו פיהל זיך אן עסין. נור אביסעל ווייניגער פון דער זעט:

ח עס מיינסטע קרענק קומען נור פון שלעכטי מאכלים אדער פון דעם וואס מען עסט צו פיהל. אייך איז ניט גיזונד צו עסין ווען מען האט עגמת נפש:

ט פאר דעם עסין זאל מען ניט טרינקען קיין וואסער. נאך פיש אדער נאך א פעט עסין זאל מען אויך ניט טרינקען קיין וואסער:

י אז מען טרינקט וואסער איז בעסער אז עס איז קאלט אונ לויטער. נור עס זאל ניט זיין זייער קאלט. בפרט ווען מען איז מיד אדער דער היצט זאל מען גיווארינט זיין ניט צו טרינקען קיין קאלט וואסער. א סך וואסער טויג קיינמאל ניט צו טרינקען:

יא אז עס שמעקט אן איין עסין ווארק אונ מען קען ניט עסין דער פון זאל מען גוט אויס שפייען כדי עס זאל ניט שאטען:

יב מען טאר ניט עסין בנאנט פיש מיט פלייש אדער מיט שמאלץ. אז מען וויל עסין פלייש נאך פיש אדער פאר קערט זאל מען צווישען זייא עסין א שטיקעל ברויט אדער חלה אונ טרינקען עפיס אדער אויס שווענקין דאס מויל:

יג מען טאר ניט ארונטער לייגין קיין עסין ווארק אדער משקה אונטערין בעט אפילו צו גידעקטע הייט. דען א רוח רעה רוהט דארויף:

יד ווען דיא תקופה גיפאלט לייגט מען א שטיקעל אייזען אויף עסין ווארק אדער וואסער. דיא גיקאכטע מאכלים אונ משקות אדער איין גיזאלצענע דארף מען ניט צו באווארענען:

טו מען טאר ניט ברענגען מיט דעם מויל שלעכט אויף א יוד למשל צו זאגין ווען דער זאל שטארבין ח"ו. אדער צו זאגין ווען דער וואלט גילעבט וואלט ער שוין גיוועזען גיקומען דען דאס רעדין קען שאטין דעם מענטש:

טז אויך טאר מען ניט מאכין קיין מורא צו א קינד מיט א טמא זאך. היינו צו זאגין דיא קאטין אדער דער הונד וועט דיך חאפין. דען עס איז דא א טעם אז דאס קען שאטין דעם קינד ח"ו מען מוז זייער היטען דיא צונג פון אזעלכע זאכין:

(ווידוי) סימן כב. דינים פון צדקה געבין. ער האט פערצען סעיפים:

א יעדער מענטש איז מחויב צו געבין צדקה וויא וויים ער קען. דאס איז א גרויסע מצוה:

ב דער מענטש ווערט קיינמאל ניט ארעם פון דעם וואס ער גיט אוועק צדקה. אונ קיין שום שלעכטין קומט ניט פון צדקה געבין. אונ דאס וועט איהם בלייבין אויף אייביג פון זיין גאנצע ארבעט:

ג דער וואס גיט צדקה לעבט לאנג אונ שטויסט אוועק דיא שלעכטע גזירות:

ד מען דארף צו געבין דעם ארימאן מיט א פריילעך פנים אונ גוטע רייד. דען אז מען גיט איהם מיט א שלעכט פנים אפילו מען גיט אגאנצע סך האט מען ניט קיין שכר:

אז

ה אז דער ארימאן רעט צדקה טאר מען ניט לאזן איהם אוועק גיין ליידיג. נור מען
דארף איהם צו געבן וויא ווייט מען קען:
ו אז מען האט גאר ניט צו געבן דארף מען איהם איבער צו בעטן אז מען וואלט איהם
גיגעבן נור מען האט ניט:
ז מען טאר ניט שרייען אויף קיין ארימאן. דער וואס פאר שעמט איין ארימאן האט
אגרויסע עבירה. נור מען זאל רעדן מיט איהם גוטע רייד:
ח אז איינער זאגט איך וויל געבן א גילדען צדקה (אדער ווינציקער) אדער ער זאגט דער
גילדען זאל זיין צדקה דארף ער איהם באלד צו געבן די ארימע לייט. אז ער גיט
ניט באלד האט ער אגרויסע עבירה:
ט אז עס איז אויף דעם ארט ניט דא קיין ארימע לייט זאל ער אוועק לייגן דאס געלד
עס זאל ליגן ביז עס וועט זיין ארימע לייט:
י די גרעסטע מעלה אין דער צדקה איז צו דער האלטן דעם גימיינעם יוד איידער ער
ווערט אין גאנצען ארעם. דהיינו צו אנטלייען איהם געלד אדער מאכן איהם א גישעפט
ער זאל זיך קענען דער נערין:
יא די פראסטע מענטשן מיינען אז צדקה הייסט נור אז מען גיט די ארימע לייט וואס
גייען אויף די טירען. אמת מען דארף זיא אויך צו געבן. אבער דער עיקר צדקה
איז צו געבן די גימיינע לייט וואס שעמען זיך צו רעדן און ליידן דחקות אן שיעור.
נור מען זאל זיא געבן שטילער הייט זיא זאלן ניט פאר שעמט ווערין:
יב דער מענטש טאר ניט זיך בארימען מיט דער צדקה וואס ער גיט. דען אז ער בארימט
זיך האט ער ניט קיין שכר פון דעם געבן נור איין עבירה:
יג דאס מיינסטע דארף מען אכטונג צו געבן אויף א גימיינעם יוד וואס קען לערנען צו
געבן איהם וואס ער דארף. דער שכר פון דעם מענטש וואס דער האלט דעם
גימיינעם יוד וואס קען לערנען ער זאל האבן פרנסה איז זייער גרוים:
יד דער מענטש וואס דארף ניט צו נעמען קיין צדקה און נארט די וועלט און נעמט צדקה
וועט דער סוף זיין אז ער וועט טאקע דארפן צו מענטשן. דען א מענטש דארף צו
זעהן וויא ווייט ער קען ער זאל ניט נעמען קיין צדקה:

סימן כג. דינים פון חלה נעמען. ער האלט דרייצען סעיפים:

א אז מען פאר קנעט א טייג אויס ווייטצין מעהל אדער קארין מעהל אדער גערשטין
מעהל אדער האבער מעהל אדער ארקיש מעהל און עס איז דא דריי רוסעשי
קווארט מעהל דארף מען דער פון צו נעמען חלה:
ב איידער מען נעמט חלה מאכט מען די ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו
להפריש חלה. דער נאך זאל מען נעמען אשטיקל טייג אזוי גרוים וויא אהאלב איי
און זאגן די ווערטער „דאס זאל זיין חלה" און פאר ברענען עס אין אויבען:
ג אז מען נעמט חלה פון די מצות פון פסח זאל מען פריער אריין לייגן אלע מצות
אין איין כלי. די מצות זאלן אן רירן איינע אין דער אנדערער. און עס זאל ניט
ארויס שטארצן קיין שום מצה פון די ווענט פון דער כלי:
ד אז אשטיקל פון א מצה פון אינוויניג שטארט ארויס שאט ניט. אבער אז עס שטארט
ארויס אגאנצע מצה פויעלט ניט אפילו מען דעקט זיא צו מיט עפעס:
ה אז מען לייגט די מצות אריין אין א ליילעך און מען דעקט זיא ארום מיט דעם
איינעם ליילעך איז אויך גוט אז עס שטארט ניט ארויס קיין שום מצה פון ליילעך:

דאס

ו דאס שמועסט אלטץ אז עס איז צוגעדרט דא אין דיא מצות דרייא רוסעשי קווארט מעהל אדער מעהר:

ז אז מען נעמט פון מייג אשטיקעל ווערטייג צו אנדער מייג דארף מען עס צו נעמען איידער מען נעמט חלה. אבער אז מען נעמט צשטיקעל ווערטייג צו מאכן בארשט דארף מען צו נעמען הערשט נאך דעם חלה נעמען:

ח אז מען קנעט א מייג צו קאכען אדער צו פרעגלין אונ עס איז דא דרינען דרייא רוסעשי קווארט מעהל זאל מען נעמען דער פון חלה אן א ברכה. אז מען קנעט עס צו באקי דער פון אשטיקעל זאל מען שוין נעמען חלה מיט א ברכה:

ט מען דארף צו ווארנען דעם עולם זייא זאלין נעמען חלה פון לעקיך אז מען באקט דרייא רוסעשי קווארט מעהל אדער מער. פון האניק לעקיך דארף מען צו נעמען חלה מיט א ברכה. פון צוקער לעקיך זאל מען נעמען חלה אונ ניט מאכן קיין ברכה:

י אין דעם צוקער לעקיך זאל מען צריין גיסען עמווואס וואסער בשעת מען מישט אויס דיא אייער מיט דעם מעהל. נור ניט קיין סך דען אז עס וועט זיין דיא גרעכטע הערפט וואסער וועט מען איהם ניט מארין עסען אום גיוואשין:

יא פון דעם צוקער לעקיך קען מען ניט נעמען חלה פאר דעם באקין דען ער איז שיטער נור נאך דעם באקין זאל מען אריין לייגין אלע לעקיכער אין איין כלי אריין. מען זאל אכטונג געבין עס זאל ניט ארויס שטארען קיין לעקיך העכער פון דיא ווענט פון דער כלי. דער נאך זאל מען אראפ נעמען אשטיקעל לעקיך גרויס וויא אהאלב איי אונ זאגין דיא ווערטער „דאס שטיקעל זאל זיין חלה" אונ עס פאר ברענען:

יב פוטער קיכלעך וואס זענען גיקנעטין מיט מילעך אדער קיכלעך וואס זענען גיקנעטין מיט גומען בויכעל דארף מען אויך צו נעמען פון זייא חלה מיט א ברכה אזוי וויא פון האניק לעקיך:

יג אבער קיכלעך וואס זענען גיקנעטין מיט אייל אדער מיט אייער זאל מען נעמען חלה פון זייא אן א ברכה אזוי וויא מיר האבין גישריבין בייא צוקער לעקיך:

(שמות) סימן כד. דינים פון פלייש זאלטצין. ער האלט זיבען אונ דרייסיג סעיפים:

א איידער מען זאלצט דאס פלייש דארף מען עס צו ווייקין אין וואסער א האלבע שעה. מען דארף אכטונג צו געבין עס זאל קיין שטיקעל פלייש ניט ארויס שטארין פון וואסער:

ב אז דאס וואסער איז שטארק קאלט דארף מען עס צו שטעלין אויף אווארים ארט פאר דעם ווייקין עס זאל בשעת דעם ווייקין ניט אזוי קאלט זיין:

ג פלייש וואס איז פאר פרוירען פון דער קעלט דארף מען צו ווארטין ביז עס וועט אויף גיין. עס פועלט ניט דער צו דאס ווייקין אונ זאלטצין ווען עס איז פאר פרוירען. נור מען זאל עס ניט לייגען נאהענט פון ווארימען אויבען אונ ניט אין ווארים וואסער אריין:

ד נאך דעם ווייקין דארף מען דאס פלייש גוט אפ צו וואשין פאר דעם זאלצין. בפרט אויף דעם ארט וואו מען זעהט בלוט אדער אין חלל פון דיא עופות דארף מען בוודאי גוט אפ צו וואשין:

ה מען זאל ניט צו שניידען דאס פלייש נאך דעם ווייקען פאר דעם זאלטצין. דען אז מען צו שנייט עס דערנאכאלט דארף מען עס נאך אמאל צו ווייקין:

ו דיא כלי וואס איז דער שטייגער אז מען ווייקט אין איהר פלייש זאל מען זיא ניט ניטצען צו קיין עסין ווארג:

ז נאך דעם וואס מען האט גיווייקט דאס פלייש אונ אפ גיוואשין דארף מען עטוואס צוא

ווארנען

וואַרטען עס זאָל אַראָפּ טריפּען דער פון דאָס וואַסער כּדי דאָס זאַלטץ זאָל ניט צו
גיין פון וואַסער. נאָר מען זאָל ניט וואַרטען ביז עס וועט ווערין טרוקען:
ח דאָס זאַלטץ זאָל ניט זיין גאָר דין וויא מעל אונ אויך ניט גראָבּע שטיקלעך נאָר
מיטעל. אויך זאָל עס זיין טרוקען:
ט מען דאַרף צו שיטען דאָס זאַלטץ אויף אַלע זייטען אונ אויף יעדערין אָרט פון
פלייש. עס זאָל ניט בּלייבּען קיין אָרט אָן זאַלטץ:
י עופות דאַרף מען גוט צו עפינען פאַר דעם וויקין כּדי מען זאָל זייא קענין גוט וויקין
אונ גוט זאַרמצען פון אינעווייניג אויך. אויך זאָל מען אָפּ שניידין דיא קעפּ פאַר
דעם וויקין:
יא דאָס גיזאַלטצענע פלייש דאַרף צו ליגען אויף איין אָרט וואָס דאָס בּלוט קען גוט
אַראָפּ רינען דער פון. איבּער דעם זאָל מען ניט לייגין דיא אָהפּעלקע מיט פלייש
אויף דער ערד דען דאָס בּלוט וועט ניט קענין גוט אַוועק רינען פון פלייש:
יב אַפילו דאָס פלייש ליגט שוין מעהר וויא אַשעה אין זאַלטץ טאָר מען עס ניט לייגין
אויף דיא ערמער וואָס מיר שרייבּען:
יג אַז מען זאַלצט אויף אַבּרעט דאַרף מען צו לייגען דאָס בּרעט משופּע דאָס בּלוט
זאָל קענין אַראָפּ רינען. אַז עס איז דאָ אין דעם האָלטץ גריבּלעך וואָס עס קען
זיך פאַר האַלטען דאָס בּלוט טאָר מען ניט זאַלטצען דאַרויף אַפילו מען וויל עס
לייגען משופּע:
יד אַז מען זאַלצט עופות אָדער אַגאַנצע זייט דאַרף מען צו לייגען מיט דער הוילער
זייט אַראָפּ עס זאָל זיך ניט פאַר זאַמלען בּלוט אויף דעם אָרט:
טו דאָס פלייש דאַרף צו ליגען אַ שעה אין זאַלטץ:
טז בּשעת מען גייט אָפּ גיסען דאָס פלייש זאָל מען עס אָפּ קלאַפּען פון זאַלטץ אונ
איבּער שווענקין עס דרייא מאָהל אין וואַסער. מען זאָל ניט זאַליווען קיין וואַסער נור
יעדער מאָהל עס גוט איבּער שווענקין:
יז איידער מען גיסט אָפּ דאָס פלייש טאָר מען עס ניט אַריין לייגין אין אַכּלי וואָס
איז אין איהר ניט דאָ קיין וואַסער:
יח מען דאַרף גיוואָרינט צו זיין ניט צו לייגען אום גיזאַלמצען פלייש אויף דעם אָרט
וואו עס ליגט מיילמאָל זאַלטץ דען מאַמער קלעפּט זיך אָן אַשטיקעל זאַלץ אָן דעם
פלייש פאַר דעם וויקען:
יט אויך זאָל מען ניט אַריין לייגען אום גיזאַלטצען פלייש אין אַזאַ כּלי וואָס מען
לייגט מיילמאָל אַריין אַנאַנדער עסין וואַרק. דען דאָס בלוט וואָס קלעפּט זיך אָן
אין דער כּלי פון פלייש וועט זיך אָן קלעבּין אין עסין וואַרק:
כ דעם קאָפּ דאַרף מען פאַר דעם וויקען צו שניידען אונ אַרויס נעמין דעם מאַרך אונ
צו רייסען דאָס הייטעל אונ איטליכעס בּזונדער זאַלמצען. דעם קאָפּ זאָל מען זאַלטצען
פון דראָסין אונ פון אינווייניג. מען מעג איהם זאַלמצען אויף דיא האָר:
כא בּיינער וואָס זענין בּהעפט מיט פלייש מעגין זייא זאַלמצען מיט דעם פלייש בּנאַנט
אַז זייא זענין ניט בּהעפט צום פלייש זאָל מען זייא זאַלמצען בּזונדער. אונ גיט
לעבּין פלייש:
כב דיא פיס פון דיא בּהמות דאַרף מען פאַר דעם וויקען אָפּ צו האַקין דיא שפּיצען
פון דיא קלאָאין דאָס בּלוט זאָל קענין פון דאָרט אויך אַרויס גיין בּשעת דעם זאַלמצען
אויך זאָל מען זייא שטעלין בּאופן אַז דאָס בּלוט זאָל פון דאָרט אויך אַרויס רינען אונ
ניט שטעלין אויף דער ערד. מען מעג זייא זאַלמצען אויף דיא האָר:
כג דאָס האַרטץ דאַרף מען אויך צו שניידען פאַר דעם וויקען עס זאָל אַרויס גיין דאָס
בלוט

בלוט וואס איז איין גיזאמילט דרינען:

כד די לונגען זאל מען אויך צו שניידען אונ עפינען די גרויסע אדערין פאר דעם וייקין:

כה די לעביר פועלט ניט צו זאלטצען. נאר מען מוז זייא בראטין אויף דעם פייער. איידער מען בראט זייא דארף מען זיא גוט צו שניידען אין דער בריט אונ אין דער לענג אונ לייגען מיט דעם צו שניטענים אויף דעם פייער עס זאל גוט ארוים ציהען דאס בלוט:

כו איידער מען לייגט זיא אויף דעם פייער זאל מען זיא איבער שווענקין אונ בשעת זיא ליגט אויף דעם פייער זאל מען זיא אביסעל זאלטצען:

כז זיא זאל זיך בראטען אויף דעם פייער ביז זיא וועט גוט זיין צו עסין. דער נאך זאל מען זיא גוט אפ וואשען הדייא מאהל. דער נאך מעגין זיא שוין קאכין:

כח אז מען וויל זיא ניט קאכין גאר עסין גיבראטינע הייט דארף מען זיא פריער ניט צו שניידען:

כט מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו בראטין זיא אויף אטרוקענים אויבען. אויך טאר מען ניט איין וויקלען זיא אין פאפיר צו בראטען דען דאס בלוט וועט צוריק אין גיזאפט ווערין, נאר מען זאל זיא בראטען בלוים אויף די קולען:

ל אייטער דארף מען גוט צו שניידען טליכע מאהל אין דער לענג אונ אין דער בריט פאר דעם בראטען כדי די מילעך זאל פון איהם ארוים גיין. דאצופארט זאל מען איהם ניט קאכין נאך דעם, בראטען נור עסין אזוי. די רעשט דינים פון בראטען דעם אייטער איז אזוי וויא מיר האבין גישריבען ביי דער לעביר:

לא די מילץ דארף מען צו מרייבערין פאר דעם וייקען:

לב אמאגין פון אקאלב וואס איז דא אין איהם מילעך. זאל מען די מילעך אויס גיסען פאר דעם וייקען:

לג אייער וואס מען גיפינט אין עופות סייא זייא זענין נאך קליין סייא זייא זענין שוין אין גאנצען פארטיג דארף מען זייא צו וייקען אונ זאלטצען אזוי וויא אנדער פלייש:

לד דאצופארט טאר מען ניט זאלטצען זייא בנאנט מיט דעם פלייש נאר זייא זאלין ליגען וויט פון פלייש עס זאל ניט קענין ארויף רינען אויף זייא דאס בלוט פון פלייש אויך טאר מען ניט עסין זייא מיט קיין מילעך אפילו זייא זענין שוין אין גאנצין פארטיג:

לה מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו לאזין ליגען אום גיזאלטצען פלייש דרייא מעת לעת אום גיווייקט. נור מען זאל עס וייקען אין וואסער איידער עס לאזין זיך די דרייא מעת לעת פון דער שהיטה אן. אז עס איז אבער גילעגין דרייא מעת לעת אום גיווייקט דארף מען צו פרעגין א שאלה:

לו אין אן הייב סימן האבין מיר גישריבען אז ווען דאס פלייש איז פאר פרוירען פועלט ניט דער צו קיין וייקען. איבער דעם ווען די קצבים דארפין ווינטער צו וייקען (אדער גוט אפ גיסען) דעם דרימען טאג א גאנצע זייט אונ זיא איז פאר פרוירען דארף מען צו נעמען זיא אין שטוב אריין אונ לאזין ליגען לאנג ביז זיא וועט אין גאנצין אויף גיין. נור מען זאל זיא ניט לייגין נאהנט פון ווארימען אויבין. אונ ניט אין ווארעם וואסער אריין:

לז מען זאל ניט אפ זענקען די עופות נור איבער דעם פלאם פון שטרויא אדער ווראכיווינעס. אויך זאל מען ניט מאכין קיין שטארקין פלאם. אויך דארף מען צו רודערין דאס עוף אהין אונ אהער עס זאל זיך ניט דער ווארימען. כדי דאס בלוט זאל קענען דער נאך ארוים גיין בשעת דעם זאלטצין:

אז

(וארא) סימן כה. דינים פון טובלין כלים. ער האלט פופצעהן סעיפים

א כלים פון עסין אדער משקה זילבערנע אדער קופערנע אדער אנדער מתכות אדער גלעזערנע וואס זענען געמאכט געווארן אין אגויעשע פאבריק טאר מען ניט ניטצען מיט זייא צייטען מען טובלת זייא אין א מקוה אדער אין א טייך וואס איין אשה נדה מעג זיך דארט טובל זיין:

ב פאר דעם טובלין זאל מען מאכין דיא ברכה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על טבילת כלי. אז מען טובלת צוויא כלים אדער מער זאל מען זאגין על טבילת כלים:

ג הילצערנע כלים דארף מען ניט צו טובלין. אז עס איז אויף זייא אייזערנע רייפען זאל מען טובלין אן א ברכה:

ד ערדערנע כלים דארף מען ניט צו טובלין. אז זייא זענען פון אינעווייניג אויס געגלייזערט זאל מען זייא טובלין אן א ברכה. פארצילאנערנע כלים זאל מען אויך טובלין אן א ברכה:

ה אז מען קויפט פון אגוי איין אלטע כלי וואס מען דארף זיא צו כשרין זאל מען זיא פריער כשרין אדער גליען אונ דער נאך זיא טובלין:

ו אז מען אנטלייעט זיך א כלי פון אגוי דארף מען זיא ניט טובלין:

ז א יוד וואס האלט א הוטע פון גלאז אונ נוים מאכין דאס גלאז זאל מען דיא כלים טובלין אן א ברכה. דאריבער דארף דער גלאז הענדלער צו זאגין דיא קונים וועלבעס עס איז פון א יודישע פאבריק זייא זאלין ניט מאכין קיין ברכה אומזיסט:

ח אז א יוד האט געגעבין צו אגוי זילבער אדער אנדער מתכות ער זאל מאכין א כלי דארף מען דיא כלי צו טובלין אן א ברכה. דעסט גלייכין אז א"י גייט צו מיט דראעט א צו בראכענע כלי דארף מען צו טובלין דיא כלי אן א ברכה:

ט פלעשער אדער בוטעלקים זאל מען טובלין אן א ברכה:

י דיא כלי דארף זיין ריין בשעת דעם טובלין. אבער ניט איין גערעכט אדער פאר זאווערט:

יא בשעת דעם טובלין דארף צו זיין דיא גאנטצע כלי מיט אמאל אין וואסער:

יב דער מענטש וואס האלט דיא כלי דארף זיך איין צו טונקען דיא האנד אין דער מקוה פאר דעם טובלין. אונ זאל ניט האלטין שטארק דיא כלי נאר מיטעל:

יג דאס וואסער דארף זיין אין דער כלי פון אינעווייניג אונ פון אסענתוייניג:

יד מען טאר ניט שיקען טובלין א יונגעל וואס איז נאך ניט אלט קיין דרייצעהן יאר אדער א מיידיל וואס איז נאך ניט אלט קיין צוועליף יאהר. דען זייא זענען ניט בגלייבט דארויף:

טו שבת אונ יום טוב טאר מען ניט טובלין. אז מען האט פארגעסט פריהער צו טובלין זאל מען פרעגין א שאלה וויא אזוי מען זאל טוען מען זאל מעגין ניטצען שבת מיט דער כלי:

סימן כו. דינים פון ווערכעדיקע זאכין. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א דיא ברונענם אדער טייכין וואס איז דא אין דעם וואסער ווערים טאר מען ניט דאס וואסער טרינקען צאמען מען זייט אויס דורך אטיכעל וואס דאס קלענסטע ווערמיל זאל ניט קענען אדורך גיין:

ב אויך טאר מען ניט ווייקען פלייש אין דעם וואסער אדער אפ וואשין דער מיט איין עסען ווארג אייידער עס איז געזייגען. דען דיא ווערים קלעבין זיך אן אין דעם עסין ווארג:

ג טיילמאהל איז דא אין ארבים אדער אין אנדערע פירות אזוי וויא א שווארץ פינטעלי. דאס ווייזט אז דאס ווערמיל האט זיך אן געהויבין צו מאכין דריגען. דארף מען דאס שטיקעל ארום צו שניידען. (אונ דיא ארבים אוועק צו ווארפין) דען דאס שטיקל איז אסור אזוי וויא דאס ווערמיל אליין:

ד אלע פירות וואס איז שכיח אין זייא ווערים. היינו קערשין פלוימען בערנעס און נאך אזעלכע פירות דארף מען צו עפינען יעדערע פרי און גוט בקוקען אויב עס איז דרינען ניט דא קיין ווערמיל :

ה מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין אין דעם בשעת מען פרעגילט דיא פירות אויף איין גימאכטץ אדער מען מאכט פאווידלע :

ו איבער דעם טוען ניט רעכט דיא מענטשין וואס טריקינען גאנצע בערענדליך און עסין זייא דער נאך אום גיקליבען. דען אין בערענדליך גיפינט זיך ווערים :

ז אין דיא ירקות איז שכיח ווערים. היינו קרויט. פיעטערשקע. קימעל. שאלאטין. יונגע ציבעלים דאס גרינע פון זייא. ארבים שויטען. ביבער. שוועמליך און אנדערע ירקות. מוז מען אלמיץ גוט קלויבען יעדערס בזונדער :

ח דער שפייגער איז ווינטער לייגט מען איין מיט אמאהל א פעסיל קרויט מוז מען באלמיטשען עטליכע טאג און גוט קלויבין יעדערס בזונדער וואלנע :

ט דאס וואס טייל ווייבער זענען זיך נוהג אז זייא זענקען אפ ירקות אין פייער פויעלט ניט. נור מען דארף יעדער שטיקעל בזונדער גוט צו בקוקען :

י עס איז דא טייל פירות אדער ירקות וואס איז דא אין זייא אסך ווערים וועלכעס עס איז אום מיגליך זייא צו דער קלויבין. דארף מען אזעלכע פירות אדער ירקות גאר ניט צו עסען :

יא אין קאהפער איז דא אסאך ווערים דאריבער טאר מען ניט איהם אריין לייגען אין דיא זויערקים נור מען זאל אפ שניידען אלע בלעטליך און אריין לייגין דיא ריטליך אליין :

יב עס איז דא טייל פירות וואס גפינט זיך ווערים אין דיא קערליך טאר מען ניט עסין דיא קערליך :

יג אין ניס גפינט זיך מילבען. דען אז מען נעמט ארויס דיא יאנדערע און מען קלאפט דיא שאהל אויף א ווארים ארט פאלין ארויס מילבין פון דער שאהל דאריבער זאל מען זיך היטען פון זייא :

יד אז מען האט גישניטען א פרי אדער א רעטיך מיט א מעסער און מען האט איין גישניטען א ווארים זאל מען דאס מעסער גוט אפ ווישען. און פון דער פרי אדער פון רעטיך זאל מען אפ שיילין אזוי וויא א שאהל ארום דעם ארט וואס מען האט גישניטען. וועט מען די רעשט מעגין עסין :

טו אז מען גפינט מילבען אין מעהל אדער אין וועלכען עסין ווארק טאר מען ניט עסין נור מען זאל פרעגין א שאלה :

טז דעסט גלייכען אז מען קאכט פירות וואס איז שכיח אין זייא ווערים און מען האט זייא ניט גיקליבין דארף מען צו פרעגין א שאלה :

יז אין פאמעראנצין שאלעכץ איז שכיח מילבען. דאריבער דארף מען זייא גוט צו בקוקען אויב עס איז ניט דא אויף זייא קיין מילבען. אדער מען זאל זייא אריין לייגען אין הייסען הויבען. דיא מילבען זאלין זעכער פאר ברענט ווערין. היינו ווען מען הייצט אונטער צו באקין. אבער ניט ווען דער אויבען איז שוין אביסעל אפ גיקילט :

יח מען קער זיך אזוי נוהג צו זיין ביי פלאמען און ראזינקעס און אנדערע זאכין זומער ווען עס איז היים וועלכים עס איז צו קלערין טאמער גיפינט זיך אין זייא מילבען זאל מען זייא פאר דעם קאכען אריין שטעלין אין הייסען אויבען אריין דיא מילבען זאלין זעכער פאר ברענט ווערין :

יט אין דיא פיש גיפינט זיך טיילמאל ווערים אין קאפ אדער אין דער לעבער אדער אין דיא קישקעליך אדער אין מויל אדער אין דיא אויערין ובפרט אין דיא העכט גפינט זיך לאנגע ווערים דינע. דעסט גלייכען אין הערינג גיפינט זיך קליינע ווערמליך אין דער

מילעך

מִילְעךְ דַארְף מֶען אַלְטְץ שְׁטַארְק צוּ בַּאקוּקְען מֶען זָאל ח״ו נִיט גִישְׁטְרוֹיכְעלְט וֶוערְין:

כ מֶען דַארְף שְׁטַארְק גִיוָוארְינְט צוּ זַיין אִין דֶעם אִיסוּר פוּן וָוערִים. דֶען דִיא תּוֹרָה הָאט אוּנְז גִיוָוארִינְט אוֹיף אַסַךְ עֶרְטֶער צוּ הִיטֶען זִיךְ פוּן זֵייא:

(כא) סִימָן כז. דִינִים פוּן וַואשִׁין צוּם עֶסִין. עֶר הַאלְט צְוֵויי אוּנ דְרַייסִיג סְעִיפִים:

א אַז מֶען וִויל עֶסִין בְּרוֹיט אָדֶער אַזָא גִיבֶּעקְץ וָואס מֶען מַאכְט דַארִיבֶּער אַ מוֹצִיא דַארְף מֶען זִיךְ דֶער צוּא וַואשִׁין אֲפִילוּ עֶס אִיז גָאר אַקְלֵיין שְׁטִיקְל. נוּר דִיא בְּרָכָה עַל נְטִילַת יָדַיִם מַאכְט מֶען נוּר אַז מֶען וִויל עֶסֶען אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אֵיין אֵיי אָדֶער מֶער:

ב דִיא כְּלִי וָואס מֶען וַואשְׁט זִיךְ מִיט אִיהְר דַארְף זַיין גַאנְצְץ אָן אַיין לֶעכִיל אוּנ אוֹיף דֶער זוֹים זָאל נִיט זַיין קֵיין שׁוּם שְׁטְשֶׁערִיפ:

ג אַז דִיא זוֹים אִיז נִיט גְלַייךְ נוּר עֶס אִיז אוֹיף אֵיין אָרְט הֶעכֶער מוּז מֶען זִיךְ וַואשִׁין דוּרְךְ דֶעם נִידְרִיקֶען אָרְט:

ד מֶען דַארְף זִיךְ צוּ וַואשִׁין מִיט אַסַךְ וַואסֶער. וָואס מֶער מֶען אִיז גִיוָוארִינְט אִין דֶעם וַואשִׁין אִיז מֶען מֶער עוֹשֶׁר חוּץ דֶעם שָׂכָר וָואס מֶען הָאט אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט:

ה אָבֶּעפ דֶער וָואס וַואשְׁט זִיךְ נִיט וִויא עֶס קֶער צוּ זַיין וֶוערְט אֵיין אָרִימַאן אוּנ וֶוערְט אוֹיס גִירִיסֶען פוּן דֶער וֶועלְט ח״ו:

ו אַז מֶען הָאט נִיט קֵיין סַךְ וַואסֶער מוּז מֶען זִיךְ דָאטְשׁ וַואשִׁין מִיט אַ קְווִיטִירִיל וַואסֶער אוֹיף יֶעדֶער הַאנְט בַּזוּנְדֶער. דָאס קְווִיטִירִיל וַואסֶער מוּז מֶען גִיסֶען מִיט אֵיין גָאס אוֹיף דֶער גַאנְצֶער הַאנְט:

ז בְּשַׁעַת מֶען וַואשְׁט זִיךְ דַארְף מֶען צוּא שְׁפְּרֵייטֶען דִיא פִינְגֶער כְּדֵי דָאס וַואסֶער זָאל קוּמֶען אַרוּם זֵייא אוּנ אוֹיף דִיא שְׁפִּיצֶען:

ח אַז עֶס אִיז דָא אַשְׁטִיקֶעל אָרְט אוֹיף דֶער הַאנְט וָואס אִיז נִיט גִיקוּמֶען דַארוֹיף קֵיין וַואסֶער מוּז מֶען בַּאלְד צוּ וַואשִׁין דָאס שְׁטִיקֶעל אָרְט. עֶס אִיז אָבֶער גְלַייכֶער מֶען זָאל נָאךְ אַמָאל אִיבֶּער וַואשִׁין דִיא גַאנְצֶע הַאנְט:

ט תֵּיכֶף נָאךְ דֶעם וַואשִׁין זָאל מֶען אוֹיף הֵייבִּין דִיא הֶענְט אוּנ בַּאלְד מַאכִין דִיא בְּרָכָה אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם. מֶען טָאר נִיט אוֹיס רֶעדִין צְוִוישֶׁען דֶעם וַואשִׁין צְווִישֶׁען דֶער בְּרָכָה. אֲפִילוּ שָׁאוּ יְדֵיכֶם אִיז אוֹיךְ נִיט גְלַייךְ צוּ זָאגִין דֶענְמָאלְט. נוּר בַּאלְד מַאכִין דִיא בְּרָכָה:

י נָאךְ דֶער בְּרָכָה זָאל מֶען זִיךְ אַרוּם וִוישֶׁען דִיא הֶענְט אֵיינֶע אָן דֶער אַנְדֶערֶער. דֶער נָאךְ זָאל מֶען זֵייא גוּט אָפּ וִוישֶׁען אִין עֶפֶּעס:

יא וַואסֶער וָואס אִיז גִיטוֹגֶען גִיוָוארֶען דֶער מִיט אֵיין מְלָאכָה. הַיְינוּ מֶען הָאט גִיווייקְט דְרִינֶען הֶרִיין אָדֶער מֶען הָאט דְרִינֶען אַרַיין גִישְׁוֶועלְט אַ כְּלִי מִיט מַשְׁקֶה דִיא מַשְׁקֶה זָאל זַיין קַאלְט אָדֶער מֶען הָאט גִימָאסְטֶען מִיט דֶעם וַואסֶער טָאר מֶען זִיךְ נִיט וַואשִׁין מִיט דֶעם וַואסֶער צוּם עֶסֶען:

יב דָאס וַואסֶער וָואס מֶען הָאט דְרִינֶען אַרַיין גִילֵייגְט לֶעבִּידִיקֶע פִישׁ זֵייא זָאלִין נִיט פַיינֶערִין מֶעג מֶען זִיךְ יוֹא וַואשִׁין דֶער מִיט:

יג אַז אֵיינֶער הָאט נְקִיוֹת אוּנ דֶער נָאךְ טוּנְקְט עֶר אַיין דִיא הַאנְט אִין אֵיין פֶּעסִיל וַואסֶער עֶר זָאל מֶעגִין דֶער נָאךְ זָאגִין הֵיילִיגֶע וֶוערְטֶער טָאר מֶען שׁוֹין נִיט זִיךְ וַואשִׁין צוּם עֶסֶען מִיט דֶעם גַאנְצֶען וַואסֶער פוּן פֶּעסִיל:

יד וַואסֶער וָואס אִיז גִיזַאלְצֶען אָדֶער בִּיטֶער אָדֶער פַאר שְׁטוּנְקֶען אָדֶער גִידֶעכְט אַזוֹ שְׁטַארְק אַז אַ בְּהֵמָה אָדֶער אַהוּנְט קֶען נִיט טְרִינְקֶען דֶער פוּן. טָאר מֶען זִיךְ דֶער מִיט נִיט וַואשִׁין צוּם עֶסִין:

פאר

טז פאר דעם וואשין דארף מען אכטונג צו געבין דיא הענט זאלין זיין ריין. עס זאל
אויף זייא ניט קלעבין קיין שום זאך:

טז אויך זאל מען ניט האבין גרויסע נעגיל. דער וואס האט גרויסע נעגיל מוז אפער
מאכין דיא בלאטע פון אונטער דיא נעגיל פאר דעם וואשין. ווער שמועקט אז
מען האט טייג אונטער דיא נעגיל מוז מען עס אפער מאכין אפילו דיא נעגיל זענין קליין:

ז אז איינער רירט אן נאך דעם וואשען אדער אין מיטען עסין דיא ערטער פון גוף
וואס זענין צו גידעקט מיט מלבושים אדער אין דער צואה פון איער אדער פון
דער נאז אדער אנדערע צואה אדער ער קראצט זיך אין קאפ אדער ער רירט אן אכנה
אדער אין דעם שוך אדער ער איז משתין אונ רירט אן אין דער זהגה דארף ער זיך
איבער ניים צו וואשין אין גאנטצען דיא האנט וואס האט אן גערירט. גליך ער האט
נאך דיא האנט גאר ניט גיוואשין צום עסין:

יח אז ער האט אן גערירט בשעת ער האלט אין מויל אשטיקעל ברויט טאר ער עס
ניט אראפ שלינגען ביז ער וואשט זיך:

יט אז מען האט נקיות אין מיטען עסין דארף מען זיך בוודאי איבער ניים צו וואשין
וויא עס קער צו זיין:

כ ביי דיא אלע זאכין זאל מען ניט מאכין נאך אמאהל דיא ברכה על נטילת ידים.
אויך דארף מען באלד נאך דעם וואשין צו עסין אשטיקעל ברויט אדער חלה:

כא אז מען האט גראד גידאלמען דיא האנט לעבין דעם אומריינעם ארט אונ מען
איז מסופק צו מען האט אן גערירט דארף מען זיא ניט איבער צו וואשין:

כב איבער דעם דארף מען צו האבין אויף דיא גידאנקען ביז צום בענטשין דיא הענט
זאלין ניט אן רירען אויף דיא ערטער וואס מיר האבין גישריבען. אז מען האט אבער
גאר פאר געסין צו היטען זייא פון דעם אונ דער נאך דער מאנט מען זיך טאר מען
ניט עסין קיין ברויט אדער חלה צאטען מען וואשט זיך איבער ניים וויא עס קער צו זיין:

כג דערכט גלייכען אז מען שלאפט אין מיטען עסין אפילו גאר אקליין ביסעל דארף
מען דער נאך זיך איבער ניים צו וואשין. מען דארף אבער גיווארינט צו זיין
ניט צו שלאפין אין מיטען עסין. נאר אפ צו בענטשין איידער מען ווערט דער שלאפין:

כד אז איינער פאר שמועסט זיך לאנג אין מיטען עסין מיט דעם אנדערין דארף ער
זיך נאך אמאל צו וואשין צו דעם ברויט וואס ער וויל דער נאך עסין. דען ער האט
בוודאי שוין ניט אין זינען גיהאט צו היטען דיא הענט:

כה ביי דיא אלע זאכין זאל מען אויך ניט מאכין נאך אמאהל דיא ברכה על נטילת ידים:

כו אז בשעת ער שמועסט האלט ער ברויט אין דער האנט כדי ער זאל ניט פאר געסין
צו היטען דיא הענט דארף ער ניט נאך דעם שמועסען זיך צו וואשין:

כז איבער דעם דארף מען שטארק צו ווארינען דיא פראסטי מענטשין אדער ווייבער
וואס זייער מנהג איז אז זייא וואשין זיך אין דער פריא אונ בענטשין בנאכט אונ
עסין אגאנצע טאג אויף דער קאנטע. דארפין זייא צו וויסען אז זייא זענין גאר פאר נארט.
דען דאס וואשין פועלט ניט נאר כל זמן מען היט דיא הענט זייא זאלין ניט אן רירען
קיין אומריינע זאך אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

כח דערכט גלייכען אז מען עסט אפ אונ שפעטער וויל מען ווייטער עסין ברויט דארף
מען נאך אמאל א מוציא צו מאכין. דיא ברכת המוציא פון דער פריא פועלט גאר
ניט אויף דעם עסין פון מיטען טאג:

כט דערכט גלייכין אז מען עסט אפ דארף מען באלד צו בענטשין. אז מען באלמישעט
אבער אזוי לאנג ביז מען ווערט אביסעל הונגעריג איז מען שוין ניט יוצא מיט
דעם בענטשין אויף דעם פריערדיקען עסין:

ל כְּמִילָא וֶועט מֶען שׂוין אַז דִיא מֶענטְשֶׁן וָואס וַואשֶׁן זִיךְ אִין דֶער פְרִיא אוּנ בֶּענטְשְׁן
בַּנַאכְט עֶסִין אַגַאנְצֶע טָאג אוּנ בַּנַאכְט אוּם גִיוַואשִׁין אוּנ אָן אַ מוֹצִיא. אוּנ מִיט דֶעם
בֶּענְטְשִׁין פוּן בַּנַאכְט וֶועלִין זֵייא גָאר נִיט יוֹצֵא אוֹיף דֶעם עֶסִין פוּן דֶער פְרִיא:
לא דִיא עֲבֵירוֹת זֶענִין זֵייעֶר גְרוֹיס. חוּץ דֶעם עוֹנֶשׁ וָואס מֶען הָאט ח"ו אִין גֵיהִנֹם
פַאר זִינְדִיקְט מֶען זִיךְ דִיא פַּרְנָסָה אוֹיף דֶער וֶועלְט:
לב דַארִיבֶּער דַארְף זִיךְ יֶעדֶער יוד צוּ פִּיהְרֶען פַייא כְּאַנְטְשְׁפִּיל כַייא ווַייבֶּער אַז וֶוען
מֶען וִויל עֶסִין בְּרוֹיט אָדֶער גִיבֶּעקְץ (וָואס אִיז גִיקְנֶעטִין מִיט וַואסֶער) זָאל מֶען
זִיךְ וַואשִׁין אוּנ מַאכִין אַ מוֹצִיא אוּנ עֶסִין וִויא פִיהל מֶען דַארְף אוּנ בֶּענְטְשִׁין בְּכַוָונָה.
דִיא קִינְדֶער וָואס דַארְפִין צוּ עֶסִין אַלֶע מָאהל זָאל מֶען גִיוֵוינֶען זֵייא זָאלִין זִיךְ וַואשִׁין
אוּנ בֶּענְטְשִׁין הָאטְשׁ צְווֵייא מָאהל אִין טָאג. אֵיינְמָאהל בַּטָאג אוּנ אֵיינְמָאהל בַּנַאכְט.
בִּזְכוּת זֶה וֶועט הַשֵׁם יִתְבָּרַךְ הֶעלְפֶען אַז מֶען וֶועט הָאבִּין דִיא פַּרְנָסָה בְּכָבוֹד חוּץ דֶעם
גְרוֹיסֶען שָׂכָר וָואס מֶען וֶועט הָאבִּין אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט:

(בשלח) סימן כח. דִינִים פוּן בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא! אוּנ פוּן עֶסֶען. עֶר הַאלְט זֶעכְּס אוּנ דְרַייסִיג סְעִיפִים:

א אַז מֶען וִויל עֶסֶען בְּרוֹיט אָדֶער גִיבֶּעקְטְץ וָואס אִיז אוּיס מֶעהְל פוּן ווַייטְץ אָדֶער קָארִין
אָדֶער גֶערְשְׁטִין אָדֶער הָאבֶּער אָדֶער אַרְקִישׁ אוּנ עֶס אִיז גִיקְנֶעטִין מִיט וַואסֶער מַאכְט
מֶען דַארִיבֶּער הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:
ב מֶען זָאל נִיט אוּיס רֶעדִין פוּן דֶעם וַואשֶׁען בִּיז דֶעם עֶסֶען. נוּר אַז מֶען הֶערְט אַיינֶעם
זָאגִין אַ בְּרָכָה מֶעג מֶען עֶנְטְפֶערִין אָמֵן אַז מֶען הַאלְט נָאךְ פַאר דֶער מוֹצִיא:
ג אָבֶּער נָאךְ דֶער מוֹצִיא מָאר מֶען קֵיין אָמֵן אוֹיךְ נִיט עֶנְטְפֶערִין בִּיז מֶען שְׁלִינְגְט
אַרָאפּ דֶעם עֶרְשְׁטִין בִּיסֶען:
ד אֵיידֶער מֶען מַאכְט דִיא בִּרְכַּת הַמּוֹצִיא דַארְף מֶען אַבִּיסֶעל אַיין צוּ שְׁנַיידִין אִין בְּרוֹיט
נוּר נִיט קֵיין סַךְ:
ה שַׁבָּת אוּנ יוֹם טוֹב זָאל מֶען גָאר נִיט אַיין שְׁנַיידֶען בִּיז נָאךְ דֶער בְּרָכָה:
ו בְּשַׁעַת מֶען מַאכְט דִיא מוֹצִיא זָאל מֶען אִין זִינֶען הָאבִּין דִיא טַייטְשׁ פוּן דִיא וֶוערְטֶער
אוּנ זָאגִין שַׁארְף יֶעדֶער וָוארְט:
ז אוֹיךְ זָאל מֶען הַאלְטִין מִיט בֵּיידֶע הֶענְט דָאס בְּרוֹיט בְּשַׁעַת דֶער בְּרָכָה:
ח דֶער נָאךְ שְׁנַייט מֶען אָפּ אַ קַאלִיבֶּעק שְׁטִיקֶעל אִין דֶער זַייט פוּן בְּרוֹיט עֶס זָאל זַיין
אַשְׁטִיקֶל פוּן אוֹיבֶּען אוּנ אַשְׁטִיקֶעל פוּן אוּנְטֶען אוּנ מֶען טוּנְקְט אַיין אִין זַאלְץ דְרַייא
מָאל אוּנ מֶען עֶסְט:
ט אַז מֶען טֵיילְט יֶעדֶערִין אַ מוֹצִיא זָאל מֶען עֶס נִיט וַוארְפִין. דֶען מֶען טָאר נִיט וַוארְפִין
קֵיין בְּרוֹיט אוֹיךְ זָאל מֶען נִיט גֶעבִּין יֶענֶעם אִין דֶער הַאנְד אַרַיין נוּר מֶען זָאל
אַנִידֶער לֵייגִין פַאר אִיהֶם:
י עֶס אִיז אַמִצְוָה אַ מוֹצִיא צוּ מַאכִין אִיבֶּער דֶעם בְּרוֹיט וָואס אִיז מֶעהְר חָשׁוּב. דַארִיבֶּער
אַז עֶס לִיגְט פַאר אִיהֶם ווַייטְצִין בְּרוֹיט אוּנ קָארִין בְּרוֹיט זָאל עֶר מַאכִין אַ מוֹצִיא
אִיבֶּער דֶעם ווַייטְצֶען בְּרוֹיט אֲפִילוּ עֶס אִיז נוּר אַשְׁטִיקֶעל אוּנ דָאס קָארֶען בְּרוֹיט אִיז גַאנְצִין:
יא אַז זֵייא זֶענֶען אָבֶּער בֵּיידֶע אֵיין מִין בְּרוֹיט. נוּר אֵיינְס אִיז גַאנְטְץ זָאל מֶען מַאכִין
אִיבֶּער דֶעם גַאנְטְצֶען:
יב אַז זֵייא זֶענֶען בֵּיידֶע גַאנְטְץ אָדֶער בֵּיידֶע שְׁטִיקֶר אוּנ אֵיינְס אִיז רַאדְזִיוֶוע מַאכְט מֶען
אִיבֶּערִין גִיבַּאטֶעלְם:
יג. אַז זֵייא זֶענֶען בֵּיידֶע רַאדְזִיוֶוע אָדֶער בֵּיידֶע גִיבַּאטֶעלְם מַאכְט מֶען אִיבֶּער דֶעם גְרֶעסֶערִין:

יד דאס שמועקט אלץ אז מען וויל עסען פון ביידע אבער אז מען וויל נור עסען פון איינעם מאכט מען איבער דעם דיא מוציא אפילו עס איז גימיינער :

טו אז מען וואשט זיך צו ברויט אדער גיבעקטץ אונ מען וויל עסען א גיקעכטץ. היינו פיינגליך. ארבים. קרויט. אונ נאך אזא שטייגער. אדער פלייש. קעז. אייער. דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכין איבער זייא. אפילו מען עסט זייא אן ברויט :

טז אז מען עסט פירות רויע אדער גיקאכטע מיט ברויט דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכין איבער זייא :

יז אז מען וויל זייא עסען אן ברויט אונ אן פלייש דארף מען צו מאכען איבער זייא זייער ברכה :

יח אבער א בורא נפשות אדער דיא לאנגע ברכה אחרונה דארף מען ניט צו מאכין נאך דיא פירות וואס מען עסט אין מיטען עסען. אדער פאר דעם בענטשין :

יט אז מען וויל עסען אביסעל פון דיא פירות מיט ברויט אונ אביסעל אן ברויט זאל מען מאכין איבער זייא זייער ברכה אונ עסען אביסעל אן ברויט. דער נאך מעג מען שוין עסען וויא אזוי מען וויל :

כ אז מען האט ניט עפעס אנדערשט צו עסען נור דיא פירות מיט דעם ברויט אונ מען וויל עסען אביסעל פון זייא אן ברויט זאל מען פריער עסען אביסעל מיט ברויט וועט מען שוין ניט דארפין צו מאכין זייער ברכה אפילו איבער דיא וואס מען וועט עסען אן ברויט :

כא אז מען עסט אין מיטען עסען א געלבע פירות מען זאל דורך זייא האבין השק צו עסען דארף מען ניט צו מאכין איבער זייא קיין ברכה אפילו מען עסט זייא אן ברוט :

כב אז מען טרינקט וויין אין מיטען עסען דארף מען צו מאכין איבער איהם א בורא פרי הגפן :

כג אבער דיא לאנגע ברכה אחרונה דארף מען ניט צו מאכין נאך דעם וויין וואס מען טרינקט אין מיטען עסען : כד אז ער האט גימאכט א ברכה איבער וויין איידער ער האט זיך גיוואשין אונ ער האט אין זינען גיהאט צו טרינקען וויין אין מיטען עסין אדער זיין שטייגער איז צו טרינקען וויין אין מיטען עסען דארף ער שוין ניט קיין ברכה צוא מאכין איבער דעם וויין וואס ער טרינקט אין מיטען עסען. נור ער זאל ניט ארוים גיין דער צווישען פון דעם שטיבעל וואס ער האט גימאכט דעם בורא פרי הגפן פאר דעם וואשין :

כה אז מען טרינקט וואסער אדער משקה אין מיטען עסען (פון ברויט) דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכין. דעסט גלייכען איבער בראנפין וואס מען טרינקט אין מיטען עסען כדי מען זאל חשק האבין צו עסען דארף מען אויך ניט קיין ברכה צו מאכין :

כו אבער צו טרינקען בראנפין אדער טייא אדער קאווע פאר דעם בענטשין כדי עס זאל פארדייען דאס עסען איז ניט גלייך צאמין ער האט גימאכט א שהכל איבער וועלכע משקה איידער ער האט זיך גיוואשין אונ איז ניט ארוים גיגאנגין דער צווישען :

כז אז איינער האט בהמות אדער עופות וואס ער דארף זייא צו געבין עסין מאר ער ניט עסין צאמין ער גיט זייא פריער צו עסין. אבער צו טרינקען איז דער מענטש פריער פאר זייא :

כח מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו ווארפין דיא קרישעליך אויף דעם ארט וואו מענטשין גייען דען מען קען ח"ו ווערין איין ארימאן אז מען טרעט אויף קרישעליך :

כט דאריבער זאל מען זייא לייגען אין אווינקעל אדער אין וואסער צביין אז זייא זענען קליינע קרישערליך וואס מען קען זייא שוין ניט עסין :

ל אז מען עסט ברויט אדער גיבעקטץ טאר מען ניט אוועק גיין פון דער שטוב ביז מען בענטשט :

לא אז ער האט אין זינען גיהאט בשעת ער האט גימאכט דיא מוציא ער זאל אוועק גיין אין מיטען עסין מעג ער גיין אויב ער גייט דארט אהין עסין אדער ער גייט פון אזא מצוה ווענין וואס אז ער וועט זייא ציגערט ניט טאן וועט ער זיא שוין הייך האבין :

דעסי

לב דערפט גלייכין אז ער האט ניט אין זינען געהאט אוועק צו גיין נור ער גייט צינדערט אויף דער דעה ער זאל צוריק קומען אהער בענטשין מעג ער אויך אוועק גיין עסין ערגיץ אנדערשט אדער פון א זא מצוה וועגין וואס מיר האבין געשריבען:

לג פייא דיא אלע אופנים זאל מען אלעמאל ניט אוועק גיין צאמען מען האט שוין גיגעסין א שטיקעל ברויט וואס איז גרויס וויא א האלב איי:

לד אז איינער איז אוועק גיגאנגין פאר דעם בענטשין. אז ער האט ברויט אדער גיבעקטס וואס מען מאכט דאריבער א מוציא זאל ער עסין א שטיקעל אונ דא בענטשין. אז ער האט אבער ניט מוז ער צוריק גיין בענטשין וואו ער האט גיגעסין:

לה אז ער איז אבער שוין אזוי ווייט אז איידער ער וועט צוריק גיין וועט ער דער וויל ווערין אביסעל הונגעריג ממילא וועט ער דאך שוין ניט יוצא זיין מיט דעם בענטשין אויף דעם פריערדיקען עסין זאל ער דא בענטשין וואו ער איז צינדערט:

לו אז איינער האט אפ גיגעסין אונ וויל שוין בענטשין דער נאך איז ער זיך מיישב אונ וויל ווייטער עסין אדער טרינקען איז דא חילוקי דינים ווען ער דארף איבער ניים א ברכה צו מאכין אונ ווען ניט. דאריבער זאל מען גיווארינט זיין אז דערמאלט ווען מען וויל שוין בענטשין זאל מען באלד בענטשין אונ ניט ווייטער זיך מיישב זיין צו וועלין עסין אדער טרינקען:

(יתרו) סימן כט. דינים פון מים אחרונים אונ־פון בענטשין. ער האלט זעכס אונ צוואנציג סעיפים:

א פאר דעם בענטשין זאל מען זיך וואשין דיא פינגער ביז דעם מיטעלסטין גליד. דאס וואסער הייסט מים אחרונים:

ב בשעת דעם וואשין זאל מען האלטין אראפ גיבויגין דיא פינגער כדי דאס אין רעכטעכטץ זאל אראפ גיין:

ג מים אחרונים וואשט מען זיך ניט אויף דער ערד וואו מענטשין גייען דען א רוח רעה רוהט אויף דעם וואסער. נור מען זאל זיך וואשין אין א כלי אריין:

ד אז מען האט ניט קיין כלי זאל מען זיך וואשין אונטערין טיש וועלכים מענטשין גייען ניט דארט:

ה אז מען האט ניט קיין וואסער מעג מען זיך וואשין מיט אנדערע משקה. אבער ווארים וואסער אדער ווארימע משקה טאר מען ניט נעמען אויף מים אחרונים:

ו נאך דעם וואשין מים אחרונים זאל מען זיך אפ ווישען דיא פינגער אונ תיכף בענטשין אונ ניט אויס רעדין ביז נאך דעם בענטשין:

ז מען זאל ניט אראפ נעמען דאס טישטוך מיט דעם ברויט ביז נאך דעם בענטשין

ח מען טאר ניט פאר דעם בענטשין ארויף לייגען אגאנצין ברויט אויף דעם טיש

ט פאר דעם בענטשין זאל מען אראפ נעמען דאס מעסער פון טיש אדער צו דעקין עס. שבת אדער יום טוב דארף מען ניט דאס צו טוען:

י אפילו מען עסט נור אזוי גרויס וויא א האלב איי ברויט אדער גיבעקטס וואס מען מאכט דאריבער א מוציא אונ מען וויל צינדערט ניט מער עסין דארף מען תיכף צו בענטשין:

יא בשעת דעם בענטשין דארף מען צו זיצען כדי מען זאל גוט אין זינען האבין וואס מען רעט. אויך זאל מען ניט טוען קיין שום זאך בשעת דעם בענטשין. נור מען זאל זיצען מיט מארכט פאר השם יתברך אונ בענטשין מיט גרויס כונה. אונ דער עיקר אין זינען צו האבין דיא טייטש פון דיא ווערטער אזוי וויא מיר האבין געשריבען אין אן הייב סימן ו':

יב נאך יעדערע ברכה וואס מען הערט אויס לאזין פון בענטשין דארף מען צו ענטפערין אמן (זעה איין בסימן י"א סעיף ו). דעסט גלייכין נאך יעדערין הרחמן וואס מען הערט אויס לאזין זאל מען אויך ענטפערין אמן:

יג אז מען פאר געסט שבת צו זאגין רצה אדער ראש חודש אדער יום טוב צו זאגין יעלה ויבא אונ ער האט זיך דער מאנט איידער ער האט געזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה' בונה ברחמיו ירושלים זאל ער דא זאגין רצה אדער יעלה ויבא. הער נאך ובנה ירושלים כו':

אז ער האט זיך אבער ערשט דער מאנט ווען ער האט שוין געזאגט דעם שם זאל ער אויס לאזין בונה ברחמיו ירושלים אמן דער נאך זאל ער זאגין אזוי וויא מיר וועלין שרייבין אין דיא סעיפים:

היינו שבת זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית ברוך אתה ה' מקדש השבת (זעה איין בסעיף י"ד):

ראש חודש זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון:

יז ווען ראש חודש איז אום שבת אונ האט פאר געסין צו זאגין רצה אונ יעלה ויבוא זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וראשי חדשים לזכרון ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל וראשי חדשים:

יח יום טוב זאל ער זאגין ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות (אדער השבועות אדער הסוכות) הזה ברוך אתה ה' מקדש ישראל והזמנים (זעה איין בסעיף י"ד):

יט ווען יום טוב גיפאלט אום שבת אונ האט פאר געסין רצה אונ יעלה ויבוא זאגט ער ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאות ולברית וימים טובים לישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות (אדער השבועות אדער הסוכות) הזה ברוך אתה ה' מקדש השבת וישראל והזמנים:

כ חול המועד זאגט ער ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן מועדים לעמו ישראל לששון ולשמחה את יום חג המצות (אדער הסוכות) הזה:

כא ראש השנה זאגט ער ברוך אתה ה' אמ"ה אשר נתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזכרון הזה:

כב נאך דער ברכה וואס מיר שרייבען זאגט מען וואו מען האלט ברוך אתה ה' אמ"ה האל אבינו מלכנו כו':

כג פון סעיף י"ד אן ביז אהער שמועסט אלץ נאר אז מען האט זיך דער מאנט איידער מען האט אן גיהויבען דעם ברוך וואס איז נאך ירושלים אמן אבער אז מען דער מאנט זיך הערשט ווען מען האט שוין אן גיהויבען דעם ברוך זאל מען שוין ניט זאגין דיא ברכה. נור אויב עס איז ביא דיא ערשטע צווייא סעודות פון שבת אדער פון דעם טאג יום טוב דארף מען נאך אמאל איבער ניים צו בענטשין. אבער אז עס איז שוין ביא דער דריטע סעודה פון שבת אדער פון דעם טאג יום טוב זאל מען זאגין ווייטער אונ שוין ניט איבער ניים בענטשין:

כד ראש חודש. חול המועד. ראש השנה ביא וועלכע סעודה פון זייא מען האט זיך דער מאנט בשעת מען האט שוין אן גיהויבען דעם ברוך וואס שטייט נאך ירושלים אמן איז שוין פאר פאלין אונ מען זאל שוין ניט נאך אמאל בענטשין. אין אויך ניט זאגין דיא ברכה וואס מיר האבין גישריבען:

כה חנוכה אדער פורים אז מען פאר געסט צו זאגין על הניסים ביא ועל הכל פון

בענטשן און מען דער מאנט זיך ערשט בשעת מען האט שוין געזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה׳ על הארץ ועל המזון זאל מען ווייטער זאגן און בשעת מען האלט ביי דיא הרחמן זאל מען זאגן "הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מתתיהו כו׳ אדער בימי מרדכי כו׳":

כו אז מען עסט זיך עסן שבת פארין נאכט און מען עסט אין דער נאכט אריין און מען האט נאך ניט געדאוונט קיין מעריב זאל מען זאגן רצה. דעסט גלייכן יום טוב. ראש חודש. חנוכה. פורים. זאל מען זאגן יעלה ויבוא אדער על הנסים ווייל מען האט זיך געזעצט עסן בטאג. נור אז מען האט פאר געסן צו זאגן רצה אדער יעלה ויבוא זאל מען ניט זאגן דיא ברכה וואס מיר האבן געשריבן מיט דעם שם דען עס איז דאך שוין נאכט:

(משפטים) סימן ל. דינים פון בענטשן מזומן. ער האלט אכט און צוואנציג סעיפים

א אז דרייא יודעי עסן בנאנד דארפן זייא צו בענטשן מזומן. אויך איז א מצוה זייא זאלן בענטשן איבער א כוס ווין:

ב אז עס איז אויף דעם ארט טייער ווין און דיא מענטשן טרינקן אנדערע משקין ביער אדער מעד פאר ווין מעגן בענטשן איבער אנדערע משקין:

ג מען דארף פריער אן צו גיסן דעם כוס. דער נאך צו וואשן זיך מים אחרונים:

ד אז מען טרינקט אפ א ביסעל ווין פון פלעשיל אדער פון גלעזיל טאר מען ניט בענטשן איבער דעם ווין צאפן מען גיסט צו א ביסעל ווין אדער עפעס וואסער וואס מען האט פון זייא ניט אפ געטרונקען. דער איבריגער דין איז אויך ביי אנדערע משקין:

ה דער כוס דארף זיין גאנץ עס זאל ניט זיין אפ געבראכן פון איהם אפילו דער פוס. אויך זאל ניט זיין אין איהם קיין שמשערים. אויך זאל ער האלטן האמש אזויא פיהל וויא עס קען אריין אין צווייא שאהלין פון הינערנע אייער:

ו פאר דעם בענטשן דארף מען איבער צו וואשן דעם כוס פון אינוויינג און פון אויסעווייניג אדער גוט אויס ווישען ער זאל זיין ריין:

ז דעם ווין זאל מען אריין גיסען אין איהם פארין בענטשן פון בענטשן וועגן. אויך דארף דער כוס צו זיין כוהל:

ח דער וואס בענטשט איבער דעם כוס דארף צו נעמען דעם כוס מיט ביידע הענט און בשעת דעם בענטשן זאל ער איהם האלטן אין דער רעכטע האנט אליין. א פויסט העכער פון טיש. אויך זאל ער אלע מאל קוקען אויף דעם כוס בשעת דעם בענטשן:

ט אז מען טרינקט ביי דעם טיש גוטע משקה און מען בענטשט איבער גימיינערע איז דאס איין עבירה. דען מען דארף צו לויבן דעם איבערשטן מיט דעם בעסטן. דאריבער כוז מען איבער לאזין דיא בעסטע משקה צום בענטשן:

י מען בענטשט מזומן אזוי וויא עס שטייט אין סידור. נאך דעם בענטשן זאל ער מאכין א ברכה איבערין כוס און טרינקען מיט אמאל אזוי פיהל ער זאל מאכין דער נאך א ברכה אחרונה אויף ווין אדער א בורא נפשות אויף אנדערע משקין. (זעה אין בסימן לב אות ו׳):

יא אז צווייא עסען בנאנד איז א מצוה זייא זאלין צו נעמען א דריטען צו געבן איהם צו עסען א כזית אדער אפילו צו טרינקען א גלעזיל משקה (אדער א גלעזיל וואסער אויב ער איז דארשטיג) ער זאל דארפן צו מאכין א ברכה אחרונה אדער א בורא נפשות כדי וועלין זייא קענען איהם מצרף זיין צו מזומן:

ער

יב ער דארף צו עסן דעם כזית אדער צו טרינקען מיט זייא בנאנט ביא דעם טיש אונ זאל ענטפערין ברוך שאכלנו אונ ווען זייא האלטין שוין נאך הזן את הכל זאל ער מאכין דיא ברכה אחרונה אדער דעם בורא נפשות :

יג אז דער דריטער קומט ערשט ווען זייא ווילען שוין בענטשין קענען זיי שוין ניט איהם מצרף זיין צו מזומן :

יד אז דרייא עסען בנאנט אונ צווייא האבין שוין אפ גיגעסין אונ ווילען בענטשין אונ דער דריטער האט נאך ניט אפ גיגעסין דארף ער אויף הערין צו עסען ביז זייא בענטשין מזומן אונ ער זאל אויך ענטפערין אונ זאל ווארטין ביז זייא האלטין הזן את הכל דער נאך וועט ער ווייטער מעגין עסין אונ ווען ער וועט אפ עסין זאל ער בענטשין :

טו אז צעהן יודען עסען בנאנט דארפין זייא צו בענטשין מזומן מיט דעם שם היינו צו זאגין ברוך אלהינו שאכלנו משלו אזוי וויא עס שטייט אין סידור :

טז אז זיבען עסין ברויט אונ דרייא עסען פירות אדער עפיס אנדערש אזויא גרויס וויא א האלב איי אדער זייא טרינקען משקה אדער וואסער בייא דעם טיש אזוי פיהל וועלכעס זייא דארפין צו מאכין א בורא נפשות קענען זיי שוין בענטשין מזומן מיט דעם שם :

יז מען מאר ניט מצרף זיין צו מזומן נור דיא מענטשין וואס עסען בייא איין טיש אדער בייא איין טישטוך :

יח נור דעם משמש וואס גיט דיא מענטשין צו עסין מעג מען מצרף זיין צו מזומן אפילו ער עסט שטייענדיג ניט בייא דעם טיש. דען זיין שטייגער איז אזוי צו עסין ווייל ער דארף אלע מאהל צו גיין :

יט אז זייא עסען בייא צווייא טישען אונ זייא זעהן זיך אייגער דעם אנדערין אדער איין משמש ברענגט אויף ביידע טישען צו עסין מעג מען צו נאנט רעכינען דיא מענטשין פון ביידע טישען צו מזומן אז דיא מענטשין פון ביידע טישען זענען אריין גיקומען עסין אויף דער דעה זייא זאלין בנאנט בענטשין מזומן :

כ אבער אז דיא מענטשין פון איין טיש זענען פריער אריין גיגאנגין אונ האבין גאר ניט אין זינען גיהאט צו בענטשין מזומן מיט דיא אנדערע מאר מען ניט צו נאנט רעכינען דיא מענטשין פון ביידע טישען צו מזומן :

כא מען דארף גיווארינט צו זיין אין דיא זאכין אין דער סוכה וועלכעס מענטשין עסען דארט אויף בזונדערע טישען :

כב דאס וואס מיר שרייבין אלץ ווען מען מעג מצרף זיין צו מזומן אונ ווען ניט שמועסט נור אז בייא איין טיש פעלט צו מזומן אדער צום מנין. אבער אז עס פעלט ניט בייא דעם טיש צו מזומן מעג יעדער וואס האט גיגעסין א כזית אדער ער האט גיטרונקען וועלכעס ער דארף צו מאכין א בורא נפשות אונ הערט זייא בענטשין מזומן מעג ער ענטפערין ברוך שאכלנו גלייך מיט זייא :

כג אז עס עסין אסך מענטשין בנאנט זאל מען געבין דאס בענטשין דעם וואס בענטשט הויך כדי זייא זאלין אלע הערין פון איהם האמש ביז הזן את הכל :

כד אז זייא קענען ניט אלע הערין זאלין זייא בענטשין צו צעהן מענטשין כדי זייא זאלין קענען הערען ביז הזן את הכל אונ ענטפערין אמן איידער זייא וועלין אן הייבין נודה לך :

כה אז מען בענטשט מזומן אונ עס איז דא אייגער וואס האט ניט גיגעסין אדער גיטרונקען זאל ער ניט זאגין ברוך שאכלנו נור ער זאל זאגין ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד בשעת זייא ענטפערין ברוך שאכלנו :

כו אז זייא זענען א מנין אונ ענטפערין ברוך אלהינו שאכלנו משלו זאל ער דערמאלט זאגין ברוך אלהינו ומבורך שמו תמיד לעולם ועד :

כז אז ער קומט ערשט אריין ווען זייא ענטפערין שוין אונ ער האט ניט גיהערט דעם וואס

וואס בענטשט זאגן נברך כו' זאל ער ניט זאגן ווען זיי ענטפערן נור זאל נאך זיי ענטפערן אמן:

כח מען איז ניט מצרף צו מזומן קיין יונגעל וואס איז נאך ניט אלט קיין דרייצעהן יאר. אונ אויך ניט קיין ווייבער. אבער אז באזונדער בענטשין מזומן זאלין דיא ווייבער אונ קליינע יונגעך וואס האבין גיגעסין מיט זייא אויך ענטפערן ברוך שאכלנו כו':

סימן לא. דינים פון ברכות. ער האלט פערצעהן סעיפים:

א אז מען מאר ניט עסין אדער טרינקען אן א ברכה. אפילו מען וויל נור עסין אקליין שטיקעל אדער טרינקען צקליין ביסעל מאר מען ניט צאמין מען מאכט דאריבער דיא ברכה וואס קער הער צו:

ב אז מען וויל עסין איין עסין וארק וואס מען ווייסט ניט אוואסער ברכה מען מאכט דאריבער מאר מען עס ניט עסין ציבין מען פרעגט דעם וואס ווייסט אוואסער ברכה מען מאכט איבער דעם:

ג האטש דער דין איז אז מען האט גימאכט א שהכל אויף יעדער זאך איז מען יוצא דאס איז נור אז מען האט שוין גימאכט. אבער צו גיין טוען אזוי טאר מען בוודאי ניט. נור מען מוז לערנען צו וויסען אוואסער ברכה מען מאכט איבער יעדער זאך:

ד אז מען האט גילערינט אונ מען וויל עסין אזא זאך וואס דיא פוסקים קריגען דריגען אדער מען ווייסט ניט וואס עס איז זאל מען מאכין דאריבער א שהכל:

ה אז מען קען עס עסין אין מיטען עסין באפן וואס מיר האבין גישריבין בסימן כ"ח אז מען דארף ניט קיין ברכה צו מאכין דאריבער אין מיטען עסין איז בוודאי גלייכער:

ו מען טאר ניט מאכין קיין ברכה איבער קיין שום זאך צאמין דיא זאך איז שוין פאר אידם. אויך איז א מצוה צו האלטין דיא זאך אין דער רעכטע האנט בשעת מען מאכט דיא ברכה:

ז איידער מען מאכט דיא ברכה זאל מען זיך באטרעכטען וואסערע ברכה מען דארף צו מאכין כדי מען זאל זיך ניט טועה זיין:

ח נאך דער ברכה טאר מען ניט באלטישען נור באלד עסין אדער טרינקען. מען טאר ניט אוים רעדין נאך דער ברכה איידער מען שלינגט אראפ דעם ערשטין ביסען:

ט אז מען וויל עסין א פרי זאל מען דיא פרי אפ שיילען איידער מען מאכט דיא ברכה. אונ ניט צו שניידין זיא כדי מען זאל מאכין דיא ברכה איבער א גאנצע פרי. דען דאס איז מער מצוה אויב מען ווייסט אז דיא פרי איז ניט ווערמיג. דיא ברכה זאל ניט זיין ח"ו אומזיסט:

י אז מען וויל טרינקען וואסער אונ פריער אפ גיסען אביסעל אזוי וויא דער שטייגער איז זאל מען אפ גיסען איידער מען מאכט דיא ברכה. אונ ניט נאך דער ברכה עס זאל ניט זיין ח"ו קיין בזיון צו דער ברכה:

יא אז מען פאר זוכט א גיקעכטין אויב עס דארף זאלצין אדער צו עס איז גוט אונ מען שפייעט צוריק אוים דארף מען ניט צו מאכין קיין ברכה:

יב אז מען צו קייעט איין עסין וארק אונ מען שפייעט אוים דארף מען אויך ניט צו מאכין קיין ברכה:

יג עס איז אבער גלייכער ניט צו קייען היין עסין וארק צאמין מען מאכט פריער דאריבער דיא ברכה אונ מען שלינגט אראפ א ביסעל:

יד אז מען וויל פאר זוכען א גיקעכטין אויב עס דארף זאלצין אונ אראפ שלינגען זאל מען מאכין דאריבער דיא ברכה אונ מען זאל אין זינען האבין בשעת מען שלינגט אראפ אז

מען זאל דער פון בנאה האבן גלייך מען עסט וועלכעס עסן וואָרק :

תרומה סימן לב. דינים פון איטליכע ברכה וואָס מען דאַרף צו מאַכן איבער יעדער עסן וואָרק אָדער משקה על פי סדר צַלְף בית :

אות א (א) איבער אגרים מאַכט מען בורא פרי העץ. געפרעגלטע אגרים אויך בורא פרי העץ. אז זייא זענען שטאַרק צו ריבען אז מען קען דער קענט זייא נִיט מאַכט מען שהכל. אז עס פרעפט זיך מען האט גימאַכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא : (ב) אומצייטיגע אויבס. אז עס איז ניט אזויא גוט צו עסן רויערהייט. שהכל. ווען עס איז גיפרעגלט בורא פרי העץ. אז מען קען עס גאר ניט עסן רויערהייט מאַכט מען גאר ניט דאריבער רויערהייט. אז עס איז גפרעגלט מאַכט מען שהכל : (ג) אתרוג איינגימאַכטן בורא פרי העץ : (ד) איינגימאַכטץ פון גייערין ריבען באַרקים. בורא פרי האדמה : (ה) אוגרקים גיזאַרטע אָדער מיט עסיג אזוי ווי עס איז דער שמייגער זייא צו עסן בורא פרי האדמה. זיכע אוגרקים וויא עס איז ניט דער שמייגער אזוי צו עסן מאַכט מען שהכל. דאָס שמועכט אלטץ ווען מען עסט זייא בלוים. אבער אז מען עסט זייא מיט ברוט אָדער מיט פלייש זאל מען גאר ניט מאַכן קיין ברכה איבער דיא אוגרקים (ו) ראָסעל פון אוגרקים. שהכל. אז מען טרינקט אידם בשעת מען עסט דיא אוגרקים זאל מען ניט מאַכן קיין ברכה איבער דעם ראָסיל : (ז) ארבים גיקאָכטע גאנצע אָדער צו ריבענע בורא פרי האדמה. שטאַרק צו ריבען. שהכל. ארבים זופ שהכל : (ח) ארבים שויטען פון נארטען מאַכט מען איבער דיא ארבים בורא פרי האדמה. און מען דאַרף שוין ניט צו מאַכן איבער דיא שויטען. אז מען עסט ניט דיא ארבים נור דיא שויטין אליין מאַכט מען שהכל : (ט) ארבים שויטען פון פעלד מאַכט מען שהכל אפילו איבער דיא ארבים ווען זייא זענען ניט גיקאָכט : (י) אייער. שהכל :

אות ב (א) ברוט אָדער בייגיל אָדער חלה אָדער מצות פון ווייטצין מעהל אָדער קאָרין מעהל אָדער גערשטין מעהל. אז עס איז גיקנעטין מיט וואַסער און גיבאַקין אין אויבען דאַרף מען זיך דער צו וואַשין און מאַכן המוציא. און אז מען עסט דער פון אזוי גרויס וויא אהאלב איי אָדער מעהר דאַרף מען צו בענטשין : (ב) מען דאַרף וויסען דעם כלל אז דיא מאכלים פון האָבער מעהל אָדער אָרקיש מעהל האט דעם אייגענעם דין פון ווייטצען מעהל קייגין אלדינג. נור ווייל דאָס מעהל איז ניט דא אין אונזער מדינה וועלין מיר עס שוין ניט גידענקין : (ג) אז מען וואַשט זיך צו ברויט אָדער גיבעקץ און מען וויל עסן אנגיקעכטץ. היינו מייגליך. גריץ. ארבים. קרויט. און נאך אזא שמייגער. אָדער פלייש. פיש. קעז. אייער. דאַרף מען ניט קיין ברכה צו מאַכען איבער זייא. אפילו מען עסט זייא אן ברויט : (ד) איבער דעם דאַרף מען צו וויסען אז דאָס וואָס מיר וועלין שרייבין אברכה צו מאַכן איבער דיא זאכן מיינט מען נור דענמאָלט ווען מען האט זיך ניט גיוואַשין צו ברויט : (ה) אז מען עסט פירות אין מיטען עסן אָדער מען טרינקט וויין אָדער משקה האבן מיר גישריבען בסימן כ"ח ווען מען דאַרף צו מאַכן אברכה אין מיטען עסן און ווען ניט (זעה איין דאָרט) : (ו) בערנים. בורא פרי העץ. וואַלד בערנים שהכל : (ז) באַקסער. בורא פרי העץ : (ח) בוימעל. אז מען טרינקט אידם בלוים מאַכט מען גאר קיין ברכה ניט. אז מען מישט אידם מיט אנדערע משקה און דיא משקה איז דיא גרעסטע העלפט מאַכט מען שהכל. אז דער בוימעל איז דיא גרעסטע העלפט מאַכט מען שהכל איבער אשטיקעל צוקער און מען פטרת דעם בוימעל מיט דער משקה פון א ברכה : (ט) אז ער טרינקט דעם בוימעל פון רפואה וועגן גימישט מיט אנדערע משקה דאַרף ער צו מאַכן א בורא פרי העץ. האָטשי דער

בוימעל

בוימעל אין דיא קלענערע העלפט. אבער אז ער איז דארשטיג צו דער משקה חאטשי ער טוהט אריין דעם בוימעל פון רפואה וועגין דארף ער צו מאכין א שהכל אזוי חיא מיר האבין פריער געשריבען: (י) בערעליך. בורא פרי האדמה: (יא) בונין (וואסער ארבים. באלבים וקארטאפלים). ביבער. באנים. בארקים גיקאכטע. בורא פרי האדמה:

(יב) בארקים גיקאכטע געמישט מיט פלאמען. אז דיא גרעסטע העלפט איז בארקים מאכט מען בורא פרי האדמה. אז דיא גרעסטע העלפט איז פלאמען מאכט מען בורא פרי העץ: (יג) ב רשט אן ברויט שהכל. חטשאף בארשט שהכל באטפינע בארשט שהכל: (יד) בארשט מיט ברויט אדער מיט בארקים אז מען עסט דאס קרויט אדער דיא בארקים מאכט מען בורא פרי האדמה. אז מען עסט זייא ניט ציגדערט נור מען זופט דעם בארשט אליין מאכט מען שהכל. קוואס פון בארקים שהכל. דאס שמועסט אלטיץ אז מען זופט אן ברויט: (טו) ביער. בראנפין. טייא. קאווע. אדער אנדערע משקות (חוץ וויין) שהכל:

אות ג (א) גערשטענע קאשע אדער האבער קאשע גיקאכטע בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער דארף מען צו מאכין דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ב) גערשטני גרויץ אדער האבער גרויץ אויך בורא מיני מזונות אבער אז עס איז ווייניג קאשע און דער עיקר איז דאס וואסער אזוי וויא מען קאכט פון אקראנקין וועגין זאל מען אן נעמין אביסעל וואסער פון דער גרויץ און מאכין א שהכל און זופען אביסעל. דער נאך איבער אביסעל גערשטענע קאשע אדער האבער קאשע בורא מיני מזונות: (ג) גרויץ פון גערשטענע קאשע אדער האבער קאשע מיט קארטאפלים אז דיא קאשע איז אביסעל גידעכט זייא צו עסין מאכט מען בורא מיני מזונות. אז עס איז אבער ווייניג קאשע וועלכעס עס איז גאר שיטער הוץ דיא קארטאפלים זאל מען דיא גרויץ ניט עסין צאטען מען האט זיך גיוואשין צו ברויט דענסטאלט מאכט גאר קיין ברכה ניט איבער איהר: (ד) אז קינדער ווילין עסין די גרויץ און ווילען ניט ציגדערט עסין קיין ברויט זאלין זייא מאכין בורא פרי האדמה איבער דיא קארטאפלים און עסין אביסעל. דער נאך איבער אביסעל גערשטענע קאשע אדער האבער קאשע בורא מיני מזונות: (ה) גיברענטע זופ וועלכעס מען פרעגילט מעהל און מען טוהט אריין קליינע ברעקעליך אין גרויץ פון קארטאפלים האט דיא גרויץ דעם אייגענעם דין פון גערשטענע קאשע מיט קארטאפלים גרויץ וואס מיר האבין פריער געשריבין: (ו) גראפליך פון טאטערטשאנע קאשע שהכל:

אות ה (א) האניק פון טייטלין אדער פון בינען. שהכל: (ב) הירז איז דא חילוקי דיעות וועלכע ברכה מען זאל איבער איר מאכין. דאריבער איז גלייך ניט צו עסין זיא נור אז מען האט זיך פריער געוואשין צו ברויט. אז עס טרעפט זיך מען עסט הירז ווען מען האלט ניט אין מיטען עסין מאכט מען שהכל:

אות ו (א) ווייטרויבין ווען זייא זענען שוין גוט צייטיג בורא פרי העץ. ווען זייא זענען ניט אזוי צייטיג. בורא פרי האדמה, מען זאל ניט עסען פון דיא אומצייטיגע אזוי גרויס וויא אהאלב איי נור אין מיטען עסין: (ב) וויין בורא פרי הגפן. אז מען טרינקט פון איהם מיט אמאל אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוויא שאהלין פון היגערע אייער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על הגפן: (ג) אז דער וויין איז זאהר וועלכעס מענטשין ווילען ניט איהם טרינקען איבער דעם זאהרקייט מאכט מען איבער איהם א שהכל: (ד) דעם זאהרין וויין זאל מען ניט טרינקען מיט אמאל אזוי פיהל מען זאל דארפין צו מאכין א ברכה אחרונה נור ווען מען טרינקט גוטען וויין און מען מאכט איבער איהם א בורא פרי הגפן און צום סוף א ברכה אחרונה. ממילא וועט מען דענסטאלט איבער דעם זאהרען וויין גאר ניט בדארפין צו מאכין קיין ברכה: (ה) אז מען מאכט א בורא פרי הגפן איבער וויין און

מען האט בשעת דער ברכה אין זינען צו טרינקען נאך דעם וויין בראנפין אדער אנדערע משקה דארף מען שוין ניט צו מאכין קיין ברכה איבער דער משקה: (ו) ווינשלין ווינפערליך. בורא פרי העץ. גיפרעגילטע אויך בורא פרי העץ. אז זייא זענען שמארק צו ריבין אז מען דער קענט זייא ניט מאכט מען שהכל. אז עס טרעפט זיך מען האט גימאכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא: (ז) ווישניק. שהכל. אז מען עסט דיא יאגדים אדער ווינשלין פון ווישניק בשעת מען טרינקט דעם ווישניק מאכט מען ניט קיין בזונדערע ברכה איבער זייא: (ח) תאמער כהבת דארשט. שהכל. אז מען טרינקט וואסער אדער משקה (חוץ וויין) מיט אמאל אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוויא שאלין פון הינערנע אייער מאכט מען דער נאך בורא נפשות: (ט) אז מען טרינקט וואסער ניט מחמת דארשט נור אביסען אראפ צו ברענגין מאכט מען גאר קיין ברכה ניט. איבער אנדערע משקין דארף מען צו מאכין א ברכה אפילו מען טרינקט זייא אביסען אראפ צו ברענגין: (י) ווייטץ אדער קארין גאנטצע מאכט מען בורא פרי האדמה:

אות ז זאלטץ אדער זאלטץ וואסער. שהכל:

אות ח (א) חרעמזעליך פון מצה מעהל אדער פון צו ריבענע חלה מיט שמאלטץ אונ אייער. בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרוים וויא אהאלב אעי אדער מער דארף מען צו מאכין דיא ברכה אחרונה על המחיה. מען זאל ניט עסען פון זייא אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט דער פון נור ווען מען האט זיך פריער גיוואשין צו ברויט אדער צו פראסטע מצות: (ב) חרעמזעליך פון באלבים (קארטאפלים) אדער פון מאטערטשאנע מצות. שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב אעי אדער מער מאכט מען בורא נפשות. פון זייא מעג מען עסין וויא פיהל מען וויל חאטשי מען איז ניט גיוואשין: (ג) חריין גיפרעגילט. שהכל. חריין מיט עסיג אן ברויט אונ אן פלייש. שהכל:

אות ט (א) טייגליך גיקאכטע פון ווייטצין מעהל אדער קארין מעהל אדער גערשטין מעהל. בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אזוי גרוים וויא אהאלב אעי אדער מער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ב) אז מען מישט דיא טייגליך מיט בוינען אדער מיט ארבים אדער מיט קארטאפלים (באלבים) אונ מען וויל זייא עסין בנאנט מאכט מען נור א בורא מיני מזונות האטשי דיא טייגליך זענען דיא קלענערע העלפט. מען זאל גיווארינט זיין צו עסין האטש אזוי גרויס וויא אהאלב אעי פון דיא טייגליך אונ מאכין דער נאך על המחיה (אויב דיא טייגליך זענען חאטש א זעקסטיל פון אנדערין מין): (ג) טייגליך פון מאטערטשאנע מעהל אדער פון טערקישע ווייטץ. מאכט מען שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרוים וויא אהאלב אעי אדער מעהר מאכט מען בורא נפשות: (ד) אז מען מישט אריין מעהל פון ווייטץ אדער קארען אדער גערשטין איז דא אסך חילוקי דינים אין דיא ברכות. דאריבער זאל מען זייא ניט עסען נור אז מען וואשט זיך פריער צו ברויט: (ה) טייטלען. בורא פרי העץ: (ו) טאמערקיזעלע גיפרעגילט. שהכל:

אות י יאגדים שווארצע בורא פרי העץ. רויטע יאגדים בורא פרי האדמה. גפרעגילטע יאגדים שטארק צו ריבין אז מען דער קענט זייא ניט מאכט מען שהכל. אז מען האט גימאכט זייער ברכה איז מען אויך יוצא:

אות ל (א) לעקיך פון האניק טייג אדער צוקער לעקיך אדער טארט גיקנעטין מיט צוקער אונ אייער מאכט מען בורא מיני מזונות. אז מען עסט אזוי גרוים וויא אהאלב אעי אדער מעהר מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ב) מען טאר ניט עסין פון לעקיך אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט דער פון אדער אזוי גרוים וויא זעכס אייער צאמען מען וואשט זיך פריער צו ברויט: (ג) דער לעקיך וואס ווערט גימאכט אוים גישטויסענע מצות אדער פון צוריבענע חלה איז ניט גלייך אפילו קיין שטיקעל צו עסין פון איהם אום גיוואשין: (ד) אז מען עסט לעקיך אין מיטען עסען (פון ברויט) זאל מען

ניט

ניט מאכין קיין ברכה איבער איהם. אויך זאל מען איהם עסין גלייך מען עסט ברויט וואס צו זיין דער פון. דען עס איז ניט גלייך צו עסין לעקיך פאר תענוג אין מיטען עסין פאר דעם בענטשין: (ה) לאקשין פון ווייטצין מעהל אדער גערשטין מעהל אדער קארין מעהל. בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ו) לאקשין וואס מען מאכט פסח פון כלוים אייער מיט שמאלץ מאכט מען איבער זייא שהכל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען בורא נפשות: (ז) לימונים (ציטרינען) גיפרעגילטע בורא פרי העץ. רויע מיט צוקער שהכל. שאלין פון לימונעס גיפרעגילט שהכל. אז מען האט גימאכט בורא פרי העץ איז מען אויך יוצא: (ח) לימענאדע. שהכל: (ט) לאקריץ האלטין אז מען וויל איהם עסין און אראפ שלינגען מאכט מען בורא פרי האדמה: (י) לאקריץ וואסער אדער לאקריץ זאפט. שהכל:

אות מ

(א) מצה בריא דאס הייסט אויף גיבריטע מצה אדער אויף גיבריטע חלה אדער מען פרעגילט מצה אדער חלה איז דא חילוקי דינים אין דיא ברכות. דאריבער זאל מען זיא ניט עסין צאמין מען וואשט זיך פריער צו ברויט אדער צו בראכטע מצות. (זעה איין באות פ״ סעיף ט״ז): (ב) אז קינדער ווילען עסין מצה בריא און ווילען ניט צינדערט עסין קיין ברויט מעגין זייא מאכין איבער דער מצה בריא בורא מיני מזונות: (ג) מענגעלע אדער קישקע וואס מען פילט זייא אן מיט מעהל און עס ווערט אזו גיקאכט מאכט מען בורא מיני מזונות. אבער אז מען עסט ניט צינדערט נור דאס פלייש אליין מאכט מען שהכל: (ד) אז מען וואשט זיך צו ברויט אדער חלה דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכין איבער מענגעלע אדער קישקע וואס מען עסט דער נאך: (ה) מאנדלין זיסע גרויסערהייט בורא פרי העץ. קליינערהייט וואס מען עסט מיט דער שאהל שהכל: (ו) ביטערע מאנדלין קליינערהייט וואס מען עסט מיט דער שאהל בורא פרי העץ. גרויסערהייט מאכט מען גאר קיין ברכה ניט איבער זייא. נור אז מען פרעגילט זייא אדער מען קאכט זייא וועלבעס זייא ווערען גוט צו עסין מאכט מען בורא פרי העץ: (ז) מאנדלין גיפרעגילטע אפילו דער צוקער איז ארום באדעקט מאכט מען בורא פרי העץ: (ח) מאנדיל ברויט וואס איז אסך ווייטצין מעהל דרינען מאכט מען בורא מיני מזונות: (ט) אבער מאקיראנים אוים מאנדיל מעהל האמשי עס איז אריין גיטוען עטוואס ווייטצין מעהל עס זאל זיך האלטין מאכט מען שהכל: (י) מאנדיל מילעך. שהכל: (יא) מילעך. שהכל: (יב) מערעלין. בורא פרי העץ. גיפרעגילטע האבין דעם איינגעם דין פון ווינשלין באות ו׳ סעיף ו׳: (יג) מאלינעס. בורא פרי האדמה. דיא פרי איז שטארק ווערמיק. דאריבער איז גלייך זיא גאר ניט צו עסין. דעסט גלייכין אנדערע פירות אדער וואסער דארף מען זיך שטארק צו היטען פון דיא ווערים דען דער איסור פון דעם איז זייער גרויס: (יד) מאלינעס גיפרעגילטע האבין דעם איינגעם דין פון יאגדים באות י׳ (זעה איין דארט): (טו) מאלינעס סאק. שהכל: (טז) מאהן. בורא פרי האדמה: (יז) מייערין פאסטערנאק. רויע שהכל. גיקאכטע בורא פרי האדמה:

אות נ

(א) נים וועלטשינע האזענע. בורא פרי העץ. גיפרעגילטע האבין דעם איינגעם דין פון ווינשלין באות ו׳ סעיף ו׳: (ב) אומצייטיגע נים גיפרעגילטע האבין מיר גישריבין ווייטערע דינים באות א׳ סעיף ב׳. ביער העקעליך. שהכל. שטעכיל נים. שהכל: (ג) נאהנטיל פון מאהן גיפרעגילט אין האניק אפילו מען טוהט אריין בשעת דעם פרעגלין אביסעל ווייטצין מעהל עס זאל זיך האלטין מאכט מען איבער דעם נאהנטיל בורא פרי האדמה: (ד) אבער דיא נאהנטליך וואס מען טוהט אין זייא אריין פעפפיל זייא זאלין האבין א בעסערין טעם מאכט מען בורא מיני מזונות איבער אשטיקעל לעקיך און מען פטרת דיא נאהנטליך:

אות ס

אות ס כמעיינע זעדער זאהר מילעך אן ברויט. שהכל:

אות ע (א) עפיל. בורא פרי העץ. וואלד עפעליך שהכל: (ב) עסיק. שהכל אז ער איז גאנטין שטארק זאל מען מאכין א שהכל איבער אשמיקעל צוקער אונ במרין דעם זיסיק:

אות פ (א) פומער קוכען. שמאלין קוכען. בוימעל קוכען. אייל קוכען. אייער בייגיל. אייער קיכעל. מאכט מען אלעמין בורא מיני מזונות: (ב) אפילו עס איז אריין גימישט אין קנעטין צוקעל וואסער אז דיא גרעסטע העלפט איז גיוועזן פוטער אדער מילעך אדער שמאלץ אדער בוימעל אדער אייל אדער אייער מאכט מען בורא מיני מזונות. אונ מען דארף ניט צו וואשין זיך דער צו: (ג) אז מען עסט דער פון אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דיא ברכה אחרונה על המחיה: (ד) נור מען טאר ניט עסין דער פון אזוי פיהל וועלכעס מען ווערט זאט אדער אזוי גרויס וויא זעקס אייער צאמין מען וואשט זיך פריער צו ברויט: (ה) אז מען עסט פון דיא גיבעקטעצין ווען מען איז גיוואשין צו ברויט זאל מען ניט מאכין קיין ברכה איבער זייא. אויך זאל מען זייא עסען גלייך מען עסט ברויט ניט צו זיין פון זייא. דען עס איז ניט גלייך צו עסין פון דיא זאכין פאר תענוג אין מיטען עסין פאר דעם בענטשין:

(ו) דאס גיבעקין וואס ווערט גיקנעטין מיט אסך וואסער האמשי מען מישט אריין אביסעל פון דיא זאכין וואס מיר האבין גישריבען. דעכט גלייכין חלות וואס זענין גיקנעטין מיט וואסער האמשי מען מוהט אריין זאפרין אדער עטליכע ראזינקים דארף מען זיך צו זייא צו וואשין אונ מאכין המוציא אונ בענטשין אזוי וויא צו רעכט ברויט: (ז) מייל פראסטי מענטשין האבין א טעות וועלכים זייא זידען אויף וואסער אונ טוען אריין עטוואס קאשע דער נאך קנעטין זייא מיט דעם וואסער גיבעקין אונ זאגין אז מען דארף שוין ניט זיך צו וואשין צו דעם גיבעקין. דארף מען וויסען אז דיא מענטשין וואס טוען אזעלכי זאכין נאהין ניט קיינעם נור זיך אליין. דען דער מענטש וואס קען ניט גוט לערנין מאר ניט צליין זיך פסקנין. נור ער זאל טוען אזוי וויא דא שטייט. אדער ער זאל פרעגין א שאלה דעם רב: (ח) פלאדען וואס ווערט אן גיפילט מיט פירות צו עסין איהם פאר תענוג האמשי ער איז גיקנעטין מיט וואסער האט ער דעם אייגינעם דין פון פוטער קוכען וואס מיר האבין פריער גישריבען: (ט) האמער טאשין אדער קנידלען אדער פערפעלעכים וואס ווערין גיקנעטין מיט וואסער אונ גיבאקין אין אויבען אדער אין א בעקעלי זאל מען ניט עסין נור ווען מען וואשט זיך פריער צו ברויט אדער צו פראכטי הלה: (י) ביי דיא אלע זאכין זאל מען ניט מאכין קיין בזונדערע ברכה איבער דעם וואס איז אן גיפילט אז מען עסט עס בשעת מען עסט דיא גיבעקטצין: (יא) פעריל גרויפען. פענציק. שטארק גיקאכט וועלכים זייא זענען צו נאנט גיקלעבט דורך דעם קאכין מאכט מען בורא מיני מזונות. אונ אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מעהר מאכט מען על המחיה: (יב) אז זייא זענין ניט צו נאנט גיקלעבט איז ניט גלייך זייא צו עסין צאמען מען וואשט זיך פריער צו ברויט. אז מען קען זיך ניט וואשין צו ברויט מאכט מען איבער זייא בורא מיני מזונות אונ על המחיה אזוי וויא מיר האבין גישריבען: (יג) מען קער אבער מהדר צו זיין האמשי ביי פענציק צו האבין איין אייער קיכעל אונ מאכין דאריבער דעם בורא מיני מזונות אונ עסין דער פון אזוי גרויס וויא א האלב איי. דער נאך עסין דעם פענציק אונ מאכין על המחיה: (יד) פעריל גרויפען מיט ארבים האבין דעם אייגינעם דין פון מייגליך מיט ארבים באות ט" סעיף ב" (זעה איין דארט): (טו) פערפיל פון וויטצין מעהל אדער קארין מעהל אדער גערשטין מעהל מאכט מען בורא מיני מזונות. אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מעהר מאכט מען על המחיה. פערפיל מיט ארבים האבין דעם

אײַנִגְעס דִין פוּן מַיינְלִיךְ מִיט אַרְבִּים בְּאוֹת ט סְעִיף ב׳ : (טז) פֶּערְפִּיל פוּן צוּ שְׁטוּסֶענֶע מַצוֹת וָואס מֶען עֶסְט פֶּסַח וָועלְכִים זַייא זֶענֶען גָאר קְלַיינֶע שְׁטִיקְלֶעךְ (יֶעדֶער שְׁטִיקֶעל אִיז קְלֶענֶער פוּן אַ הַאלְבּ אֵיי) אוּנ מֶען קָאכְט זַייא אִין פֶּענְדִיל אָדֶער אִין טֶעפִּיל וָואס שְׁטֵייט בַּייא דֶעם פַייעֶר דַארְף מֶען נִיט צוּ וַואשְׁין זִיךְ צוּ זַייא נוּר מֶען מַאכְט בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת אוּנ עַל הַמִּחְיָה אַזוֹי וִויא אִיבֶּער אַנְדֶערֶע פֶּערְפִּיל : (יז) אָבֶּער אַז מֶען קָאכְט זַייא נִיט הָאמְשִׁי מֶען גִיסְט אוֹיף זַייא אַרוֹיף הֵייס וַואסֶער אִין שִׁיסֶעלִי זָאל מֶען זַייא נִיט עֶסְין נוּר וֶוען מֶען וַואשְׁט זִיךְ פְרִיעֶר צוּ פְּרָאסְטֶע מַצוֹת : (יח) פַּייגִין. בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ : (יט) פְלָאמִין. פֶּערְדְזִיבֶּעס. בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ. גִיפְרֶעגִילְטֶע אוֹיךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ. אַז זַייא זֶענֶען שְׁטַארְק צוּ רִיבֶּען וֶועלְכֶעס מֶען דֶער קֶענְט זַייא נִיט דֶעסְט גְלַייבִין פָּאוִידְלֶע פוּן פְלָאמִין אָדֶער פוּן קֶערְשִׁין וָואס אִיז אַזוֹי שְׁטַארְק צוּ רִיבִין מַאכְט מֶען שֶׁהַכֹּל. אַז מֶען הָאט גִימַאכְט בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ אִיז מֶען אוֹיךְ יוֹצֵא : (כ) פָּאמֶערַאנְצִין. בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ. פָּאמֶערַאנְצִין שָׁאלֶעכְטִין גִיפְרֶעגִילְט. שֶׁהַכֹּל. אַז מֶען הָאט גִימַאכְט בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ אִיז מֶען אוֹיךְ יוֹצֵא :

(כא) פְלֵייש. פִישׁ. הֶערִינְג. שֶׁהַכֹּל :

אות צ (א) צִיבֶּעלִים אָן בְּרוֹיט. יוּנְגֶע רוֹיֶע בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה. אַלְטֶע שֶׁהַכֹּל. גִיקָאכְטֶע צִיבֶּעלִים שֶׁהַכֹּל : (ב) אַז מֶען פְּרֶעגִילְט צִיבֶּעלִים אִין שְׁמַאלְץ אָדֶער אִין פּוּטֶער פוּן דִיא צִיבֶּעלִים וֶועגִין אוּנ מֶען עֶסְט זַייא בְּלוֹיז מַאכְט מֶען בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה : (ג) צִיכְרִינְג. אַז מֶען וִויל אִיהְם עֶסְין אוּנ אַרָאפּ שְׁלִינְגֶען מַאכְט מֶען בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה : (ד) צוּקֶער שֶׁהַכֹּל :

אות ק (א) קְרֶעפְּלִיךְ גִיקָאכְטֶע אָדֶער גִיפְרֶעגִילְטֶע בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת. אַז מֶען עֶסְט אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אָדֶער מֶער פוּן טֵייג וֶועלְבְּכְט מַאכְט מֶען דִיא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה עַל הַמִּחְיָה : (ב) מֶען זָאל נִיט עֶסְין פוּן דִיא גִיפְרֶעגִילְטֶע קְרֶעפְּלִיךְ אַזוֹי פִיהְל וֶועלְכֶעס מֶען וֶוערְט זַאט דֶער פוּן צַאמֶען מֶען וַואשְׁט זִיךְ פְרִיעֶר צוּ בְּרוֹיט. דָאס אֵיינִיגֶע אִין בַּייא דִיא גִיקָאכְטֶע אַז יֶעדֶערְס פוּן זַייא אִיז אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי : (ג) קְנֵיידְלִיךְ פוּן מַצָּה מֶעהְל אָדֶער פוּן צוּרִיבֶּענֶע חַלָּה. בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת. אַז מֶען עֶסְט אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אָדֶער מֶער דַארְף מֶען צוּ מַאכִין עַל הַמִּחְיָה : (ד) אַז יֶעדֶער קְנֵיידִיל אִיז אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי בִּשְׁעַת דֶעם קָאכִין זָאל מֶען פוּן זַייא נִיט עֶסִין אַזוֹי פִיהְל וֶועלְכֶעס מֶען וֶוערְט זַאט צַאמֶען מֶען הָאט זִיךְ פְרִיעֶר גִיוַואשְׁין צוּ בְּרוֹיט אָדֶער צוּ פְּרָאסְטֶע מַצוֹת : (ה) קְנֵיידְלִיךְ פוּן קַארְטָאפְלִים מֶעהְל (בָּאלְבִּים) אָדֶער פוּן מַאטֶערְמַשָׁאנֶע מַצוֹת מַאכְט מֶען שֶׁהַכֹּל. אַז מֶען עֶסְט פוּן זַייא אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אָדֶער מֶער מַאכְט מֶען בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת. כּוּן זַייא מֶעג מֶען עֶסִין אוּם גִיוַואשְׁין וִויא פִיהְל מֶען וִויל : (ו) קוּגֶעל פוּן וַוייצִין מֶעהְל אָדֶער קָארִין מֶעהְל אָדֶער גֶערְשְׁטִין מֶעהְל מַאכְט מֶען בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת. אַז מֶען עֶסְט אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אָדֶער מֶער מַאכְט מֶען עַל הַמִּחְיָה : (ז) מֶען זָאל נִיט עֶסִין פוּן אִיהְם אַזוֹי פִיהְל וֶועלְכֶעס מֶען וֶוערְט זַאט אָדֶער אַזוֹי גְרוֹיס וִויא זֶעכְס אֵייעֶר צַאמִין מֶען אִיז גִיוַואשְׁין צוּ בְּרוֹיט אָדֶער חַלָּה : (ח) אַז דֶער קוּגֶעל אִיז גִינֶעמִין גִיוָוארִין מִיט דִיא גְרֶעסְטֶע הֶעלְפְט וַואסֶער אוּנ וֶוייניג שְׁמַאלְץ זָאל מֶען נִיט עֶסִין פוּן אִיהְם קַיין שְׁטִיקֶעל אוּם גִיוַואשְׁין : (ט) קוּגֶעל פוּן קַארְטָאפְלִים (בָּאלְבִּים) אָדֶער פוּן מַאטֶערְמַשָׁאנֶע גְרַייפְּלִיךְ אָדֶער עֶר אִיז גִימַאכְט אִים בְּלוֹיז פְלֵייש מִיט אֵייעֶר אַזוֹי וִויא מֶען מַאכְט פֶּסַח מַאכְט מֶען שֶׁהַכֹּל. אוּנ אַז מֶען עֶסְט אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אָדֶער מֶער וִויא פִיהְל מֶען וִויל מַאכְט מֶען בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת : (י) דֶער אֵיינִיגֶער דִין אִיז בַּייא דֶעם קוּגֶעל וָואס אִיז גִימַאכְט פוּן רַייז. עֶס אִיז אָבֶּער גְלַייכֶער נִיט צוּ עֶסִין דֶעם קוּגֶעל פוּן רַייז אוּם גִיוַואשְׁין (זֶע״ה אֵיין בְּאוֹת ר׳ סְעִיף ט״) : (יא) אַז מֶען אִיז גִיוַואשְׁין צוּ בְּרוֹיט אָדֶער חַלָּה דַארְף מֶען נִיט צוּא מַאכִין קַיין בְּרָכָה אִיבֶּער קַיין שׁוּם קוּגֶעל : (יב) קֶערְשִׁין. בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ. גִיפְרֶעגִילְטֶע אוֹיךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ. אַז זַייא זֶענֶען שְׁטַארְק צוּ רִיבִּין וֶועלְכֶעס מֶען דֶער קֶענְט זַייא נִיט מַייבְט מֶען שֶׁהַכֹּל. אַז עֶס מֶערְקְט זִיךְ מֶען הָאט גִימַאכְט בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ אִיז

מע:

מֶען אויךְ יוֹצֵא : (יג) קְרויט גִיקָאכְט אָדֶער גִיזַייעֶרְט בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה . רָאהֶעל פוּן קְרויט
שֶׁהַכֹּל . אַז מֶען טְרִינְקְט אִיהם בִּשְׁעַת מֶען עֶסְט דָאס קְרויט זָאל מֶען נִיט מַאכֶען קֵיין
בְּרָכָה אִיבֶּער אִיהם : (יד) קְוָואבֶּעל הָאט דֶעם אֵייגֶענֶעם דִין וִויא צִיבֶּעלֶעס בְּאוֹת צ׳ סְעִיף
א׳ זֶעה אַיין דָארְט : (טו) קָאשֶׁע פוּן מַאטֶערְקֶע שֶׁהַכֹּל . אַז מֶען הָאט גִימַאכְט בּוֹרֵא פְּרִי
הָאֲדָמָה אִיז מֶען אויךְ יוֹצֵא . קָאשֶׁע מִיט אַרְבֶּס אַז דִיא גְרֶעסְטֶע הֶעלְפְט אִיז אַרְבֶּס מַאכְט
מֶען בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה . אַז דִיא גְרֶעסְטֶע הֶעלְפְט אִיז קָאשֶׁע מַאכְט מֶען שֶׁהַכֹּל : (טז) גֶערְשְׁטִינֶע
קָאשֶׁע אָדֶער הָאבֶּער קָאשֶׁע הָאבֶּען מִיר גִישְׁרִיבֶּען בְּאוֹת ג׳ דִיא דִינִים פוּן זַייא : (יז) קֶערְלִיךְ
פוּן פֵּירוֹת . שֶׁהַכֹּל . אוֹיב מֶען עֶסְט נִיט צִינֶעדֶערְט דִיא פֵּירוֹת . אָבֶּער בִּיטֶערֶע קֶערְלִיךְ מַאכְט
מֶען גָאר קֵיין בְּרָכָה נִיט אַז מֶען עֶסְט זַייא בִּיטֶערֶע הֵייט : (יח) קַאלִינֶעס . שֶׁהַכֹּל : (יט) קֶעז .
שֶׁהַכֹּל : (כ) קִימֶעל . שֶׁהַכֹּל :

אות ר (א) רָאזִינְקֶעס . בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ : (ב) רָאזִינְקֶע וַויין דַארְף מֶען אַזוֹי צוּ מַאכֶען . מֶען
נֶעמְט פְרִישֶׁע רָאזִינְקֶעס וֶועלְכֶע מֶען זָאל זַייא טְרֶעטֶען וָואלְט אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען
זַאפְט פוּן זַייא . דִיא רָאזִינְקֶעס צוּ שְׁנַייט מֶען אוּנ מֶען לֵייגְט זַייא אַרַיין אִין וַואסֶער כְּדֵי
דָאס וַואסֶער זָאל וֶוערֶען וַויין . דִיא רָאזִינְקֶעס דַארְף מֶען צוּ וֵוייקֶען אִין וַואסֶער דְרַייא מֵעֵת
לְעֵת . הַיְינוּ אַז מֶען לֵייגְט אַרַיין דִיא רָאזִינְקֶעס דִינְסְטָאג זָאל מֶען זַייא נִיט אַרוֹיס נֶעמֶען בִּיז
פְרַאטִיג אִין דֶער אֵייגֶענֶער צַייט וָואס מֶען הָאט דִינְסְטָאג אַיין גִילֵייגְט : (ג) אַז זַייא וֵוייקֶען
אַזוֹי לַאנְג אִין וַואסֶער אָדֶער מֶער (אוּנ מֶען קְוֶועטְשְׁט זַייא אוֹיס דֶער נָאךְ) אִיז דָאס גוּטֶער
וַויין . מֶען מַאכְט דַארִיבֶּער בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן . קִידּוּשׁ . הַבְדָּלָה . עֶס הָאט דִיא אֵייגֶענֶע דִינִים
פוּן גוּטֶען וַויין וָואס מִיר הָאבֶּען גִישְׁרִיבֶּען בְּאוֹת ו׳ : (ד) בִּשְׁעַת הַדְּחָק אַז מֶען הָאט פַאר
גֶעסֶען אַיין צוּ לֵייגֶען דִיא רָאזִינְקֶעס בִּיז מִיטְוָואךְ אִיז מֶען הָאט נִיט קֵיין אַנְדֶערֶען וַויין שַׁבָּת
קִידּוּשׁ צוּ מַאכֶען מֶעג מֶען זַייא אַיין לֵייגֶען מִיטְוָואךְ אוּנ אוֹיס קְוֶועטְשֶׁען פְרַאטִיג . נָאר וַוייל
זַייא הָאבֶּען נִיט גִיוֵוייקְט גַאנְצֶע דְרַייא מֵעֵת לְעֵת אִיז גְלַייךְ צוּ קָאכֶען זַייא בְּנַאנְט מִיט
דֶעם וַואסֶער אֵיידֶער מֶען קְוֶועטְשְׁט זַייא אוֹיס : (ה) בִּשְׁעַת מֶען לֵייגְט אַרַיין דִיא רָאזִינְקֶעס
אִין וַואסֶער זָאל מֶען נִיט אַרַיין גִיסֶען צוּ פִיהל וַואסֶער . דָאס וַואסֶער זָאל נִיט זַיין זֶעקְס
מָאל אַזוֹי פִיהל וִויא דִיא רָאזִינְקֶעס : (ו) רוֹיזִין אַיינְגִימַאכְטֶען . בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה : (ז) רֶעטִיךְ
אָן בְּרוֹיט אוּנ אָן פְלֵיישׁ . בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה : (ח) רִיבֶּען דָא וואו דֶער שְׁטֵייגֶער אִיז צוּ עֶסֶען
זַייא רוֹיעֶרְהֵייט בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה . בְּרוּקְעף אויךְ בּוֹרֵא פְּרִי הָאֲדָמָה : (ט) רַייז אִיז דָא חִילּוּקֵי
דֵיעוֹת וֶועלְכֶע בְּרָכָה מֶען זָאל מַאכֶען . דַארִיבֶּער אִיז גְלַייךְ נִיט צוּ עֶסֶען קֵיין רַייז נוּר וֶוען
מֶען הָאט זִיךְ פְרִיהֶער גִיוַואשֶׁען צוּ בְּרוֹיט . אַז עֶס טְרֶעפְט זִיךְ מֶען עֶסְט רַייז נִיט אִין מִיטֶען
עֶסֶען מַאכְט מֶען שֶׁהַכֹּל : (י) רֶעטְשִׁינְקֶעס אָדֶער בָּאבֶּעלִיךְ פוּן טַאטֶערְטַשַׁאנֶע מֶעהְל מַאכְט
מֶען שֶׁהַכֹּל . אַז מֶען עֶסְט פוּן זַייא אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אָדֶער מֶער מַאכְט מֶען בּוֹרֵא
נְפָשׁוֹת : (יא) מֶען דַארְף צוּ וָוארֶענֶען דִיא בֶּעקֶערְס זַייא זָאלֶען נִיט אַרַיין מִישֶׁען מֶעהְל פוּן
וַוייצֶען אָדֶער קָארְן אָדֶער גֶערְשְׁטֶען . דֶען אַז עֶס אִיז אַרַיין גִימִישְׁט מֶעהְל פוּן דִיא מִינִים
קֶען מֶען זַייא נִיט עֶסֶען צְוַאטֶען מֶען אִיז גִיוַואשֶׁען צוּ בְּרוֹיט . וַוייל עֶס אִיז דָא אַסַךְ חִילּוּקֵי
דִינִים אִין דִיא בְּרָכוֹת : (יב) רְפוּאָה . אַז מֶען עֶסְט אָדֶער מֶען טְרִינְקְט עֶפֶּעס פוּן רְפוּאָה
וֶועגֶען אַז עֶס אִיז גוּט אוּנ מֶען הָאט הֲנָאָה דֶער פוּן דַארְף מֶען צוּ מַאכֶען דַארִיבֶּער דִיא
בְּרָכוֹת וָואס קֶערֶען דֶער צוּ : (יג) אַז עֶס הָאט אַשְׁלֶעכְטֶען טַעַם וֶועלְכֶעס מֶען הָאט נִיט
דֶער פוּן קֵיין הֲנָאָה מַאכְט מֶען גָאר קֵיין בְּרָכָה נִיט דַארִיבֶּער : (יד) אַז עֶס אִיז נִיט גוּט
אוּנ נִיט שְׁלֶעכְט . דֶעסְט גְלַייכֶען אַז מֶען וִויל אַיין נֶעמֶען אַ רְפוּאָה אוּנ מֶען וֵוייסְט נָאךְ
נִיט דֶעם טַעַם דֶער פוּן מַאכְט מֶען אַ שֶׁהַכֹּל אִיבֶּער אַשְׁטִיקֶעל צוּקֶער אוּנ מֶען פַּטֶּרְט דִיא
רְפוּאָה : (טו) אֵיידֶער מֶען טוּהְט וֶועלְכֶע רְפוּאָה זָאל מֶען זָאגֶען דִיא וֶוערְטֶער „יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ
ה׳ אֱלֹהַי שֶׁיְּהֵא עֵסֶק זֶה לִי לִרְפוּאָה כִּי רוֹפֵא חִנָּם אָתָּה". דָאס אִיז אַ גִיבֶּעט אַז הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
זָאל הֶעלְפֶען דָאס זָאל זַיין אַגוּטֶע רְפוּאָה . בַּייא דֶער רְפוּאָה וָואס מֶען דַארְף צוּ מַאכֶען

אברכה זאל מען זאגן די תפלה פאר דער ברכה :

אות ש (א) שנאפין מיט עסיק אדער מיט בוימעל אזוי ווי דער שפייזער איז זייא צו עסין מאכט מען בורא פרי האדמה. אז מען עסט זייא אן ברויט אונ אן פלייש : (ב) ירוועכליך. שהכל : (ג) שהחיינו. איבער פירות וואס וואקסין אלע יאהר נייע (הייך ירקות) אז מען עסט דיא פרי דאס ערשטע מאל אין יאהר מאכט מען שהחיינו : (ד) דיא שהחיינו מאכט מען אידער מען מאכט דיא ברכה פון דער פרי. אז מען האט פאר געסין אונ גימאכט פריער דיא ברכה מעג מען דער נאך מאכין דיא שהחיינו : (ה) אז מען האט ניט גימאכט דיא שהחיינו בשעת מען האט גיגעסין דאס ערשטע מאל מאכט מען שוין ניט קיין שהחיינו איבער דער פרי : (ו) אז עס ליגען פאר איהם עטליכע מיני פירות וואס מען דארף איבער יעדערין צו מאכין א שהחיינו זאל מען ניט מאכין נור איין שהחיינו איבער אלע : (ז) מען מאכט ניט קיין שהחיינו נור ווען דיא פרי איז שוין גוט צייטיג : (ח) אז מען מוהט אן איין נייעם מלבוש אדער מען קויפט איין גרייט מלבוש וואס איז קיין מאל ניט גיוועזען זיין) אונ מען פרייט זיך דער מיט מאכט מען שהחיינו : (ט) עס איז גלייך עס אן צו טוען אין דער פריא אונ בשעת מען זאגט דיא ברכה מלביש ערומים זאל מען אין זינען האבין אויף דעם מלבוש אויך : (י) אז מען האט ניט גימאכט דיא שהחיינו בשעת מען איז גיגאנגין היטען דאס ערשטע מאל זאל מען שוין ניט מאכין :

(תצוה) סימן לג. דינים פון ברכה אחרונה אונ בורא נפשות. ער האלט זיבעצין סעיפים :

א מיר האבין גישריבין בסימן ל״ב איבער וועלכע מאכלים מען מאכט א בורא מיני מזונות אונ אז מען עסט פון זייא אזוי גרויס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דער נאך דיא ברכה אחרונה על המחיה. מען איז גיוויינטליך תמיד צו עסין דיא מאכלים :

ב עס איז אבער דא מענטשין וואס ווייסין גאר ניט פון דער ברכה אחרונה. זייא מיינען אז זייא זענען יוצא מיט א בורא נפשות. דער דין איז אבער אז אויף דיא זאכין איז מען ניט יוצא מיט קיין בורא נפשות. נור מען מוז מאכין דיא ברכה אחרונה על המחיה. דיא ברכה איז זייער טייער. מען דארף אין איהר שטארק גיווארינט צו זיין :

ג אונ ווייל אין דיא סידורים שטייט זיא אוים גימישט מיט על הגפן אונ על העץ וועלכעם ניט יעדער קען וויסען צו מאכין נאך יעדער זאך וויא מען דארף. דאריבער האט מיר האבין שוין גישריבין בסימן ל״ב דיא דינים פון דיא ברכות וועלין מיר אין דעם סימן מיר שרייבין בקיצור פון דער ברכה אחרונה אויף יעדער זאך אונ דעם נוסח פון דער ברכה אחרונה שארף ארוים מען זאל זיך ניט טועה זיין :

ד אז מען עסט פומער קוכען. בוימעל קוכען. שמאלץ קוכען. אייל קוכען. אייער בייגיל. אייער קיכעל. לעקיך. פלאדין. גערשטענע קאשע. האבער קאשע. פעריל גרויפען. לאקשין. פערפיל. פיינליך. אדער אנדערע מאכלים פון ווייטצין מעהל אדער קארין מעהל. אדער גערשטין מעהל. אז מען עסט פון זייא אזוי גרוים וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דער נאך דיא ברכה אחרונה :

ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם נא ה׳ אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה

בקדשה

בקדשה ובטהרה: (לשבת) ורצה והחליצנו ביום השבת הזה. (בר"ח) וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה. (בר"ה) וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה: (בפסח) וזכרנו לטובה ביום חג המצות הזה. (בשבועות) וזכרנו לטובה ביום חג השבועות הזה: (בסוכות) וזכרנו לטובה ביום חג הסוכות הזה: (בשמע"צ) וזכרנו לטובה ביום שמיני עצרת החג הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל המחיה ברוך אתה ה' על הארץ ועל המחיה (ועל הכלכלה):

ה מייל פוסקים שרייבין מען זאל ניט אויס לאזין ועל הכלכלה נור ועל המחיה:

י אין דיא סידורים שטייט צו זאגין יום טוב ושמחנו ביום חג (פלוני) הזה. אבער דיא פוסקים שרייבין צו זאגין יום טוב אויך וזכרנו כו' אזוי וויא מיר האבין גישריבין. הרב הגאון הקדוש ר' בנימין זלה"ה אין זיין סידור איז אויך מסכים צו דעם. דאריבער קער מען זיך אזוי נוהג צו זיין:

ז אז מען טרינקט וויין מיט אבאדל אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוייא שאהלין פון היגערנע אייער מאכט מען דער נאך דיא ברכה אחרונה:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על הגפן ועל פרי הגפן ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה: (בשבת) ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: (בר"ח) וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה: (בר"ה) וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה: (ביו"ט) וזכרנו לטובה ביום חג (פלוני) הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל פרי הגפן. ברוך אתה ה' על הארץ ועל פרי הגפן:

ח אז מען עסט צאטיגע ווייטרויבין. ראזינקים. טייטלען. פייגין. איילבירטען. מילגראמין. אז מען עסט פון זייא אזוי גרוס וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דער נאך דיא ברכה אחרונה:

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה שרצית והנחלת לאבותינו לאכול מפריה ולשבוע מטובה רחם נא ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה ושמחנו בבנינה ונאכל מפריה ונשבע מטובה ונברכך עליה בקדשה ובטהרה: (בשבת) ורצה והחליצנו ביום השבת הזה: (בר"ח) וזכרנו לטובה ביום ראש החודש הזה: (בר"ה) וזכרנו לטובה ביום הזכרון הזה: (ביו"ט) וזכרנו לטובה ביום חג (פלוני) הזה: כי אתה ה' טוב ומטיב לכל ונודה לך על הארץ ועל הפירות ברוך אתה ה' על הארץ ועל הפירות:

ט אז מען האט גיגעסין דיא זאכין וואס מען מאכט נאך זייא על המחיה אונ פירות וואס מען מאכט נאך זייא על העץ אונ גיטרונקען וויין זאל מען ניט מאכין דרייא מאל דיא ברכה אחרונה נור אין איין ברכה אחרונה זאל מען זאגין אין אן הייב אלע דרייא שטיקלעך אונ צום סוף אלע דרייא על הארץ ועל המחיה ועל פרי הגפן ועל הפירות:

י אז מען האט פאר געסן און מען האט ניט געזאגט שבת אדער יום טוב אדער ראש חדש דיא שטיקלעך וואס קערין צו זיא דארף מען ניט נאך אמאל צו מאכין קיין ברכה אחרונה :

יא אנדערע מאכלים און משקות חוץ דיא וואס מיר האבין ביז אהער געשריבין. דיא פירות וואס וואקסען אויף ביימער דיא פירות וואס וואקסין אויף דער ערד דיא מאכלים וואס וואקסען ניט פון דער ערד דהיינו פלייש פיש קעז אייער אז מען עסט פון זיא אזוי גרוים וויא אהאלב איי אדער מער מאכט מען דער נאך בורא נפשות :

יב אז מען טרינקט וואסער אדער אנדערע משקות (חוץ וויין) מיט אמאל אזוי פיהל וויא עס קען צריין אין צוייא שאהלין פון היגערנע אייער מאכט מען דער נאך בורא נפשות :

יג אז מען עסט און מען טרינקט מאכט מען איין בורא נפשות אויף ביידע :

יד אז מען טרינקט הייסע קאווע אדער הייסע טייא מאכט מען ניט קין בורא נפשות , וויל מען טרינקט ניט מיט אמאל אזוי פיהל וויא מיר שרייבין :

טו אז מען עסט וואלנע וועלכעס מען רופט זיך אפ דער ציישען און עס גידארט לאנג אידער מען עסט אויף אזוי גרוים וויא אהאלב איי. איז אז עס האט ניט מער גידארט נור וויא מען קען אויף עסין דרייא אייער דארף מען צו מאכין דער נאך א בורא נפשות. אבער אז דער צייט האט מער גידארט וויא מען קען אויף עסין דרייא אייער זאל מען ניט מאכין קיין בורא נפשות. דער אייגענער דין איז אויך ביא דיא זאכין וואס מען מאכט אך זייא דיא ברכה אחרונה וואס מיר האבין געשריבין :

טז האטשי מען טאר ניט עסין אפילו אקליין שטיקעל צאמין מען מאכט דארויף זיין ברכה אבער דיא ברכה אחרונה און אבורא נפשות מאכט מען ניט צאמין מען עסט אזוי גרוים וויא אהאלב איי באופן וויא מיר האבין געשריבין :

יז מען דארף גיווארינט צו זיין אז תיכף נאך דעם עסין אדער נאך דעם טרינקען זאל מען מאכין דיא ברכה אחרונה אדער דעם בורא נפשות. און ניט צוא באלמיטשען אדער אוועק גיין דער צייטען :

(תשא) סימן לד. נאך דינים פון ברכות. ער האלט צוועלף סעיפים.

א אז עס ליגען פאר איהם צווייא מינים וואס מען מאכט איבער זייא אגלייכע ברכה און ער וויל עסין פון ביידע טאר ער ניט מאכין איבער יעדערין א באזונדערע ברכה. נור ער זאל מאכין איבער איינעם און פטרין דאס אנדערע :

ב אז איינס פון זייא איז צאטיגע וויינטרויבין אדער ראזינקים אדער טייטלין אדער פייגין האטשי זייא זענען שטיקלעך זאל ער מאכין דאריבער דעם בורא פרי העץ און פטרין דאס אנדערע מין האטשי דאס אנדערע מין זענען גאנצע פירות :

ג אז עס ליגען פאר איהם אנדערע צווייא מינים וואס מען מאכט איבער זייא אגלייכע ברכה און ער וויל עסין פון ביידע זאל ער מאכין א ברכה איבער דעם וואס ער האט ליבער. אז איין מין איז גאנציץ און איין מין איז אשטיקעל זאל ער מאכין איבער דעם גאנציץ :

ד אז מען וויל עסין פיטער קוכען און טרינקען קאווע זאל מען מאכין פריער א בורא מיני מזונות איבער דעם פוטער קוכען און עסין אשטיקעל. דער נאך א שהכל איבער דער קאווע און טרינקען האטשי מען האט דיא קאווע ליבער :

ה דעסט גלייכין אז מען וויל עסין לעקיך און איינגימאכטץ און טרינקען בראנפין דארף מען פריער צו מאכין א בורא מיני מזונות איבער דעם לעקיך און עסין אשטיקיל דער נאך א בורא פרי העץ (אדער בורא פרי האדמה אויף בארקים) איבער דעם איינגימאכטץ און פאר זוכען אשטיקעל דער נאך א שהכל איבער דעם בראנפין און טרינקען. האטשי

מען

מען האט דעם בראנפין ליבער מוז מען פארט מאכן פריער די ברכות און פאר זיכן פון זייא איידער מען מאכט דעם שהכל איבער דעם בראנפין :

ו אבער אז מען טרינקט בראנפין און מען וויל גאר ניט עסן צוזעדערט נור וייל דער בראנפין איז שטארק פאר באכט מען עפיס אקליינינקייט באלד אויף דעם איינענעם ארט און בשעת מען האט געמאכט א ברכה איבער דעם בראנפין האט מען אין זינען גיהאט דאס צו פאר באסין אדער זיין שטיינער איז דאס צו פאר באסין נאך בראנפין דארף ער גאר ניט צו מאכן קיין ברכה איבער דעם קליינינקייט . דען ער האט דאך גאר קיין חשק ניט דאס צו עסן נור צו פאר באסין נאך דעם בראנפין וייל ער איז שטארק :

ז אז מען מאכט א ברכה איבער וועלכע זאך אדער איבער פירות איז גלייך צוזעדערט ניט מער צו עסן נור די פירות וואס מען האט אין זינען גיהאט בשעת דער ברכה . און ניט זיך מיישב זיין דער נאך צו וועלין מער עסן אדער צו וועלין עסן איין אנדער מין וואס האט אויך די איינענע ברכה. דען עס איז דא אסך חילוקי דינים אויב מען דארף בזונדער א ברכה צו מאכן איבער יענע פירות צו ניט :

ח דאס ארט וואס מען מאכט א ברכה דארף זיין ריין עס זאל דארט ניט זיין קיין צואה אדער עתנה אזוי וויא מיר האבן גישריבן בסימן ב״ :

ט אז די קישענס פון די וויגליך אדער דאס בעט גיוואנט פון די קינדער איז איין גירעכט מיט מקושות פון צואה האמשי עס איז שוין פאר טריקנט טאר מען דארט ניט מאכן קיין ברכה און ניט זאגן קיין שום הייליג ווארט צאטין מען דעקט זייא צו מיט עפים. אדער מען דער מאטירט זיך פון זייא פיהר איילין אזוי וויא מיר האבן גישריבן בסימן ב״. זעה איין דארט נאך די דינים פון דעם :

י מען טאר ניט טוען קיין שום זאך בשעת מען מאכט די ברכה :

יא אויך זאל מען ניט אפ האכין די ברכה נור זאגין וואלגע שארף ארויס יעדער ווארט און אין זינען האבין די טייטש פון די ווערטער אזוי וויא מיר האבין גישריבין בסימן ו״. זעה איין דארט :

יב אויך זאל מען זיך גיוויינען צו מאכן די ברכה אביסעל הויך. דען דורך דעם וועט מען געבער אין זינען האבין די טייטש :

סימן לה, דינים פון ברכות אויף אגוטען ריח און אויף בליטצען און דונערין. ער האלט דרייסיג סעיפים :

א אזוי וויא מען טאר ניט עסין אדער טרינקען צאטין מען מאכט פריער א ברכה אזוי טאר מען ניט קיין הנאה האבין פון אגוטען ריח צאטין מען מאכט פריער די ברכה וואס מיר וועלין שרייבין :

ב אויף דעם ריח פון א פרי וואס מען עסט זיא היינו א ציטרין אדער א פאמעראנץ מאכט מען די ברכה ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר נתן ריח טוב בפירות :

ג אז ער נעמט אבער די פרי צו עסין האטשי ער פיהלט ממילא אגוטען ריח דארף ער ניט קיין ברכה צו מאכין איבער דעם ריח :

ד אז ער נעמט די פרי צו עסין און צו שמעקין צו איהר זאל ער צוזעדערט ניט וועלין הנאה האבין פון ריח נור מאכין די ברכה פון עסין און עסין אשטיקעל דער נאך זאל ער מאכין די ברכה פון ריח און שמעקין צו איהר :

ה אז מען שמעקט צו גיברענטע קאווע וואס האט אגוטען ריח מאכט מען אויך די ברכה אשר נתן ריח טוב בפירות :

ו אויף דעם ריח פון הדס אדער פון די רויזען וואס וואקסין אויף ביימליך ס׳

דיא ברכה ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא עצי בשמים :

ז אויף דעם ריח פון דיא רויזען וואס וואקסין אויף דער ערד מאכט מען ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא עשבי בשמים :

ח אויף דעם ריח פון פעפיר אדער אינגבער איז א ספק אויב מען מאכט א ברכה . דאריבער זאל מען ניט שמעקין צו זייא :

ט אויף דעם ריח פון צימרינג אדער נעגליך אדער שאהל פון פאמעראנצין אדער פון צימריגען מאכט מען ברוך אתה ה" אלהינו מלך העולם בורא מיני בשמים :

י אויף אנדערע זאכין וואס שמעקין אונ מען ווייסט ניט אוואסערע ברכה צו מאכין מאכט מען בורא מיני בשמים :

יא מען זאל ניט שמעקין צו ווארים ברויט דען עס איז א ספק אויב מען מאכט דארויף א ברכה :

יב דאסעלבע וואס איז געלעגין דרינען בשמים אונ מען האט זייא ארויס גינומען זאל מען ניט שמעקין צו דעם וואסער דען עס איז א ספק אויב מען מאכט דארויף א ברכה :

יג אז מען רייכערט אויס דיא שטוב מיט פאשטין עס זאל שמעקין אזוי וויא דער שמייגער איז מאכט מען בורא מיני בשמים בשעת דער רויך הייבט אן צו גיין איידער מען פיהלט דעם ריח :

יד אז עס איז א פאסקודנע ריח אין שטוב אונ מען רייכערט אויס דער פאסקודנע ריח זאל אוועק גיין מאכט מען ניט קיין ברכה :

טו בשמים וואס ליגען אין א קאמער אונ מען האלט זייא צו פאר קויפען זאל מען ניט מאכין קיין ברכה בשעת מען גייט אריין אין דער קאמער האטשי מען פיהלט אגוטען ריח. דען מען האט דארט ניט אריין גילייגט דיא בשמים עס זאל שמעקין :

טז אבער אז מען נעמט זייא אין דער האנט אריין צו שמעקין דארף מען א ברכה צו מאכין :

יז אז מען רייכערט אויס מלבושים זייא זאלין שמעקין דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכין דען מען רייכערט ניט אויס צו שמעקין ציגעדערט דעם ריח נור דיא מלבושים זאלין האבין אגוטען ריח :

יח אז איינער גייט אריין אין א גיוועלב פון בשמים אונ ער פיהלט אגוטען ריח דארף ער צו מאכין בורא מיני בשמים . דען מען לייגט אריין דיא בשמים אין גיוועלב כדי זייא זאלין שמעקין אונ מענטשין זאלין פיהלען כדי זייא זאלין זייא קויפען :

יט אז ער איז אריין גיגאנגין אין גיוועלב אריין אונ האט גימאכט א ברכה דער נאך איז ער ארויס גיגאנגין דער נאך איז ער צוריק אריין גיגאנגין דארף ער ניט צו מאכין נאך אמאל קיין ברכה :

כ אז ער האט אבער אין זינען גיהאט בשעת ער איז ארויס גיגאנגין אז ער וועט ניט אזוי גיך צוריק אריין קומען אדער ער האט זיך לאנג גיזוימט אין דרויסען אונ קומט אריין דער נאך דארף ער נאך אמאל א ברכה צו מאכין :

כא אז ער גייט אין אנאנדער בשמים גיוועלב אריין אונ פיהלט דארט א גוטען ריח דארף ער דארט בזונדער א ברכה צו מאכין :

כב אז איינער שמעקט צו מלבושים וואס זענען אויס גירייכערט אדער עס זענען גילעגין בשמים אין א כלי אונ מען האט דיא בשמים ארויס גינומען אונ עס איז גיבליבין אין דער כלי אגוטען ריח אונ ציגעדערט שמעקט מען צו דער כלי דארף מען ניט קיין ברכה צו מאכין ווייל מען שמעקט ניט צו דיא בשמים זעלבסט :

כג אז מען זעהט א רעגינבויגין מאכט מען א ברכה ברוך אתה ה" אלהינו מלך העולם זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו :

כד מען טאר ניט שטארק קוקין אין רעגין בויגין . מען זאל ניט זאגין דעם אנדערין אז עס איז דא א רעגינבויגין .

אז

כה אַז מען זעהט בּליטצען מאַכט מען אַ בּרכה בּרוּךְ אַתּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית. אַז מען הערט תּיכף דוּנערין זאָל מען איבּער דעם דוּנער שוין נִיט מאַכין קיין בּרכה. נוּר ווען מען וועט הערין נאָךְ אַמאָל דוּנערין זאָל מען מאַכין אַ בּרכה
בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם:

כו אַז מען האָט נִיט גיזעהן בּליצען נוּר גיהערט דוּנערין אַליין מאַכט מען תּיכף בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁכֹּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ מָלֵא עוֹלָם:

כז אַז מען מאַכט נִיט בּאַלד נאָכין בּליצען אָדער נאָכין דוּנערין זייער בּרכה זאָל מען שוין נִיט מאַכין:

כח דיא בּליטצען וואָס זענען אָן דוּנערין נוּר פוּן דער היץ מאַכט מען גאָר קיין בּרכה נִיט איבּער זייא:

כט כּל זמן עס לייטערט זיךְ נִיט אוֹיס מעג עס בּליצען אוּנ דוּנערין וויא פיהל מאָל דאַרף מען נִיט מער צוּ מאַכין וויא איין בּרכה אוֹיף דעם בּליץ אוּנ איינע אוֹיף דעם דוּנער:

ל אָבער ווען דער הימעל האָט זיךְ שוין אוֹיס גילאַטערט אוּנ דער נאָךְ האָט זיךְ דער הימעל ווידער בּאַדעקט מיט וואָלקינעס אוּנ עס האָט ווידער אָן גיהויבּין צוּ בּליצען אוּנ צוּ דוּנערין דאַרף מען ווידער צוּ מאַכין דיא בּרכות:

(ויקהל) סימן לו. דינים פוּן מאַכלים אוּנ משקים וואָס מען טאָר נִיט עסין אוּנ טרינקען אוּנ פוּן מילעכדיקס אוּנ פליישיגס. ער האָלט צווייא אוּנ פערציג סעיפים:

א אַז מען בּאַקט אָפּ אַ שטיקעל בּרויט אָדער עפּיס אַנדערשט אוּנ עס איז אוֹיף דאַרעשט דאָ בּלוּט פוּן דיא ציין דאַרף מען דאָס שטיקעל אָרט פוּן בּלוּט אָפּ צוּ קראַטצען:

ב בּשעת מען צוּ שלאָגט איין איי איז גלייך אַכטוּנג צוּ געבּין אויבּ עס איז דרינען נִיט דאָ קיין בּלוּטין טראָפּין:

ג אַזוי וויא מען טאָר נִיט עסין פלייש מיט מילעךְ אָדער מיט פוּטער אַזוי טאָר מען נִיט קאָכין זייא בּנאַנט. אַז מען דאַרף צוּ קאָכין פוּן רפוּאה וועגין זאָל מען פרעגין אַ שאלה:

ד אַז עס טרעפט זיךְ אַ שאלה פוּן פלייש מיט מילעךְ חאָטשי מען וויל עס נִיט עסין דאַרף מען צוּ פרעגין אַ שאלה אויבּ מען מעג עס פאַר קויפען אַגוי. דען עס איז פאַר האַנין טיינגכאַל וואָס מען טאָר נִיט דער פוּן קיין הנאה האָבין אַפילוּ צוּ געבּין עס אַהוּנט אוֹיף צוּ עסין:

ה צווייא יוּדען וואָס קענען זיךְ איינער דעם אַנדערין טאָרין נִיט עסין אוֹיף איין טיש דער פליישיגס אוּנ דער מילעכדיגס צאַמין זייא עסין יעדערער אוֹיף אַ בּזוּנדער טישטיכעל:

ו אָבער אַז זייא עסין אוֹיף דעם בּלויסען טיש דאַרף מען זייא צוּ שטעלין דער צווישען אַזאַ זאַךְ וואָס איז נִיט דער שטייגער עס זאָל דאָרט שטיין:

ז אַז איינער עסט אַליין טאָר נִיט שטיין אוֹיף דעם טיש פליישיגס אוּנ מילעכדיגס וועלכעס ער עסט איינס פוּן זייא:

ח אַז איינער עסט פליישיגס אוּנ איינער מילעכדיקס זאָלין זייא נִיט טרינקען פוּן איין כּלי. דען דאָס עסין קלעבּט זיךְ אָן אין דער כּלי:

ט מען דאַרף גיוואָרינט צוּ זיין נִיט צוּ עסין פוּן איין בּרוֹיט מילעכדיקס אוּנ פליישיגס:

י אוֹיךְ צוּ האָבין אַ בּזוּנדער זאַלץ מעסטיל אוֹיף יעדערין:

יא מען דאַרף צוּ צייכענען דאָס מילעכדיקע מעסער אוּנ אַלע מילעכדיקע כּלים זייא זאָלין נִיט ווערין פאַר בּיטען מיט פליישיגס:

יב אַז איינער עסט פליישיגס טאָר ער נִיט עסין קיין מילעכדיקס בּיז ער וואַרט זעקס
שעה

שָׁעָה. אֲפִילוּ עֶר קַייעט נוּר פוּן אַ קִינְד וֶועגְן דַארְף עֶר אוֹיךְ צוּ וַוארְטְן:

יג אַז מֶען גִיפִינְט נָאךְ דִיא זֶעקְס שָׁעָה פְלֵייש צְוִוישֶׁען דִיא צֵיין דַארְף מֶען עֶס אַרוֹיס צוּ נֶעמְן. אוּנ עֶר דַארְף שׁוֹין נִיט צוּ וַוארְטְן. נוּר עֶר זָאל אִיבֶּער קַייעֶן אַשְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט אוּנ אוֹיס שְׁוֶוענְקְן דָאס מוֹיל:

יד אַז אֵיינֶער עֶסְט אֵיין עֶסְן וַוארְק וָואס אִיז נִיט גִיוֶוען דְרִינֶען קֵיין פְלֵייש אוּנ קֵיין שְׁמאַלְץ נוּר עֶס אִיז גִיקָאכְט גִיוָוארְן אִין אַ פְלֵיישִׁיג טֶעפִּיל מֶעג עֶר עֶסְן דֶער נָאךְ מִילֶעכְדִיקְס:

טו אַז אֵיינֶער עֶסְט מִילֶעכְדִיקְס אוּנ ווִיל דֶער נָאךְ עֶסְן פְלֵיישִׁיגְס דַארְף עֶר זִיךְ אָפּ צוּ וַואשְׁן דִיא הֶענְט מִיט וַואסֶער אוּנ אִיבֶּער קַייעֶן אַשְׁטִיקֶעל בְּרוֹיט אוּנ אוֹיס שְׁוֶוענְקְן דָאס מוֹיל וֶועט עֶר מֶעגְן עֶסְן פְלֵיישִׁיגְס:

טז עֶס אִיז גְלַייךְ אָפּ צוּ בֶּענְטְשְׁן אָדֶער מַאכְן דֶעם בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת אָדֶער דִיא בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה נָאךְ דֶעם מִילֶעכְדִיקְס אוּנ וַוארְטְן אַבִּיסֶעל אֵיידֶער עֶר זֶעצְט זִיךְ עֶסְן פְלֵיישִׁיגְס:

יז אַז מֶען עֶסְט הַארְטְן קֶעז וָואס אִיז שׁוֹין אַלְט זֶעקְס חֳדָשִׁים אָדֶער פֶעטְן קֶעז וָואס אִיז וֶוערִימְדִיק דַארְף מֶען צוּ וַוארְטְן זֶעקְס שָׁעָה אֵיידֶער מֶען עֶסְט פְלֵיישִׁיגְס:

יח אַז אֵיינֶער עֶסְט מִילֶעכְדִיקְס אוּנ ווִיל דֶער נָאךְ עֶסְן פְלֵיישִׁיגְס דַארְף עֶר אָפּ צוּ שַׁארְן פוּן טִישׁ דִיא מִילֶעכְדִיקֶע קְרִישֶׁעלִיךְ:

יט מֶען טָאר נִיט עֶסְן קֵיין פְלֵיישִׁיגְס אוֹיף אַ מִילֶעכְדִיג טִישְׁטִיכֶעל אָדֶער פַאר קֶערְט:

כ אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט שְׁנַיידְן מִיט אַ פְלֵיישִׁיג מֶעסֶער בְּרוֹיט צוּ עֶסְן עֶס מִילֶעכְדִיק אָדֶער פַאר קֶערְט. אֲפִילוּ דָאס מֶעסֶער אִיז רֵיין:

כא אַז מֶען הָאט נִיט קֵיין אַנְדֶער מֶעסֶער זָאל מֶען גוּט אָפּ ווִישֶׁען דָאס מֶעסֶער עֶס זָאל זַיין גַאנְטְץ רֵיין. וֶועט מֶען מֶעגְן דֶער מִיט שְׁנַיידְן בְּרוֹיט צוּ עֶסְן מִיט דֶעם אַנְדֶערְן מִין:

כב אַז מֶען הָאט גִישְׁנִיטֶען מִיט אַ פְלֵיישִׁיג מֶעסֶער צִיבֶּעלִים אָדֶער אַנַאנְדֶערֶע שַׁארְפֶע זַאךְ אוּנ מֶען הָאט זֵייא אַרַיין גִיטוּעֶן אִין אַ מִילֶעכְדִיקֶע עֶסְן אָדֶער פַאר קֶערְט דַארְף מֶען צוּ פְרֶעגְן אַ שַׁאֲלָה:

כג אַז מֶען שִׁיקְט וַויין אָדֶער פְלֵייש דוּרְךְ אַגוֹי דַארְף מֶען צוּ פַאר חַתְמֶנְן דִיא זַאךְ וָואס זֵייא לִיגֶען דְרִינֶען מִיט צְוֵוייא חֲתִימוֹת דֶער גוֹי זָאל עֶס נִיט פַאר בַּאטְן:

כד אַז מֶען שִׁיקְט מִילֶעךְ אָדֶער בְּרוֹיט אָדֶער קֶעז דוּרְךְ אַגוֹי אִיז גִינוּג אַז מֶען פַאר חַתְמֶעט מִיט אֵיין חֲתִימָה:

כה דִיא אֵיינְגֶע דִינִים גֵייעֶן אוֹיךְ אָן אַז מֶען גִיט אַגוֹי צוּ בַּהַאלְטְן דִיא זַאכְן וָואס מִיר שְׁרַייבְּן:

כו אַז דִיא זַאךְ וָואס מֶען שִׁיקְט אָדֶער מֶען גִיט צוּ בַּהַאלְטְן לִיגְט אִין אַ זַאק דַארְף מֶען צוּ פַאר דְרֵייעֶן דֶעם זַאק מִיט דֶער נָאט אַרַיין אוּנ אַרַיין לֵייגֶען דִיא זַאךְ אוּנ פַאר בִּינְדֶען אוּנ פַאר חַתְמֶנְן אִיהְם:

כז אַז מֶען הָאט גִישִׁיקְט דוּרְךְ אַגוֹי דִיא זַאכְן וָואס מִיר הָאבְּן גִישְׁרִיבְּן אוּנ זֵייא זֶענֶען נִיט גִיוֶוען פַאר חַתְמֶעט דַארְף מֶען צוּ פְרֶעגְן אַ שַׁאֲלָה אוֹיבּ מֶען מֶעג דִיא זַאךְ עֶסְן אָדֶער טְרִינְקֶען:

כח דַארִיבֶּער טָאר מֶען נִיט הַאלְטְן זִיךְ פַאר גְרִינְג צוּ זָאגְן לְמָשָׁל דֶער גוֹי וֶועט בְּוַודַאי נִיט פַאר בַּאטֶען נוּר מֶען זָאל טוּעֶן אַזוֹי ווִיא מִיר הָאבְּן גִישְׁרִיבְּן:

כט מֶען דַארְף גִיוָואוֹרְנְט צוּ זַיין נִיט צוּ לָאזְן בַּייא אַגוֹי אַ כְּלִי דֶען טָאמֶער וֶועט עֶר נִיצֶען מִיט אִיהְר טְרֵיפוֹת:

ל אֲפִילוּ מֶען הָאט גִיגֶעבְּן אַ כְּלִי צוּ אַגוֹיעֶשְׁקְן בַּעַל מְלָאכָה צוּ פַארֶעכְטְן אַז עֶס אִיז נוּר צוּ קְלֶערְן אַז דֶער גוֹי הָאט אֶפְשַׁר גִינִיצְט מִיט דֶער כְּלִי מוּז מֶען שׁוֹין פְרֶעגְן אַ שַׁאֲלָה

פיינמאל

לא טייטמאל טרעפט זיך אז מען נעמט א גיבונדען עוף און מען ווארפט עס אנידער אויף דער ערד. טאר מען עס ניט שעכטן דער נאך צאטין מען בינט עס אויף און עס גייט פריער אליין וויא עס קער צו זיין. און ניט שלעפדיג :

לב דעסט גלייכן ביא שעפסין אדער קעלבער דארף מען אויך געווארינט צו זיין אין דעם :

לג זומער איז שכיח אין דיא קאטשקים אויף דיא קישקעליך פאקין אזוי וויא בלעטעליך אדער ווארטצלין און דורך דעם קען זיין דיא קאטשקע טרפה. דאריבער זאל מען געווארינט זיין ניט אוועק צו ווארפין דיא קישקעליך צאטין מען באקוקט זייא פריער. און אז מען וועט עפיס זעהן אויף זייא זאל מען פרעגין א שאלה :

לד אז מען באקט פוטער געבעקטץ אדער שמאלץ קוכען דארף מען עס צו מאכין בשעת דעם קנעטין עס זאל אנאנדער פנים האבין פון אנדערע חלה כדי יעדערער זאל עס דער קענען און ניט עסין דאס פוטער געבעקטץ מיט פלייש אדער דעם שמאלטץ קוכען מיט פוטער :

לה אז עס האט אזא פנים וויא אנדערע חלה אדער ברויט דארף מען דארויף א שאלה צו פרעגין אויב מען מעג עס עסין אפילו גאר טרוקען אן פלייש און אן פוטער :

לו מען טאר ניט באקין ברויט מיט מילעכדיקען פלאדען אדער פליישיקען אין איין אויבען. אז מען האט יוא געבאקין דארף מען אויף דעם ברויט צו פרעגין א שאלה :

לז דעסט גלייכען טאר מען ניט בראטין קיין פלייש אין דעם אויבען בשעת מען באקט אין איהם ברויט. אז מען האט יוא געבראטין דארף מען אויף דעם ברויט א שאלה צו פרעגין :

לח איין אויבען וואס איז אויס געלאפין אויף דער דנאי שמאלץ אדער מילעך דארף מען איהם צו גליען און צו שפרייטען דיא קוילען אויף דער גאנצער דנאי. עס זאל פון איהר שפריצען פונקען :

לט איבער דעם דארף מען געווארינט צו זיין ביא דעם אייוועלע וואס איבער דער גרובע אז עס לויפט דארט אויס אויף דער דנאי מילעך אדער יוך פון פלייש מוז מען אריין לייגען קוילען און גוט אויס גליען דיא דנאי עס זאל פון איהר שפריצען פונקען :

מ טייל מענטשין האבין א טעות און זאגין אז עס ווערט געגליעט ווען מען ברענט הונטען אין דער גרובע. ווערט כמילא איבער געברענט אין אייוועלע דורך דער היטץ פון הונטען וועגען זייא זיך טועה. דען דער דין איז. אז אויף דעם אייגענעם ארט וואו עס איז איין געזאפט געווארין מוז אויף דעם אייגענעם ארט געגליעט ווערין דורך פייער אדער דורך קוילען. אבער דאס ברענען אויף יענער זייט פועלט גאר ניט :

מא דאס אייגענע מוז מען געווארינט זיין ביא דער ענגלישע קעך וואס מען ברענט פון הינטען און מען קאכט פון אויבען. אז עס לויפט עפיס אויס מוז מען אויך אויס ברענען פון אויבען אזוי וויא מיר האבין פריער געשריבין :

מב אז איינער פרעגט א שאלה איין מורה הוראה און ער האט געפסקנט אז דיא זאך איז אסור טאר ער ניט פרעגין דאס אייגענע אנאנדערין צאטין ער זאגט איהם אז דער ערשטער האט אזוי געפסקנט :

(פקודי) סימן לז. דינים פון האנדלין. ער האלט זיבען און צוואנציג סעיפים :

א מען דארף שטארק געווארינט צוא זיין מען זאל נישט נארין דעם אנדערין. סייא דער וואס פאר קויפט סייא דער וואס קויפט וועלכער עס נארט דעם אנדערין האט א גרויסע עבירה :

ב דעסט גלייכין אין אנדערי זאכין היינו מען בייט איבער וועלבע מטבע אדער מען פאר

דינגט יענעם וועלכע זאך אדער מען נעמט צוא נייעז א מלבוש מארין אלץ נישט נארין איינער דעם אנדערין :

ג אז איינער האט עפיס צוא פאר קויפען טאר ער עס נישט שיין מאכין צוא נארין דער מיט דעם אנדערין . למשל מען טאר נישט געבין דער בהמה צוא טרינקען קלייען וואסער כדי ניא זאל אהן גיבלאזין ווערין אונ דיא האר זאלין זיך אויף שטעלין זיא זאל אויס זעהן פעט . אויך טארין נישט פארבין אלטע כלים . זייא זאלין אויס זעהן וויא נייע אונ נאך אזא שטייגער

ד מען טאר ניט מעכטין אפאלטשי מאס אדער וועגין אפאלטשי וואג סייא צוא א יוד סייא צוא א גוי . דיא עבירה פון דעם איז זייער גרויס :

ה מען דארף אפילו צוא זעהן אז דאס וואס מען פאר קויפט זאל עטוואס מעהר וועגין פון דער גירעכטי וואג אונ דאס וואס מען מעסט זאל א ביסעל מעהר זיין פון דער גירעכטי מאס :

ו אויך זאל מען גיווארינט זיין תמיד אפ צוא ווישען דיא מאס אונ דיא וואגשאהל פון דיא נאסי זאכין כדי דאס וואס עס קלעבט זאל נישט ווערין צוא גירעכינט

ז אין דעם מעסטין אונ אין דעם וועגין קען זיין גרויס פאלטשקייט . דער איבערשטער ווייסט אבער דעם אמת . איבער דעם אז מען טוהט אין דעם וועלכעס פאלשקייט טוהט מען זיך אליין שלעכטין :

ח אזוי וויא אונזערע חכמים האבין גישריבען . אז דער וואס וועט יענעם געבין אגוטע מאס אונ אגוטע וואג וועט דער איבערשטער העלפין אז ער וועט האבין געלט אונ וואס ער בדארף . אבער אז מען וועט יענעם נארין וועט מען אליין נישט האבין :

ט נאך שרייבען אונזערע חכמים אז א מענטש וויל רייך ווערין זאל ער האנדלין ערליך ער זאל קיינעם נישט נארין אונ זאל בעטין דעם איבערשטען וועט ער איהם העלפין אז ער וועט האבין אלדים גוטץ :

י מען טאר נישט האבין אין דער היים אדער אין גיוועלב אפאלטשי מאס האטשי מען מעסט גאר נישט מיט איהר :

יא אז עס איז א מנהג אין דער שטאט אז מען מעסט נישט נאר מיט אזא מאס וואס איז גיצייכענט אונ דיא מאס איז נישט גיצייכענט מעגין זיא האבין אין דער היים נאר נישט מעסטין ח"ו קיינמאהל מיט איהר

יב אז איינער וויל קויפען אדער דינגען א זאך אדער א הויז אונ האט זיך שוין משוה גיוועזן וויא פיהל צו געבין דער פאר טאר קיין שום מענטש ניט אויס דינגען אדער אויס קויפען פון יענים דיא זאך :

יג א מענטש דארף צו האלטען זיין ווארט . היינו אז ער וויל עפיס קויפען אדער פאר קויפען האטשי מען האט נאך קיין געלט נישט גיגעבין אונ מען האט נאך נישט קונה גיוועזן דיא זאך מיט קיין שום קנין אז מען האט זיך נאר אפ גישמועסט צו קויפען דיא זאך אונ מען האט זיך משוה גיוועזן דעם מקח איז שוין נישט גלייך חרטה צו באקומען :

יד דעסט גלייכען אז איינער זאגט צו דעם אנדערין עפיס צו שענקין אונ דער נאך באקומט ער חרטה טוהט ער נישט גלייך :

טו אז ער זאגט איהם צו צו געבין א גרויסע מתנה אונ דער נאך איז ער זיך מיישב אונ וויל נישט געבין שאט נישט אז יענער איז נישט קיין ארימאן :

טז דאס שמועסט אלץ נאר אז ער באקומט דער נאך חרטה אבער בשעת ער זאגט צו בדארף ער אין הארצין אויך אין זינען האבין צו געבין . דען אז ער זאגט צו אונ האט אין זינען אין הארצין אנדערשט וויא ער זאגט האט ער א גרויסי עבירה :

יז דען א מענטש דארף תמיד צו גיין מיט דעם אמת אונ ניט מיט קיין ליגענט :

אפילו

יח אפילו אין אזעלכע זאכין וואס עס קומט נישט ארויס פון זייא קיין געלט טארין אויך נישט זאגין קיין ליגענט. אז איינער דער ציילט וואס ער האט גיהערט אונ זאגט טייל ווערטער אנדערשט וויא ער האט גיהערט חאטשי ער מאכט נישט היזק קיינעם דער מיט דאצופארט האט ער אגרויסע עבירה:

יט אז מען זאגט צו איין ארימאן צו געבין איהם סייא אקליינע מתנה סייא אגרויסע מתנה טארין נישט חרטה באקימען. נאר מען איז מחויב וויא אין געבעטין מקיים צו זיין. דען דאס איז שוין אנדר:

כ אפילו מען זאגט נישט מיט דעם מויל נאר מען פאסט זיך אפ אין הארצין צו געבין דעם ארימאן דארפין אויך מקיים צו זיין:

כא יעדער זאך וואס שטייט אין דער תורה אז מען טאר דאס נישט עסין טארין נישט דער מיט האנדלין. למשל צו האנדלין מיט חזירים אדער צו הרגנין בהמות אונ פאר קויפען דיא גוים דאס פלייש חאטשי מען מעג דאך פון דיא זאכין הנאה האבין אז דער שטייגער איז פון גוים דיא זאכין צו עסין טארין נישט האנדלין דער מיט:

כב אבער פערד אדער אייזלין וואס דער שטייגער איז נישט זייא צו עסין נאר צוא ארבעטין מיט זייא מעגין האנדלין מיט זייא. מיט חלב מעגין אויך האנדלין:

כג אז עס טרעפט זיך איינעם גראט אזאך וואס מען טאר נישט עסין למשל איינער האפט פיש האט ער גיכאפט א פיש וואס מען טאר איהם נישט עסין. אדער ער האט גיקוילעט א בהמה אדער איין עוף אונ עס איז טרפה גיווארין מעג ער עס פאר קויפען. ווייל ער האט זיך נישט מכוין גיוועזין צו דיא זאכין:

כד נאר מען דארף גיווארינט זיין דיא זאכין באלד צו פאר קויפען אונ נישט צו האלטין זייא ביא זיך עס זאל בעסער ווערין:

כה אז מען קען נישט אליין פאר קויפען מעגין געבין אנאנדערין יוד ער זאל זייא פאר קויפען. אונ מען מעג איהם געבין עפיס ריוח פון זייא. אבער צו פאר קויפען דיא זאכין אנאנדערין יוד אונ ער זאל זייא ווייטער פאר קויפען טארין נישט:

כו דיא אלע זאכין וואס מען טאר נישט האנדלין מיט זייא טארין נישט אנטלייען אויף זייא קיין געלט:

כז אז מען האט אנטליגען אגוי געלט אונ מען האט נישט פון וואנית אפ צו נעמען מעגין אפ נעמען דיא זאכין פאר דעם חוב. נאר מען זאל זייא וויא אין געבעטין פאר קויפען אונ נית האלטין צו פאר דינען אין זייא:

סימן לח, דינים אז מען טאר נית מצער זיין דעם אנדערין אדער נארין איהם מיט רייד. ער האלט ניין סעיפים:

א עס איז אגרויסע עבירה מצער צו זיין א מענטש אונ נארין איהם מיט רייד. למשל מען פרעגט איינעם וויא פיהל ווילסטו פאר דער זאך אונ מען וויל עס גאר נישט קויפען. דערכט גלייכען אז איינער פרעגט דעם אנדערין ווא קריגט מען דיא זאך צו קויפען אונ ער נארט איהם אונ ווייזט איהם אויף אזא ארט ווא דיא זאך איז נישט דא איז דאס אגרויסע עבירה:

ב אז איינער איז א בעל תשובה טארין נית איהם זאגין גידענק וואס דוא האסט דענטמאלט גיטוהן:

ג אז מען פרעגט איינעם א קלוגע זאך טאר ער נית זאגין צו דעם וואס איז נישט קיין חכם וואס ענטפערסט דוא אויף דער זאך. אונ נאך אזעלכע ווערטער וועלכעס זענין מצער דעם אנדערין מענשען טארין אלמיץ נית:

ד מען דארף געווארנט צו זיין מען זאל ניט מצער זיין דאס ווייב מיט שלעכטע רייד. דען דער שטייגער איז פון איין אשה אז זיא וויינט באלד. אונ השם יתברך איז שטארק מקפיד אויף טרערן געצאלט צו ווערין פון דעם מענטש וואס איז מצער:

ה אז איינער האט א מיסען צוא נאמען האטשי ער איז שוין געוואונט מען זאל איהם רופען מיט דעם צוא נאמען דאצופארט טארין ניט רופען איהם מיט דעם צוא נאמען אז מען איז זיך מכוין צוא פאר שעמין איהם דער מיט. אפילו ער איז ניט דער ביא. טארין אויך נישט:

ו מען טאר ניט קיינעם נארין אפילו יענער האט דער פון ניט קיין שאדין לדמשל מען פאר קויפט איהם אזא זאך וואס האט א פעלער האטשי זיא איז טאקי אזוי פיהל ווערט וויא פיהל יענער גיט איהם דאצופארט מוז ער איהם זאגין אז דיא זאך האט דעם פעלער. אפילו א גוי טארין אויך ניט נארין אזא שטייגער:

ז דעסט גלייכען טארין ניט שטארק בעטין יענעם ער זאל עסין ביא איהם אז מען ווייסט אז ער וועט ניט עסין אונ אז ער וואלט טאקי געוואלט ביא איהם עסין וואלט ער איהם ניט געוואלט בעטין:

ח דעסט גלייכין אנדערע זאכין וואס איז נישט ביי איהם אין הארצין אזוי וויא ער זאגט מיט דעם מויל טארין אלטץ ניט:

ט דען א יוד איז מחויב צו זיין ערליך אז אלדינג וואס ער זאגט מיט דעם מויל זאל זיין מיט דעם גאנצען הארצין אונ ניט גנבנין יענעמס דעה:

(ויקרא) סימן לט. דינים פון פראצענט נעמין. ער האלט זעכס אונ דרייסיג סעיפים:

א עס איז א גרויסע עבירה צו אנטלייען אויף פראצענט אז עס איז ניט על פי היתר עיסקא וואס מיר וועלין שרייבין:

ב אפילו ער האט איהם ניט צו געזאגט בשעת ער האט זיך אנטליגען נור דער נאך בשעת יענער מאנט איהם דעם חוב וואס ער איז שולדיג פון אוואקערע זאך עס איז גיט ער איהם געלט אדער עפיס אנדערשט ער זאל איהם ווארטען עטליכע טעג איז דאס א גרויסע עבירה. סייא אויף דעם וואס נעמט סייא אויף דעם וואס גיט:

ג אפילו ער אנטלייעט איהם ער זאל געבין דאס פראצענט אנאנדערין אדער ער זאל עס אוועק געבין איין אריםאן טאר מען אויך ניט דען אז ער גיט דעם וואס ער הייסט געבין איז גלייך וויא ער גיט עס איהם אליין:

ד אפילו מען האט גאר ניט אויס גערעט קיין פראצענט נור בשעת ער באצאלט איהם גיט ער איהם עפיס מער וויא ער האט איהם אנטליגען הייסט דאס שוין פראצענט:

ה אפילו ער זאגט איהם ניט אז ער גיט איהם דאס פאר פראצענט אונ אפילו ער אליין איז אויך ניט מכוין זיך דאס צו געבין פאר פראצענט אונ אפילו ער איז געוואנט געוועזין צו געבין איהם מתנות פון תמיד טאר מען אלטץ ניט. דען אז ער גיט איהם נור עפיס מער בשעת ער באצאלט איהם זעהט שוין אויס אז דאס איז פראצענט. אפילו דער וואס האט זיך גיל גין זאגט איהם בשעת ער גיט איהם פראצענט אז ער שענקט עס איהם גלאט פאר א מתנה טאר ער אויך ניט צו נעמין פון איהם:

ו אז איינער האט אבער שוין גינומען פראצענט אונ ער וויל טוען תשובה אונ אפ געבין דעם לוה אונ דער לוה זאגט אז ער איז עס איהם מוחל דארף ער שוין ניט אפ צו געבין:

ז דעם כלל זאל מען וויסען אז דער וואס אנטלייעט הייסט מלוה. אונ דער וואס לייעט

זיך

זיך הייסט לוה. מען זאל דאס גידענקען כדי מען זאל זיך ניט טועה זיין

ח אפילו איידער ער לייעט זיך אדער נאך דעם בצאהלין טאר ער אויך ניט געבין קיין פראצענט. למשל ער וויל זיך לייען פון איהם געלד און שיקט איהם עפיס א מתנה אפילו ער זאגט ניט אז דאס איז כדי ער זאל איהם אנטלייען נור דאס איז אזא זאך וואס מען ווייסט אז ער זאל ניט דארפין פון איהם צו אנטלייען וואלט ער איהם דאס ניט גישיקט הייסט דאס שוין פראצענט:

ט דעסט גלייכין אז ער שיקט איהם נאך דעם בצאהלין עפיס א זאך וואס מיר האבין גישריבין הייסט דאס אויך פראצענט:

י מען טאר ניט אנטלייען געלד דעם אנדערין אויף דעם תנאי אז ווען ער וועט דארפין זאל ער איהם אויך אנטלייען:

יא אבער אז ער רעדט ניט אויס מיט יענעם נור יענער אנטלייעט איהם אנאנדערט מאל אזוי פיהל ווייל ער האט איס צינדערט אנטליגען. דאס איז קיין איסור ניט:

יב אז דער לוה איז ניט גיוואוינט גיוועז צו זאגין דעם מלוה גוט מארגין טאר ער איהם צינדערט אויך ניט זאגין. דען א גוט ווארט הייסט אויך פראצענט:

יג דאריבער טאר ער איהם ניט לויבין בשעת ער הערט אדער צו זאגין איהם א שיינעם דאנק אדער צו בענטשין איהם ווען ער הערט ווייל ער האט איהם אנטליגען אדער ווייל ער ווארט איהם ביז ער וועט אפ געבין טאר מען אלטץ ניט:

יד אז ער דארף איהם צו בעטין ער זאל איהם אנטלייען אדער ער זאל איהם ווארטען עטליכע טעג זאל ער איהם גלאט בעטין מיט ווייכע רייד. אבער ניט לויבען איהם אדער חנפנין:

טו נור מען זאל זיך פאר לאזין אויף השם יתברך אז מען וועט בוודאי קריגען וואס מען דארף אז מען וועט ניט זינדיגען קייגען איהם מיט דיא זאכין וואס מיר שרייבין. אפילו מען וועט ניט קריגען פון דעם מענטש וועט השם יתברך צו שיקען דורך אנאנדערין מענטש אזוי וויא זיין גוטער ווילען איז:

טז דעסט גלייכען דער וואס אנטלייעט טאר ניט שאפין קיין שום זאך מיט דעם לוה. ער טאר איהם אפילו ניט זאגין דוא זאלסט מיר צו וויסען טוען ווען דער מענטש וועט קומען צו פארין האטשי ער איז איהם ניט מטריח נור מיט גלאטע רייד טאר מען אויך ניט אז ער איז ניט גיוואוינט גיוועז מיט דיא זאכין איידער ער האט איהם אנטליהען:

יז ווער שמועסט אז ער טאר ניט פון איהם קיין הנאה האבין אין אזעלכע זאכין וואס ער וואלט ניט גיטוען ווען ער וואלט ניט גיוועז אנטליגען:

יח אז איינער האט זיך אנטליגען פון א בעל מלאכה טאר ער ניט געבין איהם צו ארבעטין אז ער איז פריער ניט גיוואוינט גיוועז צו געבין איהם נור ער גיט איהם צו פאר דינגען ווייל ער האט איהם אנטליגען טאר ער ניט:

יט אז מען אנטלייעט זיך א ברויט זאל מען ניט אפ געבין קיין גרעסערס וויא מען האט זיך גיליגען און אויך ניט קיין בעסערס. היינו אז מען האט זיך גיליגען א באזיווע ברויט טאר מען ניט אפ געבין קיין ניבאטעלטס. דער איינציגער דין איז אויך אז מען לייעט זיך וועלכעס עסין ווארק:

כ דאס שמועס אלטץ נור אז עס איז אקליינקייט אזא שטייגער וויא א ברויט. אבער א קערין תבואה טאר מען ניט זיך לייען אפילו אפ צו געבין פונקט אזא קערין תבואה. צאטין מען רעדט זיך אויס אז דיא תבואה וועט טייערער ווערין זאל מען ניט אפ געבין קיין תבואה נור געלט וויא פיהל דיא תבואה איז צינדערט ווערט. אז מען רעדט ניט אזוי אויס איז דא אסך חילוקי דינים דאריבער זאל מען טוען אזוי וויא מיר שרייבין:

כא אז איינער אנטלייעט דעם אנדערין געלט טאר ער ניט דינגען בייא דעם לוה דאס

הויז

הויז אדער עפים אנדערשט פאר ווייניגער וויא אנאנדערער וואלט גיגעבין :

כב אז איינער אנטלייעט דעם אנדערין געלד און דער לוה גיט איהם א משכון א הויז אדער א פעלד ער זאל זיצען דרינען אדער ער גיט איהם א משכון וועלכע זאך ער זאל ניטצען דער מיט זאל ער פרעגין א שאלה וויא אזוי ער זאל טוען צו זיצען דרינען אדער ניטצען מיט דעם משכון פאר וועלוועלער :

כג אבער צו זיצען אין דעם הויז אדער ניטצען מיט דעם משכון און גאר ניט אפ שלאגין פון חוב טאר מען בוודאי ניט :

כד אזא וואס יעדערער ווייסט וויא פיהל זיא דארף צו קאסטין טאר מען ניט פאר קויפען פאר מער וויל מעןווארט דאס געלט אפילו מען זאגט ניט ארויס אז פאר דעם וואס איך ווארט דיר דאס געלד וויל איך מער :

כה אבער אזא זאך וואס ניט יעדערער ווייסט וויא פיהל זיא דארף צו קאסטען מעג מען זיא פאר קויפען פאר אביסעל מער און אין זינען האבין ווייל מען ווארט דאס געלד. נור מען זאל ניט נעמין אסך מער וואס יעדערער וועט פאר שטיין אז דורך דעם וואס ער ווארט איהם דאס געלד הייסט ער זיך געבין אזוי פיהל :

כו אפילו מען וויל ניט אסך מער נור מען זאגט צו דעם קויפער אז דוא וועסט מיר געבין באלד דאס געלד וועל איך דיר פאר קויפען פאר אזוי פיהל און אז דוא וועסט דאס בארגין וויל איך מער טאר מען אויך ניט :

כז מען טאר ניט קויפען תבואה אדער אנאנדערע סחורה צו געבין פריער געלד מען זאל העדשט נעמין דיא סחורה אין אצאט ארום. דען טאמער וועט דיא סחורה טייערער ווערין ביז דענמאלט און ער וועט איהם מוזען אפ געבין אזוי פיהל וויא ער האט גיקויפט בייא איהם צינדערט ווען עס איז וואלוועל ווייל ער האט איהם צינדערט גיגעבין דאס געלד :

כח אז דער וואס וויל פאר קויפען האט צינדערט אין גאנצין דיא תבואה אדער סחורה און עס פעלט ניט קיין שום ארבעט זיא פארטיג צו מאכין למשל דיא תבואה איז שוין אפ גישניטען פון פעלד און שוין גיכליטשעט דעסט גלייכין בייא אנדערע סחורה וואס איז שוין פארטיג מעג ער איהם פאר קויפען אפילו וועלוועלער וויא זיא איז צינדערט ווערט חאטשי ער נעמט צינדערט געלד און וועט איהם העדשט געבין דיא סחורה אין אצאט ארום :

כט נור ער זאל ניט ארויס זאגין אז דוא וועסט מיר צינדערט געבין דאס געלד וועל איך דיר פאר קויפען פאר אזוי פיהל און אז דוא וועסט מיר העדשט געבין דאס געלד ווען דוא וועסט זיא נעמין זאלסט דוא מיר מער געבין :

ל בסעיף ל"ד וועלין מיר שרייבין אז מען מאכט א היתר עיסקא מעג מען געבין געלט חאטשי ער האט נאך ניט דיא סחורה. זעה איין דארט :

לא דאס וואס דיא וועלט אנטלייעט געלט אויף פראצענט אויף א וועקסיל וואס מען שרייבט על צד היתר עיסקא איז דער ענין דער פון אזוי. ער גיט איהם דאס געלט צו האנדלין אויף שותפות. העלפט געלט אנטלייעט ער איהם ער זאל זיך נעמין דעם ריוח און מיט דער אנדערי העלפט זאל ער האנדלין פון מלוה וועגין און געבין איהם דעם ריוח. אז עס וועט ח"ו זיין היזק זאל אויך זיין שותפות. בזונדער דארף מען עפים אפ צו שלאגין פאר דעם וואס דער לוה באמיט זיך מיט יענעמס העלפט. עס זאל ניטשט הייסען אז ער באמיט זיך פאר דעם וואס ער הייט איהם גילייגען זיין העלפט. נאר דער לוה זאל ניט באגלייבט זיין אויף דעם ריוח נאר מיט א שבועה. אויך האט ער דיא ברירה צו געבין דעם מלוה אזוי פיהל אלע חודש (נאך דעם וואס ער וועט זיך אפ שלאגין

פון יענעמס חלק ריוח א גילדען (שכר טירחה) וועט שוין די רעשט ריוח קערין צוא איהם אליין :

לב ממילא אז דער נאך וויל דער לוה ניט שווערין וויא פיהל ריוח עס איז געוועזען אדער אז עס איז גאר ניט געוועזען קיין ריוח אונ ניט דעם פראצענט מעג ער אויך. דען א מענטש מעג זיך פטרין מיט זיין געלט פון א שבועה :

לג בספר מסגרת השלחן האבין מיר געשריבען דעם נוסח פון שטר עיסקא אונ נאך דינים פון דיא זאכין :

לד אז איינער גיט דעם אנדערין פריער געלט אויף אזעלכי תבואה אדער סחורה וואס ער האט נאך ניט אדער זיא איז נאך ניט פארטיג ער זאל זיא איהם געבין אין עטליכע חדשים ארום טארין דאס ניט טוהן (אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסעיף כ"ז) צאטען ער מאכט מיט איהם א היתר עיסקא. אז ער גיט איהם דאס געלט ער זאל קויפען אדער פארטיג מאכין דיא סחורה אונ דער ריוח אדער היזק זאל זיין שותפות. נאר אז ער וועט וועלין דער נאך געבין איהם אזוי פיהל סחורה פאר דעם געלט וואס ער האט איהם גיגעבין אונ פאר זיין חלק ריוח (נאך דעם וואס ער וועט זיך אפ שלאגין פון יענעמס חלק ריוח א גילדען פאר דער טירחה) זאל ער נישט דארפען צו שווערין וויא פיהל ריוח עס איז געוועזען. אזוי וויא מיר האבין פריער געשריבען :

לה דאס אלעס וואס מיר האבין געשריבען אז מען מעג נעמין פראצענט אויב מען שרייבט א היתר עיסקא איז נאר אז יענער האנדילט טאקי מיט דעם געלט :

לו אבער אז יענער לייעט זיך דאס געלט צו בצאהלין א חוב אדער אויף עפים אנדערש טארין נישט נעמין ביא איהם קיין פראצענט. אויך טאר ער נישט געבין קיין פראצענט אזוי גוט וויא ער וואלט זיך אנטליגען אן א היתר עיסקא :

(צו) סימן מ. דינים פון נדרים אונ שבועות. ער האלט עליף סעיפים :

א מען דארף גיווארינט צו זיין נישט צו שווערין קיינמאל. אונ אויך נישט צו טוהן קיין נדר. אפילו צדקה איז אויך נישט רעכט מנדר צו זיין נאר ווען מען האט זאל מען גלייך געבין אן א נדר :

ב אז דער עולם זאגט צו צו געבין צדקה וועלכעס מען דארף אויך צו זאגין אדער בשעת מען איז מזכיר נשמות זאל מען זאגען בפירוש בלי נדר. היינו מען זאל זאגין איך וויל געבין אזוי פיהל בלי נדר :

ג אז מען זאגט אבער איך וועל געבין אונ מען זאגט נישט באלד דאסווארט בלי נדר איז דאס שוין א נדר אונ מען מוז זעהן וויא אין געכסטין צו געבין :

ד דעסט גלייכען אז איינער זאגט אויף וועלכע מצוה איך וועל דאס טוהן אונ זאגט ניט (באלד) בלי נדר איז דאס שוין א נדר אונ ער מוז זעהן וויא אין געכסטין דיא זאך צוא טוהן :

ה דעריבער דארף א מענטש צו גיוויינען זיך ווען ער זאגט צו טוהן וועלכע זאך זאל ער זאגין דיא ווערטער בלי נדר. דאס הייסט דיא זאך זאל אויף מיר נישט זיין קיין נדר :

ו דעסט גלייכען דער וואס וויל זיך נוהג זיין וועלכע מצוה וואס ער איז ניט מחויב זיא צו טוהן נאר פון פרומקייט וועגען דארף ער אויס צו נעמין בשעת ער הייבט זיך אן נוהג צו זיין אז דיא זאך זאל אויף איהם נישט זיין קיין נדר. אויך זאל ער זאגין אז ער וויל נישט זיך אזוי נוהג זיין נאר צינדערט אדער ווען ער וועט וועלין. אבער ניט תמיד :

ז אז ער האט נישט גיזאגט דיא ווערטער וואס מיר שרייבען אונ ער וויל דער נאך שוין

נישט אזוי זיך נוהג זיין דארף ער צו לאזען זיך מתיר נדר זיין גלייך ער האט גיטוהן וועלכין נדר :

ח אז איינער וויל זיך לאזען מתיר זיין א נדר אדער א שבועה זאל ער גיין צו דרייא יודען וואס קענין לערנין אונ וויסען דיא דינים פון מתיר נדר זיין אונ האבין שוין בערד זייא זאלין איהם מתיר זיין :

ט עס איז פאר דאגין טייל מענטשין וואס זענין גיוואוינט צו שווערין אדער זאגין אסור אויף יעדער זאך . אדער אויף נאמנות . דארפען זייא וויסען אז דאס איז איין עבירה . דיא עבירה פון שבועות אונ נדרים איז זייער גרויס . דאריבער מוז מען זעהן זיך אפ צוא גיוויינען דער פון :

י דיא היילינע ספרים שרייבען אז מען טאר ניט שווערין אפילו מיט דעם לשון מען זאל אזוי לעבין . אונ נאך אזא שטייגער :

יא אפילו אקליין יונגעל אדער אמיידיל טארין ניט שווערין אונ ניט קיין נדר טוהן . אז זייא האבין יוא גישוואוירען אדער גיטוהן א נדר זאלין זייא פרעגין אשאלה וויא אזויא זייא זאלין זיך נוהג זיין :

סימן מא. דינים פון תפלת הדרך אונ נאך זאבין וואס מען דארף גיווארינט צוא זיין אויף דעם וועג . ער האלט פופצען סעיפים :

א אז מען גייט אדער מען פארט אין וועג ארייין ווען מען איז שוין א תחום שבת פון שטאט אדער מער זאל מען זאגין תפלת הדרך אזוי וויא עס שטייט אין סידור . דיא תפלה איז צו בעטין דעם איבערשטין עס זאל זיך נישט טרעפין קיין שום שלעכטץ אויף דעם וועג ח"ו :

ב בשעת מען זאגט דיא תפלה דארף נאך צו זיין האמש אכט מוזענט איילין פון דאנים ביז דעם ארט וואס מען וויל נעכטיגען :

ג עס איז גלייך צו זאגין דיא תפלת הדרך נאהנט צו אנאנדערי ברכה . דהיינו מען איז משתין אונ מען וואשט זיך דיא הענט אונ מען זאגט דיא ברכה אשר יצר דער נאך זאגט מען באלד דיא תפלת הדרך :

ד אויך איז גלייך צו זאגין דיא תפלה שטייענדיגע הייט ווען מען שטעלט זיך :

ה איידער מען גייט אין וועג אריין איז גלייך צו געבין צדקה :

ו אויף דעם וועג זאל מען לערנין אדער זאגין תהלים אזוי וויא עס שטייט אין דער תורה ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך . דאס איז טייטש דוא זאלסט רעדין דברי תורה בשעת דוא זיצט אין דער היים אונ בשעת דוא גייסט אין וועג :

ז אז עס קומט אויס צו דאווינען אויף דעם וועג ... מען זעהן וויא ווייט מיגלעך איז צו דאווינען בשעת מען רוהט אין סטאנציע ... אין ... וועג ערגיץ אין דער זייט וואו עס איז ריין :

ח מען מעג אויף דעם וועג דאווינען מנחה באלד נאך האלב איינס אבי מען זאל דאווינען שטייענדיגע הייט :

ט אז מען איילט זיך אבער אין וועג אריין מעגין דאווינען אויף דער פוהר . נאר אז מען קען זאל מען זיך אויף שטעלין אויף דער פוהר בשעת מען דארף זיך צו בוקען אין מיטען שמונה עשרה אונ בשעת מען דארף אויס צו גיין דיא דריי טריט :

י אויך זאל מען גיווארינט זיין צו וואשין זיך מיט וואסער פאר יעדערין דאווינען אזויא וויא מיר האבין גישריבען בסימן ז' סעיף ג' ובסימן מ"ב סעיף י"א י"ב :

יא אז מען האט אבער מורא אז איידער מען גיעט קריגען וואסער וועט דער וייל פאר

ביא גיין דיא צייט פון דאווינען אדער מען וויל זאגין קריאת שמע אין דער פריא אויף דער פוהר אונ מען האט נישט קיין וואסער אונ מען האט מורא אז אידער מען וועט האבין וואסער וועט מען דער ווייל עובר קריאת שמע זיין זאל מען זיך ארום וואשען דיא הענט אין עפים אונ זאגין קריאת שמע אדער דאווינען :

יב אז מען גייט פרייטאג אין וועג דארפין גיווארינט צו זיין אביין צו קומען אין א סטאנציע אביין ווען עס איז נאך גרויסער טאג כדי מען זאל ניט מחלל שבת זיין ח״ו. אונ אויך מען זאל קענין אן גרייטען פון זיינט וועגין אויף שבת :

יג אז איינער איז אויף דעם וועג אין א סטאנציע אונ ער האט ביי זיך געלט אונ האט עס מורא צו גיטרויען דיא מענטשין אונ האט ניט קיין ארט ווא עס צו לייגען מעג ער האלטען דאס געלט ביי זיך אין קעשינע גאנצין שבת אויף דעם ארט וואס מען מעג טראגין שבת. נאר ער זאל נישט נעמין שבת אין דער האנט אביין דאס מלבוש מיט דעם געלט נאר גלאט גיין דרינען :

יד אז מען טאר ניט שבת טראגין אויף דעם ארט אונ ער האט מורא צו זיצען גאנצין שבת אין שטוב טאמער וועט מען זיך משער זיין אז ער האט ביי זיך געלט אונ מען וועט עס פון איהם אוועק נעמין. מוז ער פרייטאג איין נייען דאס געלט אין דעם מלבוש וואס ער גייט דרינען וועט ער מעגין שבת ארויס גיין אין דעם מלבוש :

טו עס איז א גרויסע מצוה צו באלייטען דעם מענטש וואס ציהט אין וועג אביין. אויך איז דאס א סגולה צו דעם מענטש. עס זאל זיך איהם ניט טרעפין קיין שום שלעכטץ ח״ו אויף דעם וועג :

סימן מב. דינים פון מנחה דאווינען. ער האלט אכטצעהן סעיפים :

א מען דארף צו גידענקין מנחה צו דאווינען אין דער צייט. דיא צייט פון מנחה דאווינען איז פון דריטהאלבין שעות פארין נאכט. זומער וואס דער טאג איז גרויס קומט אוים דיא צייט מער וויא דריטהאלבין פראסטע שעות פארין נאכט. דען דיא שעות ווערין גירעכינט לויט דעם טאג א צוועליפטעל טאג ווערט גירעכינט א שעה. דאריבער קען אוים קומען ווינטער ווינציגער וויא דריטהאלבין פראסטע שעה :

ב אז מען דארף צו גיין אין וועג אביין אדער צו עסין מעג מען דאווינען מנחה פון האלב איינס אן דאס הייסט פון א האלבע שעה נאכין האלבין טאג :

ג דיא וואס דאווינען מנחה שפעט פארין נאכט דארפין גיווארינט צו זיין האטש צו דאווינען איידער עס שטייט שטערין. דען אז עס שטייט שוין שטערין איז בוודאי שוין ניט דיא צאט פון מנחה :

ד מען טאר ניט זיך זעצין עסין א סעודה פאר מנחה פון דרייא שעה פארין נאכט אן. דיא שעות ווערין אויך גירעכינט לויט דעם טאג. דאריבער דארף מען צו וויסען ניט צו עסין קיין סעודה פאר מנחה דאס לעצטע פערטיל טאג :

ה אפילו ניט קיין סעודה נור ברויט אדער לעקיך וואס איז גרעסער פון איין איי טאר מען אויך ניט עסין פאר מנחה :

ו פירות אדער א גיקעכטץ מעג מען עסין פאר מנחה. אפילו דאס גיקעכטץ איז פון טייג שאט אויך ניט בשעת הדחק אז מען עסט עס האפינדיק ניט צו באלמיטשען דער ביא :

ז אויך טאר מען ניט פאר מנחה גיין אין מרחץ אביין אדער זיך לאזען אפ שערין אדער טוען אנאנדערע מלאכה אדער א חשבון וואס דארף צו גידויערין טאר מען אלמין ניט אן הייבין דאס לעצטע פערטיל טאג :

ח א גרויסע סעודה דהיינו פון א חתונה אדער פון א ברית מילה טארין ניט אן הייבין פון

האלבען

האלבין טאג אן נאר מען זאל ווארטען א האלבע שעה און דאווינען פריער מנחה אזוי
וויא מיר האבין גישריבען בסעיף ב׳ :

ט אויף דעם ארט וואס מען קלאפט אין שול צו מנחה און דער מענטש איז גיוואוינט
צו גיין דאווינען מעג ער עסין אדער טוהן דיא זאכין (וואס מיר האבין גישריבען)
פאר מנחה. נאר ער זאל גיווארינט זיין אז ווען מען וועט קלאפין אין שול זאל ער שוין
אויף הערין צו טוהן דיא זאך און גיין דאווינען מנחה :

י אבער אגרויסע סעודה דהיינו אויף א ברית מילה פועלט נישט דאס וואס מען קלאפט
אין שול מען זאל מעגין אן הייבען דאס לעצטי פערטיל טאג. מען דארף אפילו
מחמיר צו זיין ניט אן צו הייבען קיין גרויסע סעודה באלד נאכין האלבין טאג אפילו
ווא מען קלאפט אין שול :

יא צו מנחה דארפין זיך אויך צו וואשין דיא גאנצע הענט מיט וואסער אזוי וויא מיר
האבין גישריבען בסימן ז׳ סעיף ג׳ :

יב דעסט גלייכען צו מעריב דארפין זיך אויך צו וואשין אז מען האט זיך אפ גירוהט
נאך מנחה :

יג דעסט גלייכען אז מען האט זיך אפ גירוהט נאך שחרית דארף מען פאר מוסף איבער
ניים צו וואשין דיא הענט :

יד אז מען האט אבער אין זינען גיהאט נאך איין שמונה עשרה צו היטען דיא הענט ביז
דער אנדערער שמונה עשרה זייא זאלין ניט אן רירען אין אומריינע ערטער דארפין
גיט נאך אמאל זיך צו וואשין. (זעה איין בסוף סימן י״ב) :

טו אז איינער איז גיקומען אין שול אריין צו מנחה און דער עולם שטעלט זיך שוין
דאווינען שמונה עשרה זאל ער דאווינען שמונה עשרה בציבור און נאך שמונה
עשרה זאל ער זאגין קרבנות מיט אשרי. ער זאל זאגין דער נאך דעם אשרי גלאך ער
זאגט גלאט תהלים און ניט ווייל ער איז מחויב :

טז אז מען האלט אבער שוין אזוי ווייט אין דער שמונה עשרה אז ווען ער וועט זיך
צינדערט שטעלין שמונה עשרה וועט ער זיא ניט קענין ענדיגען איידער דער חזן
וועט זאגין קדושה און אז ער וועט ווארטין ביז דער חזן וועט אפ זאגין דיא גאנצע שמונה
עשרה כדי ער זאל נאך זאגין אמן וועט דער ווייל פאר בייא גיין דיא צייט פון מנחה
אדער ער וועט נישט קענין דאווינען מעריב בציבור זאל ער אן הייבין גלייך מיט דעם
חזן דיא שמונה עשרה :

יז און זאל שטילער הייט גלייך דאווינען יעדער ווארט און זאל מיט איהם זאגין דיא
גאנצע קדושה און זאל גלייך מיט איהם אוים לאזען דיא ברכת האל הקדוש און
ברכת שומע תפלה. אויך זאל ער זאגין מודים גלייך מיט דעם חזן כדי ער זאל זיך בוקען
באנאנט מיט דעם עולם :

יח אז ער איז גיקומען בשעת דער חזן האלט שוין באלד ביי קדושה זאל ער ווארטין ביז
נאך האל הקדוש און ענטפערין אמן דער נאך זאל ער זיך שטעלין שמונה עשרה :

(שמיני) סימן מג. דינים פון מעריב דאווינען. ער האלט זעקס סעיפים :

א דיא צייט פון מעריב הייבט זיך אן ווען מען זעהט שוין דרייא קליינע שטערין. דער
מענטש וואס דאווינט נישט בציבור מאר ניט אן הייבין פריער צו דאווינען :

ב אז עס איז דעם טאג חמארנע זאל ער ווארטען ביז ער פאר שטייט אז עס שטייט שוין
פעווענע דרייא קליינע שטערין :

ג אַז דָאס צִיבּוּר דַאוִונְט אַבִּיסֶעל פְרִיעֶר דַארְפִין צוּ דַאוִוינֶען מִיט זַייא. (זֶעה אַיין בְּסִימָן מ"ד סְעִיף ז'):

ד אַהַאלְבִּי שָׁעָה אֵיידֶער עֶס שְׁטֵייט שְׁטֶערִין טָארִין נִישְׁט זִיךְ זֶעצִין עֶסִין אוּנ נִישְׁט טוּהְן קֵיין מְלָאכָה אַזוֹי וִויא מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען בְּסִימָן מ"ב סְעִיף ד' ה' ז'. וָואס מֶען טָאר נִישְׁט פַאר מִנְחָה דָאס אֵייגֶענֶע טָארִין נִיט טוּהְן פוּן אַהַאלְבִּי שָׁעָה פַאר נַאכְט בִּיז מֶען דַאוִונְט אָפּ מַעֲרִיב. נָאר מֶען זָאל עֶפִּיס לֶערְנִין בִּיז עֶס וֶועט שְׁטֵיין שְׁטֶערִין אוּנ בַּאלְד דַאוִוינֶען מַעֲרִיב אוּנ נִישְׁט אָפּ לֵייגֶען אוֹיף דֶער נָאךְ:

ה אַז מֶען הָאט זִיךְ גְרָאט פַאר שְׁפֶּעטִיגְט מֶעגִין דַאוִוינֶען מַעֲרִיב בִּיז עֶס הֵייבְּט אָן צוּא טָאגִין:

ו מֶען טָאר נִיט אוֹיס רֶעדִין פוּן אָן הֵייבּ מַעֲרִיב בִּיז נָאךְ שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה:

סימן מד. דִינִים וִויא אַזוֹי מֶען זָאל זִיךְ נוֹהֵג זַיין בַּנַאכְט אֵיידֶער מֶען לֵייגְט זִיךְ. עֶר הַאלְט פֶערְצֶען סְעִיפִים:

א מֶען דַארְף גִיוָוארִינְט צוּא זַיין צוּא לֶערְנֶען בַּנַאכְט. דָאס לֶערְנִין פוּן בַּנַאכְט אִיז זֵייעֶר טֵייעֶר:

ב אֲפִילוּ זוּמֶער זָאל מֶען אוֹיךְ אַבִּיסֶעל לֶערְנִין בַּנַאכְט אוּנ פוּן חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב אָן זָאל מֶען אַלֶע מָאהְל מֶער לֶערְנִין בַּנַאכְט.

ג מֶען דַארְף זִיךְ הִיטֶען נִישְׁט צוּ פִיהְל צוּ עֶסִין בַּנַאכְט. נָאר אַבִּיסֶעל וֶוינְצִיגֶער פוּן בַּייא טָאג. דוּרְךְ דֶעם וֶועט בֶּעסִיר זַיין אִין אַסַךְ זַאכִין:

ד אוֹיךְ זָאל מֶען נִיט שְׁלָאפֶען אַלֵיין אִין אַ בַּאזוּנְדֶער שְׁטִיבֶּעל:

ה אֵיידֶער מֶען גֵייט זִיךְ לֵייגֶען זָאל מֶען זִיךְ בַּארֶעכִינֶען מִיט וָואס מֶען הָאט פַאר בְּרֶענְגְט דֶעם טָאג. אוּנ מֶען זָאל חֲרָטָה הָאבִּין אוּנ תְּשׁוּבָה טוּהְן אוֹיף דִיא שְׁלֶעכְטִי מַעֲשִׂים אוּנ אוֹיף דִיא שְׁלֶעכְטֶע מִדּוֹת. אוּנ נֶעמִין אוֹיף זִיךְ שׁוֹין גוּט צוּא זַיין (זֶעה אַיין בְּסִימָן קי"ז סְעִיף ח'):

ו אוֹיךְ זָאל מֶען מוֹחֵל זַיין צוּ דֶעם וָואס הָאט גִיזִינְדִיגְט קֵיגֶען אִיהְם. כְּדֵי עֶס זָאל קֵיינֶער נִישְׁט גִישְׁטְרָאפְט וֶוערִין דוּרְךְ אִיהְם. אוּנ דוּרְךְ דֶעם וֶועט מֶען הָאבִּין אַ גְרוֹיסֶען שָׂכָר:

ז אַז עֶר הָאט גִידַאוִונְט מַעֲרִיב בְּצִיבּוּר וֶועלְכִים עֶס אִיז נָאךְ דֶענְמָאלְט נִישְׁט גִישְׁטַאנֶען קֵיין דְרַייא קְלֵיינֶע שְׁטֶערִין דַארְף עֶר אֵיידֶער עֶר לֵייגְט זִיךְ צוּ זָאגִין דִיא גַאנְצֵי קְרִיאַת שְׁמַע בִּיז אֱמֶת אוּנ אִין זִינֶען הָאבִּין אַז עֶר וִויל צִינֶעדֶערְט יוֹצֵא זַיין דִיא קְרִיאַת שְׁמַע פוּן בַּנַאכְט:

ח דִיא קְרִיאַת שְׁמַע וָואס מֶען זָאגְט אֵיידֶער מֶען לֵייגְט זִיךְ אוּנ דִיא מִזְמוֹרִים אוּנ פְּסוּקִים וָואס שְׁטֵייט בְּסִידוּר זָאגְט מֶען אַלְטְץ פַאר דֶער בִּרְכַּת הַמַּפִּיל בְּשַׁעַת מֶען אִיז נָאךְ אָן גִיטוּהְן. אוּנ דִיא בִּרְכַּת הַמַּפִּיל זָאגְט מֶען בְּשַׁעַת מֶען לִיגְט שׁוֹין אִין בֶּעט:

ט אַז עֶס אִיז אַרוּם בֶּעט נִישְׁט רֵיין מֶעג עֶר זָאגִין בִּרְכַּת הַמַּפִּיל אוֹיךְ אֵיידֶער עֶר לֵייגְט זִיךְ:

י בְּשַׁעַת עֶר זָאגְט דִיא בִּרְכַּת הַמַּפִּיל אָדֶער אַנְדֶערִי הֵיילִיגֶע וֶוערְטֶער אִין בֶּעט זָאל עֶר לֵייגֶען דִיא הַאנְד אוֹיף דֶעם הֶעמְד אוּנְטֶער דֶעם הַארְטְץ עֶס זָאל זַיין אַ צְוִוישֶׁען שֵׁייד צְוִוישֶׁען דֶעם הַארְטְץ אוּנ צְוִוישֶׁען דֶער עֶרְוָה וַוייל עֶר גֵייט דָאךְ נִישְׁט דֶענְמָאלְט אִין מִכְנָסַיִם. אוּנ נִישְׁט אִין קֵיין גַארְטֶעל:

יא נָאךְ דֶער בִּרְכַּת הַמַּפִּיל טָארִין נִישְׁט עֶסִין אָדֶער טְרִינְקֶען אָדֶער אוֹיס רֶעדִין פְּרָאסְטִי רֵייד בִּיז מֶען וֶוערְט דֶער שְׁלָאפִין. אַז מֶען וִויל מְשַׁמֵּשׁ הַמִּטָּה זַיין זָאל מֶען נִיט זָאגִין פְרִיעֶר דִיא בִּרְכַּת הַמַּפִּיל:

יב עֶס אִיז נִישְׁט גִיזוּנְד צוּ שְׁלָאפִין אִין דִיא מַלְבּוּשִׁים. אוֹיךְ זָאל מֶען נִישְׁט לֵייגֶען דִיא

מלבושים

מלבושים צו קאפענס דען מען פאר געכט דורך דעם דאס לערנען:
יו מען טאר ניט שלאפן אויף דעם רוקען מיט דעם פנים ארויף. אויך זאל מען נישט
שלאפן מיט דעם פנים אראפ נאר אויף דער זייט:
יד עס איז געזונד צו שלאפן התחלת אויף דער לינקער זייט. און צום סוף שלאף אויף
דער רעכטע זייט:

סימן מה. דינים פון לערנען די קינדער נוטע מעשים. ער האלט ניינצען סעיפים:

א יעדערער פאטער איז מחויב צו לערנען זיינע קינדער פון קליינע הייט אן און זאל זיי
געוויינען אין אלע מצות. יעדערי מצוה ווען דאס קינד קען פאר שטיין:
ב היינו דאס קינד וואס פאר שטייט פון ענין שבת דארף צוא הערן קידוש און הבדלה.
דאס קינד וואס קען אן טוהן א לייבצידאקיל דארף דער פאטער דרינגען אן צו מאכן
כשרי ציצית. און נאך אזא שטייגער אלע מצות וואס דאס קינד קען פאר שטיין דארף
דער פאטער איהם צו געוויינען פון קליינער הייט אן:
ג מען דארף צו געוויינען די קינדער זיי זאלן נאך זאגן אמן און אמן יהא שמיה רבא
און קדושה וברכו. דאס איז זייער טייער:
ד אויך זאלן זיי זיין אין שול אדער אין בית המדרש מיט פארכט און ניט מבלבל זיין
דעם עולם פון דאוונען:
ה אלדינג וואס מען טאר נישט עסן אדער טוהן דארף דער פאטער ניט לאזן זיין קינד
דאס עסן אדער טוהן אז עס פאר שטייט נאר וואס מען זאגט דער צו אז מען טאר
נישט טוהן די זאך:
ו אויך דארף ער צו געוויינען דאס קינד נישט צו זאגן קיין ליגענד און נישט שווערין
אויף קיין שום זאך:
ז אז דאס קינד וויל נישט פאלגען זאל ער עס אביסעל שלאגן כדי עס זאל פאלגען.
נאר ניט שטארק. ער קער עס צו זאגן צו קויפען גוטע זאכין ווען עס וועט פאלגען
ווייא ווייט ער איז פאר מעגליך:
ח דיא מוטערס וואס לאזען נישט לערנען די קינדער אין גוטען וועג טוהן א גרויסע
עבירה. זייא דאכט זיך אז זייא האבין רחמנות אויף די קינדער און דאס איז גאר
פאר קערט. דען אז דאס קינד ווערט קאלע אין דער יוגענד קען מען שוין נישט פארעכטין
דער נאך:
ט קיין שום מענטש טאר נישט געבין א קינד צו עסין אזאך וואס מען טאר נישט עסין
אויך טארין נישט עס הייסען טוהן קיין שום זאך וואס מען טאר ניט. אפילו דאס קינד
איז נאך גאר קליין:
י אז דאס קינד איז ניט געזונד און עס דארף צו עסין אדער טרינקען אזאך וואס מען טאר
ניט זאל מען פרעגין א שאלה:
יא מען מעג געבין דעם קינד צו עסין שבת פאר קידוש אדער דעננמאלט ווען מען פאסט:
יב דער עולם איז זיך נוהג אז דא וואו מען טאר ניט שבת טראגין גיבען זייא דעם קינד
צו טראגין. מען טאר דאס ניט נאר ווען מען דארף נייטיג פון א מצוה וועגין. אבער
וויא ווייט עס איז מיגלעך זאל מען דעם קינד אויך ניט געבין צו טראגין:
יג אז דאס קינד הייבט אן צו רעדין זאל מען עס לערנין דעם פסוק תורה צוה לנו משה
מורשה קהלת יעקב:
יד אז עס קען שוין רעדין זאל מען עס געוויינען צו זאגן אין דער פריא ברכות מיט קריאת
שמע

שמע וואס מען זאגט מיט דיא קינדער :

טו אויך זאל מען עס געוויינען צו מאכן א ברכה איבער עסן וואָרק אדער משקה. אונ בענטשן דער מיט נאך דעם עסן :

טז נאר מען מוז געווארנט זיין דאס קינד זאל זיין ריין בשעת ער זאגט הייליגע ווערטער (זעה איין בסימן א׳ סעיף י״ג) . אויך זאל דאס ארט זיין ריין אזוי ווי מיר האבן געשריבען בסימן ב׳ :

יז א מיידעל דארף אויך דער פאטער צו לערנען דיא זאכן וואס מיר האבן געשריבען. אויך דארף ער זיא צו לערנען דאווענען אונ בענטשן אונ לייענען :

יח אז דאס יונגעל קען שוין גיין אין חדר אריין דארף דער פאטער עס אן צו דינגען ביא א מלמד . ער דארף איהם צו האלטן ביי מלמדים ביז ער וועט קענען גוט לערנען :

יט אויך זאל ער אכטונג געבן צו האלטן איהם ביי דעם מלמד וואס איז איין ערליכער יוד וועלכעס ער וועט מיט איהם ערינטליך לערנען אונ אויך לערנען איהם גוטע מעשים אזוי וויא מיר האבן אויבען געשריבען :

הלכות שבת

(תוריע) סימן מו . דינים פון ערב שבת . ער האלט צוויי אונ דרייסיג סעיפים :

א שבת קודש איז דער צייכען וואס גאט ברוך הוא האט אונז געגעבן מיר זאלן וויסען אז אין זעקס טאג האט גאט בשאפן דיא וועלט אונ האט גירוהט דעם זיבעטן טאג :

ב דער וואס היט שבת וויא עס קער צוא זיין איז אזוי גוט גלייך ער איז מקיים דיא גאנצע תורה :

ג עס איז א מצוה פרייטאג אויף צו שטיין פריא אן צו גרייטען אונ איין קויפען אויף שבת . יעדער זאך וואס מען קויפט זאל מען זאגען דאס איז לכבוד שבת :

ד חאטשי מען האט אסך משרתים זאל מען אליין אויך טוהן אזאך לכבוד שבת . אזוי וויא דיא גמרא זאגט אז גרויסע רבנים האבן אליין גיטוהן לכבוד שבת :

ה מען זאל באקען חלות אונ אן גרייטען פיש אונ פלייש אונ אנדערי גוטע מאכלים אונ משקה וויא ווייט מען קען :

ו אויך זאל מען אן שלאפן דאס מעסיר לכבוד שבת . אונ שיין מאכן דיא שטוב . אונ פאר שפרייטען אטישטוך אויף דעם טיש . גלייך וויא עס קומט אן איין טייערער גאסט :

ז אויך זאל מען האבען שיינע מלבושים לכבוד שבת . עס איז אגרויסע מצוה ערליך צו האלטן שבת מיט דיא אלע זאכן :

ח דיא בעלי מלאכות זאלן אויף העררן פרייטאג צו ארבייטען חאטש דריט האלבען שעות פאר נאכט . זומער ווען דער טאג איז גרויס זאל מען אויף הערן פריער. וואָרין דיא שעות ווערין דא גירעכינט לויט דעם טאג . א צוועליפטעל טאג ווערט גירעכינט א שעה . דאריבער קען אויס קומען ווינציגער ווינציגער פון דריט האלבין פראסטי שעה :

ט פון שבת וועגן היינו צו פארעכטין אמלבוש לכבוד שבת מעגן ביז לעכט צינדען נאר מען זאל נישט נעמין פאר דעם קיין געצאלט :

י איין ארימאן וואס דארף צו פאר דינען אויף שבת מעג טוהן ביז לעכט צינדען :

יא אקלייניקייט היינו עס קומט אויס אבריוועל צו שרייבען מעג מען ביז לעכט צינדען .

יב דיא געוועלבין זאלן פאר מאכין אשעה פאר נאכט :

יג עס איז אמצוה פרייטאג ניט צו עסין קיין סעודה אין דעם לעצטין פערטיל טאג . אפילו א פראסטי אן בייסין :

אגרויכע

יד אגרויסע סעודה טארין נישט מאכין פון דער פריא אן. צייטין דאס איז א סעודת
מצוה וואס איר צייט איז היינט היינו אברית מילה אדער א פדיון הבן מעגין מאכין
דיא סעודה נאר מען זאל זיא מאכין פריא אונ נישט עסין קיין סך כדי מען זאל קענין
עסין בנאכט סעודת שבת:

טו יעדער יוד איז מחויב אלע וואך מעביר צו זיין דיא סדרה וואס מען וועט לייענען
שבת. עס איז גלייך דאס צו טוהן פרייטאג נאכין האלבין טאג אויב מען האט צייט:

טז מען דארף צו זאגין יעדערין פסוק חומש צוויי מאהל אונ דער נאך דעם פסוק תרגום:
יז אויך זאל מען לערנין דיא רש"י פון דער סדרה. דער וואס קען נישט קיין רש"י זאל
לערנין מיט עברי טייטש כדי ער זאל פאר שטיין דאס חומש:

יח צום לעצט סדרה איז גלייך צו זאגין נאך דעם תרגום א פסוק פון תורה:

יט עס איז ניט גלייך אויס צו רעדין אין מיטען מעביר זיין:

כ עס איז גלייך צו זאגין דער נאך דיא הפטורה אונ שיר השירים:

כא עס איז א מצוה פרייטאג אפ שניידין דיא נעגיל אונ אפ שערין דיא האר (אויב זייא
זענין גרוים) לכבוד שבת. עס איז ניט גלייך אפ צו שניידען דיא נעגיל פון דיא
הענט אונ דיא פיס אין איין טאג. מען זאל ניט אפ שניידען דיא נעגיל אדער אפ שערין
זיך אום ראש חודש אפילו ער גיפאלט אום פרייטאג. עס איז ניט גלייך דאנערשטיג זיך
אפ צו שניידען דיא נעגיל:

כב מען טאר נישט אוועק ווארפין דיא נעגיל. נאר מען זאל זיי בהאלטין אדער פאר ברענין:

כג עס איז א מצוה פרייטיג זיך אפ צו וואשין דאס פנים אונ דיא הענט מיט ווארעם וואסער
אויך זאל מען גיין אין מקוה אריין לכבוד שבת:

כד עס איז גלייך פרייטאג תשובה צו טוהן אויף דעם וואס מען האט גיזינדיגט אגאנצע
וואך. (זעה איין בסימן ק"ז):

כה מען טאר נישט פרייטאג אריין שטעלין אין זאמד אריין איין כלי מיט עסין אדער
קאווע זיא זאל זיין שבת ווארים צייטין דיא כלי איז פון אויבען נישט ארום גידעקט.
אז מען דארף אבער נייטיג זאל מען פרעגין א שאלה:

כו מען דארף צו זעהן אז דיא מעפליך פון עסין וואס מען דארף בנאכט זאלין נישט אן
רירען אין דיא ברענעדיגי קוילען. כדי אז מען וועט בנאכט אוועק נעמין דיא טעפליך
זאלין ניט שאקלין דיא ברענעדיגי קוילען אום שבת:

כז מען דארף גיווארינט צו זיין פרייטיג פארין נאכט אריין צו שטעלין דאס טשאלינט אדער
טייא פריא אין באק אויבען אריין עס זאל נאך זיין צייט איידער עס ווערט נאכט עס
זאל ווערין האלב גיקאכט פון דעם וואס עס דארף זיך צו קאכין:

כח אז מען האט זיך פאר שפעטיגט אונ עס איז נישט דא אזוי פיהל צו נאכט טארין
עס ניט אריין שטעלין צייטען מען וועט דיא קוילען אביסעל פאר שיטען מיט אש. אדער
מען וועט נאך דעם אריין שטעלין פאר קלעבין דאס טירעל מיט ליים:

כט מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו פאר שטעלין דאס טירעל פון באק אויבען מיט
העלטצער וואס מען האט זייא נישט אן גיברייט אויף תמיד צו פאר שטעלין מיט
זייא. דען מען וועט שבת ניט טארין נעמין זייא אין דער האנט אריין אזוי וויא מיר וועלין
שרייבען בסימן נ"ז סעיף י' י"א:

ל פרייטאג פארין נאכט ווען עס קומט דיא צייט פון לעכט צינדען דארף יעדער מענטש צו
זאגין אין דער היים מען זאל אן צינדען דיא לעכט. ער זאל זאגין דאס מיט א ווייך
לשון. נישט מיט קיין גיבייזער כדי מען זאל איהם פאלגען.

לא מען זאל איבער זעהן דיא קליידער פרייטאג פארין נאכט אויב עס ליגט נישט עפיס
אין

אין דיא קעשינעס געלט אדער אנדערי זאכין וואס מען טאר ניט שבת נעמין אין דער האנט אריין :

לב ווער שטומט אויף דעם ארט וואס מען טאר נישט טראגין איז בווראי א מצוה איבער צו זעהן דיא מלבושים אויב עס ליגט נישט עפיס אין זייא :

(מצורע) סימן מז. דינים אויף אוואסער אויפן מען מעג געבין אגוי פאר שבת צוא טוהן א מלאכה . אונ אלע וואס האבין עסקים מיט גוים וויא אזוי זיי זאלין זיך פיהרען שבת . ער האלט אכטצען סעיפים :

א מען טאר נישט זאגין צו אגוי אפילו פאר שבת ער זאל טוהן א מלאכה אום שבת :

ב אז מען גיט איהם פאר שבת עפיס צו מאכין אונ דער גוי מאכט עס אום שבת דארפין נישט איהם צו ווערין אויב עס איז אויף דיא אופנים וואס מיר וועלין שרייבין :

ג היינו (א) דוקא אז דער גוי נעמט ארויס דיא זאך פון יודס שטוב פאר שבת . אבער אום שבת טארין ניט איהם לאזין ארויס נעמין דיא זאך פון יודס הויז . אויך טארין נישט לאזין איהם טוהן דיא מלאכה אין יודס הויז אויף קיין שום פאל :

ד (ב) דוקא אז ער זאגט צו דעם גוי צוא געבין שכר פאר דער גאנצער מלאכה . כדי דער גוי זאל זיך מכוין זיין מיט דעם טוהין דיא מלאכה פון זיך זעלבסט וועגין . אבער נישט פון יודס וועגין .

ה איבער דעם אז איינער האט אקנעכט אגוי אדער אדינסט אגוי טאר ער ניט לאזין זיי טוהין א מלאכה אום שבת פיר יודס וועגין . אויך טאר ער נישט פרייטיג זייא געבין א מלאכה צוא טוהין נאר אז זייא וועלין קענין עס פארטיג מאכין פאר שבת . דען מען וועט דאך זייא נישט באצאלין בזונדער פאר דעם טאהן .

ו אז אזוי פארט ערגיץ אונ איזר גיט איהם מיט אבריף אונ דער יוד ווייסט אז דער גוי וועט דעם בריף פיהרען שבת דארף ער צוא געבין עפיס דעם גוי כדי דער גוי זאל פיהרען דעם בריף פאר דעם גיצאלט .

ז (ג) דוקא אז דער גוי האט זיך אונטער גינומען דיא זאך צוא מאכין אונ דעם יוד גייט נישט אן ווען ער וועט זיא מאכין . אבער אז דער גוי איז פאר דונגען ביא דעם יוד אויף דעם טאג טארין נישט לאזען אים ארבייטען אום שבת .

ח (ד) מען טאר ניט זאגען דעם גוי ער זאל טוהין שבת דען צוא זאגין דעם גוי ער זאל טוהין שבת א מלאכה פון יודס וועגין פועלט ניט קיין שום היתר . דען דיא היתרים וואס מיר שרייבין זענען נאר מען זאל מעגין אים לאזין טוהין אום שבת .

ט אפילו מען זאגט איהם ניט ארויס ער זאל טוהין שבת נאר מען זאגט איהם פראטיג מאך מיר דיא זאך אויף זונטאג אודער אויף מאנטיג אונ דער גוי וועט ניט קענען מאכען דיא זאך אויף דעם טאג צאטען ער וועט טוהין שבת טאר מען נישט פראטיג איהם דאס זאגין . וואהרען דאס הייסט אזוי גוט גלייך מען זאגט איהם ארויס ער זאל טוהין שבת .

י דעסט גלייכען אז א יוד שיקט פראטיג אגוי מיט אבריף טאר ער ניט איהם זאגין זעה דוא זאלסט זיין אויף דעם ארט אין דעם טאג אויב דער יוד ווייסט אז דער גוי וועט ניט קענין זיין דארט צאטען ער וועט גיין שבת .

יא אויך טאר מען ניט געבין דעם גוי אזאך ער זאל עס פאר קויפן אום שבת :

יב (ה) דאס שמוסט אלין ביא אזאך וואס איז ניט בהעפט צוא דער ערד אבער דער גוי זאל מארען דעם יוד א הויז אדער ארבייטען אין יודס פעלד טארין ניט לאזען אויב דיא זאך איז אין דיא צוויא טויזנט איילין וואס יודען וואוגען דארט אפילו ער דינגט

נישט

נישט איהם אויף דעם טאג. נאר ער האט זיך מיט איהם משוה געווען אויף דער גאנצע
ארבייט טאר מען אויך ניט לאזען איהם טוהן אום שבת.

יג אפילו דער גוי זאל טעצעכין דיא שטיינער אדער דיא בעלקעס ביא זיך אין דער
היים אום שבת פון יודם הויז וועגין טאר מען אויך נישט.

יד אז איינער האלט א פעסיע אדער א מיהל אדער א הוטע אדער א ציגעלניע אדער
דיא ראנאטקים אדער מכס באדארף ער צו פרעגין א שאלה קיגען שבת. וויא אזוי ער
זאל זיך נוהג זיין.

טו אז איינער האלט א באד און האלט א גוי אויף איהר ער זאל טוהן אלי זאכין וואס
מען באדארף דארט זאל ער אויך פרעגין א שאלה אויב ער מעג לאזין דעם גוי עפים
טוהין דארט שבת.

טז א יוד וואס האט א שענק טאר ניט דינגען א גוי אויף שבת ער זאל פאר קויפען שבת
בראנפין צוא דיא גוים. אפילו ער גיט איהם עטליכע קאפעק פון יעדער גילדען
וואס ער וועט לייזען טארין אויך ניט. נאר מען זאל פרעגין א שאלה וויא אזוי
מען זאל טוהין.

יז דיא כותרים פון דער וויסיל אדער פון וועלכין טייך און זייערע מענטשין זאלין אויך
פרעגין א שאלה וויא אזוי זייא זאלין זיך נוהג זיין שבת מיט דיא גוים.

יח אז א גוי טוהט שבת א מלאכה פון יודם וועגין זאל מען פרעגין א שאלה צוא מען
מעג דיא זאך ניטצען אום שבת. עס איז דא אין דעם אלימען א סך חילוקי דינים.

(אחרי) סימן מח. דינים פון לעכט צינדען פרייטיג פארין נאכט.
ער האלט ניין און צוואנציג סעיפים:

א מעו איז מהודר פרייטיג פארין נאכט אז צו צינדען דיא לעכט צום ווענינסטען א האלבי
שעה פארין נאכט. און פון דענמאלט אן זאל מען שוין נישט טוהין קיין שום
מלאכה.

ב מען קער אבער מחמיר צו זיין און טוהין אזוי וויא דיא פוסקים וואס שרייבין אז
מען באדארף צוא צינדען לעכט ווען דיא זון שיינט נאך אביסעל און עטוואס איידער
זיא גייט אונטער זאל מען שוין נים טוהן קיין שום מלאכה.

ג מען באדארף צוא האבען גוטע לעכט אויף שבת. דער וואס איז געווארינט אין דער
מצוה איז זוכה צוא האבין גוטע קינדער. דאריבער זאל דיא אשה בעטין בשעת זיא
בענטשט לעכט זיא זאל האבין זיהן וואס זאלען לייכטען אין דער תורה.

ד באלד נאך דעם אהן צינדען דארפין צוא פאר האלטין מיט דיא הענד דאס פנים און
מאכין דיא ברכה „ברוך אתה ה׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק
נר של שבת. דיא ברכה פון יו"ט איז בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק
נר של יום טוב.

ה מע טאר נישט אויס רעדין צווישען לעכט צינדען צווישען דער ברכה.

ו אז זיא צינט לעכט אויף דעם טיש וואס מען עסט און אויף אנדערי ערטער זאל זיא
פריער אן צינדען אויף דיא אנדערי ערטער. דער נאך אויף דעם טיש. ווארין דער
עיקר מצוה זענין דיא לעכט וואס אויף דעם טיש וואס מען עסט ביי זייא. און נאך זייער
צינדען טאר זיא שוין נישט טוהן קיין שום מלאכה:

ז האטשי דיא אשה צינט דיא לעכט דארף דער מאן אויך עוסק צו זיין אין דער מצוה.
היינו ער זאל אן צינדען אין דיא אנדערי חדרים וואס דאס ווייב צינט נישט דארט:

ח אויך זאל ער פאר לעכט צינדען אפ ברענין דיא שנאץ פון דיא לעכט. כדי דאס פייער
זאל

זאָל זיך אָן זייא גוט אָן האָפּין בְּשַׁעַת דֶעם צינדען :

ט אַז דָאס ווייב איז נישט אין דער הֵיים איז דֶער מאַן מְחוּיָב אָן צוא צינדען לֶעכט מיט אַבְּרָכָה :

י דֶעכט גְלייכֶען ווען דָאס ווייב איז אַ קימְפֶּעטָארין זָאל דֶעם אַדְרַבְּין שַׁבָּת דֶער מאַן לֶעכט בֶּענְטְשִׁין וויא עֶס קֶער צו זיין :

יא אַז דֶער מאַנְמְצִבִּיל צִינְט לֶעכט מֶעג עֶר טוּהְן נאָך לֶעכט צינדען אַ מְלָאכָה אַקְליינִיקייט אויב עֶס איז נאָך מֶער וויא אַהַאלְבֵּי שָׁעָה צו נאַכְט :

יב דיא ווייבֶּער זֶענִין זיך נוֹהֵג אַז זייא וואַשִׁין זיך אָפּ אונ טוּהְן אָן שֵׁיינֶע מַלְבּוּשִׁים לֶעכט צו צינדֶען דָאס איז גאַנְץ גוּט . אָבֶּער אַז דיא אִשָּׁה פַאר שְׁפֶּעטִיגְט זיך מִיט דֶעם אוּנ עֶס איז שׁוין נישְׁט נאָר עֶפִּיס מֶער וויא אַהַאלְבֵּי שָׁעָה צוּ נאַכְט זָאל זיא נישְׁט טוּהְן קיין שׁוּם זאַך נאָר זיא זָאל שׁוין צינדען לֶעכט וויא אַזוי זיא גֵייט אָן גִיטוּהְן זיא זָאל נישְׁט מְחַלֵל שַׁבָּת זיין ח״ו :

יג אַז דֶער מאַן זֶעהְט אַז זיא צִינְט נאָך נישְׁט זָאל עֶר אַליין לֶעכט צינדֶען אונ זָאל נישְׁט קיין מוֹרָא האָבִּין וואָס זיא וועט זיך בייזֶערִין :

יד אויך זָאל מֶען נישְׁט קוּקֶען אויף דֶעם וואָס איז נאָך עֶרְגִיץ אַנְדֶערְשְׁט נישְׁט גִיצוּנְדֶען קיין לֶעכט . דֶעכְט גְלייכֶען אין אַנְדֶערִי מְדִינוֹת זָאל מֶען אויך נישְׁט קוּקֶען אויף אַנְדֶערִי . נאָר מֶען זָאל טוּהְן אַזוי וויא דֶער דִין איז . אַזוי וויא מִיר שְׁרייבֶּען :

טו יֶעדֶער מֶענְטְשׁ דאַרְף צוּ הָאבִּי שְׁטֵיין פְרייטִיג צוּ נאַכְט אַיין אָן גִיצוּנְדֶען לֶעכט אין יֶעדֶערִין שְׁטִיבֶּעל וואָס עֶר קוּמְט דְרִינֶען אַריין פְרייטָאג צוּ נאַכְט :

טז אַיין אִשָּׁה וואָס עֶסְט קֶעסְט בַּייא איר פָאטֶער אָדֶער בַּייא איר שְׁוֶוער זָאל זיא בֶּענְטְשִׁין לֶעכט אין אִיהר שְׁטִיבֶּעל וואָס זיא וואוּנְט דָארְט :

יז אַז זיא הָאט נִיט קיין בַּאזוּנְדֶער שְׁטִיבֶּעל זָאל גֵיין זיא הַייסֶען בֶּענְטְשִׁין לֶעכט אין אַזאַ שְׁטִיבֶּעל וואָס קיינֶער צִינְט נישְׁט דָארְט קיין לֶעכט נאָר זיא אַליין . אויך זָאל מֶען גִיקְצֶען בַּנאַכְט מִיט וועלְכֶען עֶסִין וואַרְק בַּייא דִיא לֶעכְט :

יח דֶער אַייגֶענֶער דִין איז אויך בַּייא אַיין אִ״ה וואָס דִינְט וועלְכֶעס זיא עֶסְט בַּייא דֶעם בַּאלְבָּאִים :

יט אָבֶּער אַיין אִשָּׁה וואָס וואוּנְט בַּייא אַייגֶעם אין שְׁטוּבּ אונ עֶסְט פַאר זיך . מֶעג זיא בֶּענְטְשִׁין לֶעכְט אין דֶער אַייגֶענֶער שְׁטוּבּ וואָס דֶעם בַּאלְבָּאִים ווייב בֶּענְטְשְׁט לֶעכְט :

כ אין אַזאַ שְׁטִיבֶּעל וואָס מֶען קוּמְט נישְׁט אַריין פְרייטִיג צוּ נאַכְט בְּשַׁעַת דיא לֶעכְט בְּרֶענִין זיך מֶעג מֶען נישְׁט מַאכִין קיין בְּרָכָה אִיבֶּער דיא לֶעכְט וואָס מֶען צִינְט דָארְט . אֲפִילוּ מֶען שְׁטֶעלְט זייא דֶער נאָך אַריין אין דֶער פָאדֶערְדִיגֶער שְׁטוּבּ :

כא אַז דיא אִשָּׁה צִינְט לֶעכְט אונ דֶער מאַן צִינְט אויך אָן לֶעכְט אין אַנְדֶערִי חֲדָרִים דאַרְף עֶר נישְׁט צוּ מַאכִין קיין בְּרָכָה אִיבֶּער יֶענֶע לֶעכְט . ווייל זיא מַאכְט שׁוין אַבְּרָכָה :

כב אָבֶּער אַז אַיינֶער איז נישְׁט אין דֶער הֵיים אוּנ שְׁטֵייט אַיין אין אַ בַּאזוּנְדֶער שְׁטִיבֶּעל מֶעלְכִים דֶער בַּאלְבָּאִים נִיצְט נישְׁט דָארְט דאַרְף עֶר דָארְט צוא צינדֶען לֶעכְט מיט אַבְּרָכָה :

כג דָאס לֶעכְט דאַרְף זיך צוּ בְּרֶענִין בִּיז עֶר קוּמְט בַּנאַכְט אין דֶעם שְׁטִיבֶּעל אַריין . אוּנ אַז נִיט טאָר עֶר נִיט קיין בְּרָכָה מַאכִין דאַרִיבֶּער :

כד אַז עֶטְלִיכֶע פְּרֶעמְדֶע מֶענְטְשִׁין שְׁטֵייעֶן אין אַ בַּאזוּנְדֶער שְׁטִיבֶּעל זָאל אַיינֶער אָן צינדֶען לֶעכְט מיט אַבְּרָכָה אוּנ זייא זָאלִין הֶערִין אוּנ עֶנְטְפֶערִין אָמֵן אוּנ יוֹצֵא זיין מִיט דֶער בְּרָכָה :

כה אַז אַיינֶער איז נִיט וואוּ עֶס ווייב איז אוּנ דָאט נִיטט קיין בַּאזוּנְדֶער שְׁטִיבֶּעל . אִיז אַז זיין ווייב צִינְט לֶעכְט אין דֶער הֵיים פַאר זיין גֶעלְט איז עֶר דָא פָּטוּר . דֶעכְט גְלייכֶען

אז

אז ער עסט דא ביא איינעם איז ער יוצא מיט דעם וואס יענער צינט לעכט:

כו אבער אז זיין ווייב צינט ניט אין דער היים פאר זיין געלט און ער עסט דא פאר זיך דארף ער עפיס צו שטייער געבין דעם באלבאטעם צו דיא לעכט וואס מען צינט דא:

כז איין אשה וואס איז בלינד און זיא האט א מאן זאל דער מאן צינדען לעכט מיט א ברכה און נישט זיא:

כח אז זיא האט נישט קיין מאן און זיא וואוינט אין א באזונדער שטיבעל זאל זיא צינדען לעכט מיט א ברכה. אבער אז זיא וואוינט מיט אנדערי וואס בענטשין לעכט זאל זיא ניט מאכין קיין ברכה איבער דיא לעכט וואס זיא צינט אן:

כט איידער מען בענטשט לעכט זאל מען לייגען דיא חלות אויף דעם טיש:

(קדושים) סימן מט. דינים פון קידוש און דיא סעודות פון שבת. עס האלט פיהר און פערציג סעיפים:

א מען טאר ניט עסין און טרינקען פאר קידוש:

ב עס איז א מצוה קידוש צו מאכין איבער גוטען וויין. אז ער האט נישט זאל ער קידוש מאכין איבער ראזינקי וויין:

ג אז ער האט ניט אפילו קיין ראזינקי וויין זאל ער פרייטאג צו נאכט קידוש מאכין איבער דיא חלות. אבער ניט איבער קיין אנדערי משקה:

ד אז ער מאכט קידוש איבער דיא חלות זאל ער זיך וואשין פארין קידוש און בשעת ער וועט זאגין ויכלו זאל ער ארויף לייגען דיא הענט אויף דעם טישטיכעל וואס ליגט אויף דיא חלות. און ווען ער וועט האלטען אשר ברא אלהים לעשות זאל ער אויף דעקין דיא חלות און ארויף לייגען דיא הענט אויף זייא און מאכין דיא ברכת המוציא. און נאך דער ברכת המוציא זאל ער זייא צוריק צו דעקין מיט דעם טישטיכעל און זאל ארויף לייגען דיא הענט און זאגין בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו ביז סוף קידוש דער נאך זאל ער צו שניידען דיא חלה און עסין:

ה מען זאגט שטילער הייט ויהי ערב ויהי בוקר. דער נאך זאגט מען הויך יום הששי. דער נאך זאגט מען ויכלו שטייענדיגי הייט. און קוקען דערנאכאלט אויף דיא לעכט. און פון בורא פרי הגפן אן זאל מען קוקען אויף דעם כוס:

ו דיא ווייבער זענין אזוי גוט מחויב אין קידוש וויא דיא מאנצבול. אז זייא הערין קידוש פון א זא מענטש וואס האט נאך נישט קיין בארד מוזען זייא נאך זאגין יעדער ווארט פון קידוש. און אז ניט זענין זייא ניט יוצא:

ז און אפילו זייא הערין קידוש פון דעם וואס האט יוא א בארד איז אויך גלייך זייא זאלין נאך זאגין יעדער ווארט פון קידוש:

ח אז זיא קען און מאכט אליין קידוש איז זיא בוודאי יוצא. אז זיא מאכט נישט אליין קידוש נאר הערט פון אנאנדערין זאל זיא נישט זאגין קיין ברוך הוא וברוך שמו נאר אמן אליין:

ט וויין וואס איז זאהר וועלכעם מענטשין ווילען נישט טרינקען איהם איבער דעם זאהרקייט טאר מען ניט קידוש מאכין איבער איהם:

י וויין וואס איז געשטאנען אויף געדעקט אפאר שעה טאר מען אויך נישט קידוש מאכין איבער איהם:

יא דער כוס דארף זיין גאנץ אן א שטשערב. אויך זאל ער זיין ריין. אלע דינים וואס מיר האבין געשריבען בסימן ל' סעיף ד' ה' ו' ז' ח' ביא דעם כוס פון בענטשין גייען אויך אן ביא דעם כוס פון קידוש פון ביא נאכט און פון ביי טאג און ביא דעם כוס

פון

פון הבדלה. וועה איין דארט אלע דינים :

יב דער כוס פון קידוש און פון הבדלה און פון בענטשין דארף יעדערער צו האלטין
חאטש אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוויא שאלין פון היינערני אייער. סייא דער
כוס איז וויין אדער אנדערי משקה אדער בראנפין טאר אלטץ ניט זיין ווינציקר :

יג דיא חלות זאלין זיין צו גידעקט בשעת דעם קידוש :

יד דער וואס מאכט קידוש דארף צו טרינקען מיט אמאהל אזוי פיהל וויא עס קען אריין
אין דעם מענטשים מויל אין איין זייט. אזוי וויא דער שטיינער איז פון א מענטש
וואס נעמט אין איין זייט מויל אריין משקה אז עס ווערט דיא באק פון דרויסען אויף
גיהויבען דאדארף :

טו עס איז א מצוה אז דיא אלע וואס זענין יוצא מיט דעם קידוש זאלין אויך טרינקען
פון קידוש :

טז שבת אין דער פריא איז אויך גלייך צו מאכין קידוש איבער וויין. אז ער מאכט דעם
קידוש איבער בראנפין אדער אנדערי משקה איז ער אויך יוצא :

יז נאר דער כוס זאל האלטין אזוי פיהל וויא עס דארף צו האלטין דאס קידוש גלעזיל פון
בנאכט היינו האטש אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צוויא שאהלין פון היינערני
אייער. אויך דארפין צו טרינקען מיט אמאהל אזוי פיהל וויא מיר האבין גישריבען
בסעיף י"ד :

יח אז מען האט ניט שבת אין דער פריא קיין וויין און קיין שום משקה זאל מען זיך
וואשין און מאכין המוציא איבער דיא חלות וועט מען אויך יוצא זיין בשעת הדחק.
און פאר דער מוציא זאל מען נישט עסין אדער טרינקען קיין שום זאך :

יט תיכף נאך דעם קידוש סייא פון בנאכט סייא פון בטאג מוז מען באלד אויף דעם
ארט זיך וואשין און עסין אזוי גרויס וויא אהאלב איי חלה אדער ברויט.

כ אז מען וואשט זיך ניט צינדערט זאל מען עסין לעקיך אדער אייער קיכעל אזוי גרויס
וויא אהאלב איי תיכף נאך דעם קידוש. מען טאר ניט דער צווישען זיך אפ רוען :

כא אויך טארין ניט קידוש מאכין אין דעם שטיבעל און עסין אין דעם שטיבעל :

כב עס איז נישט קיין חילוק סייא דער וואס מאכט קידוש סייא דער וואס איז יוצא מיט
דעם וואס ער הערט קידוש סייא מאנטשבול סייא ווייבער דארפין אלטץ תיכף אין
אייגינעם שטיבעל צו עסין אזוי וויא מיר האבין גישריבען :

כג בשעת הדחק אז מען קען אנדערשט ניט נאר מען זאל נאך דעם קידוש גיין עסין אין
אנדערין שטיבעל זאל מען אין זינען האבין בשעת דעם קידוש אז מען וויל עסין
אין אנדערין שטיבעל. וועט מען אויך יוצא זיין. דאס מעג מען נאר אז דיא ביידע
שטיבלעך זענען אונטער איין דאך :

כד דער וואס מאכט קידוש זאל אין זינען האבין אז אלע זאלין יוצא זיין מיט דעם קידוש.
און דער וואס הערט קידוש זאל אין זינען האבין אז ער וויל יוצא זיין מיט דעם קידוש :

כה שבת אין דער פריא פארין דאווינען מעגין טרינקען וואסער אדער טייא אזוי וויא
אנאנדערין טאג. אבער אז מען האט שוין גידאווינט טארין ניט טרינקען אפילו קיין
וואסער ביז מען מאכט קידוש :

כו אז איינער האט אפ גידאווינט שחרית און וויל עפיס טועם זיין מעג ער קידוש מאכין
פאר מוסף און פאר מאכין תיכף דער נאך אזוי גרויס וויא אהאלב איי לעקיך אדער
אייער קיכעל. דער נאך מעג ער עסין אנדערי זאכין :

כז אז ער פאר בייסט נישט באלד קיין לעקיך אדער אייער קיכעל טאר ער ניט טרינקען
אפילו דעם קידוש :

כח אז מען מאכט קידוש פאר מוסף מעגין נאר עסין אקליינקייט. אבער ניט זיך זעצין
עסין

עסן אַ סעודה פאַר מוסף. און אויך ניט קיין שטיק לעקיך אָדער אייער קיכעל וואָס
איז גרעסער פון אַ היטערין איי:

כט איטליכער יוד זייא מאַנספּערזאָן זייא ווייבער זענען מחויב שבת צו עסן דריי סעודות.
היינו הוץ דער סעודה פון פרייטיג צו נאַכט זאָל מען שבת ביי טאָג עסן צוויי
סעודות איינע אין דער פריא און איינע פאַר נאַכט:

ל דאַריבער זאָל מען זעהן אין דער פריא ניט אַזוי פיהל צו עסן כדי מען זאָל קענען עסן
פאַר נאַכט:

לא ביי יעדער מאָלצייט פון שבת מוז מען אַמוציא מאַכן איבער צוויי גאַנצע חלות.
זייא מאַנספּערזאָן זייא ווייבער:

לב בשעת דער מוציא האַלט מען ביידע חלות אין דער האַנט און נאָך דער מוציא הייבט
מען אָן איינע פון זייא:

לג פרייטאָג צו נאַכט מאַכט מען המוציא איבער דער אונטערשטער חלה און דיא חלה
זאָל ליגען נעהנטער צו איהם:

לד שבת בטאָג און יום טוב בנאַכט מאַכט מען המוציא איבער דער אייבערשטער חלה:

לה איידער מען מאַכט דיא מוציא זאָל מען אָן צייכענען אַרום דער חלה וויא אַזוי מען
זאָל נאָך דער מוציא איבער שניידען:

לו עס איז אַ מצוה שבת אָפּ צו שניידען אַגרויסע מוציא. כדי מען זאָל זעהן אַז דיא
סעודה פון שבת איז בייא איהם טייער:

לז עס איז אַ מצוה שבת צו עסן פירות און גוטע שפּייזען. מען זאָל דער פיהלען דיא
ברכות וואָס זענען שבת ווינציגער אין דער שמונה עשרה פון דער וואָכן:

לח מען טאָר נישט פאַסטען אום שבת.

לט אויב ער האָט הנאה פון שלאָפן בטאָג נאָך דעם עסן זאָל ער שלאָפן. נאָר ער
זאָל ניט זאָגן איך וויל שלאָפן כדי איך זאָל קענען בנאַכט טוהן אַ מלאכה אָדער
פאָרין אין וועג אַריין:

מ נאָך דעם שלאָפן דאַרפן צו לערנען אָדער תהלים זאָגן. דען שבת און יום טוב איז
נאָר געגעבן געוואָרן מען זאָל לערנען אין זייא:

מא ווער שמועסט דיא פּראָסטע מענטשן וואָס לערנען ניט אַגאַנצע וואָך מוזען בוודאי
שבת לערנען אַסך אין דיא היילגע ספרים בלשון הקודש אָדער אויף דייטש. אָדער
תהלים זאָגן. יעדער מענטש וויא ווייט ער קען:

מב שבת בייא מנחה זאָגט מען צדקתך צדק. אַז עס איז ראש חודש אָדער אַנאַנדערין
טאָג וואָס מען וואָלט אין דער וואָכן ניט געזאָגט קיין תחנון זאָגט מען ניט צדקתך:

מג אַז מען דאַווינט שבת ביי אַיין אָבל ר"ל חאָטשי אין דער וואָכן זאָגט מען נישט
קיין תחנון בייא אַיין אָבל. אָבער צדקתך זאָגט מען יאָ:

מד אַז מען קען ניט זיך וואַשן נאָך מנחה צו דער דריטער סעודה זאָל מען עסן לעקיך
אָדער אייער קיכעל אַביסעל גרעסער פון אַיין איי:

(אמור) סימן נ. וויא אַזוי מען דאַרף געוואָרנט צוא זיין מען זאָל היטען שבת. ער האַלט זעקס סעיפים:

א דער אייבערשטער האָט אונז געגעבן אין זיין היילגע תורה מיר זאָלין שבת רוען און
נישט טוהן קיין שום מלאכה. האָבען אונזערע חכמים אָפּ געלערנט פון דער תורה
וועלכע זאַכן עס הייסט אַ מלאכה:

ב נישט אַזוי וויא דעם מענטשס שכל איז אַז אַיין זאַך וואָס איז שווער צו טוהן הייסט
אמלאכה

אַ מְלָאכָה. דען אז מען טראגט אין שטוב אגרויסען טיש פון איין ארט צום אנדערין איז נישט קיין עבירה. אונ אז מען טראגט ארויס אקליינע שפילקע וואו מען טאר נישט טראגין איז יוא איין עבירה:

ג איבער דעם טארין ניט שטעלין אין דיא זאכין אויף דעם פראסטען שכל. עס איז דא פיהל זאכין וואס מען טאר נישט טוהן שבת וועלכים זייא זענען גרויסע עבירות אונ מען ווייסט גאר ניט פון זייא:

ד איבער דעם וועלין מיר שרייבין פון דער גמרא אונ פון דעם שלחן ערוך וועלכע זאכין מען טאר נישט טוהן אום שבת וואס מען ווייסט ניט פון זייא מען דארף זייא צוא לערנין עטליכע מאהל. אונ גוט צו גידענקין מקיים צו זיין:

ה ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין האט מען פאר שטיינט דעם וואס האט מחלל שבת גיוועזין. אונ אז ער האט עס גיטוהן אומגערין האט ער גימוזט ברענגין א קרבן חטאת. צינדערט ווערט איהם אויך ניט גישענקט. דען דער אייבערשטער בצאלט איהם אזוי וויא ער האט זיך פאר דינט:

ו דער וואס איז מחלל שבת איז אזוי גוט גלייך ער לייקענט אין דער גאנצער תורה. אבער דער וואס היט שבת אונ טוהט נישט קיין שום זאך וואס מען טאר נישט איז אזוי גוט גלייך ער איז מקיים דיא גאנצע תורה. ער וועט האבין דיא וועלט אונ יענע וועלט:

סימן נא. דינים פון עפינען דעם אויבען. אונ פון צוריק שטעלין שבת דאס עסין אדער טייא אין אויבין אריין אדער אויף דעם קומען ארויף אדער אין אייוועלע ארין. ער האלט אכטצען סעיפים:

א מען טאר נישט עפענין דאס טירעל פון באק אויבען אדער עס פאר מאכין פראטיג צוא נאכט כל זמן עס איז דא אין אויבען פייער אדער ברענעדיקי קוילען:

ב אז עס קען זיין אז דאס עסין וואס שטייט אין אויבען איז נאך נישט אין גאנצען פארטיג טארין נישט פאר מאכין דעם אויבען האטשי עס איז שוין נישט דא אין איהם קיין ברענעדיגי קוילען:

ג אז מען האט פאר קלעבט דאס טירעל פון באק אויבען מיט ליים זאל א יוד נישט עפענין דאס טירעל אום שבת. נאר ער זאל הייסען אגוי עפינען. אז עס איז ניט דא קיין גוי זאל מען הייסען א קינד עפינען:

ד אז עס איז קיין קינד אויך ניט דא מעגין אליין עפינען נאר מען זאל אביסעל אנדערש עפינען וויא מען וואלט גיעפענט אין דער וואכין:

ה אזא גיקעכץ אדער קאווע אדער טייא וואס איז נאך נישט אין גאנצען פארטיג טארין נישט צוריק שטעלין אין אויבען אריין אדער אויף דעם קוימען אדער אין אייוועלע אריין אונ נישט אויף קיין שום ארט וואו עס קען זיך דער ווארימען:

ו א גיקעכץ אדער קאווע אדער טייא וואס איז שוין קאלט טארין אויך נישט אריין שטעלין אויף דיא ערטער וואס מיר האבען גישריבען:

ז א גיקעכטץ אדער קאווע אדער טייא וואס איז שוין אין גאנטצען פארטיג אונ עס איז נאך אביסעל ווארים (וועלכים מען קען עס עסין אדער טרינקען דורך דעם ווארימקייט) מעגין צוריק שטעלין באופן וויא מיר וועלין שרייבען:

ח היינו אין אויבען אריין מעגין צוריק שטעלין שבת אין דער פריא אדער בטאג וואס דיא קוילען זענין שוין אויס גיגאנגען אונ אויך נאר אז עס איז נישט הייס אין אויבען:

ט אויף דעם קוימען ארויף מעג מען נאר צוריק שטעלין אז דער קוימען איז אפ גישאט

פון

פון די קוילען אדער זיי וענין שוין אויס געגאנגען :

י אז מען שטעלט צוריק אויף דער ענגלישע קעך אדער מען שטעלט אריין אין דעם אייוועלע וואס איז איבער דער גרובע דארפין עפים אונטער צו שטעלין אונטער דעם טעפיל אדער אונטער דעם טעליר :

יא אז מען שטעלט צוריק פלייש אדער אנאנדער געקעכטץ אויף די ערטער וואס מען מעג צוריק שטעלין זאל עס נישט זיין טרוקען אויב עס איז מיגליך נאר מיט וואריםע יוך. דען טייל פוסקים שרייבען אז מען טאר נישט צוריק שטעלין קיין טרוקען געקעכטץ וויא עס קען היים ווערין :

יב אויך דארפין וויסען אז דאס וואס מיר שרייבען אלטץ דאס ווארט צוריק שטעלין מיינט מען אז מען האט דאס געקעכטץ שבת אראפ גענומען דענטמאלט מעגין צוריק שטעלין אויף די אופנים וואס מיר האבין געשריבען :

יג אלדינג וואס א יוד טאר ניט טוען טאר ער ניט הייסען אגוי טוהן נאר ווינטער אז עס איז שבת גוט קאלט וועלכים מען מעג הייסען אגוי איין הייטצען איבער דער קעלט מעגין זאגין דעם גוי אז איידער ער צינט אונטער אין גרובע זאל ער אריין שטעלין אין אייוועלע אריין אדער אויף דער ענגלישע קעך טייא אדער א געקעכטץ אפילו עס איז קאלט אינ דער נאך אז ער וועט אונטער הייצען די גרובע וועט דאס אליין דער ווארימט ווערין :

יד אבער אז ער האט שוין אונטער געצונדען אין גרובע טאר מען נישט לאזין איהם ארויף שטעלין :

טו ווער שמוסט אז ער הייצט נאר כדי ער זאל קענין דער ווארימען דאס געקעכץ אדער די טייא טארין נישט לאזין איהם ארויף שטעלין אפילו איידער ער צינט אונטער :

טז דער יוד טאר אליין נישט ארויף שטעלין א קאלט געקעכטץ אדער קאלטי טייא אפילו איידער מען צינט אונטער :

יז מען טאר ניט לייגען קיין פירות אדער ארויף שטעלין וואסער אויף אזא ארט וויא זייא קענין זיך דער ווארימען אפילו מען וויל נאר זייא זאלין אויף גיין פון דער קעלט :

יח מען טאר נישט צו גיסען וואסער צו א געקעכטץ אדער צו טייא אונ אריין שטעלין אין אייוועלע אריין אדער וויא עס קען זיך דער ווארימען. (זעה איין בסימן נ"ב סעיף ל"ו ל"ח נאך דינים פון דעם) :

(בהר) סימן נב. דינים פון די זאכין וואס מען דארף געווארינט צו זיין שבת אין דעם עסין אונ טרינקען. ער האלט זיבען אונ פופציג סעיפים :

א אז מען עסט שבת אין דער יוך פערפיל מיט בונען אונ אייגער וויל נישט עסין די בונען טאר ער נים ארויס נעמין די בונען אוועק צו לייגען נאר ער דארף ארויס צוא נעמין די פערפיל אונ עסין זייא. די בונען זאלין ממילא בלייבין ליגען :

ב דעסט גלייכען אז ער וויל עסין די בונען אונ נישט די פערפיל דארף ער ארויס צו נעמין די בונען אונ עסין זייא. אבער נישט די פערפיל אוועק לייגען :

ג דען דאס איז אכלל אז מען דארף שבת ארויס צוא נעמין דאס מין וואס מען וויל עסין פון דעם אנדערין אבער נישט פאר קערט דער וואס איז נישט געווארינט אין דעם האט אגרויסע עבירה :

ד דעסט גלייכען אז איינער האט צוויי מינים פיש אונ וויל ארויס נעמין איין מין דארף ער דווקא ארויס צו נעמין דאס מין וואס ער וויל צינט עסין אבער ניט פאר קערט. אזוי איז שבת דער דין ביי אלע זאכין :

ה אַז מֶען עֶסְט שַׁבָּת חַלָּה אָדֶער מַצָּה מִיט הַייסֶע יוֹךְ זָאל מֶען אַרַיין גִיסֶען דִיא יוֹךְ
אִין אַשִׁיסֶעלֶע אַרַיין אוּנ פוּן דֶער שִׁיסֶעל אִין אַיין אַנֶדֶער שִׁיסֶעלֶע אַרַיין דֶעמָאלְט
וֶועט מֶען הֶערְשְׁט מֶעגִין אַיין בְּרָאקִין דִיא חַלָּה אָדֶער דִיא מַצָּה אִין דֶער יָאךְ. אָבֶּער
אַז מֶען טוּהְט נִיט אַזוֹי וִויא מִיר שְׁרַייבִּין זָאלֶען זֵייא נִיט אַרַיין לֵייגֶען אִין דֶער יָאךְ אַרַיין
אוֹיבּ דִיא יָאךְ אִיז הֵייס :

ו וֶוער שְׁמוּעְסְט אוֹיף צוּא גִיסֶען וַוארִימֶע יָאךְ אוֹיף חַלָּה אָדֶער מַצָּה טָארְמֶען בְּוַודַאי
נִיט אוּם שַׁבָּת :

ז אַז מֶען הָאט אַרָאפּ גִינוּמֶען פוּן קוֹימֶען אַטֶעפֶּעל מִיט הֵייס גֶיקֶעכְץ וָואס אִיז נָאךְ
נִישְׁט אִין גַאנְצִין פַּארְטִיג טָארִין נִיט אַרוֹיס נֶעמֶען אַבִּיסֶעל מִיט אַלֶעפִיל.

ח אַז עֶס שְׁטֵייט נָאךְ בַּייא דֶעם פַייעֶר טָאר מֶען נִיט אַרוֹם נֶעמֶען מִיט אַלֶעפִיל
חָאטְשֶׁי עֶס אִיז שׁוֹין פַּארְטִיג :

ט מֶען טָאר נִיט אַרַיין לֵייגֶען אוּם שַׁבָּת אַיין טֶעפִּיל מִיט וַוארִים עֶסִין אִין בֶּעט גִיוַואנְדְט
אָדֶער אִין אַנֶדֶערֶע מַלְבּוּשִׁים אַרַיין.

י אַז עֶס אִיז פוּן פְרַאטִיג אָן גִילֶעגִין אַרוּם גִידֶעקְט אוּנ מֶען הָאט עֶס שַׁבָּת אַרוֹיס
גִינוּמֶען מֶעגִין עֶס צוּרִיק לֵייגִין אוּנְטֶער דִיא קִישֶׁענְס :

יא אַז מֶען הָאט אִיבֶּער גִיגָאסִין דָאס עֶסִין פוּן דֶעם טֶעפִּיל וָואס אִיז דְרִינֶען גִיקָאכְט גִיוָוארִין
אִין אַיין אַנֶדֶערֶע כֵּלִי אַרַיין מֶעג מֶען עֶס שׁוֹין אַרַיין לֵייגִין שַׁבָּת אִין דִיא קִישֶׁינְס
אָדֶער אִין מַלְבּוּשִׁים :

יב אַז מֶען גִיפִינְט שַׁבָּת אַ פְלִיג אָדֶער אַנאַנְדֶערֶע פַּאסְגוּדְנֶע זַאךְ אִין עֶסִין אָדֶער אִין מַשְׁקֶה
טָאר מֶען נִיט אַרוֹיס נֶעמִין דִיא זַאךְ אַלֵיין. אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט בְּלָאזִין דַארוֹיף עֶס זָאל
אַרוֹיס. נוּר מֶען דַארְף אָן צוּ נֶעמִין אַבִּיסֶעל עֶסִין בַּנַאנְט מִיט דֶער זַאךְ אוּנ אַוֶועק וַוארְפִין.
בַּייא מַשְׁקֶה דַארְף מֶען אָפּ צוּ גִיסֶען אַבִּיסֶעל מַשְׁקֶה בַּנַאנְט מִיט דֶער פַּאסְגוּדְנֶע זַאךְ :

יג מֶען דַארְף גִיוָוארִינְט צוּ זַיין אִין דֶעם פוּם אִין זָאהְרִין וָואס מֶען עֶסְט שַׁבָּת וֶועלְכִים
דֶער מִנְהָג אִיז אַרַיין צוּ טוּעֶן קְנָאבֶּעל זָאל מֶען דִיא אֵייבֶּערְשְׁטֶע שָׁאהְל פוּן הֵייבְּטִיל
קְנָאבֶּעל אָפּ שֵׁילֶען פְרַאטִיג. דֶען שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט זִיא אָפּ שֵׁילִין אוֹיף קֵיין שׁוּם פַאל :

יד אוּנ דִיא קְלֵיינֶע שָׁאהְל וָואס אִיז אוֹיף יֶעדֶערִין צֵיינְדִיל טָאר מֶען נִיט אָפּ שֵׁילִין שַׁבָּת
נוּר וֶוען מֶען וִויל עֶס בַּאלְד עֶסִין :

טו דֶען מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת אָפּ שֵׁילֶען קֵיין שׁוּם פְּרִי נוּר וֶוען מֶען וִויל זִיא שׁוֹין עֶסִין :

טז אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט צוּ רַייבִּין דֶעם קְנָאבֶּעל נוּר מִיט דֶער שְׁטִיל פוּן מֶעסִיר עֶס זָאל
זַיין שְׁטַארְק אַנְדֶערְשׁ וִויא מֶען צוּ רַייבְּט אִין דֶער וָואכִין :

יז אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט אָן רַייבֶּען דֶעם קְנָאבֶּעל אוֹיף דֶעם פְלֵיישׁ וֶוען עֶס אִיז נָאךְ הֵייס :

יח אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט גִיסֶען אוֹיף אִיהְם קֵיין וַוארִימֶע יוֹךְ :

יט וֶוער שְׁמוּעֶסְט אַז מֶען טָאר נִיט אִיהְם אַרַיין טוּעֶן אִין טֶעפִּיל וֶוען דָאס עֶסִין אִיז
נָאךְ וַוארִים :

כ מֶען דַארְף שְׁטַארְק גִיוָוארִינְט צוּ זַיין אִין דִיא זַאכִין וָואס מִיר שְׁרַייבִּין דֶען וֶועלְכֶעם
מֶען טוּהְט אִיז אַזוֹי גוּט גְלַייךְ מֶען צִינְט אָן שַׁבָּת אַ לֶעכְט ח"ו :

כא מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת אָן הֵייבִּין צוּ שֵׁילֶען צוּ שְׁנַיידִין דִיא צִיבֶּעלִים אָדֶער דֶעם
רֶעטִיךְ נוּר וֶוען מֶען קוּמְט פוּן שׁוּהְל וֶוען מֶען גֵייט שׁוֹין עֶסִין :

כב אוֹיךְ דַארְף מֶען גִיוָוארִינְט צוּ זַיין נִיט צוּ מַאכִין דִיא צִיבֶּעלִים זֵייא זָאלִין זַיין בַּנַאנְט
וִויא אַיין שְׁטִיק אוּנ וֶוער שְׁמוּעֶסְט מֶען זָאל נִיט פַאר גְלֶעטִין. נוּר מֶען זָאל זֵייא
לָאזִין נָאךְ דֶעם צוּ שְׁנַיידִין אַזוֹי וִויא זֵייא זֶענִין :

כג דֶעסְט גְלַייכִין אַז מֶען מַאכְט צִיבֶּעלִים מִיט מִילֶעךְ פוּן הֶערִינְג דַארְף מֶען אוֹיךְ גִיוָוארִינְט
צוּ זַיין אִין דֶעם אַלִימֶען :

אזא

כד אזא זאך וואס דאס זאלטין פולט שטארק דער צו דהיינו ציבעלים אדער רעטיך אדער געקאכטע ארבים אדער רויע אוגערקים טאר מען ניט זייא זאלצין אום שבת. נור מען זאל איין טונקען יעדעס שטיקעל אין זאלץ אונ עס תיכף אויף עסין:

כה אבער אייער אדער געקאכט פלייש וואס דאס זאלץ פועלט ניט מיין צו זייא נור עס גיט אריין א טעם מעג מען זאלצין באלד צו עסין אבער ניט זייא איבער צו לאזין אויף דער נאך:

כו אז מען טוהט אריין בוימעל אדער עסיג אין די ציבעלים אדער אין רעטיך אדער מען מאכט רויע אוגערקים מיט עסיג מעג מען זייא זאלצען באלד צו עסין אזוי וויא מיר האבין געשריבין ביי געקאכט פלייש. נור מען זאל גיווארינט זיין אז תיכף נאך זייער זאלצין זאל מען אין זייא אריין גיסען דעם בוימעל אדער עסיק:

כז אבער וואס טייל פראסטע מענטשין זענין זיך נוהג אז זייא זאלצין שלאטין אדער רויע אוגערקים אונ לאזין זייא ליגען אונ זייען דער נאך אויס דאס וואסער פון זייא. דאס טאר מען בוודאי ניט האטשי מען טוהט דער נאך אריין בוימעל אדער עסיק:

כח אז מען האט פראטיג ניט אריין גיגאסין קיין עסיק אין חריין אריין אדער אין אנדערע זאכין וואס מען צו שנייט דינע שטיקלעך טאר מען ניט שבת אריין טוען קיין עסיק נור באופן וויא מיר שרייבין:

כט היינו (א) מען זאל אריין טוען אסך עסיק אונ ניט ווייניג. (ב) אויך זאל מען טוען אנדערש פון אין דער וואכין דהיינו שבת זאל מען אריין טוען פריער דעם עסיק אין א כלי אריין דער נאך זאל מען אריין לייגין דעם חריין אין דעם עסיק אויב עס איז אין דער וואכין ניט אזוי דער שטייגער צו טוען:

ל (ג) אויך זאל מען ניט אויס מישען דעם עסיק מיט א לעפיל נור מיט דעם פינגער. אדער מען זאל שאקלין מיט דער כלי ביז עס וועט זיך אויס מישען:

לא מען טאר ניט שבת שניידין מיט א מעסיר פעפער אדער זאלטין. אויך טאר מען ניט שטויסען זייא אין א מערדזאר אונ ניט מיט קיין שטייסעל. נור מען מעג זייא צו רייבין מיט דער שטיל פון מעסיר אויף דעם טיש עס זאל זיין שטארק אנדערש פון אין דער וואכין:

לב מען טאר ניט שבת אריין לייגין פעפיר אין אווארים עסין ווען דאס עסין ליגט נאך אין דעם טעפיל וואס עס איז דרינען גיקאכט גיווארין:

לג אז דאס עסין ליגט שוין אין שיסעלע מעג מען אריין טוען פעפיר. נור מען זאל גיווארינט זיין ניט אויף צו גיסען אויף איהם קיין ווארימס פון טעפיל. די איינגע דינים גייען אויך אן ביי אנדערע בשמים:

לד רעכט גלייכען בלעטליך פון טייא טאר מען אויך ניט אריין לייגין אין ווארים וואסער. אונ ניט אויף גיסען אויף זייא קיין ווארים וואסער:

לה מען זאל ניט אויף גיסען קיין ווארימע טייא אדער קאווע אויף צוקער וואס ליגט אין גלאז. נור מען זאל פריער אריין גיסען די טייא אדער קאווע אין גלאז אריין אונ דער נאך אריין טוען דעם צוקער:

לו אז מען האט ווארים וואסער אין דער כלי וואס עס איז דרינען דער ווארימט גיווארין טאר מען ניט צו גיסען דער צו אביסעל קאלטע וואסער:

לז אבער אז דאס ווארימע וואסער איז שוין אין איין אנדערע כלי מעג מען צו גיסען קאלט וואסער. נור ניט אריין שטעלין אין אייוועלע אריין אדער וויא עס קען זיך דער ווארימען:

לח די איינגע דינים זענען ביי ווארימע טייא אדער קאווע אדער יוך:

לט מען טאר ניט שבת אפ רייסין פירות פון דער ערד אדער פון בוים:

מ אויך טאר מען ניט שאקלען דעם בוים די פירות זאלין אראפ פאלין. אויך טאר מען

גיט

נִיט אָפּ בַּייכִין דִיא פֵּירוֹת מִיט דֶעם מוֹיל :

מא פֵּירוֹת וָואס זֶענֶען שַׁבָּת אַרָאפּ גִיפַאלֶען פוּן בּוֹים אָדֶער אָפּ גְרִיסֶען טָאר מֶען נִיט עֶסִין זַייא דֶעם אֵייגִינֶעם שַׁבָּת אוּנ נִיט נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין :

מב אִיבֶּער דֶעם זָאל מֶען נִיט נֶעמִין שַׁבָּת פוּן דִיא פֵּירוֹת וָואס מֶען גִיפִינְט אוּנְטֶערִין בּוֹים מָאמֶער זֶענֶען זַייא הַיינְט אַרָאפּ גִיפַאלִין פוּן בּוֹים :

מג דֶעסְט גְלַייכִין פֵּירוֹת פוּן אַגוֹי וָואס עֶס אִיז צוּ קְלֶערִין מָאמֶער הָאט עֶר זַייא הַיינְט אָפּ גְרִיסִין טָאר מֶען נִיט עֶסִין זַייא אוּנ נִיט נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין אוּם שַׁבָּת :

מד פֵּירוֹת וָואס אִיז דָא צְוִוישִׁין זַייא וֶוערְכִיקֶע אָדֶער פַאר שִׁימֶעלְטֶע אָדֶער בְּלֶעטְלִיךְ טָאר מֶען נִיט אַרוֹיס נֶעמִין זַייא אוּנ אַוֶועק וַוארְפִין . נוּר מֶען זָאל אַרוֹיס נֶעמִין דִיא גוּטֶע פֵּירוֹת אוּנ עֶסִין :

מה אֲפִילוּ דִיא גוּטֶע אַרוֹיס נֶעמִין מֶעג מֶען נוּר אַז מֶען וִויל זַייא בַּאלְד עֶסִין . אָבֶּער נִיט אַוֶועק צוּ לֵייגִין אוֹיף אַבִּיסֶעל שְׁפֶּעטֶער :

מו אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט זִיפֶּען שַׁבָּת דוּרְךְ קֵיין שׁוּם כְּלִי :

מז דֶעסְט גְלַייכִין פֵּירוֹת וָואס זֶענִין אַרָאפּ גִיפַאלִין אוֹיף דֶער עֶרְד אוּנ זֶענִין אוֹיס גִימִישְׁט גִיוָוארִין מִיט עֶרְד אָדֶער מִיט שְׁטֵיינְדְלִיךְ טָאר מֶען נִיט אַרוֹיס נֶעמִין קֵיין שְׁטֵיינְדִיל אָדֶער עֶרְד פוּן זַייא נוּר מֶען זָאל אוֹיף קְלוֹיבִּין דִיא פֵּירוֹת מִיט דֶער הַאנְט בַּאלְד צוּ עֶסִין :

מח אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט אַרַיין קְלוֹיבִּין זַייא אִין אַקוֹיבֶּער אַרַיין . נוּר מֶען זָאל אוֹיף קְלוֹיבִּין אֵיינְצִיג וַוייס אוּנ עֶסִין :

מט אַז מֶען עֶסְט שַׁבָּת נִיס דַארְף מֶען גִיוָוארִינְט צוּ זַיין אַז נָאךְ דֶעם אַרָאפּ נֶעמִין דִיא שָׁאהָל פוּן זַייא זָאל מֶען דִיא שָׁאהָל שׁוֹין נִיט נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין :

נ סַייא דִיא שָׁאהָלִין לִיגֶען בַּזוּנְדֶער סַייא עֶס לִיגְט שְׁטִיקְלֶעךְ שָׁאהָלִין צְוִוישֶׁען דִיא נִיס טָארִין נִיט אַרוֹיס נֶעמִין דִיא שָׁאהָלִין . נוּר מֶען זָאל אַרוֹיס נֶעמִין דִיא נִיס אוּנ דִיא שָׁאלִין זָאלִין בְּלַייבִּין לִיגֶען :

נא מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת אָפּ שֵׁיילֶען קֵיין שׁוּם פְּרִי נוּר דֶענְמָאלְט וֶוען מֶען וִויל זַייא שׁוֹין עֶסִין :

נב אַרְבִּיס שׁוֹיטֶען וֶועלְכִיס מֶען קֶען נִיט עֶסִין דִיא שׁוֹיטֶען טָאר מֶען נִיט שַׁבָּת אַרוֹיס נֶעמִין דִיא אַרְבִּיס פוּן זַייא :

נג מֶען זָאל נִיט שַׁבָּת אַרָאפּ נֶעמִין דִיא גְרִינֶע שָׁאהָל וָואס אִיז אוֹיף דֶער נִיס נוּר מֶען זָאל אַזוֹי צוּ קְנַאקִין דִיא נִיס מִיט בֵּיידֶע שָׁאהָלִין בַּנַאנְט :

נד אוֹיךְ אִיז נִיט גְלַייךְ אַרוֹיס צוּ נֶעמִין דֶעם מָאהְן פוּן דֶער שָׁאהָל וָואס עֶר אִיז גִיוַואקְסִין דְרִינֶען :

נה מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת אוֹיס קְוֶועטְשִׁין קֵיין וַויינְטְרוֹיבִּין אָדֶער רָאזִינְקִיס אָדֶער אֵיילְבִּירְטֶען . אֲפִילוּ מֶען וִויל נִיט טְרִינְקֶען דִיא מַשְׁקֶה וָואס גֵייט אַרוֹיס פוּן זַייא :

נו אַנְדֶערֶע פֵּירוֹת טָארִין אוֹיךְ נִיט אוֹיס קְוֶועטְשִׁין אַז מֶען דַארְף דִיא מַשְׁקֶה פוּן זַייא :

נז מֵייל פּוֹסְקִים שְׁרַייבִּין אַז מֶען טָאר נִיט אֲפִילוּ אַרַיין קְוֶועטְשִׁין דִיא לִימֶענִיס אִין וַואסֶער אַרַיין צוּ מַאכִין לִימֶענַאדֶע :

(בחקתי) סִימָן נג . דִינִים פוּן דִיא זַאכִין וָואס מֶען דַארְף גִיוָוארִינְט צוּ זַיין שַׁבָּת אִין דִיא מַלְבּוּשִׁים אָדֶער אִין גְרֶעט . עֶר הָאלְט צְווייא אוּנ דְרַייסִיג סְעִיפִים :

א מֶען טָאר נִיט וַואשִׁין קֵיין קְלֵייד אָדֶער גְרֶעט אוּם שַׁבָּת . אוּנ אַז עֶס פַאר נֶעצְט זִיךְ אִין וַואסֶער אָדֶער אִין שְׁהִיָּה טָאר מֶען עֶס נִיט אוֹיס קְוֶועטְשִׁין :

ב אַ קְלֵייד אָדֶער גְרֶעט וָואס אִיז דַארוֹיף דָא אַפְּלֶעק אָדֶער צוֹאָה טָאר מֶען נִיט אוֹיף דֶעם אָרְט אַרוֹיף גִיסֶען קֵיין וַואסֶער אָדֶער אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה אֲפִילוּ מֶען קְוֶועטְשְׁט נִיט אוֹיס .

מען דארף אין דיא זאכין שטארק גיווארינט צו זיין. דאס איז גרויסע עבירות:

ג נור מען זאל אפ ווישען דא וווא עס איז איין גירעכט מיט א שמאטע. מען זאל גיווארינט זיין צו ווישען גרינג. אונ ניט שווער. מען זאל ניט אוים קוועטשין דאס פאסגיסטווע וואס איז איין גיזאפט:

ד אפילו אויף אזא קלייד אדער גרעט וואס איז ניט דא קיין פלעק זאל מען אויך ניט גיסען קיין וואסער. אבער אפ ווישען זיך נאך דעם וואשען מעג מען דעם ארט וווא עס איז ניט דא קיין פלעק:

ה וואסער אדער משקה וואס איז דא דרינען ועורים אדער בלאטע טאר מען ניט זייען אים שבת:

ו אז מען איז שטארק דארשטיג מעגין עס טרינקען דורך א פארשיילע אדער דורך אנדער גרעט. נור מען זאל אכטונג געבין עס זאל אויף דעם ארט ניט זיין קיין פלעק:

ז דורך דעם ארבעיל פון העמד וואס מען גייט דרינען זאל מען ניט טרינקען. דען אז עס וועט איהם זיין נאס דער נאך קען זיין אז ער וועט אוים קוועטשין:

ח מען טאר ניט צו דעקין קיין וואסער אדער בראנפין נור מיט דעם שטיקעל לאווינט וואס מען דעקט שטענדיג דער מיט צו. אבער ניט מיט א קלייד אדער גרעט:

ט אז עס איז פאר נאסין גיווארין וואסער אדער אנדערע משקין אויף דעם טישטיך אדער אויף גרעט טאר מען ניט אפ שעפין מיט א לעפיל דאטשי מען וויל עס אוועק גיסען:

י אויך טארין ניט אפ קראטצין מיט א מעסיר דאס וואסער אדער דיא משקין. אויך טאר מען ניט דיא זאך אוים קלאפין:

יא אז עס איז פאר נאסין גיווארין וואסער אויף דעם טיש אדער אויף א באנק טאר מען ניט אפ ווישען זייא מיט א קלייד אדער גרעט וואס מען איז מקפיד עס זאל ניט זיין פאר נעצט. נור מען זאל זייא אפ ווישען מיט אזא שמאטע וואס מען איז ניט מקפיד אז זיא איז פאר נעצט:

יב אויך זאל ניט זיין קיין פלעק אויף דעם ארט פון דער שמאטע וואס מען ווישט אפ דער מיט. אז עס איז שווארץ פון ניטצען הייסט ניט קיין פלעק:

יג א בעכעריל אדער א גלעזיל וואס עס איז דרינען גיוועזן וואסער אדער משקה טאר מען ניט עס אוים ווישען אפילו מיט א שמאטע:

יד א מלבוש אדער גרעט וואס איז פאר נעצט פון וואסער אדער פון שוויים טאר מען עס ניט שבת פאר שפרייטין עס זאל זיך אוים טריקענען. אויך טאר מען עס ניט אוים קוועטשין אונ ניט אוים קלאפין פון וואסער:

טו אז עס איז אזא זאך וואס מען איז מקפיד עס זאל ניט זיין פאר נעצט טאר מען עס ניט נעמין שבת אין דער האנט אביין אויב עס איז פאר נעצט גיווארין מיט אסך וואסער. נור אז מען גייט דרינען אן גיטוען דארף מען עס ניט אוים צו טוען:

טז אפילו ווען מען גייט אן גיטוען אין א פאר נעצט מלבוש טאר מען ניט שטיין לעבין פייער אויף דעם ארט וואו עס קען זיך דער ווארימען:

יז מען טאר ניט פאר שטאפען מיט א נאס טיכעל אדער מיט נאס פאפיר א פלעשיל וואס איז דרינען דא משקין. ווארען דורך דעם פאר שטאפען וועט זיך אוים קוועטשין דיא משקה וואס איז דרינען איין גיזאפט אין פלעשיל אריין:

יח עס איז ניט גלייך שבת אפ צו קלאפין א שווארץ מלבוש פון שטויב. אויך איז ניט גלייך אראפ צו נעמין דיא פעדערין פון א מלבוש אפילו מיט דער האנט:

יט אבער אז א גיקעכטץ קלעפט זיך אן אויף דעם מלבוש מעג מען עס אראפ נעמין:

כ פאר טריקענטי בלאטע וואס איז אויף א קלייד אדער אויף שיך טארין ניט אפ רייבין. אבער נאסי בלאטי מעגין אפ וואשין:

או

כא אַז מען רעכט זיך אין דעם שוך מעגן איהם שבת אָפּ ווישען מיט אַ שמאַטע אָדער אָן אַ בעליק. אָבער אָן אַ וואַנט אָדער אָן דער ערד איז ניט גלייך אָפּ צו ווישען:

כב מען טאָר נישט שבת אָפּ קראַטצען דעם שוך אָדער אַנדערע פעהל מיט דעם נאָגיל אָדער מיט אַ מעסער. אַפילו מיט דער אַנדערע זייט פון מעסער טאָרין אויך ניט

כג איבער דעם טאָרין נישט שבת אָפּ ווישען דעם שוך אָן דעם אייזען וואָס איז פאַר דעם הויז אויב עס איז אַזוי שאַרף האַטש וויא דיא אַנדערע זייט פון מעסער:

כד מען טאָר נישט שבת פאַרבין קיין שום זאַך. אַז מען עסט שבת יאַגדים אָדער קערשין זאָל מען נישט באַלד דער נאָך אָן ריהרען אין אַ מלבוש אָדער גרעט וואָרין עס ווערט גיפאַרבט אום שבת:

כה מען טאָר ניט שבת פלעכטין אָדער דרייען פעדים אָדער האָר:

כו מען טאָר ניט שבת מאַכין אַ קנופּ אין בענדליך אָדער אין אַנדערע זאַכין נאָר אַ שלייף מעגין מאַכין אין אַזאַ זאַך וואָס איז דער שטייגער דעם אייגענעם טאָג בנאַכט אויף צו שלייפען. אָבער ניט אויף עטליכע טעג:

כז מען טאָר נישט אויף קניפען אַ קנופּ אום שבת. נאָר אַז מען איז זיך שטאַרק מצער וואָס עס איז פאַר קניפט מעג מען אויף קניפּען אַזאַ קנופּ וואָס איז דער שטייגער דעם אייגענעם טאָג איהם אויף צו קניפּען:

כח אַזאַ שלייף וואָס איז דער שטייגער מען זאָל איהם דעם טאָג אויף שלייפען מעגין שבת איהם אויף שלייפען. אָבער אַזאַ שלייף וואָס איז נישט דער שטייגער מען זאָל איהם דעם אייגענעם טאָג אויף שלייפען טאָרין נישט שבת אויף שלייפען. אַז מען דאַרף נייטיג מעגין הייסען אַגוי אויף שלייפען:

כט דיא פעדים וואָס דיא שניידערס סטריגיוען אָן דיא מלבושים מיט דער פאַטשעשוועקע איידער זייא מאַכין פאַרטיג דאָס מלבוש. טאָרין נישט דיא פעדים אַרויס ציהען אום שבת:

ל מען טאָר ניט שבת אַריין ציהען בענדליך אין שיך אָדער אין הויזען דיא שיך וואָס דער שטייגער איז זייערי בענדליך אַלע טאָג אַריין צו ציהען און אַרויס צו ציהען מעגין שבת אַריין ציהען דיא בענדליך וואָס מען האָט נעכטין אַרויס גיצויגען:

לא אַ מלבוש וואָס דיא נאָט האָט זיך צו שייד טאָרין ניט שבת אָן נעמין בייא דעם עק פון פאָדים און צו ציהען דיא נאָט:

לב מען טאָר ניט שבת צו לייגען דעם טלית אָדער קליידער אָדער גרעט. און אַז מען לייגט ניט צו אין דיא אייגענע קנייטשען פון דער וואָכין נאָר אַנדערש מעגין בייא דיא קליידער אָדער גרעט וואָס מען וויל היינט נאָך גיין אין זייא:

(במדבר) סימן נד. דינים פון פיהל זאַכין וואָס מען טאָר נישט טוהן אום שבת. ער האָלט צוויא און דרייסיג סעיפים:

א מען טאָר ניט שבת אַראָפּ נעמין אַ טיהר אָדער אַ פענצטער. אויך טאָרין נישט זייא צוריק אַרויף זעצין:

ב אַלעכט וואָס שטייט נאָהנט פון דער טיהר ווען מען זאָל עפינען דיא טיהר ווען דער ווינט בלאָזט אין דרויסען וואָלט דאָס לעכט פאַר לאָשען גיוואָרין טאָרין נישט עפינען דיא טיהר. אַפילו ווען דער ווינט בלאָזט נישט. דער אייגענער דין איז בייא אַ פענצטער וואָס איז נאָהנט פון דעם לעכט:

ג מען טאָר נישט גיטצען שבת בייא אַ לעכט פון בוימעל אָדער אייל אַזאַ זאַך וואָס מען דאַרף דרינען אַכטונג צו געבין. היינו צו לערנין דער בייא אַפילו ער זאָגט נישט מיט דעם מויל נאָר קוקט גלאַט אַריין אין ספר אָדער צו זעהן אין דיא מלבושים אויב עס איז

דא ביתים. טארין אלטץ ניט:

ד ביא אויעקסין לעבט אדער פון חלב אזוי וויא מיר זענין זיך נוהג צוא ציגדען מענך לערנין ביא זיא. נאר מען זאל זיך גוט היטען מען זאל נישט פאר געסין פון שבת אונ אפ שנייצען דאס לעבט ח״ו:

ה מען טאר ניט שבת האבין נקיות אין א גיאקערט פעלד:

ו מען זאל ניט שבת משתין זיין אויף ליים אדער אויף זאמד אדער אויף צו ריבענע ערד:

ז אז מען דעקט צו שתנה מיט זאמד אדער מיט אש (וואס איז פון פראטיג) זאלין ניט שיטען ווייניג זאמד אדער אש נאר א סך:

ח אויך איז ניט גלייך משתין צו זיין אויף שנייא אז מען האט אנאנדער ארט:

ט מען טאר נישט אויס קערין שבת דיא שטוב מיט א בעזים אפילו עס איז דארט דא א פאדלאגע:

י מיט א פלעדיר וויש אדער מיט א שמאטע מעגין אויס קערין דיא שטוב:

יא מען טאר ניט שבת פאר רייבין מיט דעם פוס דאס שפייעכץ אדער לייכעטץ וואס ליגט אויף דער ערד אדער אויף א פאדלאגע. אבער ארויף שטעלין דעם פוס דארויף אונ ניט צו פאר רייבין מעגין יוא שבת:

יב מען טאר נישט שבת גיין מיט א פראפאל וואס איז פאר דעם רעגין אדער פאר דער זון:

יג מען טאר נישט שבת ארויף גיין אויף א בוים אדער עפים אנידער לייגען אויף איהם אדער עפים אראפ נעמין פון איהם אדער אן בינדען אן איהם א בהמה האמשי מען שאקעלט איהם נישט:

יד אן רירען מעגין אן א בוים נאר מען זאל ניט טוהן קיין שאקיל:

טו א שלאפער בוים וואס אז מען לענט זיך אן איהם אן שאקעלט ער זיך טארין נישט אן לענין זיך אן איהם:

טז מען טאר ניט שבת גיסען וואסער אדער משקה אויף גראז אדער וואו עס איז גיזייעט:

יז מען טאר ניט שבת שרייבין אדער עפים אויס מאהלין אפילו מיט דעם פינגער מיט משקה אויף דעם טיש. אדער אויף דעם פענצטער ווען עס איז פייכט:

יח אויך טאר מען ניט מאכין אין ערגיץ קיין צייכען מיט דעם נאגיל אזוי וויא דער שמייגער איז צו מאכין פאר א סימן:

יט אז עס האט ארויף גיטריפט וואקס אויף איין אות טארין ניט אפ קראטצין. אויך טאר מען ניט שבת אפ מעקין קיין שום כתב:

כ מען טאר ניט שבת שפייען אויף דעם ארט וואו דער ווינט צו שפרייט דאס שפייעכטץ. אפילו אויף דעם ארט וואס מען טעג שבת טראגין:

כא מען טאר ניט פלעכטין אדער אויף פלעכטין דיא האר אום שבת. אויך טארין ניט קעמין דיא האר אום שבת:

כב אז עס ליגען עטליכע מיני כלים אונ מען וויל צינדערט ניטצען מיט איינע טאר מען ניט ארויס נעמין א כלי אונ אוועק לייגען אויף שפעטער. נאר מען דארף ארויס נעמין דיא כלי וואס מען וויל צינדערט ניטצען. אזויא וויא מיר האבין גישריבען אין אן הייב סימן נ״ב ביא עסין וואורק:

כג איין אשה טאר ניט שבת אפ ציען מילעך פון דיא בריכטען אין א כלי אריין. אדער צו וועלכע זאך:

כד אבער אויף דער ערד ארויף מעג זיא אפ ציען אביסעל מילעך אז דאס קינד וויל אנדערש ניט זייגען. דעמט גלייבען אז דיא מילעך איז זיא שטארק מצער מעג זיא אויך אפ ציען אביסעל מילעך מיט דער האנט אויף דער ערד ארויף:

כה א באנק וואס עס האט זיך ארויס גינומען פון איהר איין פוס טארין ניט שבת איהם

אריין

אריין זעצן. אויך טאר מען ניט דיא באנק נעמען אין דער האנט אריין אונ ארויף
לייגען זיא אויף איין אנדערע באנק צו זיצען אויף איהר צייטען מען איז איינמאל פראטיג
אויף איהר אזוי געזעסין אן פים:

כו א זייגער וואס גייט ניט טארין ניט איהם אן דרייען שבת אדער יום טוב. בשעת ער
גייט זאל מען איהם אויך ניט אן דרייען צאמין מען דארף פון א שלאפין ווענין:

כז דעם אנדערין טאג יום טוב מעגין אן דרייען א זייגער וואס גייט ער זאל ניט דעם טאג
אויף הערין צו גיין:

כח מען טאר ניט שבת שפילען אדער קלינגען מיט א גלעקיל אדער קלאפין איין נאך אונ
דער אנדערער כדי עס זאל קלינגען:

כט אז מען וואשט אפ שבת כלים וואס זענין פאר פעצט טארין ניט אויף גיסען אויף זייא
וואריס וואסער. נאר מען זאל פריער אריין גיסען דאס וואסער אין א כלי אריין. דער
נאך זאלין אריין לייגען דיא כלים:

ל מען טאר ניט שבת אפ וואשין נאר דיא כלים וואס מען דארף דעם שבת צו עסין אדער
טרינקען אין זייא:

לא מען טאר ניט אן גרייטען קיין שום זאך פון שבת אויף אין דער וואכין. היינו צוא
בעטין דאס בעט שבת אויף מוצאי שבת אדער ברענגין וואסער אדער ווין אויף
מוצאי שבת אונ נאך אזא שטייגער טאר מען אלטין ניט:

לב מען טאר ניט אוים רייסין אדער אוים ברעכין א ריטעל פון בעזים אום שבת:

סימן נה. דינים וואס מען דארף שבת גיווארינט צוא זיין ווען מען איז זיך טובל אונ ווען מען וואשט זיך. ער האלט פערצען סעיפים:

א מען טאר ניט זיך באדין שבת אין ווארים וואסער. אז מען באד זיך נישט נאר מען
וויל אפ וואשין דאס פנים מיט דיא הענט מעגין מיט ווארים וואסער וואס איז פראטיג
דער ווארימט גיווארין:

ב מען טאר ניט שבת שווימען אין באד אויף דער באנק וואס מען קען צינדערט דארט שוויצען:

ג אז מען איז זיך טובל שבת אין מקוה טאר מען ניט שווימען. אויך טאר מען ניט מאכין
שווימען דיא שפענדליך וואס אויף דעם וואסער. אפילו אוועק שארין זייא אונ מאכין
שווימען כדי דאס וואסער זאל זיין ריין טארין אויך ניט:

ד אויך טארין ניט אוים קוועטשין דיא האר פון וואסער:

ה אז מען דארף שבת אין דער פריא זיך טובל צו זיין אונ מען איז זיך טובל אין טייך
וויא מען טאר ניט טראגין דארפין גיווארינט צו זיין אין דעם אויך. אז איידער מען גייט
ארוים פון וואסער זאלין אפ ווישען פון זיך דאס וואסער מען זאל עס ניט טראגין אויף
זיך קיין פיר איילין אדער אין שטוב אריין:

ו דעסט גלייכען אין טייך אליין זאל מען אויך נישט טראגין אויף זיך דאס וואסער קיין
פיר איילין:

ז אז מען שטייט לעבין טייך מעגין וואשין דיא הענט אין טייך נאר מען זאל זייא נוט
אפ ווישען איידער מען וועט גיין פיהר איילין:

ח מען טאר נישט שבת רייבען שנייא אדער אייז מיט דיא הענט כדי עס זאל זיין פון
זייא וואסער:

ט אז מען דארף וואסער מעגין עס שטעלין לעבין אויבען דא וואו עס וועט ניט קענין
דער ווארימט ווערין נאר עס זאל צו גיין פון זיך זעלבערט:

י עס איז ניט גלייך צו וואשין זיך שבת מיט וואסער וואס עס איז דריגען דא שנייא אדער אייז:

יא אַז מֶען וַואשְׁט זִיךְ דֶער מִיט זָאל מֶען גִיוָוארִינְט זַיין מֶען זָאל דָאס שְׁנֵייא אָדֶער אַייז נִיט צוּ רַייבֶּען מִיט דִיא הֶענְט:

יב מֶען זָאל זִיךְ נִיט וַואשִׁין שַׁבָּת אוֹיף שְׁנֵייא. אוּנ נִיט אוֹיף לֵיים. אוּנ נִיט אוֹיף זַאמְד. אוּנ נִיט אוֹיף צוּ רִיבֶּעגֶע עֶרְד:

יג מֶען טָאר נִיט זִיךְ וַואשִׁין שַׁבָּת אוֹיף גְרָאז אָדֶער וְוא עֶס אִיז גִיזֵייעט:

יד סַייא מֶען אִיז זִיךְ טוֹבֵל סַייא מֶען וַואשְׁט זִיךְ נָאר דִיא הֶענְט טָאר מֶען נִיט זִיךְ וַוארִימֶען דֶער נָאךְ בַּיי דֶעם הֵייסֶען אוֹיבֶען בִּיז מֶען ווִישְׁט גוּט אָפּ דָאס וַואסֶער:

נשא) סִימָן נו. דִינִים וָואס מֶען דַארְף שַׁבָּת גִיוָוארִינְט צוּא זַיין בַּיי בְּהֵמוֹת אוּנ עוֹפוֹת אוּנ אַנְדֶערֶע לֶעבֶּעדִיקֶע זַאכֶען. עֶר הַאלְט פֶערְצִיג סְעִיפִים:

א אַז אַ בְּהֵמָה אָדֶער אַ חַיָּה אָדֶער אַיין עוֹף אַנְטְלוֹיפְט טָארִין עֶס נִיט חַאפִּין אוּם שַׁבָּת:

ב מֶען דַארְף צוּ וָוארִינֶען דִיא וַוייבֶּער זֵייא זָאלִין נִיט חַאפִּין שַׁבָּת אַיין עוֹף וָואס אַנְטְלוֹיפְט. דֶען דָאס אִיז אַזַא גְרוֹיסֶע עֲבֵירָה גְלַייךְ מֶען צִינְט אָן שַׁבָּת אַ לֶעכְט ח״ו:

ג זֵייא דַארְפִין זִיךְ צוּ בַּארֶעכִינֶען אַז דֶער שַׁבָּת קָאסְט זֵייא אַסַךְ מֶעהְר וִויא דָאס עוֹף אוּנ פַאר וָואס זָאלִין זֵייא אַזוֹי שְׁטַארְק מְחַלֵּל שַׁבָּת זַיין דוּרְךְ דִיא פָּאר גִילְדֶען וָואס דָאס עוֹף אִיז וֶוערְט:

ד דֶער אֵייבֶּערְשְׁטֶער וָואס גִיט אוּנְץ אוֹיף שַׁבָּת וֶועט בְּוַדַּאי אוּנְץ גוּט אָפּ גֶעבִּין פַאר דֶעם עוֹף אָדֶער פַאר דֶער בְּהֵמָה וָואס אַנְטְלוֹיפְט שַׁבָּת אוּנ מִיר חַאפֶּען עֶס נִיט וַוייל אוּנְץ ווִילֶען מְקַיֵּים זַיין זַיינֶע מִצְוֹת צוּ דִינֶען אִיהְם וָואס דָאס אִיז אוּנְזֶער גַאנְץ לֶעבִּין:

ה דִיא בְּהֵמוֹת וָואס זֶענִין גִיוואוּנְט מִיט דֶעם מֶענְטְשׁ. אוּנ זֵייא דְרֵייעֶן זִיךְ צְוִוישֶׁן דֶערְט אַרוּם אִין דְרָאסֶען. אוּנ מֶען הָאט מוֹרָא טָאמֶער וֶועט מֶען זֵייא אַוֶועק גַנְבֶנִין מֶעג מֶען זֵייא אַרַיין טְרַייבִּין אִין הוֹיז אַרַיין אוֹיבּ זֵייא אַנְטְלוֹיפֶען נִיט:

ו נָאר מֶען זָאל נִיט נֶעמִין זֵייא אִין דֶער הַאנְט אַרַיין. דֶען מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין קַיין שוּם בְּהֵמָה אָדֶער אַ חַיָּה אָדֶער אַיין עוֹף. אֲפִילוּ אִין שְׁטוּבּ:

ז אַז עֶס אִיז דָא אִין שְׁטוּבּ אַ בְּהֵמָה אָדֶער אַ חַיָּה אָדֶער אַיין עוֹף וָואס זֶענִין נִיט גִיוואוּנְט אַלֵיין אַהֵיים צוּ קוּמֶען טָארִין נִיט פַאר מַאכִין דִיא טִיהְר. דֶען אַז מֶען וֶועט נִיט פַאר מַאכִין דִיא טִיהְר וֶועלִין זֵייא אַרוֹים מְהִילָא הֵייסְט מִיט דֶעם וָואס מֶען פַאר מַאכְט דִיא טִיהְר גְלַייךְ מֶען פַאנְגְט זֵייא:

ח דֶערְמִיט גְלַייכֶען אַז דָאס עוֹף אִיז אִין דֶער שְׁטַייג אוּנ דָאס טִירֶעל עֶפִינְט זִיךְ טָארִין עֶס נִיט פַאר מַאכִין אִיבֶּער דֶעם טַעַם:

ט מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת פַאנְגִין קַיין שוּם לֶעבִּידִיקֶע זַאךְ. אֲפִילוּ אַ פְּלוֹיא טָאר מֶען נִיט שַׁבָּת חַאפִּין. נָאר אַז זִיא בַּייסְט אִיהְם מֶעג עֶר זִיא חַאפֶּען אוּנ אַוֶועק וַוארְפִין. אָבֶּער הַרְגֶנִין זִיא טָאר מֶען נִישְׁט. דֶען מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת הַרְגְנִין קַיין שוּם לֶעבֶּעדִיקֶע זַאךְ אֲפִילוּ אַ שְׁפִּין:

י חוּץ אַ כִּינָה מֶעגִין הַרְגֶנִין שַׁבָּת אַז מֶען גִיפִינְט זִיא גְרָאט. אָבֶּער אַז מֶען זוּכְט זֵייא אִין דִיא קְלֵיידֶער טָאר מֶען נִיט הַרְגֶנִין אֲפִילוּ דִיא כִּינִים וָואס מֶען גִיפִינְט. נָאר מֶען זָאל זֵייא אַוֶועק וַוארְפִין:

יא מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת אוֹיף שְׁטֶעלִין דִיא ווֶיענְטֶעקֶע זִיא זָאל חַאפִּין עַכְבָּרִים:

יב אַז מֶען פַאר מַאכְט שַׁבָּת אַ כְּלִי וָואס אִיז אִין אִיהְר דָא פְלִיגֶען זָאלִין פְרִיעֶר אַרוֹים יָאגֶען דִיא פְלִיגֶען וָואס מֶען זֶעהְט אִין דֶער כְּלִי. כְּדֵי דִיא פְלִיגֶען זָאלֶען נִישְׁט גִיפַאנְגֶען וֶוערִין:

מען

יג מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת לָאזִין בְּלוּט פוּן ..קיין שוּם לֶעבֶּעדִיגֶע זַאךְ. אוֹיךְ טָארִין נִיט מַאכִין ..קיין בַּאהֶלְ אִין אַ מֶענְטְשׁ אָדֶער אִין אַ בְּהֵמָה אָדֶער אִין אַ חַיָּה אָדֶער אִין אֵיין עוֹף אָדֶער אִין אֵיין עַכְבָּר אָדֶער אִין אַנְדֶערִי שְׁרָצִים אַזַא שְׁטֵייגֶער :

יד אוֹיךְ טָארִין נִיט שַׁבָּת נָאגִין ..קיין בְּלוּט אֲפִילוּ פוּן דִיא צֵיין :

טו אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט אַרוֹיף לֵייגִין אוֹיף דֶער מַכָּה אַ פְּלַאסְטֶער וָואס צִיעֶט אוֹיס בְּלוּט אָדֶער אַנְדֶער פַּאסְגִיסְטְוֶוע :

טז וֶוער שְׁמוּסְט אַז מֶען טָאר נִיט קְוֶועטְשִׁין דִיא מַכָּה עֶס זָאל אַרוֹיס גֵיין דָאס בְּלוּט אָדֶער פַּאסְגִיסְטְוֶוע. (זֶעה אֵיין בְּסִימָן ס') :

יז אַ יוּד טָאר נִיט מֶעלְקִין ..קיין בְּהֵמָה אוֹם שַׁבָּת. (נָאר וַוייל דִיא מִילֶעךְ אִיז מְצַעֵר דִיא בְּהֵמָה אַז מֶען וֶועט נִיט מֶעלְקִין דַארִיבֶּער) מֶעגִין הֵייסֶען אַגוֹי מֶעלְקִין דִיא בְּהֵמָה :

יח דִיא מִילֶעךְ טָאר מֶען נִיט טְרִינְקֶען שַׁבָּת אוּנ נִיט נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין. נָאר דֶער גוֹי זָאל זִיא נָאךְ דֶעם מֶעלְקִין אַוֶועק שְׁטֶעלִין אִין אַ וִוינְקֶעל :

יט מֶען טָאר נִיט שַׁבָּת מֶעסְטִין תְּבוּאָה צוּ גֶעבִּין דֶער בְּהֵמָה. נָאר מֶען זָאל זִיךְ מְשַׁעֵר זַיין וִויא פִיהֶל מֶען דַארְף אִיהְר צוּ גֶעבִּין :

כ אַז מֶען גִיט קְלַייֶען דִיא בְּהֵמוֹת טָאר מֶען נִיט שַׁבָּת אַרַיין גִיסֶען וַואסֶער :

כא אַז מֶען הָאט פְרַאטִיג אַרַיין גִינָאסֶען דָאס וַואסֶער טָאר מֶען נִיט קְנֶעטִין זֵייא שַׁבָּת. נָאר מֶען מֶעג דִיא קְלַייֶען אִיבֶּער מִישֶׁען פוּן אֵיין כֵּלִי אִין דֶער אַנְדֶערֶער אַרַיין :

כב יֶעדֶער יוּד אִיז מְחוּיָיב גִיוָוארִינְט צוּ זַיין זַיינֶע בְּהֵמוֹת אוּנ חַיוֹת אוּנ עוֹפוֹת זָאלִין רוּעֶן שַׁבָּת פוּן אַ מְלָאכָה. דַארִיבֶּער אַז אַ יוּדִס בְּהֵמָה טְרָאגְט עֶפִּיס אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס מֶען טָאר נִיט טְרָאגִין שַׁבָּת הָאט עֶר אֵיין עֲבֵירָה. דֶען עֶר אִיז מְחוּיָיב צוּ זֶעהְן זִיא זָאל רוּעֶן אַזוֹי וִויא עֶר אַלֵיין :

כג חוּץ וָואס מֶען מֶעג שַׁבָּת לָאזִין דִיא בְּהֵמָה בַּייסֶען גְרָאז אוּנ עֶסִין וַוייל דָאס אִיז נִיט בַּייא אִיהְר ..קיין מְלָאכָה. דֶען זִיא הָאט נָאךְ הֲנָאָה דֶער פוּן :

כד אַזַא זַאךְ וָואס דִיא בְּהֵמָה גֵייט דְרִינֶען פוּן רְפוּאָה וֶועגֶען הַיינוּ אַ טִיכֶעל אוֹיף אִיהְר מַכָּה מֶעגִין זִיא לָאזֶען טְרָאגִין :

כה דֶעסְט גְלַייבֶען וָואס דִיא בְּהֵמָה דַארְף צוּ גֵיין אָן גִיטוּהְן זִיא זָאל וֶוערִין דוּרְךְ דֶעם גִיהִיטֶען אַזוֹי וִויא מִיר וֶועלִין שְׁרַייבֶּען מֶעגִין אוֹיךְ זִיא לָאזִין טְרָאגִין :

כו בְּשַׁעַת אַ בְּהֵמָה טוּהְט אַ מְלָאכָה אָדֶער זִיא שְׁלֶעפְּט עֶפִּיס אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס מֶען טָאר נִיט טְרָאגִין טָאר נִיט ..קיין שוּם יוּד יָאגִין זִיא אָדֶער שְׁרַייֶען אוֹיף אִיהְר זִיא זָאל גֶעךְ גֵיין. אֲפִילוּ דִיא בְּהֵמָה אִיז נִיט זַיין :

כז מֶען מֶעג לָאזִין אַרוֹיס גֵיין אַ פֶערְד מִיט אַ צוֹים. דֶען דָאס אִיז נוּר אַז דָאס פֶערְד זָאל זַיין גִיהִיטֶען עֶס זָאל נִיט אַנְטְלוֹיפֶען (זֶעה אֵיין בְּסָעִיף ל"ב) :

כח אָבֶּער עֶפִּיס אַנְדֶערְשׁ טָאר מֶען נִיט לָאזֶען עֶס טְרָאגִין אָדֶער שְׁלֶעפִּין אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס מֶען טָאר נִיט טְרָאגִין :

כט מֶען מֶעג דֶעם עֶק פוּן צוֹים אַרוּם וִויקְלֶען דֶעם פֶערְד אַרוּם הַאלְדְז. נָאר עֶס זָאל זַיין לוֹיז אַרוּם גִיוִויקֶעלְט מֶען זָאל קֶענִין אַרַיין שְׁטֶעקִין דִיא הַאנְט צְוִוישֶׁען דֶעם צוֹים צְוִוישֶׁען דֶעם הַאלְדְז אַז עֶס וֶועט וֶועלִין אַנְטְלוֹיפֶען :

ל בְּשַׁעַת מֶען לֵייגְט אַרוֹיף דִיא צוֹים אוֹיף דֶעם פֶערְד זָאל מֶען גִיוָוארִינְט זַיין מֶען זָאל זִיךְ נִיט אָן שְׁפַּארִין דַארוֹיף. דֶען מֶען טָאר זִיךְ נִיט שַׁבָּת אָן שְׁפַּארִין אָן ..קיין לֶעבֶּעדִיגֶע זַאךְ. (חוּץ אָן אַ מֶענְטְשׁ) :

לא אֵיין אָקְס אָדֶער אַ קוּה טָאר מֶען נִיט לָאזֶען אַרוֹיס גֵיין מִיט אַ שְׁטְרִיק אוֹיף דֶעם הַאלְדְז. דֶען מֶען דַארְף זֵייא נִיט צוּ הַאלְטִין מִיט ..קיין שְׁטְרִיק. אָבֶּער אַז זֵייא זֶענִין גִיוואוֹנְט צוּא אַנְטְלוֹיפֶען מֶעגִין זֵייא לָאזֶען אַרוֹיס גֵיין מִיט אַ שְׁטְרִיק אוֹיף דֶעם הַאלְדְז :

בשעת

לב בשעת מען פיהרט דאס פערד מיט דעם צוים אדער מיט דעם שטריק וואס דאס פערד גייט דערינען זאל דער שטריק נישט ארויס שטארין פון דער האנט. נאר מען זאל האלטין איז עק שטריק:

לג דעסט גלייכין צווישין זיין האנט צווישין פערד זאל נישט אראפ שטארין איין פויסט נאהנט פון דער ערד. אז דער שטריק איז לאנג זאל ער עהם ארום וויקלען ארום דעם האלדז פון פערד:

לד מען טאר נישט אין דער וואכין פאר דינגען אדער אנטלייען א בהמה צו אגוי צייטין מען נעמט אויס מיט עהם ער זאל זיא אפ געבן פר שבת. דען אז דיא בהמה וועט זיין שבת ביא דעם גוי אונ ער וועט טוען שבת מיט איהר א מלאכה וועט דער יוד האבין איין עבירה:

לה אז דער יוד האט אויס גינומען מיט דעם גוי ער זאל זיא עהם אפ געבין פאר שבת אונ דער גוי וויל זיא נאך נישט פרייטיג אפ געבין זאל דער יוד פרייטיג מפקיר זיין דיא בהמה. דהיינו ער זאל זאגין איך בין מפקיר דיא בהמה. דאס ווארט מפקיר איז טייטש אז דער יוד וויל אז דיא בהמה זאל שוין נישט זיין דעם יודס אונ ווער עס וויל מעג זיא שוין נעמען. אונ אז דער יוד וועט מפקיר זיין דיא בהמה וועט דער יוד שוין נישט האבין קיין עבירה וואס דער גוי טוט מיט איהר שבת א מלאכה:

לו דער יוד מעג מפקיר זיין שטילערהייט קיינער זאל נישט הערין. נאר ער זאל מפקיר זיין מיט דעם גאנצין הארצין כדי ער זאל נישט האבין קיין עבירה. אונ נאך שבת וועט מעגין דער יוד אפ נעמען דיא בהמה פון גוי:

לז דאס אלץ איז נאר אז דער גוי וויל נישט פרייטיג אפ געבין דיא בהמה. אבער מען טאר נישט אנטלייען אדער פערדינגען צו אגוי א בהמה איבער שבת אונ פאר לאזין זיך אויף דעם וואס דער יוד וועט פרייטיג מפקיר זיין דיא בהמה:

לח דעסט גלייכין א יוד וואס האלט פערד אונ אגוי א בעל עגלה אונ דאט עהם גישיקט פאר שבת מיט דער פוהר אונ דער יוד זעהט פרייטיג פארין נאכט אז דער גוי קומט נישט אויף שבת זאל ער מפקיר זיין דיא פערד אזוי וויא מיר האבין גישריבין כדי ער זאל נישט האבין קיין עבירה פון דעם וואס דיא פערד שלעפין שבת דעם וואגין:

לט אבער צו שיקין דעם גוי ער זאל פארין שבת אונ זיך פאר לאזין אויף דעם וואס ער איז פרייטיג מפקיר דיא פערד טארין בוודאי נישט:

מ אז א בהמה איז שלאף אונ מען האט מורא טאמער וועט זיא פייגערין מעג מען הייסין אגוי ער זאל איהר לאזין בלוט אדער געבן איין אנדערע רפואה. אבער דער יוד אליין טאר נישט דאס איהר טוען:

(בהעלתך) סימן נז. דינים פון דיא זאכין וואס מען טאהר נישט נעמען אין דער האנט אריין אום שבת. ער האלט דרייא אונ דרייסיג סעיפים:

א יעדער זאך וואס איז נישט קיין כלי צו ניצין דער מיט. דהיינו האלץ. פעל. בהמות. חיות. עופות. אנדערע לעבעדיגע זאכין. שאהלין פון נים אדער פון אייער. אדער הארטע ביינער וואס אפילו א הונט קען נישט זייא עסין. טירין אדער פענסטער פון דיא הייזער וואס זענען אראפ גינומען גיווארין פון זייא. שטיקליך פון צו בראכענע כלים וואס מען האט פרייטיג אוועק גיווארפין אויף דעם מיסט אדער זייא טויגין שוין נישט צו ניצין מיט זייא. רויע עסין וואס מען דארף עס צו קאכין פון מענטשין וועגין אונ עס איז נישט דער שטייגער אוועק צו געבין עס דיא הינט אדער דיא בהמות. דיא אלע זאכין טאר מען נישט שבת נעמען אין דער האנט אריין:

נז׳

ב נאר אַז עס איז צו בְּרָאכְן גִיוָוארִין גְלַאז וַוארְק אויף דֶעם אָרְט וָואס מֶען קֶען גִישַׁאדִיגְט וֶוערִין מֶעגְן זַייא אַוֶועק לֵייגְן :

ג אַשׁ פון דֶעם הָאלְץ וָואס אִיז דֶעם שַׁבָּת פַאר בְּרֶענְנְט גִיוָוארִין. דֶעסְט גְלַייכְן אַיין אַיי וָואס דָאס עוף הָאט עֶס גִילֵייגְט דֶעם שַׁבָּת. אָדֶער מִילֶעךְ וָואס אִיז גִימָאלְקְן גִיוָוארִין דֶעם שַׁבָּת. אָדֶער פֵּירוֹת וָואס זֶענֶען דֶעם שַׁבָּת אַרָאפּ גִיפַאלִין פון בוים. אָדֶער אַגוי הָאט זַייא הַיינְט אָפְּגֶערִיסְן. טָאר מֶען צַלִין דֶעם שַׁבָּת נִישְׁט עֶסְן און נִישְׁט נֶעמֶען אִין דֶער הַיינְט אַרַיין :

ד דִיא כֵּלִים וָואס דֶער נוּץ פון זַייא אִיז און דֶער וָואכְן צוא אַזַא זַאךְ וָואס מֶען טָאר נִיט טוּעֶן אום שַׁבָּת. הַיינוּ אַ הַאמֶער. אַהַאק. אַ בֶּיזֶעם אַ שׁוּפֶל. אַ נָאדְל און נָאךְ אַזַא שְׁמֵייגֶער און מֶען וִויל מִיט זַייא שַׁבָּת נוּצְן צוּא זַאךְ וָואס מֶען מֶעג דְהַיינוּ מֶען וִויל מִיט דֶעם הַאמֶער אָדֶער מִיט דֶער הַאק צוּ קְנַאקְן נִיס אָדֶער מֶען דַארְף דָאס אָרְט וִוא זַייא לִיגְן מֶעגְן זַייא גֶענוּמֶען און דֶער הַאנְט אַרַיין :

ה אָבֶּער צוּ בַּאהַאלְטְן זַייא כְּדֵי זַייא זָאלְן נִיט צוּ בְּרָאכְן וֶוערִין אָדֶער מֶען זָאל זַייא נִיט אַוֶועק גַנְבְנֶען טָארִין נִיט נֶעמֶען זַייא אִין דֶער הַאנְט אַרַיין :

ו אַ לַאמְפֶּער וָואס מֶען הָאט נִיט גִיבְּרֶענְט אִין עֶהם דֶעם שַׁבָּת הָאט דֶעם אַיינֶענֶעם דִין וִויא דִיא כֵּלִים וָואס מִיר הָאבְּן גִישְׁרִיבְּן בְּסָעִיף ד׳ ה׳ :

ז אָבֶּער דִיא לַאמְפֶּער וָואס מֶען בְּרֶענְט אִין זַייא לֶעכְט פְרַייטִיג צוּ נַאכְט טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען אִין דֶער הַאנְט אַרַיין גַאנְץ שַׁבָּת אויף קֵיין שׁוּם פַאל :

ח וִוילִין טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען שַׁבָּת און דֶער הַאנְט צַייטְן מֶען דַארְף דָאס אָרְט וִויא זַייא לִיגְן. אָדֶער זַייא לִיגְן אויף אַזַייא אָרְט וָואס קֶענֶען אַיין גִירֶעכְט וֶוערִין :

ט אַלֶע כֵּלִים וָואס מֶען אִיז מַקְפִּיד מֶען זָאל נִיט נִיצֶען מִיט זַייא נוּר דִיא זַאךְ וָואס מֶען טָאר נִיט טוּעֶן אום שַׁבָּת. דְהַיינוּ אַ כְּלִי פון אַ בַּעַל מְלָאכָה וָועלְכִים עֶר לָאזְט נִיט טוּעֶן מִיט אִיהְר קֵיין אַנְדֶערֶע זַאךְ כְּדֵי זִיא זָאל נִיט קַאלְיֶע וֶוערִין. אָדֶער אַ חַלִיף פון דֶעם שׁוֹחֵט. אָדֶער שְׁרַייבּ פַּאפִּיר. אָדֶער וֶועקְסְלִין. קָאנְטְרַאקְטְן. רֶעכִינְקִים. בְּרִיף פון מַשָּׂא וּמַתָּן וֶועלְכִים מֶען דַארְף זַייא נָאךְ. אָדֶער כֵּלִים וָואס מֶען הַאלְט צוּ פַאר קִיפֶען אִיז מֶען אִיז מַקְפִּיד נִיט צוּ נִיצֶען מִיט זַייא. אָדֶער אַבַּאטִיל פון גֶעלְט. דִיא אַלֶע זַאכְן טָאר מֶען נִיט שַׁבָּת נֶעמֶען אִין דֶער הַאנְט אַרַיין אויף קֵיין שׁוּם פַאל :

י דִיא זַאכְן וָואס זֶענֶען גָאר קֵיין כֵּלִים נִיט. דְהַיינוּ הֶעלְצֶער. שְׁטֵיינֶער. גֶעלְט. שְׁטִיקֶער אַיְזְן. און נָאךְ אַזַייא שְׁמֵייגֶער טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען שַׁבָּת אִין דֶער הַאנְט אַרַיין אויף קֵיין שׁוּם פַאל :

יא נוּר אַז מֶען הָאט פְרַאמִיג אַז גִיבְּרֵייט אַ הָאלְץ אָדֶער אַ שְׁטֵיין מֶען זָאל נִיצֶען דֶער מִיט וֶועלְכִי זַאךְ הֶכְּרֵיד. הֵייכְט דָאס שׁוֹין אַ כְּלִי און מֶען מֶעג עֶס נֶעמֶען שַׁבָּת אִין דֶער הַאנְט אַרַיין :

יב דִיא כֵּלִים וָואס דֶער נִיצְן פון זַייא אִיז צוּ אַזַייא זַאךְ וָואס מֶען מֶעג טוּעֶן אום שַׁבָּת. דְהַיינוּ אַ בֶּעכֶערִיל. אָדֶער אַ טֶעלֶער אִין נָאךְ אַזַייא שְׁמֵייגֶער מֶעגְן זַייא נֶעמֶען אִין דֶער הַאנְט אַרַיין אֲפִילוּ צוּ בַּהַאלְטְן זַייא כְּדֵי זַייא זָאלְן נִיט צוּ בְּרָאכְן וֶוערִין אָדֶער כְּדֵי מֶען זָאל זַייא נִיט אַוֶועק גַנְבְנֶען. אָבֶּער אַז מֶען דַארְף גָאר נִיט צוּ זַייא און נִיט צוּא זַייעֶער אָרְט טָארִין נִיט זַייא נֶעמֶען אִין דֶער הַאנְט אַרַיין :

יג עֶסְן וַוארְג אָדֶער מַשְׁקֶה אָדֶער הֵיילִיגֶע סְפָרִים מֶעגְן נֶעמֶען אִין דֶער הַאנְט אַרַיין אֲפִילוּ מֶען דַארְף גָאר נִיט :

יד מֶען טָאר אַנְדֶערְשׁ נִיט נֶעמֶען קֵיין זַאמְד שַׁבָּת אִין דֶער הַאנְט אַרַיין צוּדֶעקְן מֶען הָאט עֶס אָן גִיבְּרֵייט פַאר שַׁבָּת אויף אַ בַּאזוּנְדֶער אָרְט אָדֶער אִין אַ כְּלִי :

טו בְּשַׁעַת מֶען נֶעמְט דָאס זַאמְד זָאלִין גִיוָוארְנְט זַיין מֶען זָאל נִיט נֶעמֶען פון מִיטֶען. דֶען

עס ווערט אויף דעם ארט אזוי וויא א גריבעל. אונ דאס טאר מען ניט באקען אום שבת אפילו דאס זאמד ליגט אין א כלי. דאריבער זאלין אפ שארען גלייך פון זייבען:

טז יעדער זאך וואס מען טאר ניט נעמין שבת אין דער האנט אריין טאר מען עס ניט געבין קיין שאקעל:

יז איבער דעם טאר מען ניט אן ריהרען אין דעם הענגיל לייכטער. דען מיט דעם אן ריהרען שאקעלט מען איהם אביסעל:

יח אז עס פאלט עפיס ארויף אויף א לאכטער מעגין עס אראפ נעמין:

יט מען טאר ניט שטופען מיט א מעכיר אדער מיט עפיס אנדערש דיא זאך וואס מען טאר ניט נעמין אין דער האנט אריין:

כ אז דאס איז א גרינגע זאך מעגין עס בלאזין עס זאל אוועק פליען:

כא אז עס ליגט אויף דער ערד מעגין עס צו שארין מיט דיא פיס אזוי וויא מען גייט. אויך מעגין זיצען דארויף האטשי עס שאקעלט זיך אונטער איהם:

כב אז א גוי ברענגט שבת געלט זאל ער עס אליין אריין ליגען אין שופלעדיל. אבער אז ער לייגט עס אזוי אנידער טאר ניט דער יוד אריין ווארפין עס דורך דעם טישטוך כדי עס זאל ניט פאר לוירען ווערין:

כג מען טאר ניט פראטיג צו נאכט שלעפין דאס טישטוך מיט דיא לעכט צו זיך כדי עס זאל זיין לעכטיגער דא וואו מען זיצט. אפילו מען האט פאר לעכט צינדען גילייגט דיא חלות אויף דעם טישטוך:

כד אז איינער האט פרייטיג פאר געסין געלט אין א קעשינע פון א מלבוש אונ שבת דארף ער דאס מלבוש אדער דאס ארט פון מלבוש זאל ער אויס שאקלין דאס געלט פון קעשינע דער נאך מעג ער נעמין דאס מלבוש וואו ער דארף:

כה אז ער דארף דאס ארט אונ קען ניט דא אויס שאקלען מעג ער טראגין דאס מלבוש מיט דעם געלט אויף דעם ארט וואס ער וויל. אונ דארט מעג ער אויס שאקלין:

כו אז ער דארף ניט דאס מלבוש אונ ניט דאס ארט נאר ער האט מורא טאמער וועט מען דאס געלט דא אוועק גנבענין. פון דעם וועגין טאר ער ניט נעמין אין דער האנט אריין דאס מלבוש. אויך טאר ער ניט עס שאקלען כדי דאס געלט זאל ארונטער פאלען מען זאל עס ניט אוועק גנבענין:

כז דאס שטוכט אלץ נאר אז ער האט פראטיג פאר געסין דאס געלט אין קעשינע. אבער אז ער האט פראטיג אריין גילייגט דאס געלט אין קעשינע עס זאל דארט ליגען שבת. אונ דיא קעשינע איז אין גאנטצען אן גינייט אן מלבוש (אונ עס ליגט גיט אין קעשינע בעסערי זאכין פון געלט וועלכעס מען מעג זייא נעמין אין דער האנט אריין) טאר מען ניט ריהרען שבת דאס גאנצע מלבוש אויף קיין שום פאהל אזוי וויא דאס געלט אליין:

כח דעסט גלייבען אז איינער האט פראטיג פאר נאכט אנידער גישטעלט איין אן גיצונדען לעכט אויף א טיש עס זאל דארט שטיין שבת. אונ ווען עס איז פראטיג נאכט גיווארין איז אויף דעם טיש ניט גילעגין דיא חלות פון שבת אדער אנדערי זאכין וואס מען מעג זייא שבת נעמין אין דער האנט אריין וועלכים זייא זענין מעהר השוב פון לעכט. טאר מען ניט דעם טיש רוקען אדער ריהרען גאנץ שבת. אזוי וויא דאס לעכט אליין. אפילו ווען מען האט שוין שבת אראפ גינומען דעם לאכטער:

כט דעסט גלייבען אז ער האט פראטיג אריין גילייגט געלט אין א שופלעדיל דאס געלט זאל דארט ליגען שבת. אונ דאס שופלעדיל איז גימאכט אז מען קען עס אין גאנצין ארויס נעמין פון טיש טאר מען ניט דאס שופלעדיל ריהרען גאנץ שבת פונקט אזוי וויא דאס געלט אליין. אונ אז עס איז ניט אויף דעם טיש גילעגין דיא חלות פון שבת אדער אנדערי זאכין בעסערי פון געלט וועלכעס מען מעג זייא נעמין אין דער האנט אריין טאר מען ניט

דעם

דעם גאנצן טיש נעמען שבת אין דער האנט אריין :

ל אז מען האט אבער פראטיג פאר געסן דאס געלט אין שופלעדיל. אדער ווען עס איז פראטיג נאכט געווארן איז אין דעם שופלעדיל געלעגן אנדערי זאכן בעסערי פון געלט וועלכעס מען מעג זייא נעמען אין דער האנט אריין. מעגין שבת רוקען דאס שופלעדיל אדער דעם טיש. נאר אז מען קען ארויס שאקלין דאס געלט פון שופלעדיל מען זאל קיין היזק ניט האבין דארפין פריער ארויס צו שאקלין דאס געלט :

לא דעסט גליכן אז מען האט ניט אריין געלייגט דאס געלט פרייטיג פאר נאכט נאר א גוי אדער א קינד האט שבת אריין געלייגט דאס געלט אין שופלעדיל מעגין אויך נעמען אין דער האנט אריין דאס שופלעדיל און דעם טיש אזויא וויא מיר האבען פריער געשריבען :

לב איבער דעם מעגין אפ שאקלין דאס טישטוך פון דיא שאהלין פון ניס חאטשי מען טאר ניט דיא שאהלין נעמען אין דער האנט אריין אזוי וויא מיר האבען געשריבען בסעיף א' :

לג אז איינער דער מאנט זיך אום שבת אז ער טראגט בייא זיך אזאך וואס מען טאר ניט נעמען אין דער האנט אריין. מעג ער גיין אין א ווינקעל אריין און דארט עס ארויס שאקלען :

(שלה) סימן נח. דינים וואס מען דארף שבת געווארינט צו זיין בשעת דעם גיין און בשעת דעם רעדין. ער האלט זיבען און דרייסיג סעיפים :

א מען טאר ניט לויפען אום שבת אפילו מיט שמאלע טריט :

ב אויך טאר מען ניט מאכין קיין גרויסע שפרייזען אפילו מען לויפט ניט. דהיינו דער גאנג זאל זיין אז צווישען איין פוס צווישען אנדערין זאל ניט זיין מעהר וויא א האלב איל :

ג אפילו אין דער וואכין איז אויך ניט געזונד צו מאכין גרויסע שפרייזין :

ד אז עס איז א שטיקעל א בלאטע און עס איז איהם שלעכט איין צו רעכטין דעם פוס מעג ער אפילו שבת מאכין א גרויסען שפרייז איבער דער בלאטע :

ה פון א מצוה וועגען דהיינו אין שול אריין אדער אין בית המדרש אריין איז א מצוה צו לויפען אפילו אום שבת :

ו מען טאר ניט ארום גיין שבת אין זיין פעלד אדער אין דעם הויז וואס מען שטעלט זיך צו זעהן וואס מען דארף נאך שבת צו טוהן דרינגען אזעלכע זאכין וואס מען טאר ניט טוהן אום שבת :

ז דעסט גלייכען צו גיין שבת וועגין אנדערי זאכין אזא שטייגער טארין אלין ניט :

ח מען טאר ניט גיין שבת אויף אזא ארט וואס מען קען זיך אויס גליטשען און פאלין אין וואסער אריין :

ט מען מעג גיין אויף גראז אום שבת :

י אזא זאך וואס מען טאר ניט טוהן אום שבת. דהיינו קאכען אדער וואשין אדער קויפען אדער דינגען טארין ניט זאגין שבת איך וועל דיא זאך טוהן נאך שבת :

יא אויך טאר מען ניט שבת זאגין איך וועל פארין מארגען אין דער שטאט אריין. נאר מען מעג זאגין איך וועל גיין מארגען אין דער שטאט אריין :

יב אפילו פראסטע רייד טאר מען אויך ניט שבת רעדין קיין סך :

יג אויך טארין ניט שבת שמועסין פון אזא זאך וואס מען האט דער פון עגמת נפש :

יד אויך טאר מען ניט שבת רעכינען מיט דעם מויל אזעלכע חשבונות וואס מען דארף

טו פון א מצוה וועגן מעגן רעדין שבת פון אזעלכע זאכין וואס מען טאר ניט טוהן שבת. היינו מען זאל צו זאגען צדקה געבן (זעה איין בסימן מ׳ סעיף ב׳). אדער שמועסין מיט א מלמד אויב ער וויל צו נעמין א קינד צו לערנין. אדער שמועסין מיט א בעל מלאכה אויב ער וויל צו נעמין א קינד צו לערנין די מלאכה. דען דאס איז אויך א מצוה ווארען אז דאס קינד וועט גרויס ווערין און וועט נישט האבין מיט וואס זיך מפרנס צו זיין קען ער ח״ו ווערין א גזלן:

טז נאר מען טאר ניט שבת אן דינגען דאס קינד ביי דעם מלמד אדער ביי דעם בעל מלאכה האטשי עס איז א מצוה:

יז מען טאר ניט אפילו מיט איהם שמועסין פון געלט ווי פיהל מען וויל געבין אדער וויא פיהל ער וויל נעמין:

יח אז מען האט עגמת נפש דורך דעם וואס מען טראכט אין די וואכדיגע עסקים טאר מען ניט טראכטין פון זייא אום שבת:

יט עס איז א מצוה שבת ניט צו טראכטען פון קיין שום עסק. נאר עס זאל שבת זיין ביי איהם גלייך ער האט שוין אלדינג אפ גיטוהן:

כ וועקסלין. קאנטראקטין. רעכינקים. האנדיל בריף. טאר מען אלין ניט לייענין שבת. אפילו נאר צו קוקען אין זייא האטשי מען זאגט ניט מיט דעם מויל טארין אויך ניט:

כא דאס וואס שטייט אויף גישריבען ביי די פאטרעטין פון וועמין דער פאטרעט איז טאר מען אויך ניט קוקען דרינען שבת:

כב אז עס קומט צו איינעם א בריף און ער ווייסט ניט וואס עס שטייט אין איהם מעג ער אריין קוקען אין איהם. נאר ער זאל ניט לייענען מיט דעם מויל:

כג אז מען ווייסט אז עס שטייט ניט אין דעם בריף א זעלכע זאכין וואס מען דארף פון גוף וועגען טאר מען ניט אריין קוקען אויך אין איהם:

כד יעדער כתב וואס מען טאר ניט אריין קוקען דרינען שבת און ער דארף עס צוא האבין נאך שבת וועלכעס ער איז מקפיד מען זאל ניט דער מיט עפיס פאר שטופען אדער איין וויקלען עפיס דרינען טאר מען עס ניט נעמין שבת אין דער האנט אריין:

כה ביכלעך פון אזעלכע זאכין וואס שטייט ניט אין זייא פון תורה לערנין און מען לערנט ניט אפ פון זייא קיין יראת שמים טאר מען ניט אריין קוקען אין זייא שבת:

כו אפילו אין דער וואכין טאר מען אויך ניט קוקען אין אזעלכע ביכלעך וועלכעס זייא נוצען ניט אפילו צום האנדיל. אפילו זייא זענין גישריבען אדער גידרוקט אויף לשון קודש:

כז אלדינג וואס דער יוד טאר נישט טוהן שבת טאר ער נישט זאגען צוא אגוי ער זאל טוהן שבת:

כח אויך טארין ניט שבת זאגין צו אגוי אדער צו א יוד ער זאל טוהן נאך שבת אזא זאך וואס מען טאר ניט טוהן שבת:

כט נאר פון א מצוה וועגין מעגין יוא הייסען טוהן נאך שבת נייל מען הייסט דאך ניט טוהן אום שבת זעלבסט:

ל אז מען האט ניט וואס צו עסין אדער צו טרינקען מעגין זאגין צו אגוי ער זאל ברענגין פון אזא ארט וואס א יוד טאר ניט טראגין אויב עס איז אין די צוויי טויזענד איילין:

לא נאר מען זאל ניט געבין איהם די כלי אין דער האנט אריין. נאר דער גוי זאל זיא אליין נעמען. און ווען ער ברענגט זאל דער יוד ניט נעמין פון איהם אויס דער האנט נאר דער גוי זאל עס אריין אנידער שטעלין. דער אייגינער דין איז ביי אלע זאכען וואס אגוי ברענגט שבת:

לב אז דיא לעכט זענין שבת אויס גיגאנגען פאר דעם עסין מעגין הייסען אגוי אהער

ברענגין איין אן גיצונדען לעכט פון ערגיץ אנדערש:

לג אבער צו הייסען א גוי אן צינדען א לעכט טאר מען ניט חאטשי מען האט ניט קיין לעכט צו עסין דער בייא:

לד דרעכט גלייכען טאר מען ניט הייסען אגוי אן צינדען א לעכט צו לערנין דער ביייא:

לה אז עס איז שבת גוט קאלט מעגין הייסען אגוי איין הייצען. אבער אז עס איז נישט אזוי קאלט טאר מען ניט הייסען איין הייצען ציימען מען האט קליינע קינדער וואס זענין זיך שטארק מצער:

לו מען טאר ניט הייסען דעם גוי איין הייצען שבת אין מיטען טאג עס זאל זיין ווארים מוצאי שבת:

לז מען מעג הייסען אגוי דער ווארימען איין עסין פון א קינדס וועגען וואס האט נישט שבת עפים אנדערש צו עסין:

(קרח) סימן נט. דינים אז מען טאר ניט פאר קויפען אדער פאר דינגען אום שבת און וויא אזוי מען מעג בארגין איין עסין ווארק אדער משקה. און נאך דינים פון אזעלכי זאכין. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א מען טאר ניט קויפען אדער פאר קויפען אום שבת. אויך טאר מען ניט דינגען אדער פאר דינגען. אפילו ער איז היינט ניט זיך משווה מיט איהם:

ב אז מען וויל שבת בארגען איין עסין ווארק אדער משקה טוז מען גיווארינט זיין אין דיא זאכין וואס מיר שרייבען. אזא זאך וואס מען ווייסט ניט אקאראט דעם מקח דער פון טאר מען ניט גידענקין דאס ווארט געלט. דהיינו מען טאר ניט זאגין גיב מיר פאר א פאר קאפיק עפיל אויף דעם ארט וואס מען ווייסט ניט אקאראט וויא פיהל יענער וועט געבין. נאר מען זאל זאגין גיב מיר צוויי עפיל אדער דרייא. וויא פיהל מען דארף:

ג אזא זאך וואס מען ווייסט אקאראט דעם מקח דער פון מעג מען זאגין גיב מיר פאר אזוי פיהל:

ד נאר מען טאר ניט זאגין למשל גיב מיר פאר דרייא קאפיק און פון לאנג קומט דיר אויך דרייא קאפיק וועט דיר סך הכל קומען זעקס קאפיק. אפילו ער לייעט זיך פון אנדערין טאר ער אויך ניט אזוי זאגין:

ה אזא זאך וואס מען ווייסט ניט דיא מאס דער פון טאר מען ניט זאגין גיב מיר א מאס פון דער זאך. היינו מען טאר ניט זאגין גיב מיר אקווארט עפיל אויף דיא ערטער וואס איז ניט דער שטייגער זייא צו מעסטין אויף דער קווארט. און אנדערי זאכין אזא שטייגער וואס איז ניט דער שטייגער זייא צו מעסטין:

ו אזא זאך וואס דער שטייגער איז עס צו מעסטין אויף דער קווארט היינו ויין אדער בראנפין אדער ביער מעג מען זאגין גיב מיר א האלבע קווארט אדער א קווארט דער פון:

ז נאר ער זאל ניט זאגין מיט דעם לשון מעסט מיר אפ א קווארט אדער א פאר קווארט:

ח דער וואס בארגט זאל ניט שבת געבין דיא מאס פונקט גלייך נאר ער זאל געבין א ביסעל מעהר אדער א ביסעל ווינציגער:

ט חאטשי אין דער וואכין טאר מען ניט געבין ווינציגער פון דער מאס. אבער שבת ווייסט שוין דער וואס נעמט אז מען איז זיך אזוי נוהג שבת וויל מען טאר ניט שבת מעסטין פונקט גלייך:

י אויך טאר ניט זאגין דער וואס בארגט מיט דעם לשון גיב מיר דרייא קווארט ביער און פון לאנג קומט דיר אויך פאר דרייא קווארט וועט דיר סך הכל קומען פאר זעקס קווארט. אפילו ער לייעט זיך פון אנדערין טאר ער אויך ניט אזוי זאגען:

מען

יא מען מעג זאגין שבת צום אנדערין גיב מיר צוואנציג ניס אדער פופציג. נאר מען טאר ניט זאגין מיט דעם לשון עס קומט דיר שוין בייא מיר פאר פופציג ניס גיב מיר נאך פופציג וועט דיר קומען פאר הונדערט:

יב בייא דעם אלימען טאר מען ניט זאגין דאס לשון פאר קויף מיר. נאר מען זאל זאגען דאס לשון גיב מיר אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

יג אז מען נעמט עפים פון אגוי טאר מען ניט בצאלין שבת דאס געלט. אפילו מען ווייזט דעם גוי וואו דאס געלט ליגט ער זאל זיך אליין נעמין טאר מען אויך ניט. אפילו דורך איין אנדערין גוי טאר מען ניט בצאלין שבת:

יד דעסט גלייכען אז דער גוי נעמט עפים ביי א יוד און ער לייגט אנידער דאס געלט. חאטשי ער לייגט עס אליין אריין אין יודס טיש קעסטיל. טאר מען אלץ ניט:

טו מען טאר ניט שענקין שבת איינער דעם אנדערין נאר אזא זאך וואס איז פון שבת וועגען:

טז אויך טאר מען ניט שבת געבען דעם אנדערין א משכון נאר (פון א מצוה וועגין אדער פון שבת וועגען) און ער זאל איהם ניט זאגין נא דיר א משכון נאר ער זאל עס איהם אזוי געבין:

יז אז איינער פאר דינגט דעם אנדערין אין מיטען דער וואך א דירה אדער כלים אויף טעג דהיינו ער זאגט איהם פאר יעדערין טאג וואס דוא וועסט זיצען אין דער דירה אדער נוצען מיט דער כלי זאלסטו מיר געבין אזוי פיהל טאר ער ניט נעמין פון איהם קיין געצאלט פאר דעם שבתדיגען טאג. אפילו ער גיט איהם אין איינעם מיט דעם געלט פון די רעשט טעג. סיא ער פאר דינגט צו איוד סייא צו אגוי איז אלץ דער איינציגער דין:

יח איבער דעם דארפין גיווארינט צו זיין אין דיא נאכט הייזער אז מען פאר דינגט א נומער אויף שבת מען זאל ניט רעכינען פאר יעדערין טאג באזונדער. נאר מען זאל פאר דינגען צו געבין פאר יעדערי צוויי טעג אזוי פיהל. אדער פאר יעדער וואך אזוי פיהל. אויף אזא אויפען מעגין אלע זאכין פאר דינגען:

יט אז איינער דינגט פראטינ א יוד ער זאל איהם שבת היטען וועלכע זאך זאל ער איהם דינגען ער זאל היטען פרייטיג און מוצאי שבת אויך א פאר שעה. און ער וועט איהם אין איינעם געבין דער פאר אזוי פיהל:

כ אבער פאר דעם וואס ער היט שבת אליין טאר ער ניט נעמין קיין גיצאלט:

(הקת) סימן ס. דינים פון אשלאפין אדער דער וואס איז עפים ניט גיזונד. און פון א קימפעטארין. ער האלט דרייא און דרייסיג סעיפים:

א אז איינער איז עפים ניט גיזונד און ער גייט ארום טאר ער ניט טוהן שבת קיין שום רפואה. אפילו צו שמירען זיך מיט עפים א רפואה:

ב און אנדערי טארין אויך ניט טוהן פון זיינעט וועגען. אפילו דורך אגוי טארין אויך ניט טוהן קיין מלאכה:

ג אויך אזא עסין וואס אדער משקה וואס גיזונטע מענטשין עסין ניט און טרינקען ניט דאס. טאר ער עס ניט עסין אדער טרינקען אום שבת פון רפואה וועגין:

ד אז איינער איז עפים ניט גיזונד אויף דיא אויגין טאר ער ניט ארויף לייגען אויף זייא קיין ניכטערין שפייעכטץ פון רפואה וועגין:

ה אבער אז מען קען ניט עפינען דיא אויגען מעגין זייא איין נעצין מיט ניכטערין שפייעכטץ מען זאל זייא קענין עפינען:

ו אז איינער האט צו פיהל גיגעסין און איז זיך מצער און וואלט עס גערין אפ גיבראכין

מעג

מעג ער איין שטעקן דעם פינגער אין מויל אריין ער זאל אפ ברעכן :

ז אבער איין נעמען א רפואה צו ברעכן טאר מען ניט צייטען ער איז שלאף באופן וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף כ"ג :

ח אז איינער האט ח"ו א מכה וואס איז ניט קיין סכנה טאר ער ניט שבת ארויף לייגען קיין פלאסטער אפילו ער האט איהם פראטיג געמאכט :

ט אויך טאר ער ניט שבת ארויף לייגען קיין שום זאך וואס היילט. היינו בלעטליך וואס היילען אדער א שטיקעל אלט קלייד וואס איז נאך קיינמאל ניט געווען אויף דער מכה. דען דאס היילט אויך די מכה :

י אבער אזא זאך וואס איז נאר צו היטען זיא זאל זיך ניט רייבען מעג ער ארויף לייגען :

יא אז עס ליגט אויף איהר א פלאסטער פון פראטיג מעג ער אויף דעקין א שטיקעל פלאסטער און אפ ווישען די זייט מכה. דער נאך אויף דעקן דאס אנדערי שטיקעל פלאסטער און אפ ווישען די אנדערי זייט מכה :

יב אבער דעם פלאסטער זעלבערט טאר מען ניט אפ ווישען דען ער פאר גלעט דעם פלאסטער. און צוא פאר גלעטין שבת א פלאסטער איז אזוי גוט איין עבירה גלייך כען צינט אן אלעכט ח"ו :

יג אז ער האט דעם פלאסטער אראפ גינומען טאר ער איהם שוין ניט שבת צוריק לייגען אויף דער מכה :

יד אז דער פלאסטער פאלט שבת אליין אראפ אויף דער ערד טאר ער איהם אויך ניט צוריק לייגען אויף דער מכה. אבער אז ער פאלט ארויף אויף א כלי מעג ער איהם צוריק לייגען :

טו אז ער איז זיך שטארק מצער פון דעם וואס דער פלאסטער ליגט ניט אויף דער מכה מעג ער זאגין צו א גוי ער זאל דעם פלאסטער ארויף לייגען :

טז נאר ער טאר ניט זאגין דעם גוי ער זאל אן שמירען שבת דעם פלאסטער ציימן ער איז שלאף באופן וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף כ"ב :

יז מען טאר ניט ארויף לייגען א פארטשיילע אדער א שטיקעל לאווינט אויף א מכה וואס גייט פון איהר בלוט. דען דאס בלוט פארבט די זאך אום שבת. האטשי די פארטשיילע איז אזוי אויך רויט טאר מען אלץ ניט :

יח אויך טאר מען ניט קוועטשין די מכה עס זאל ארויס גיין פון איהר דאס בלוט :

יט נאר מען זאל אפ וואשין דאס ארט מיט וואסער כדי דאס בלוט זאל אויף הערין צו גיין און דער נאך מעג מען ארום וויקלען א טיכעל :

כ אז דאס בלוט הערט ניט אויף צו גיין מעג מען ארום וויקלען שפינוועבאכטין אויף דעם ארט. אז עס איז דא א גוי זאל מען היסען דעם גוי ארויף לייגען דאס שפינוועבאכטין. און דער נאך מעג מען שוין אליין ארויף לייגען דאס טיכעל :

כא דעסט גלייכען אז מען טוהט זיך א שניט און עס גייט בלוט דארף מען אויך גיווארינט צו זיין אין דעם אלימען :

כב אז איינער איז אזוי שלאף אז ער קען ניט ארום גיין נאר ליגט אין בעט. אדער ער האט אזא שלאפקייט וואס זיין גאנצער גוף איז קראנק פון דעם מעג מען היסען א גוי אלדינג טוען פון זיינעט וועגין אפילו קאכען וואס ער דארף שבת. נאר נאך שבת דארף מען פרעגין א שאלה אויף די כלים און אויף דעם עסן וואס איז גיבליבען פון דעם קאכען :

כג אויך מעג דער שלאפער עסין אדער טרינקען אלע רפואות וואס ער דארף :

כד אז מען דארף איהם צו לייגען א רפואה זאל מען היסען א גוי צו לייגען. אז עס איז ניט דא קיין גוי זאל א יוד צו לייגען אנדערש וויא ער לייגט צו אין דער וואכין.

למשל

לְמָשָׁל מִיט דִיא אַנְדֶערֶע זַאט פִינְגֶער אוּנ נָאךְ אַזַא שְׁטֵייגֶער:

כה אָבֶּער פְּרָאסְטִי צוּ לֵייגֶען אוּנ וֶוער שְׁמוּעֶסְט מַאכֶין דִיא רְפוּאָה טָאר נִיט קֵיין יוּד, נָאר דוּרְךְ אַגוֹי:

כו דָאס אַלְץ שְׁמוּעֶסְט נוּר אַז עֶס אִיז נִיט קֵיין סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. אָבֶּער אַז אַ רוֹפֵא אֲפִילוּ אַ גוֹי אָדֶער דֶער יוּד וָואס וֵוייסְט זָאגְט אַז עֶס אִיז סַכָּנַת נְפָשׁוֹת אִיז אַ מִצְוָה יֶעדֶער יוּד זָאל אוֹיף אִיהְם מְחַלֵל שַׁבָּת זַיין. פַייעֶר צוּ בְּרֶענְגִין אוּנ אַלֶדִינְג צוּ טוּעֶן וִויא וַוייט מֶען קֶען נָאר אִיהְם רַאטֶעוֶוען. אוֹיבּ מֶען הָאט נִיט תֵּיכֶּף אַגוֹי דָאס צוּ טוּעֶן:

כז אַז מֶען וֵוייסְט נִיט אַזוֹי אוֹיבּ עֶס אִיז סַכָּנַת נְפָשׁוֹת זָאל מֶען אַלְץ טוּעֶן דוּרְךְ אַ גוֹי אָדֶער אַנְדֶערְשׁ פוּן אִין דֶער וָואכִין אַזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּען פְרִיעֶר גִישְׁרִיבֶּען:

כח אַ קִימְפֶּעטָארִין הָאט אוֹיךְ דֶעם דִין וִויא אַשְׁלַאפֶער וָואס אִיז סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. אִיבֶּער דֶעם מֶעג מֶען בַּייא אִיהְר מְחַלֵל שַׁבָּת זַיין אַז מֶען דַארְף אוּנ מֶען הָאט נִיט קֵיין גוֹי:

כט אַז מֶען קֶען טוּעֶן דִיא מְלָאכוֹת אַנְדֶערְשׁ פוּן אִין דֶער וָואכִין זָאל מֶען טוּעֶן:

ל זִיא וֶוערְט אָן גִירוּפִין קִיינְגֶען דֶעם אַ קִימְפֶּעטָארִין בִּיז סוֹף דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג פוּן קִינְד הָאבִּין:

לא נָאךְ דֶעם זִיבֶּעטִין טָאג בִּיז דְרַייסִיג טָאג הָאט זִיא דֶעם דִין וִויא אַ שְׁלַאפֶער וָואס אִיז נִיט קֵיין סַכָּנַת נְפָשׁוֹת. דַארִיבֶּער טוּט מֶען וָואס זִיא דַארְף דוּרְךְ אַגוֹי:

לב נָאר מֶען מוּז גִיוָוארִינְט זַיין מֶען זָאל זִיא נִיט פַאר קִילֶען. דֶען דָאס אִיז בַּייא אִיהְר סַכָּנַת נְפָשׁוֹת:

לג אִיבֶּער דֶעם אַז מֶען דַארְף צוּ הֵייצֶען אוּנ מֶען קְרִיגְט נִיט קֵיין גוֹי מֶעג דֶער יוּד הֵייצֶען אוּם שַׁבָּת פוּן דִיא דְרַייסִיג טָאג פוּן קִינְד הָאבִּין:

(בלק) סִימָן סא. דִינִים פוּן דֶעם אָרְט וָואס מֶען טָאר נִיט טְרָאגִין. עֶר הַאלְט זִיבֶּען אוּנ צְוַואנְצִיג סְעִיפִים:

א אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס אִיז נִיט דָא קֵיין עֵירוּבִין אָדֶער דֶער עֵירוּב אִיז אִיבֶּער גְרִיסֶען גִיוָוארִין טָאר מֶען נִיט טְרָאגִין שַׁבָּת קֵיין שׁוּם זַאךְ אֲפִילוּ אִין קֶעשֶׁענֶע:

ב אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט דָארְט וַוארְפִין קֵיין שׁוּם זַאךְ אוּנ נִיט שְׁלֶעפִּין קֵיין שׁוּם זַאךְ:

ג נָאר וִוינְצִיגֶער פוּן פִיהְר אֵיילִין מֶעגִין טְרָאגִין אִין דְרָאסִין אַלֵיין. אֵיין אֵייל וֶוערְט גִירֶעכִינְט זֶעקְס פָאסְטְעֶן. מֶען קֶער זִיךְ אָבֶּער הִיטֶען פוּן דֶעם. דֶען עֶס אִיז דָא אִין דֶעם חִילוּקֵי דִינִים:

ד אִין רְשׁוּת הַיָחִיד מֶעגִין יוֹא טְרָאגִין. רְשׁוּת הַיָחִיד הֵייסְט אַ שְׁטוּבּ אָדֶער אַ הוֹיף וָואס אִיז אַרוּם גִיצוֹימְט מִיט פִיהְר וֶוענְט וָואס דִיא וֶוענְט זֶענִין נִיט נִידְרִיגֶער פוּן צֶעהְן פָאסְטֶען מֶעגִין טְרָאגִין אִין דֶער שְׁטוּבּ אָדֶער אִין דֶעם הוֹיף. (זֶעה אֵיין בְּסִימָן ס״ב):

ה פוּן רְשׁוּת הַיָחִיד אַרוֹיס אָדֶער פוּן דְרָאסִין אִין רְשׁוּת הַיָחִיד אַרֵיין טָאר מֶען נִיט טְרָאגִין אָדֶער וַוארְפֶען אָדֶער שְׁלֶעפִּין קֵיין שׁוּם זַאךְ:

ו אִיבֶּער דֶעם טָאר מֶען נִיט שַׁבָּת שֶׁעפִּין קֵיין וַואסֶער פוּן דֶער בְּרוּנֶען וָואס שְׁטֵייט אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס מֶען טָאר נִיט טְרָאגִין. דֶען דִיא בְּרוּנֶען הֵייסְט אַ רְשׁוּת הַיָחִיד. וַוייל דֶער גְרוּבּ אִיז אַרוּם מִיט פִיהְר וֶוענְט פוּן דֶער עֶרְד מִמֵילָא טָאר מֶען נִיט אַרוֹיס טְרָאגִין פוּן גְרוּבּ אַרוֹיס:

ז אַ הוֹיז אָדֶער אַ הוֹיף וָואס אַז מֶען קוּמְט אַרוֹיס דֶער פוּן אִיז מֶען שׁוֹין אִין דְרָאסִין אוּנ דִיא טִיהְר עֶפִינְט זִיךְ אַרֵיין טָאר מֶען נִיט טְרָאגִין קֵיין שׁוּם זַאךְ פוּן דֶער שְׁוֶועל אַרוֹיס. אוּנ נִיט פוּן דְרָאסֶען אוֹיף דֶער שְׁוֶועל אַרוֹיף. אוּנ נִיט פוּן דֶער שְׁוֶועל אִין הוֹיז אַרֵיין. אוּנ נִיט פוּן הוֹיז אוֹיף דֶער שְׁוֶועל אַרוֹיף:

ח מֶען טָאר נִיט טְרָאגִין פוּן הוֹיז אוֹיף דֶער פָאטְשִׁינֶע אַרוֹיס חָאטְשֶׁי דִיא פָאטְשִׁינֶע אִיז אוּנְטֶער אֵיין דַאךְ מִיט דֶעם הוֹיז. דֶען דִיא פָאטְשִׁינֶע הָאט נִיט קֵיין וֶוענְט. דַארִיבֶּער

דעם

מאר מען אויך ניט טראגין אויף דער פאטשינע זעלבערט:

ט אז מען דארף זאל מען פרעגין דעם וואס קען לערנען וויא אזוי מען זאל דיא פאטשינע פאר שבת פארעכטין מען זאל מעגין אויף איהר טראגין:

י אין א גארטען אדער אין א פעלד אדער וואו עס איז געזייעט טאר מען ניט טראגין האטשי עס איז ארום גיצוימט מיט ווענט. נאר אז זייא זענין ניט גרויס איז דא איין אופן וואס מען מעג דארט טראגין מייל זאבין. אז מען דארף זאל מען פרעגין א שאלה:

יא יעדער זאך וואס איז ניט קיין מלבוש אונ ניט קיין ציהונג טאר מען ניט טראגין אויף זיך וואו מען טאר ניט טראגין:

יב דאריבער טאר ניט דער מאנצבול ארויס טראגין אויף זיך קיין נאדעל אונ ניט קיין שפילקע. אפילו דאס מלבוש איז מיט איהר פאר שפילעוויט:

יג דיא ווייבער מעגין ארויס גיין מיט דיא שפילקעס וואס זענין פאר שפילעוויט. אבער ניט מיט מעהר וויא זייא דארפין צו פאר שפילעווין. אונ אויך נור מיט א שפילקע וואס האט ניט קיין לעכיל. אבער ניט מיט קיין נאדיל האטשי זיא איז פאר שפילעוויט:

יד מען טאר ניט טראגין אפילו א זייגעריל אין קעשענע אדער אברייל אויף דער נאז אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין:

טו מען טאר ניט אריף לייגין א פארטשיילע אויף דער הויב אדער אויף דעם היטעל כדי זייא זאלין ניט בארעגינט ווערין:

טז א לאמער אדער א שלאפער אדער איין אלטער מאן וואס קען ניט גיין אן קיין שטעקין אונ אפילו ער גייט ארום אין שטוב מוז ער אויך גיין מיט א שטעקין מעג ער גיין ארויס מיט דעם שטעקין:

יז אבער אז ער גייט אין שטוב אן א שטעקין טאר ער ניט גיין מיט דעם שטעקין ווא מען טאר ניט טראגין. א בלינדער טאר אויך ניט דארט גיין מיט א שטעקין:

יח אז עס איז א בלאטע מעגין זיך אויף הייבען אביסעל דאס מלבוש עס זאל ניט איין גירעכט ווערין. אבער שטארק אויף הייבען טארין ניט:

יט אז מען גייט נור דאס מלבוש איף זיך אויף גיהאנגין אדער מען גייט אין א טלית וואס ער האט גאר ניט קיין ארבייל טאר מען ניט אויף הייבען אפילו אביסעל פאר דער בלאטע. ווא מען טאר ניט טראגין:

כ אויך מוז מען דארט גיין אן גיטוען אין טלית וויא עס קער צו זיין. אבער ניט ארום וויקלען איהם ארום האלדז:

כא אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין טאר מען ניט גיין אין צוויא גארטלין איינער אויף דער אנדערע אז דער שטייגער איז ניט אזוי צו גיין:

כב אבער אז עס איז א מלבוש א צווישען שייד דהיינו איין גארטעל איז אויף דיא הויזען אונ דיא אנדערע איז אויף דער קאפיטע מעגין יוא גיין אזוי:

כג אז מען וויקעלט ארום דיא נאז פארטשיילע אויף דיא הויזען זאל מען ניט מיט קיין אנדערע זאך דערנאלט זייא ארום גארטלין:

כד דעסט גלייכין אן צו טוען דיא נאז פארטשיילע אויף דעם האלדז מעגין נאר אז מען גייט ניט אין קיין אנדערע פארטשיילע אויף דעם האלדז אונ דער שטייגער איז דארט צו גיין אן גיטוען א פארטשיילע אויף דעם האלדז:

כה מען טאר ניט ארום וויקלען דיא פארטשיילע אויף דעם פוס אדער ארום דער האנט אונ אזוי גיין ווא מען טאר ניט טראגין:

כו דיא מענטשין וואס טראגין פאפיר ווען זייא דארפין צו האבין נקיות ווא מען טאר ניט טראגין זאלין זייא האטש ניט מיט נעמין נאר וויא פיהל זייא דארפען צינדערט
אונ אויך נור ווען מען גייט האבין נקיות. אבער צו טראגין תמיד פאפיר טאמער ווערט

מען

מען דארפין טארין ניט וויא מען טאר ניט כו׳:

כז איף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין טארין ניט טראגין קיין קינדר סיי עס קען אליין גיין סייא ניט:

(פנחס) סימן כב. דינים פון עירובי חצרות. ער האלט פינף אונ צוואנציג סעיפים:

א צו צוויא יודען אדער מעהר וואוינען אין איין הויז יעדער אין א באזונדער שטיבעל אונ צווישען דיא שטיבלעך איז דא א פעדער הויז וואס מען גייט דער פון אריין אין יעדערען שטיבעל. טארין ניט טראגין פון קיין שום שטיבעל אין פעדער הויז אריין. אונ ניט פון פעדער הויז אין וועלכין שטיבעל אריין. צאמען מען האט פריאמיג געמאכט איין עירובי חצירות:

ב אפילו עס איז דארט ניט דא קיין פעדער הויז אין קיין הויף נאר זייא וואוינען אין צוויא שטיבלעך אונ איינער האט דעם גאנג דארך דעם אנדערין. טאר מען אויך ניט טראגין פון איין שטיבעל אין אנדערין אריין צאמען מען האט פריאמיג געמאכט איין עירובי חצירות:

ד דאס שבועט אלטץ נאר אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט טראגין. אבער אין דער שטאט וואס איז מיט עירובין מען זאל מעגין טראגין איז גינוג וואס דער רב מאכט איין עירובי חצירות פאר דער גאנצער שטאט:

ה נאר אז דער עירוב איז פריאמיג איבער געריסען געוואורין טאר מען ניט טראגין אפילו פון איין שטוב אין דער אנדערער אריין (וואס וואונט דארט איין אנדערער) אין אלע הייזער וואס מען האט ניט דארט פריאמיג געמאכט איין עירובי חצירות. אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבען:

ו דעם עירובי חצירות זאל מען אזוי מאכין. איינער פון דיא בעלי בתים וואס וואוינען דארט זאל נעמין פריאמיג א חלה אדער א ברויט וואס איז אזוי גרויס חאטש וויא זעקס הינערני אייער. אונ זאל עס געבין איין אנדערין אין דער האנט אריין (נאר ניט איינעם פון זיינע קינדער). אונ זאל זאגין איהם נעם דיא חלה אונ זייא זוכה פון אלע יודען וועגען וואס וואוינען אין דעם הויף (אדער אין דעם הויז). דיא חלה זאל קערין צו אלע יודען וואס וואוינען אין דעם הויף אדער אין דעם הויז:

ז אונ דער אנדערער נעמט פון איהם אונ הייבט עס אויף א טפח הויך. זינען האבען אז ער וויל עס זוכה זיין פון דיא אלע מענטשין וועגין

ח דער נאך זאל דער וואס מאכט דעם עירוב נעמין פון איהם דיא חלה אזוי, בהדין עירובא יהא שרי לנא לאפוקי ולעיולי מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים ומבית לבית לכל ישראל הדרים בבתים שבחצר זה:

ט דיא טייטש פון דיא ווערטער איז אז דורך דעם עירוב זאלין מיר אלע מעגין ארויס טראגין אונ אריין טראגין פון דיא שטובען אין הויף אריין אדער אין פעדער הויז אריין. אונ פון הויף אדער פון פעדער הויז אין דיא שטובען אריין. אונ פון איין שטוב אין דער אנדערער אריין. דאס אלץ זאל זיין מותר צו אלע יודען וואס וואוינען אין דעם הויף אדער אין דעם הויז:

י דיא חלה דארף צו ליגען אין א שטוב וואס האלט חאטש פיר איילין דיא ברייט אונ פיר איילין דיא לענג:

יא דיא חלה דארף צו ליגען ביז פריאמיג צו נאכט ווען עס איז שוין גוט נאכט. דער נאך מעג ער שוין איבער איהר א מוציא מאכין בנאכט אדער שבת בטאג:

יב נאר עס זאל זיין ביי איהם אין דער דיעה אז ער וועט ניט מקפיד זיין אז יענער וואס וואונט דארט וועט זיא עסין. דען דער עירוב איז מיטש אז דאס גאנצע הויז זענען שותפות אין דער חלה:

יג אז פראטיג איז יום טוב טאר מען ניט מאכין קיין עירובי חצירות. נאר מען זאל מאכין ערב יום טוב:

יד אז צוויי יודען וואוינען מיט אגוי אין איין הויף אדער אין איין הויז יעדערער אין א באזונדער שטיבעל. איז הויז וואס זייא דארפין צו מאכין איין עירובי חצירות דארפין זייא צו דינגען פון דעם גוי דאס רשות וואס ער האט אין דעם הויז. אונ אז ניט טאר מען זייא ניט טראגין אין דעם הויז אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

טו אז עס וואונען אין דעם הויז עטליכע גוים יעדערער אין א באזונדער שטיבעל דארפין צו דינגען פון יעדערין גוי:

טז אז עס וואונט ניט מיין וויא איין יוד אין דעם הויז דארף ער ניט צו מאכין קיין עירובי חצירות אונ ניט צו דינגען פון גוי:

יז אפילו דער גוי וואונט אין איין אנדערין הויף נאר ער האט ניט קיין אנדערין דורך גאנג ארוים נאר דורך דעם יודישען הויף. אדער דער גוי וואונט אויף שטיגען אונ גייט אראפ דורך דעם יודישען הויף אדער דורך דעם יודישען פעדער הויז. טאר מען אויך ניט טראגין דארט צאטען מען דינגט דאס רשות פון גוי:

יח אז דיא דירה וואס דער גוי וואונט איז א יודס נאר דער גוי האט זיא פון איהם גידונגען דארפין ניט צו דינגען דאס רשות פון גוי:

יט בשעת דער יוד וויל דינגען פון גוי זאל ער נעמין א מטבע אדער אנאנדערי זאך. אונ זאל זאגין צום גוי פאר דינג מיר דיין רשות וואס דוא האסט אין דעם הויף אדער אין דעם הויז. אונ זאל איהם געבין דיא זאך:

כ אבער אז דער יוד גיט ניט דעם גוי עפיס פאר דעם פועלט ניט האטשי דער גוי שענקט איהם דאס רשות:

כא מען דארף ניט צו דינגען ביא דעם גוי אליין נאר אפילו מען דינגט פון גוים ווייב זיין רשות איז אויך גינוג:

כב אפילו מען דינגט נאר דעם גוים רשות פון דעם גוים משרת פועלט אויך שוין כל זמן דער משרת איז דארט ביי דעם גוי:

כג אז דער גוי שטארבט אדער ער ציעט זיך אוים פון דער דירה דארפין דער נאך צוא דינגען דאס רשות פון דעם גוי וואס וואונט יעצט אין דער דירה:

כד אז עס וואונט אין דעם הויף א משומד ר"ל אדער א פושעי ישראל וואס איז מחלל שבת פאר א סך יודען דארפין פון איהם צוא דינגען דאס רשות אזוי וויא פון אגוי:

כה דאס וואס מיר האבין ביז אהער גישריבען צו דינגען פון דעם גוי איז אויף אזא ארט וואס מען טאר ניט טראגין. אבער אין דער שטאט וואס דער רב מאכט זיא ארום מיט עירובין מען זאל מעגין דארט טראגין קער דאס אלץ צום רב. אונ ער בווארינט שוין על פי דין וואס עס וואוגען גוים אויך אין דער שטאט:

(מטות) סימן סג. דינים וויא ווייט מען מעג גיין אום שבת. אונ פון עירובי תחומין. אונ פון דעם וואס איז שבת אויף דעם וואסער. ער האלט דרייא אונ דרייסיג סעיפים:

א מען טאר ניט גיין שבת (פון דעם ארט וואס ער איז גיוועזן אין אן הייב שבת) מיין וויא צווייא טויזענט איילין אין יעדער זייט פון דעם ארט:

זעקם

ב זעקס פאסטען פון א מיטעל מענטש ווערט גירעכינט אין איל. דיא אלע דינים פון דעם סימן גייען אויך אן ביא יום טוב:

ג דער וואס איז אין אן הייב שבת אין שטאט מעג שבת גיין צוויא טויזענד איילען פון עק שטאט אן. אויף יעדער זייט פון דער שטאט:

ד אז איי״ער איז ניט אין אן הייב שבת אין שטאט אונ ער וויל שבת גיין אין שטאט אריין טאר ער ניט מיין גיין נאר צוויא טויזענט איילין פון דעם ארט וואס ער איז גיוועזין אין אן הייב שבת:

ה דאריבער אז דיא צוויא טויזענט איילין לאזען זיך אויס אין מיטען דער שטאט טאר ער נישט מעהר גיין נאר ביז צו דעם ארט וואס זיינע צוויא טויזענט איילען לאזען זיך דארט אויס:

ו אז מען לייגט איין עירוב אזוי וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף י״ב מעגין גיין צוויא טויזענט איילען פון עירוב אן. דאריבער אז איינער דארף שבת צו גיין פיהר טויזענט איילען זאל ער פראטיג לייגען איין עירוב אויף דעם ארט ווא עס לאזען זיך אויס זיינע צוויא טויזענט איילין. וועט הייסען אזוי גוט גלייך ער וואלט גיוועזן אין אן הייב שבת אויף דעם ארט ווא דער עירוב ליגט. ממילא וועט ער שבת מעגין גיין דיא צוויא טויזענט איילען פון דעם ארט וואס ער איז גיוועזן אין אן הייב שבת ביז צו דעם עירוב. אונ נאך צוויא טויזענט איילען פון עירוב אן:

ז אבער צו גיין שבת מעהר פון פיהר טויזענט איילין פועלט ניט קיין עירוב:

ח דער מענטש וואס לייגט איין עירוב צו גיין פיהר טויזענט איילין למשל אויף מזרח זייט טאר ער ניט גיין אויף מערב זייט אפילו איין טריט ווייטער פון דעם ארט וואס ער איז אין אן הייב שבת. דען עס הייסט דאך אזוי גוט גלייך ער איז גיוועזן אין אן הייב שבת אויף דעם ארט ווא דער עירוב ליגט. ממילא האט ער ניט מיין צו גיין נאר ארום דעם עירוב צוויא טויזענט איילען. אונ דאס ארט וואס ער-איז אין אן הייב שבת איז דאך שוין ווייט צוויא טויזענט איילען פון דעם עירוב. ער מעג נאר גיין צו דעם עירוב אונ פון דעם עירוב ווייטער צוויא טויזענט איילען:

ט דער מענטש וואס איז אין אן הייב שבת אין שטאט מעג גיין אין דער גאנצער שטאט האטשי ער האט פריטיג גילייגט איין עירוב צוויא טויזענט איילען פון דער שטאט. נאר ער טאר ניט גיין ארויס אויס דער שטאט אין קיין שום זייט נאר אין דער זייט וואס ער האט גילייגט דעם עירוב:

י דער וואס איז אין אן הייב שבת ניט גיוועזן אין שטאט אונ האט פרייטיג גילייגט איין עירוב ער זאל מעגין שבת גיין אין שטאט אריין טאר ער ניט מיין גיין נאר צוויא טויזענט איילין פון דעם ארט וואס דער עירוב ליגט. ממילא אז דיא צוויא טויזענט איילין לאזען זיך אויס אין מיטען דער שטאט טאר ער ניט גיין ווייטער:

יא אז איינער לייגט איין עירוב מעהר וויא צוויא טויזענט איילען פון דעם ארט וואס ער איז אין אן הייב שבת. דעסט גלייכען אז דער וואס וואונט אין שטאט לייגט איין עירוב מעהר וויא צוויא טויזענט איילען פון דער שטאט. איז דער עירוב קיין עירוב ניט. אונ זייא האבין דעם אייגינעם דין וויא דער וואס האט גאר ניט גילייגט קיין עירוב:

יב דער עירובי תחומין דארף אזוי גימאכט צו ווערין. מען זאל נעמין ברויט אדער חלה וואס איז האטש אזוי גרויס וויא זעקס אייער. אדער ציבעלע וואס איז אזוי גרויס וויא צוויא אייער אונ מען זאל פראטיג גיין צו דעם ארט וואס מען וויל עס לייגען אונ מען זאל עס דארט אנידער לייגען אונ מען זאל זאגין דיא ווערטער „דורך דעם עירוב זאל איך מעגין גיין פון דעם ארט אן צוויא טויזענט איילין אין אלע זייטען פון דעם ארט" אונ זאל

דאס

דאס לאזען ליגען אויף דעם ארט אביסעל צו גידעקט כדי דאס זאל ליגען דארט האטשי ביז
עס וועט זיין גוט נאכט :

יג אונ נאך דעם אנידער ליגען מעג ער שוין צוריק אהיים גיין. אונ שבת וועט ער שוין
מעגין גיין ביז דעם עירוב אונ צוויי טויזענט איילין ווייטער פון עירוב :

יד אז מען לייגט אנידער דעם עירוב אונ מען זאגט גאר ניט איז דאס קיין עירוב ניט :

טו עס מעג אנאנדערער מענטש אויך לייגען איין עירוב פון זאנעט וועגען . נאר יענער
מענטש זאל שוין אלט זיין דרייצעהן יאהר :

טז בשעת יענער לייגט דעם עירוב זאל ער זאגין דאס לשון „דורך דעם עירוב זאל דער
מענטש מעגין גיין פון דעם ארט אן צוויא טויזענט איילען אין אלע זאטען פון
דעם ארט, :

יז אז מען לייגט איין עירוב פאר עטליכע מענטשין וועגען זאל מען זאגין דאס לשון „דורך
דעם עירוב זאל דער אונ דער מעגין גיין פון דעם ארט אן צוייא טויזענט איילין אין
אלע זאטין פון דעם ארט" :

יח מען דארף גיווארינט צו זיין דער עירוב זאל אזוי גרויס זיין עס זאל זיין פון יעדערין
מענטשס וועגין אזוי גרויס וויא מיר האבין גישריבען בסעיף י"ב . אונ אויך יעדער
עירוב זאל זיין דעם מענטשס זעלבערט וואס מען לייגט פון זאנעט וועגען. אונ ניט
קיין אנדערינס :

יט אויך זאל מען יעדערין פון זייא זאגין פראטיג אז מען לייגט פון זיינעט וועגען איין עירוב :

כ דיא אייגענע דינים גייען אן בייא דעם וואס לייגט פון איין מענטשס וועגען איין עירוב :

כא אז מען לייגט דעם עירוב אריין אין א גריבעל אונ דעקט איהם צו מיט ערד איז דאס
קיין עירוב נישט . אבער אז מען דעקט איהם צוא מיט א שטיין איז דאס יוא
אגוטער עירוב :

כב אז מען לייגט דעם עירוב אויף א בוים איז אויך גוט . אבער אז מען לייגט איהם
אויף א ווייך שטעקעלי וואס וואקסט פון דער ערד איז דאס ניט קיין עירוב :

כג מען זאל ניט לייגען קיין עירוב נאר ווען מען דארף שבת צו גיין פון א מצוה וועגען :

כד אז פראטיג איז יום טוב זאל מען לייגען דעם עירוב ערב יום טוב . אבער נישט
אום יום טוב :

כה אז זונטאג איז יום טוב אונ מען וויל לייגען איין עירוב מען זאל מעגין גיין שבת
אדער יום טוב זאל מען לייגען פראטיג :

כו אז מען וויל גיין שבת אונ יום טוב אדער ביידע מעג יום טוב דארף דער עירוב צו
ליגען אויף דעם ארט ביז עס איז שוין גוט נאכט פון דעם מעת לעת וואס מען וויל
גיין אין איהם . הוץ ראש השנה איז גינוג (אויף יום טוב) אז עס ליגט ביז דער ערשטע
נאכט פון ראש השנה :

כז אז איינער וויל שבת אוועק גיין אויף דעם וואסער אויף טראמוועס טאר ער אנדערש
ניט צאטען ער איז דארט אריין גיגאנגען פראטיג פאר נאכט אונ איז דארט גיוועזן ביז
עס איז גיווארין גוט נאכט . חאטשי ער איז דער נאך אהיים גיגאנגען מעג ער שבת אין
דער פריא צוריק אריין גיין אונ דיא גוים זאלין מיט איהם אוועק שווימען אויב זייא שווימען
ניט דער עיקר פון זיינעט וועגען :

כח נאר נאך דעם וואס ער שווימט אפ צוויי טויזענט איילין טאר ער ניט דעם שבת ארויס
גיין פון דארט אזוי וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף ל' :

כט אז דיא טראמוועס גייען אויף נידריג וואסער וואס איז ניט הויך פון גרונט צעהן
פאהסטען טאר ער ניט שבת שווימען דארט מעהר וויא צוויא טויזענט איילין צאטען
ער איז דארט אריין גיגאנגען דינסטאג אדער פריער :

ל אז איינער שווימט אויף טראמפעס אונ איז שבת ארויס געגאנגען אויף דער טרוקעניש אונ איז דער נאך צוריק אריין געגאנגען אונ איז ווייטער אפ געשווימען צווייא טויזענט איילען אונ קומט ווייטער צו איין ארט. טאר ער שוין ניט דעם שבת ארויס גיין:

לא אבער אז ער איז דעם שבת נאך ניט ארויס געגאנגען פון די טראמפעס מעג ער ארויס גיין ווען ער שטעלט זיך אונ גיין אויף דעם ארט צווייא טויזענט איילען גלייך וויא אנאנדערער:

לב אז מען ווייסט אז די טראמפעס זענען געווען דעם שבת אויף אזא ארט וואס איז ניט געווען קיין צעהן פאסטען פון דעם גרונד ביז די טראמפעס האט ער דעם איינציגען דין גלייך ער וואלט אויף דעם ארט ארויס געגאנגען וואס מיר האבין פריער גישריבען:

לג די איינענע דינים גייען אן ביי דעם וואס גייט יום טוב אויף דעם וואסער. יעדערן טאג יום טוב וואס ער גייט:

(מטעי) סימן כד. דינים פון מוצאי שבת אונ פון הבדלה. ער האט צווייא אונ דרייסיג סעיפים:

א מען טאר ניט מוצאי שבת טוען קיין מלאכה צאטען מען זעהט אין הימעל דרייא קליינע שטערין אויף איין ארט. אונ ניט צו שפרייט:

ב אז עס איז א חמארנע טאג טאר מען ניט טוען קיין מלאכה ביז מען ווייסט זיכער אז ווען דער הימעל וואלט געווען לויטער וואלט מען שוין געזעהן דרייא קליינע שטערין בנאנט:

ג ווען מען זעהט שוין דרייא קליינע שטערין בנאנט איז דער מנהג נאך אביסעל צו ווארטין מיט מעריב כדי מען זאל צו לייגען נאך אביסעל פון דער נאכט צום שבת. (זעה איין בסעיף י"א):

ד ביי דער שמונה עשרה פון מעריב זאגט מען אתה חוננתנו. אז מען פאר געסט צו זאגין אתה חוננתנו אונ מען דער מאנט זיך איידער מען האט גיזאגט דעם שם פון חונן הדעת זאל ער זאגין אתה חוננתנו כו' ותננו מאתך כו':

ה אבער אז ער דער מאנט זיך הערנאך נאך דעם שם זאל ער ווייטער דאווענען אונ שוין ניט זאגין אתה חוננתנו:

ו דעסט גלייכין אז ער דער מאנט זיך הערנאך נאך שמונה עשרה זאל ער שוין ניט נאך אמאל דאווענען:

ז נאך שמונה עשרה זאגט דער חזן חצי קדיש. דער נאך זאגט מען ויהי נועם אונ ואתה קדוש כו'. דער נאך זאגט דער חזן גאנץ קדיש:

ח אז עס גיפאלט יום טוב אין מיטען דער וואך זאל מען ניט זאגין ויהי נעם ואתה קדוש:

ט שבת פאר נאכט א פערטיל שעה איידער עס שטייט שטערין טאר מען ניט עסין אדער טרינקען ביז דער הבדלה. אבער דער וואס הייבט אן צו עסין די סעודה פון שלש סעודות ווען עס איז נאך טאג אונ זיצט אין דער נאכט אריין מעג ער עסין אונ טרינקען ביז צום בענטשין:

י אויך טאר מען ניט טוען קיין מלאכה אפילו עס איז שוין גוט נאכט צאטען מען מאכט הבדלה אדער מען דאווענט מעריב אונ מען זאגט אתה חוננתנו:

יא אז מען דארף אן צו צינדען לעכט פאר מעריב אדער מען האט פאר געסין צו זאגין אתה חוננתנו זאל מען זאגין די ווערטער ברוך המבדיל בין קודש לחול וועט מען שוין מעגין אן צינדען לעכט:

יב די ווייבער מוזען אויך זאגין די ווערטער איידער זייא צינדען אן א לעכט:

יום

יג עֶס אִיז אָבֶּער גְלַייכֶער נִיט צוּ טוּעֶן קֵיין מְלָאכָה רָאמְשׁוּ מֶען הָאט גִיזָאגְט הַמַבְדִיל בֵּין מֶען זָאגְט אָפּ וְאַתָּה קָדוֹשׁ נָאךְ מַעֲרִיב :

יד אַז מוֹצָאֵי שַׁבָּת אִיז יוֹם טוֹב אוּן מֶען וִויל טוּעֶן אַ מְלָאכָה וָואס מֶען מֶעג יוֹם טוֹב בַּאדַארְפְן צוּ זָאגֶען דִיא וֶוערְטֶער „בָּרוּךְ הַמַבְדִיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְקוֹדֶשׁ" :

טו אַז מֶען וִויל יוֹצֵא זַיין מִיט וָואס מֶען הֶערְט הַבְדָלָה מוּז מֶען גוּט אוֹיס הֶערִין דִיא בִּרְכַּת הַבְדָלָה אוּן נִיט אֲפִילוּ זָאגֶען קֵיין בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ . נָאר אָמֵן אַלֵיין :

טז אוֹיךְ מוּזֶען דִיא וַוייבֶּער גוּט אוֹיס הֶערִין דִיא הַבְדָלָה כְּדֵי זֵייא זָאלִין יוֹצֵא זַיין :

יז אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס וַואקְסְט נִיט קֵיין וַויינְטְרוֹיבְּעֶן וֶועלְכֶע דֶער וַויין אִיז דָארְט טַייעֶר מֶעגִין מַאכִין הַבְדָלָה אִיבֶּער בִּיעֶר אָדֶער אַנְדֶערֶע מַשְׁקֶה אַזוֹי וִויא מִיר הָאבֶּן גֶעשְׁרִיבֶּן בְּסִימָן ל' סְעִיף ב' . זֶעה אַיין דָארְט וּבִסְעִיף ד' ה' ו' ז' ח' וּבְסִימָן מ"ט סְעִיף י"א י"ב דִיא זַאכֶען וָואס מֶען דַארְף גִיוָוארִינְט צוּ זַיין בַּייא דֶעם כּוֹס פוּן הַבְדָלָה :

יח בְּשַׁעַת מֶען גִיסְט אָן דֶעם כּוֹס זָאל אַבִּיסָעל אִיבֶּער גֵיין . דֶען דָאס אִיז אַסִימָן בְּרָכָה :

יט בְּשַׁעַת מֶען זָאגְט דִיא בְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הַגָפֶן אָדֶער שֶׁהַכֹּל זָאל מֶען הַאלְטֶען דֶעם כּוֹס אִין דֶער רֶעכְטֶע הַאנְט . אוּן בְּשַׁעַת מֶען מַאכְט דִיא בְּרָכָה בּוֹרֵא מִינֵי בְּשָׂמִים זָאל מֶען הַאלְטֶען דִי בְּשָׂמִים אִין דֶר רֶעכְטֶע הַאנְט . דֶער נָאךְ מַאכְט מֶען בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ

כ דֶער נָאךְ זָאל מֶען צוּרִיק נֶעמִין דֶעם כּוֹס אִין דֶער רֶעכְטֶע הַאנְט אַריין אוּן הַאלְטֶען אִיהם בִּיז מֶען מַאכְט אָפּ דִיא הַבְדָלָה :

כא דֶער נָאךְ זָאל מֶען זִיךְ אַנִידֶער זֶעצִין אוּן אוֹיס טְרִינְקֶען דֶעם כּוֹס אוּן מַאכִין אַ בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה נָאךְ וַויין אָדֶער בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת נָאךְ מַשְׁקֶה . (זֶעה אַיין בְּסִימָן ל"ב אוֹת ו') :

כב דָאס בִּיסֶעל וָואס בְּלַייבְּט זָאלִין פַאר גִיסֶען אוּן פַאר לֶעשִׁין דֶרִינֶען דִיא הַבְדָלָה אוֹיךְ זָאלִין דֶער מִיט אַיין נֶעצִין דִיא אוֹיגִין צוּ וַואוִין דָאס לִיבְּשַׁאפְט פוּן דֶער מִצְוָה :

כג וַוייבֶּער זָאלִין נִיט טְרִינְקֶען פוּן דֶער הַבְדָלָה :

כד עֶס אִיז אַמִצְוָה צוּ מַאכִין אוֹיס וַואקְס אַ גִידְרֵייטֶע הַבְדָלָה אַזוֹיא וִוי דֶער מִנְהָג אִיז . אַז מֶען הָאט נִיט זָאל מֶען צוּ נַאנְט קְלֶעבִּין צְוֵוייא לֶעכְט אַז דֶר פְלַאם זָאל זַיין בְּנַאנְט :

כה אַ בְּלִינְדֶער זָאל נִיט מַאכִין קֵיין בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ :

כו דֶער וָואס פִילְט נִיט קֵיין רֵיחַ בְּשַׁעַת עֶר שְׁמֶעקְט זָאל עֶר נִיט מַאכִין קֵיין בּוֹרֵא מִינֵי בְּשָׂמִים :

כז דֶער וָואס קֶען זָאל עֶסִין דִיא סְעוּדַת מְלַוֶה מַלְכָּה וִויא עֶס קֶער צוּ זַיין, דֶער וָואס קֶען נִיט זָאל מְקַיֵים זַיין מְלַוֶה מַלְכָּה מִיט אַיין אַייעֶר קִיכֶעל . אָדֶער לֶעקִיךְ . אָדֶער טָאמְשׁ מִיט פֵּירוֹת :

כח וָואס עֶר עֶסְט זָאל עֶר אַלְמָץ דֶעקִין דֶעם טִישׁ גְלַייךְ עֶר עֶסְט אַ גַאנְצֶע סְעוּדָה :

כט דֶער וָואס הָאט שׁוֹין גִימַאכְט הַבְדָלָה אָדֶער גִיהֶערְט פוּן אַנַאנְדֶערִין טָאר עֶר שׁוֹין נִיט נָאךְ אַמָאהל מַאכִין פוּן וַוייבֶּערְס וֶועגִין :

ל דַאריבֶּער אַז אַיינֶער הֶערְט מַאכִין הַבְדָלָה אוּן זַיין וַוייבּ הָאט נָאךְ נִיט גִיהֶערְט . זָאל עֶר אִין זִינֶען הָאבִּין עֶר זָאל נִיט יוֹצֵא זַיין מִיט דֶעם הֶערִין . מִמֵילָא וֶועט עֶר מְחוּיָב זַיין אַלֵיין צוּ מַאכִין הַבְדָלָה . וֶועט עֶר שׁוֹין קֶענִין דֶער נָאךְ מַאכִין אִין דֶער הֵיים הַבְדָלָה :

לא אַז אַיינֶער הָאט מוֹצָאֵי שַׁבָּת נִיט גִימַאכְט קֵיין הַבְדָלָה זָאל עֶר מַאכִין הַבְדָלָה זוּנְטָאג אָדֶער מָאנְטָאג אָדֶער דִינְסְטָאג . אוּן פוּן דִינְסְטָאג אוֹיף דֶער נַאכְט אָן טָאר עֶר שׁוֹין נִיט מַאכִין קֵיין הַבְדָלָה :

לב אַז מֶען מַאכְט הַבְדָלָה פוּן זוּנְטָאג אָן זָאל מֶען נִיט זָאגִין דִי בְּרָכָה בּוֹרֵא מִינֵי בְּשָׂמִים אוּן נִיט דִיא בְּרָכָה בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ . נָאר דִיא בְּרָכָה בּוֹרֵא פְּרִי הַגָפֶן אִיבֶּער וַויין אָדֶער שֶׁהַכֹּל אִיבֶּער מַשְׁקֶה . אוּן דִיא בְּרָכָה הַמַבְדִיל :

דינים

סימן סה. דינים פון ראש חודש אונ פון קידוש לבנה. עד האלט זעכזעהן סעיפים:

א ווייל געוויסע מענשין זענין זיך נוהג צו פאסטען ערב ראש חודש. אויך זאגין זיא יום כפור קטן. דען דענסמאלט דארפין תשובה טוהן אויף דיא זינד פון א גאנצען חודש. ווארען דענסמאלט איז א גוטע צייט דער איבערשטער זאל אונז מוחל זיין:

ב איבער דעם אפילו דער וואס זאגט נישט יום כפור קטן זאל זאגין עפ"פ ערב ראש חודש דיא וידוי או"א כו' אשמנו. אונ זאל פאר שפיין דיא מייטש. אונ זאל האבין חרטה אויף דיא זינד. אונ געמין אי"ה זיך שוין גוט צו זיין (זעה איין בסימן קי"ז בסעיף ח'):

ג מען טאר נישט פאסטען ראש חודש. עס איז א מצוה צו עסין ראש חודש בעסער ווייא אנאנדערין טאג. אז ראש חודש גיפאלט אום שבת זאל מען אן גרייטען לכבוד ראש חודש איין עסין וואס מעהר פון אלע שבתים. אדער מען זאל בייא מלוה מלכה עפים עסין לכבוד ראש חודש:

ד דיא ווייבער זענין זיך נוהג אז זייא טוהן נישט קיין מלאכה אום ראש חודש. עס איז דא טעמים דער צו. דאריבער זאלין זייא נישט מיקל זיין אין דעם:

ה הלל דארפין צו זאגין שטייענדיגע הייט. אויך טאר מען נישט אויס רעדין אין מיטען:

ו מען דארף צו זאגין הלל בנאנט מיט דעם עולם אויב עס איז מיגליך. דאריבער אז דער עולם זאגט הלל בשעת ער האלט נאך פאר ברוך שאמר דארף ער צו זאגען דעם הלל מיט זייא. דער נאך זאל ער דאווענען:

ז ראש חודש זאגט מען האלב הלל. אונ דיא טעג זאגט מען גאנץ הלל. דער סימן איז בבט"ח. דיא ב' איז דיא ערשטע צוויא טעג פסח. דיא אנדערי ב' איז צוויא טעג שבועות. דיא ט' איז ניין טאג סוכות מיט שמחת תורה. דיא ח' איז אכט טעג חנוכה:

ח אלע חודש איז מען מחויב מחדש צו זיין דיא לבנה. מען איז זיא נישט מחדש נאר דענסמאלט ווען עס איז שוין גוט נאכט. וואס מען דער קענט דאס שיינן אויף דער ערד. ווייל עס איז א שאטען אויף טייל ערטער אונ מען קען הנאה האבין פון איהר לייכטען:

ט אויך דארף זיא צו זיין לעטער אונ נישט אונטער קיין וואלקין:

י מען דארף זיא מחדש זיין בשעת מען שטייט אונטער דעם הימעל. אויך מוז מען אבמונג געבין דאס ארט זאל זיין ריין אזוי וויא מיר האבין גישריבען בסימן ב':

יא אז מען האט נישט קיין ריין ארט אין דראבען אדער מען קען נישט ארויס גיין מעגין זיא מחדש זיין אין פערער הויז אדער אין שטוב אז מען עפינט דאס פענצטער:

יב בשעת מען וויל מחדש זיין דיא לבנה זאל מען זעהן דיא לבנה פאר דער ברכה אונ זיך גלייך שטעלין אונ מאכין דיא ברכה:

יג זינט מען הייבט אן צו מאכין דיא ברכה זאל מען שוין נישט קוקען אויף דער לבנה:

יד בשעת מען זאגט דיא ווערטער כשם שאני רוקד זאל מען זיך אויף שטעלין אויף דיא שפיץ פיס דרייא מאהל קיגען דער לבנה. נאר מען זאל נישט איין בייגען דיא קניען עס זאל נישט אויס זעהן אז ער קנייט צו דער לבנה ח"ו:

טו מען זאל נישט מחדש זיין דיא לבנה פאר זיבען טאג פון מולד. צייטען עס גיפאלט מוצאי שבת נאך דרייא טאג פון מולד:

טז אויך זאלין זיא נישט מחדש זיין נאר ביז פערצעהן מעת לעת אונ אכטצעהן שעה צוויא אונ צוואנציג מינוט פון מולד:

דינים

סימן כו. דינים פון יום טוב. ער האלט צוויא און פופציג סעיפים:

א עס איז א מצוה אויף יעדערין יוד ער זאל פאר יום טוב לערנין דיא דינים וואס קערין צו יום טוב. כדי ער זאל וויסען וואס מען טאר ניט טוען יעדערין יום טוב:

ב אלדינג וואס מען טאר ניט טוהן שבת טאר מען ניט טוהן יום טוב אפילו דורך א גוי. נאר דיא זאכין וואס גייען אן אין עסין ווארק. דהיינו קנעטין. באקין. שעכטין: קאכען. פייער ברענין. ארויס טראגין. דיא זאכין מעגין טוהן יום טוב אז מען דארף אזוי וויא מיר וועלין שרייבען:

ג אז מען דארף צו שטויסען פעפער אדער בשמים אום יום טוב זאל מען איין בייגען דעם מערדזאר אין דער זייט. בשעת מען שטויסט כדי עס זאל זיין אנדערש פון אין דער וואכין:

ד קאווע זאל מען ניט מאהלין אין א מילעכין. נאר שטויסען אין א מערדזאר און איין בייגען דעם מערדזאר אויף דער זייט:

ה עס איז אבער גלייכער דאס אלץ צו טוהן ערב יום טוב. אויך טאר מען ניט יום טוב שטויסען א סך עס זאל בלייבען אויף בנאכט אדער אויף מארגען:

ו אז מען וויל יום טוב קנעטין זאל מען ניט מעסטין דאס מעהל. נאר מען זאל נעמען אביסעל ווינציגער פון דער מאס אדער אביסעל מעהר:

ז לאקשין אדער פערפיל וואס ווערין ניט קאלע אז זייא זענין גיקנעטין ערב יום טוב זאל מען זייא קנעטין ערב יום טוב:

ח אז מען האט ניט גיקנעטין ערב יום טוב זאל מען זייא קנעטין יום טוב אנדערש פון אין דער וואכין. דהיינו אז דער שטייגער איז צו קנעטין אויף א ברעט זאל מען יום טוב קנעטין אויף עפיס אנדערש:

ט דעסט גלייכען פירות וואס ווערין ניט קאלע אז מען זאל זייא קאכען ערב יום טוב דארפין זייא צו קאכען ערב יום טוב. אדער צו קאכען יום טוב אביסעל אנדערש פון אין דער וואכין:

י פון דעם טייג וואס מען האט גיקנעטין יום טוב מעגין יום טוב נעמין חלה. נאר מען זאל דאס שטיקעל טייג באלד אוועק לייגען אין א ווינקעל. און ניט פאר ברענין יענס יום טוב. און אויך ניט נעמין עס דער נאך אין דער האנד אריין. נאר נאך יום טוב זאל מען עס פאר ברענין:

יא אז מען האט ניט גינומען קיין חלה פון דעם טייג וואס מען האט גיקנעטין ערב יום טוב זאל מען פרעגין א שאלה:

יב דיא עופות וואס דרייען זיך ארום אין שטוב אדער אין הויף און זייא זענין שוין דאס גיוואוינט אז אפילו זייא גייען ארויס קומען זייא בנאכט אהיים מעג מען זייא חאפען צוא שעכטין פון כבודות יום טוב וועגען. אבער אז נישט פון דעם וועגען טאר מען ניט חאפען זייא:

יג דיא עופות וואס מען האט הערשט גיקויפט וואס זענין נאך ניט גיוואוינט אליין אהיים צו קומען טאר מען ניט יום טוב חאפין אפילו פון שעכטין וועגען:

יד נאר אז זייא זענין אויף אזא ארט וואס מען קען זייא חאפען אז מען וועט זיך נאר איינמאל איין בייגין אדער הענגער וואס זיצען בנאכט ווילבעס זייער שטייגער איז דענמאלט זיך ניט צו רירען מעגין זייא נעמין צו שעכטין פון סעודת יום טוב וועגען:

טו בייא דיא איפנים וואס מען מעג נעמין דיא עופות זאל מען ערב יום טוב אן גרייטען וועלכע עופות מען וויל שעכטין. און ניט צו קלויבען יום טוב וועלכע צו שעכטין:

טז דיא עופות וואס מיר שרייבען אז מען טאר ניט נעמען זייא צו שעכטין טאר מען גיט

זיי געבן צו עסן אָדער צו טרינקען צייטען מען שטייט אַביסעל ווייט פון זיי. טאָמער ווערט מען פאַר געסן און מען וועט זיי נעמען:

יז טובען אָדער פייגעל טאָר מען ניט יום טוב געבן אין דער האַנט אַריין אפילו זיי זענען שוין גיין אינט אַליין צוריק צו קומען. אַז זיי זענען גאָר קליין זאָל מען פרעגן א״אַלה:

יח אַז מען דאַרף יום טוב צו פאַר גייען אַ מעגאַלי מיט מעהל אַזוי וויא דער שטייגער איז טאָר מען ניט פאַר גייען נאָר צייטען כען האָט ערב יום טוב אַריין גיצויגען דעם פאָדים אין דער נאָדיל. אויך דאַרפען ערב יום טוב צו זעהן דער פאָדים זאָל ניט זיין צו לאַנג:

יט אַז מען האָט אַזוי גיטוהן נאָר עס בלייבט יום טוב נאָך דעם צו גייען אַ שטיקעל פאָדים מעגין עס אָפּ ברענגין:

כ אַ לעכט אוים וואַקס אָדער אוים חלב טאָרין ניט עס דער וואַרימען און אָן קלעבין אין לייכטער אָדער אין דער וואַנט:

כא אַז דאָס רעריל איז פוהל מיט חלב מעגין עס אוים מאַכין מיט אַזאַ זאַך וואָס מען מעג יום טוב נעמין אין דער האַנט אַריין:

כב מען טאָר ניט פאַר לעשין פייער אום יום טוב. אויך טאָרין ניט גורם זיין עס זאָל פאַר לאָשין ווערין. דהיינו צו שטעלין דאָס לעכט אויף דעם ווינט:

כג אפילו עס איז צינדערט ניט קיין ווינט טאָרין אויך ניט האַלטען דאָס לעכט אויף דעם אָרט וואָס אַז עס וואָלט גיוועזן אַ ווינט וואָלט דאָס לעכט פאַר לאָשין גיוואָרין:

כד אויך טאָרין ניט עפינען קיין פענצטער אָדער אַ טיר קייגען דעם לעכט אַז עס איז אַזוי נאָהנט אַז עס וואָלט פאַר לאָשין גיוואָרין ווען דער ווינט וועט בלאָזין אין דראַסען טאָרין ניט עפינען אפילו דער ווינט בלאָזט ניט צינדערט:

כה אַז מען צינט אָן אַ לאָמפּ פון נאַפט מוז מען גיוואָרינט זיין מען זאָל ניט אַריין דרייען דאָס קנייטעל אום יו״ט. דען דאָס הייסט גלייך מען מאַכט לעשט אַביסעל פייער פון קנייטעל. דאַריבער זאָל מען יום טוב פאַר דעם אָן צינדען אַראָפּ נעמען דאָס קינמענדיל און גוט אַריין דרייען עס זאָל נאָר בלייבען עטוואָס אַז דאָס פייער זאָל זיך קענין אָן כאַפּין. און מען זאָל אָן צינדען און אַרויף זעצין דאָס קינמענדיל מיט דעם גלעזיל. דער נאָך מעגין אַרוים דרייען וויא פיהל מען דאַרף עס זאָל זיין לעכטיגער נאָר ניט אַריין דרייען:

כו אויך טאָרין ניט אַוועק נעמין פון פייער אַזאַ האָלץ וואָס האָט זיך שוין אָן גיהויבען צו ברענין. דען מיט דעם וואָס מען נעמט עס אַוועק גייט עס אוים:

כז אָבער אַז מען נעמט עס אַוועק צו לייגען עס אין דער אַנדערער זאַט פייער אָדער אין אַנדער פייער אַריין איז ניט קיין איסור:

כח מען טאָר ניט יום טוב אַיין הייצען אין שטוב אַז מען קאָכט ניט דער ביא צאָמין עס איז גוט קאַלט אָדער דורך אַגוי:

כט אַז מען האָט ניט קיין גוי און די קליינע קינדער זענין זיך מצער פון דער קעלט מעגין איין הייצען. אויב מען קען זאָל מען דער ביא עפּיס קאָכין. היינט צו עסין:

ל מען טאָר ניט זיך באָדין יום טוב אין וואַרים וואַסער. נור דאָס פּנים מיט די הענט מעגין אָפּ וואַשין אין דער היים מיט וואַרים וואַסער:

לא מען טאָר ניט יום טוב מאַכין פייער פון אַרייב קינדעל אָדער פון אַ ברענגלאַז אָדער פון שטיינער:

לב מען טאָר ניט יום טוב לייגען בשמים אויף קוילען אוים צו רייכערין די שטוב אָדער מלבושים. אויך טאָרין ניט לייגען בשמים אויף אַ מלבוש דאָס מלבוש זאָל שמעקין:

לג מייל פּוסקים שרייבען אַז מען טאָר ניט רייכערין קיין טיטון אָדער ציגאַרין אום יום טוב. דער וואָס רייכערט תמיד מעג זיך פאַר לאָזען אויף די פּוסקים וואָס זענין

מתיר

בתיר נור מען זאל ניט פאר רייבערין מיט אזא פאפיר וואס שטייט דארויף אותיות. בעז
אז ער פאר ברענט עס הייכט גלייך ער מעקט אפ די אותיות:

לד אויך זאל מען גיווארינט זיין בשעת מען פאר רייבערט מיט א קויל אדער מיט פאפיר
מען זאל זייא ניט אוועק ווארפען נאך דעם פאר רייבערין. דען זייא ווערין דארף
דעם פאר לאשין. דאריבער זאל מען זייא נאך דעם פאר רייבערין וואלגע אנידער לייגין:

לה אויך טארין ניט צו שנייד ען דעם טיטון אום יום טוב. אויך טארין ניט אפ בייסין
דאס שפיצעל פון דיא ציגארין. (נור מען זאל פאר רייבערין פון דער זאט) אויך
טארין ניט קלעבין דיא פאפיראסין:

לו אויך איז ניט גלייך יום טוב צו רייכערין אונ אין א נייע קמאנבאלקי אוים שאבין וואס
איז ניט גיגלייזט:

לז דעסט גלייכען איז ניט גלייך יום טוב צו קאכין אין נייע ערדערנע טעפ וואס זענען
ניט גיגלייזט. אויב מען האט נאך ניט גיקאכט אין זייא פאר יום טוב

לח מען טאר ניט אפ שנייצען א לעכט וואס ברענט זיך. אבער אז מען וויל אן צינדען א
לעכט וואס האט זיך שוין גיברענט אונ עס איז שוין לאנג פאר לאשין גיווארין מעגין
עס אפ שנייצען איידער מען צינדט עס אן:

לט אויף דעם ארט וואס מען טאר ניט שבת טראגין מעגין נאר יום טוב טראגין אז מען
דארף היינט אזא הנאה פון גוף וועגין וואס יעדער דארף אזעלכע זאך. אדער מען
דארף צו טראגין א ספר צו דאווינען. אדער צו לערנען דריגען דעם טאג:

מ אבער אזא זאך וואס מען דארף ניט היינט חאטשי מען טראגט עס בייא זיך ווייל
מען דארף עס צו היטען. טארין אויך ניט:

מא איבער דעם דארף מען גיווארינט צו זיין אז מען וויל גיין יום טוב אויף אזא ארט
וואס מען טאר ניט שבת טראגין. זאל מען אוועק לייגען פון זיך דיא שליסלעך פון
דיא קעסטליך וואס עס ליגען ניט אין זייא אזעלכי זאכין וואס מען דארף יום טוב

מב אבער דאס שליסעלי פון דעם קעסטיל וואס ליגען דריגען דיא מלבושים אדער
עסין ווארק וואס מען דארף היינט מעגין האבען בייא זיך אז מען האט עס מורא
איבער צו לאזען אין דער היים:

מג אויך זאל מען ניט טראגין קיין גרויסע משאות אויף דיא ערמער וואס עס דרייען
זיך מענטשין:

מד אויך זאל מען ניט טראגין איף דעם רוקען אדער אויף דעם אקסיל אזוי וויא אין
דער וואכען. נור אין דער האנט אויב עס איז מיגליך:

מה פון אגוי וועגין טארין ניט יום טוב קאכען אדער באקען אדער טראגין ווא מען
טאר ניט שבת טראגין:

מו דא וואו מען טאר ניט שבת טראגין טארין ניט יום טוב טראגין פון בהמות וועגין:

מז אויך טארין נישט טוען פון בהמות וועגין קיין שום זאך וואס מען טאר ניט טוען
אום שבת:

מח אלע מלאכות וואס מען מעג טוען יום טוב מעגין נור פון דעם אייגענעם טאג וועגין
אבער צו קאכען אדער טוען וועלכע מלאכה אויף בנאכט אדער אויף מארגין טארין
ניט. חאטשי דער אנדערער טאג איז אויך יום טוב. וועד שמועסט אז מען טאר ניט
יום טוב טוען אויף אין דער וואכען:

מט אפילו אזא זאך וואס איז ניט קיין מלאכה היינו צו ברענגין וואסער אויף בנאכט
אדער ווין אויף קידוש פון בנאכט אדער אויף הבדלה אדער אפ צו וואשין כלים אויף
בנאכט טארין אלץ ניט:

נ נור אז עס איז יום טוב פאר נאכט אביסעל פינצטער מעגין שוין אן צינדען א לעכט.

דען

ווען דאס אן צינדען איז עס זאל צינדערט זיין לעכטיג :

נא ערב יום טוב פאר נאכט דארף מען צו פאר מאכען די געוועלבן האמש א האלבע שעה פאר נאכט :

נב אויך טו מען געווארנט זיין מען זאל האמש פון א האלבע שעה פאר נאכט אן שוין ניט טוען קיין שום זאך וואס מען טאר ניט טוען אום יום טוב :

סימן טז . דינים פון די זאכן וואס מען טאר ניט נעמען אין דער האנט אריין אום יום טוב . ער האלט זיעצין סעיפים :

א די דינים וואס מיר האבען געשריבען בסימן נ"ז פון די זאכן וואס מען טאר ניט נעמען שבת אין דער האנט אריין . אדער די זאכן וואס מיר האבן דארט געשריבען אז מען מעג זיא נעמען אין דער האנט אריין וועגן דער זאך און ניט וועגן דעם . גייען אויך דארט אן אום יום טוב :

ב נור חילוק עס איז דא זאכן וואס מען מעג טוען יום טוב און ניט שבת למשל ברענען אדער קאכן אדער שעכטן דאריבער איז דא אזעלכע זאכן וועלכים מען מעג זיא יום טוב נעמען אין דער האנט אריין און שבת ניט . למשל פייער אדער לאכטער אדער איין עוף צו שעכטן וועלכעס מען מעג יום טוב . אבער חוץ די זאכען האט יום טוב די דינים פון שבת :

ג מיט די זאכן איז יום טוב הארבער פון שבת . דהיינו אז מען שיילט אפ יום טוב א פרי און די שאלעכטס טויגן נאך פון בהמות וועגן . אדער מען עסט יום טוב פלייש און עס בלייבט ביינער וואס א הונט קען זיא עסן . אדער כלים וואס זענען יום טוב צו בראכן געווארן און זיא טויגען נאך צו עפעס נאר ניט צו דעם וואס זיא האבן פריער גינוצט . דאס אלעמץ זאל מען ניט יום טוב נעמען אין דער האנט אריין . און שבת יוא :

ד אבער שאלעכן פון ניס און פון אייער און הארטע ביינער און שטיקלעך צו בראכענע כלים וואס טויגען גאר ניט האבן מיר געשריבען בסימן נ"ז סעיף א׳ אז מען טאר גיט אפילו שבת זיא נעמען אין דער האנט אריין :

ה האלץ מעגן נאר נעמען יום טוב אין דער האנט אריין צו ברענען דער מיט פייער . אבער ניט צו פאר שטעקן דער מיט די טיר אדער צו שארן דער מיט דאס פייער . און נאך אזא שטיגער אז מען דארף גייטיג זאל מען פרעגן א שאלה :

ו דאס אש פון דעם האלץ וואס איז ערב יום טוב פאר ברענט געווארן מעגן יום טוב נעמען אין דער האנט אריין :

ז אבער דאס אש פון דעם האלץ וואס איז יום טוב פאר ברענט געווארן מעגן עס נאר נעמען אין דער האנט אריין ווען עס איז ווארים אז מען קען דארויף עפיס בראטען . אבער ווען עס איז קאלט טאר מען עס ניט נעמען אין דער האנט אריין :

ח מען טאר ניט יום טוב אפ רייסען פירות אדער האפן פיש פון טייך אדער פון קאזיפקע :

ט אז א גוי ברענגט יום טוב פירות וואס איז צוא קלערין אז ער האט זיא היינט אפ גריסען אדער ער ברענגט פיש וואס איז צוא קלערין אז ער האט זיא היינט גיכאפט טאר מען ניט עסן זיא און ניט נעמען אין דער האנט אריין דעם טאג . און אויב זיא זענען מוקצה דעם אנדערין טאג יום טוב אדער שבת איז דא חילוקי דינים . דאריבער זאל מען פרעגן א שאלה :

* אזא זאך וואס דער גוי האט ניט גיטוהן דער ביא קיין מלאכה אום יום טוב נאר ער האט עס גיברענגט פון יודענס וועגען פון דעם ארט וואס איז ווייטער פון צוויא טויזענט איילען . דארפין צו פרעגן א שאלה אויב מען מעג עס עסין היינט בטאג אדער בנאכט ;

מײַב און די קינדער און זײַן גאַנץ הויז געזינד. יעדערין אַזוי ווי עס קער צו איהם:

ט דהיינו די קינדער זאָל מען געבין ניס און אַנדערע זאַכין וואָס איז גוט פאַר זיי. דעם װײַב זאָל מען מאַכין אויף יום טוב קליידער אָדער צירונג ווי װײַט מען קען. די מאַנספּאַרשױנען דאַרפין צו עסין פלייש און טרינקען װײַן לכבוד יום טוב:

י האָטשי עס איז אַ מצוה יום טוב צו עסין און טרינקען זאָל מען ניט עסין און טרינקען אַגאַנצע טאָג. נאָר מען דאַרף אויך צו לערנין. אָדער תהלים זאָגין:

יא אויך באַדאַרפין געוואָרינט צו זײַן צו געבין די אָרימע לײַט מיט די יתומים און אַלמנות אויך צו עסין יום טוב. יעדער מענטש ווי װײַט ער קען. דען אַז ניט איז דאָס עסין און טרינקען קיין מצוה ניט און מען װערט ח״ו געשטראָפט אַז מען וויל נישט יום טוב זיך אום קוקען אויף די אָרעמע לײַט זיי זאָלין האָבין צו עסין ווי עס קער צו זײַן:

יב אַז מען פרייעט זיך יום טוב מיט עסין און טרינקען זאָל מען ניט זיך אָן שיכּערין און שטיפען. דען מיר זענין געבאָטין געוואָרין צו פרייען זיך יום טוב און צו דינען גאָט ברוך הוא מיט דער שמחה. אָבער ניט צו לאַכען און שטיפען דורך איהר:

יג יעדער מענטש איז מחויב אַכטונג צו געבין אויף זײַן הויז געזינד זיי זאָלין נישט גיין שפּאַצירען אָדער זײַן אויף אַזעלכע ערטער וואָס קענין זיך אויס מישען מאַנספּאַרשױנען מיט װײַבער. כדי מען זאָל ניט קומען צו קיין עבירה ח״ו. דען יודען דאַרפין זײַן הייליג און אָפּ געהיטען פון די זאַכין:

יד מוצאי יום טוב זאָגט מען אין דער שמונה עשרה בײַ אַתה חונן אַתה חוננתנו אַזוי ווי מוצאי שבת. אויך זאָל מען מאַכין מוצאי יום טוב הבדלה. נאָר מען זאָל ניט מאַכין קיין בורא מאורי האש און ניט קיין בורא מיני בשמים:

טו בײַ דעם אַלימען איז ניט קיין חילוק סײַ מוצאי יום טוב איז חול המועד סײַ עס איז שוין אין דער וואָכין:

טז אסרו חג קער אויך אַביסעל צו יום טוב. דאַריבער זאָל מען דעם טאָג אַביסעל בעסער עסין פון אין דער וואָכין. אויך זאָל מען ניט פאַסטען דעם טאָג. אַפילו דער וואָס האָט יאָר צײַט. אָדער חתן וכלה וואָס האָבין דעם טאָג חתונה:

סימן ע. דינים פון כהנים דוכענין. ער האָט זעקס און דרײַסיג סעיפים:

א פאַר דעם דוכענין זאָל דער כהן ניט טרינקען קיין װײַן אָדער אַנדערע משקה וואָס מאַכט שיכור:

ב דער כהן דאַרף זיך צו וואַשין פאַר דעם דוכענין די הענט ביז דעם אַרביל:

ג די לוים וואַשין די כהנים. און זיי וואַשין זיך פריער די הענט אײדער זיי וואַשין די כהנים:

ד מען טאָר ניט דוכענין אין די שיך:

ה בשעת די כהנים שטייען שוין אויף דעם אָרט וואו זיי דוכענין זאָלין זיי שטיין מיט דעם פּנים צוא מזרח ביז דעם דוכענין. און בשעת דער חזן זאָגט מודים זאָלין זיי זאָגין מודים דרבנן בנאַנט מיט דעם ציבור:

ו דער נאָך זאָלין זיי זאָגין די תפלה יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו ואלהי אבותינו שתהא הברכה הזאת שצויתנו לברך את עמך ישראל ברכה שלימה ולא יהיה בה שום מכשול ועון מעתה ועד עולם:

ז זיי זאָלין אויס לאָזען די תפלה בשעת דער חזן לאָזט אויס הטוב שמך ולך נאה להודות. כדי דער אמן וואָס דער עולם זאָגט זאָל זײַן אויף דער תפלה אויך:

ח דער נאָך זאָגט דער חזן אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה כו׳ שטילער הייט. און

דאס

דאס ווארט כהנים זאגט ער הויך . מיט דעם ווארט כהנים הייסט ער די כהנים דוכענען
און זאגט שטילער הייט עם קדושיך כאמור :

ט דער נאך זאלין די כהנים זאגין אלע בנאנט די ברכה אשר קדשנו בקדושתו של
אהרן כו' . בשעת זיי האלטין ביי דעם ווארט וצונו זאלין זיי זיך אוים דרייען מיט
דעם פנים צום עולם און זאלען אוים לאזען וצונו לברך כו' :

י נאך דער ברכה זאל דאס ציבור זאגין אמן . אבער דער חזן זאל ניט זאגין אמן נאך
דער ברכה :

יא דאס וואס מען לאזט אוים אין דער ברכה דאס ווארט באהבה איז די טייטש מען
זאל בענטשין די יודען מיט ליבשאפט . אבער דער כהן וואס ווייסט אז דאס ציבור
האט איהם פיינד אדער ער האט פיינד דאס ציבור טאר ער ניט דוכענין ביי דעם ציבור .
נאר ער זאל גיין צו אנאנדער מנין :

יב אויף דעם ארט וואס איז ניט מיין דא ווי איין כהן זאל ניט דער חזן זאגין דאס
ווארט כהנים הויכע הייט . נאר דער כהן אליין מאכט די ברכה בשעת דער חזן
האלט דארט :

יג נאך דער ברכה דארפין די כהנים אויף צו הייבען די הענט פאר דעם פנים . קייגען
די אקסלין . ווי אזוי די פינגער זאלין זיין צו טיילט ווייסען שוין די כהנים אויך זאל
די רעכטע האנט זיין אביסעל העכער פאר דער לינקער האנט :

יד די כהנים זאלין פאר דעם דוכענין אראפ לאזען דעם טלית איבער דעם פנים כדי זיי
זאלין ניט קוקען אויף די הענט אדער ערגיץ אנדערש . נאר זיי זאלין אין זינען
האבין וואס זיי רעדין :

טו דעסט גלייכען דאס ציבור זאלין זיך אויך אראפ לאזען די טליתים פארין פנים זיי
זאלין ניט קוקען אויף די הענט פון די כהנים . נאר זיי זאלין גוט אוים הערין דאס
דוכענין . אויך זאלין זיי שטיין מיט דעם פנים צו די כהנים :

טז דער חזן זאגט פער די כהנים פון סידורל ארוים . און די כהנים זאגען נאך
יעדער ווארט :

יז נאך דעם ווארט וישמרך און נאך דעם ווארט ויחנך, און נאך דעם ווארט שלום זאל
דער עולם ענטפערין אמן :

יח בשעת די כהנים זאגין די ווערטער יברכך . וישמרך . אליך . ויחנך . אליך . לך .
שלום . זאלין זיי אביסעל אוים דרייען דאס פנים צו דרום זייט און צו צפון זייט :

יט בשעת די כהנים דוכענין זאל דאס ציבור ניט זאגין קיין שום פסוקים . נאר זיי
זאלין גוט אוים הערין די ווערטער :

כ דעם רבש"ע זאל דאס ציבור זאגין בשעת די כהנים ווארטין ביי וישמרך ויחנך
שלום . דער חזן טאר ניט זאגין דעם רבש"ע :

כא נאך דעם דוכענין זאל דער חזן אן הייבען שים שלום . דער נאך זאלין די כהנים
זיך צוריק דרייען מיט דעם פנים צו מזרח און זאגין די תפלה . "רבון העולמים
עשינו מה שגזרת עלינו כו'" אדיר במרום כו' אזוי ווי עם שטייט אין סידור :

כב די כהנים זאלין אוים לאזין די תפלה בשעת דער חזן לאזט אוים המברך את עמו
ישראל בשלום . כדי דער אמן וואס דער עולם זאגט זאל זיין אויף זייער תפלה אויך :

כג די כהנים טארין ניט אן הייבען די ברכה אשר קדשנו בקדושתו של אהרן ביז דער
חזן וועט האבין גיזאגט דאס ווארט כהנים :

כד דער חזן טאר ניט אן הייבען דאס ווארט יברכך ביז דער עולם וועט האבין גיזאגט
אמן נאך דער ברכה פון די כהנים :

כה דעסט גלייכען ביי דעם אמן וואס דער עולם זאגט נאך וישמרך און נאך ויחנך און
נאך

יא מֶען טָאר נִיט יום טוב מֶעלְקְן אַ בְּהֵמָה. אַז אַ גוֹי מֶעלְקְט זִיא טָאר מֶען נִישְׁט הַיינְט טְרִינְקֶען דִיא מִילֶעךְ אוּנ נִיט נֶעמֶען אִין דֶער הַאנְט אַרַיין. נָאר בַּנַאכְט מֶעגִין זִיא שׁוֹין טְרִינְקֶען אוֹיבּ אַ יוּד הָאט גִיזֶעהְן דָאס מֶעלְקְן. הָאטְשֶׁי בַּנַאכְט אִיז דֶער אַנְדֶערֶער טָאג יום טוב:

יב אַז עֶס אִיז פְרַאטִיג יום טוב טָאר מֶען נִיט שַׁבָּת אוֹיךְ נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין דִיא מִילֶעךְ וָואס עֶר הָאט פְרַאטִיג גִימָאלְקִין. דֶעמְט גְלַייכֶען אַז יום טוב אִיז זוּנְטָאג אוּנ עֶר הָאט גִימָאלְקִין שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט נֶעמֶען זִיא אִין דֶער הַאנְט אַרַיין שַׁבָּת אוּנ זוּנְטָאג:

יג אַז עֶר הָאט גִימָאלְקִין דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג ראש הַשָּׁנָה טָאר מֶען נִיט נֶעמִין זִיא אִין דֶער הַאנְט אַרַיין בֵּיידֶע טֶעג ראש הַשָּׁנָה:

יד אַז ראש הַשָּׁנָה אִיז דָאנֶערְשְׁטִיג אוּנ פְרַאטִיג טָאר מֶען נִיט נֶעמִין זִיא אִין דֶער הַאנְט אַרַיין בִּיז נָאךְ שַׁבָּת:

טו אַז אַיין עוֹף לֵייגְט יום טוב אַיין אֵיי טָאר מֶען עֶס נִיט עֶסִין אוּנ נִיט נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט דֶעם טָאג:

טז אַז מָארְגֶען אִיז שַׁבָּת אָדֶער ראש הַשָּׁנָה טָאר מֶען עֶס נִיט נֶעמִין אִין דֶער הַאנְט אַרַיין אֲפִילוּ דֶעם אַנְדֶערִין טָאג. דָאס אֵיי הָאט דִיא אַיינֶענֶע דִינִים פוּן דֶער מִילֶעךְ וָואס מִיר הָאבִּין פְרִיעֶר גִישְׁרִיבֶּען:

יז אָבֶּער אַז מֶען שֶׁעכְט יום טוב אַיין עוֹף אוּנ מֶען גִיפִינְט דְרִינֶען אַיין אֵיי מֶעגִין עֶס עֶסִין אֲפִילוּ דֶעם אַייגִינֶעם טָאג:

סימן סח. דִינִים פוּן עֵירוּב תַּבְשִׁילִין. עֶר הַאלְט פוּפְצֶען סְעִיפִים:

א אַז עֶס גִיפַאלְט יום טוב עֶרֶב שַׁבָּת טָאר מֶען נִיט בַּאקִין אָדֶער קָאכֶען אוֹיף שַׁבָּת צֵייטִין מֶען מַאכְט עֶרֶב יום טוב אַיין עֵירוּב תַּבְשִׁילִין:

ב דְהַיְינוּ מֶען זָאל נֶעמִין עֶרֶב יום טוב אַשְׁטִיקֶעל גִיקָאכְט פְלֵיישׁ אָדֶער פִישׁ וָואס אִיז הַאטְשׁ אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי אוּנ עֶס אִיז שׁוֹין גוּט גִיקָאכְט אָדֶער גִיבְּרָאטִין אַז מֶען קֶען עֶס עֶסִין. אוֹיךְ זָאל מֶען נֶעמִין חַלָּה אָדֶער בְּרוֹיט וָואס אִיז נִיט קְלֶענֶער פוּן אַיין אֵיי. אוּנ מֶען זָאל מַאכִין דִיא בְּרָכָה בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֵירוּב. אוּנ מֶען זָאל זָאגִין דִיא וֶוערְטֶער בְּהָדֵין עֵירוּבָא יְהֵא שָׁרֵי לָנָא לְאַפּוּיֵי וּלְבַשּׁוּלֵי וּלְאַטְמוּנֵי וּלְאַדְלוּקֵי שְׁרָגָא וּלְמֶעְבַּד כָּל צָרְכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבַּתָּא:

ג דִיא טַייטְשׁ פוּן דִיא וֶוערְטֶער אִיז אַזוֹי. דוּרךְ דֶעם עֵירוּב זָאלִין מִיר מֶעגִין בַּאקִין אוּנ קָאכֶען אוּנ אָן גְרַייטֶען וַוארִימְס אוּנ אָן צִינְדֶען לֶעכְט אוּנ טוּהְן אַלְדִינְג וָואס מִיר בַּדַארְפֶען פוּן יום טוב אוֹיף שַׁבָּת

ד בְּשַׁעַת מֶען זָאגְט דַארְפִין אִין זִינֶען צוּ הָאבִּין דִיא טַייטְשׁ. אָדֶער מֶען זָאל זָאגִין דִיא וֶוערְטֶער אוֹיף דַייטְשׁ אַזוֹי וִויא מִיר שְׁרַייבֶּען:

ה אַז מֶען נֶעמְט אַשְׁטִיקֶעל פְלֵיישׁ מִיט אַ בֵּיין אוֹיף אַיין עֵירוּב תַּבְשִׁילִין דַארְף צוּא זַיין הַאטְשׁ אַזוֹי גְרוֹיס וִויא אַהַאלְבּ אֵיי פְלֵיישׁ חוּץ דֶעם בֵּיין:

ו עֶס אִיז גְלַייךְ צוּ נֶעמִין אַ שֵׁיין שְׁטִיקֶעל פְלֵיישׁ עֶס זָאל זַיין אַכָּבוֹד צוּ דֶער מִצְוָה:

ז אַז מֶען הָאט נִיט קַיין גִיקָאכְט פְלֵיישׁ אָדֶער פִישׁ מֶעגִין מַאכִין דֶעם עֵירוּב תַּבְשִׁילִין מִיט אַ גִיקָאכְט אֵיי:

ח אוֹיךְ אִיז גְלַייךְ דִיא חַלָּה זָאל זַיין גַאנְץ. אוּנ שַׁבָּת זָאל מֶען אִיבֶּער אִיהְר אַ מוֹצִיא מַאכִין:

ט דֶער עֵירוּב תַּבְשִׁילִין פוּעֶלְט נָאר צוּ טוּהְן יום טוב אוֹיף שַׁבָּת וֶוען עֶס אִיז נָאךְ גְרוֹיסֶער טָאג אַז עֶס וָואלְט גִיקוּמֶען מֶענְטְשִׁין וָואלְט עֶר זַייא גִיקֶענְט גֶעבִּין צוּ עֶסִין פַאר לֶעבְּט צַייטֶען דָאס וָואס עֶר הָאט גִיקָאכְט פוּן שַׁבָּת וֶועגֶען. אָבֶּער אַז מֶען קֶען נִיט עֶסִין דֶער

פון יום טוב פאר נאכט דהיינו צו קאכען שפעט פאר נאכט טאר מען ניט חאטשי מען האט געמאכט איין עירוב תבשילין :

י דאס טשאלינט דארף מען אריין שטעלין פריא עס זאל חאטש זיין האלב געקאכט פאר לעכט צינדען :

יא דער עירוב תבשילין פועלט נאר צו טוהן פון פראטיג אויף שבת . אבער אז דאנערשטיג איז אויך יום טוב טאר מען ניט טוהן דאנערשטיג קיין שום זאך אויף שבת חאטשי מען האט מיטוואך געמאכט איין עירוב תבשילין :

יב דער עירוב תבשילין דארף צו ליגען ביז פראטיג נאך לעכט צינדען :

יג יעדערער בעל הבית דארף צו מאכין איין עירוב תבשילין . ער טאר ניט זיך פאר לאזען אויף דעם וואס דער רב מאכט פון דער שטאט וועגען . דען דאס וואס דער רב מאכט פון דער שטאט וועגען פועלט נאר פון דעמס וועגען וואס האט גראד פאר געסין צו מאכין איין עירוב תבשילין . אדער פון דעמס וועגען וואס איז איהם פאר לוירען געווארין דער עירוב תבשילין פראטיג פאר לעכט צינדען :

יד דער עירוב תבשילין וואס דער בעל הבית מאכט פועלט פון זיין גאנץ הויז גיזינד וועגען וואס עסין ביי איהם . אבער אז עס איז דא צווישען זייא טייל וואס עסין ניט ביי איהם אפילו זייא עסין ניט פאר זייער געלט נאר ער גיט זייא געלט אדער מעהל מיט פלייש זויא זאלין זיך באזונדער קאכען אונ באקין . וועגין זייא ניט יוצא מיט זיין עירוב תבשילין . נאר זייא מוזען באזונדער מאכין איין עירוב תבשילין :

טו אפילו מען מאכט איין עירוב תבשילין מעגין נאר טוהן יום טוב אויף שבת דיא זאכין וואס קערין צום עסין . אבער דיא זאכין וואס קערין נאר ניט צום עסין . דהיינו צוא וויקלען יום טוב דיא ספר תורה ווא מען דארף שבת צו לייענין . אדער צו טוהן אנדערע זאכין אזא שטייגער . פועלט ניט קיין עירוב תבשילין :

סימן סט . דינים וויא אזוי מען זאל ערליך האלטין יום טוב . ער האט זעכצען סעיפים :

א עס איז א מצוה זיך אפ צו שערין אונ אפ שנייערען דיא נעגיל ערב יום טוב לכבוד יום טוב :

ב אויך איז א מצוה צו גיין אין מרחץ אריין אונ אויס קעמין זיך לכבוד יום טוב אונ ניט צו עסין ערב יום טוב דאס לעצטע פערטיל טאג . אלץ אזוי וויא מיר האבין גישריבען בסימן מ״ו ביי ערב שבת . זעה איין דארט :

ג אז עס גיפאלט שבת ערב יום טוב אדער דעם ערשטין טאג יום טוב זאל מען עסין דיא דריטע סעודה פאר דעם לעצטין פערטיל טאג . אז מען האט זיא ניט גיגעסען דאפער זאל מען זיא עסין דער נאך :

ד מען איז מחויב יעדערין טאג יום טוב צו עסין צוויי סעודות איינע בנאכט אונ דיא אנדערי בטאג :

ה אויך איז מען מחויב קידוש צו מאכין בנאכט אונ בטאג פאר דער סעודה אונ אמוציא מאכין איבער צוויי חלות אזוי וויא שבת :

ו דיא דינים וואס מיר האבין גישריבען בסימן מ״ט ביי דעם קידוש פון שבת גייען אויך אן ביי יום טוב :

ז אויך זאלין עסין פלייש אונ גוטע מאכלים אונ טרינקען וויין . יעדערער וויא וויים ער קען :

ח א מענטש איז מחויב יום טוב אונ חול המועד צוא פרייען זיך אונ צו דער פרייען זיין

ווייב

נָאךְ שָׁלוֹם טָאר נִיט דֶער חַזָּן אָן הֵייבִּין דָאס וָוארְט דֶער נָאךְ בִּיז דֶער עוֹלָם וֶועט הָאבִּין גִיזָאגְט דֶעם אָמֵן :

כו אוֹיךְ טָאר נִיט דֶער עוֹלָם זָאגִין אָמֵן בִּיז דָאס גַאנְצֶע וָוארְט לָאזְט זִיךְ אוֹיס פוּן דִיא כֹּהֲנִים :

כז דִיא כֹּהֲנִים זָאלִין נִיט אָן הֵייבֶּען יֶעדֶער וָוארְט בִּיז דֶער חַזָּן וֶועט הָאבִּין אָפּ גִיזָאגְט דָאס גַאנְצֶע וָוארְט :

כח אוֹיךְ טָארִין נִיט דִיא כֹּהֲנִים זִיךְ דְרֵייעֶן מִיט דֶעם פָּנִים צוּ דֶער וַואנְט בִּיז דֶער חַזָּן הֵייבְּט אָן שִׂים שָׁלוֹם :

כט אוֹיךְ טָארִין זֵייא נִיט אַרָאפּ נֶעמִין דִיא הֶענְט וִויא זֵייא הַאלְטֶען בְּשַׁעַת דֶעם דוּכֶענִין בִּיז זֵייא הָאבֶּען זִיךְ שׁוֹין צוּרִיק גִידְרֵייט מִיט דֶעם פָּנִים צוּ דֶער וַואנְט :

ל אוֹיךְ טָארִין זֵייא נִיט אַוֶועק גֵיין פוּן דֶעם אָרְט וָואס זֵייא הָאבִּין גִידוּכֶענְט בִּיז דֶער עוֹלָם הָאט שׁוֹין גִיעֶנְטְפֶערְט אָמֵן נָאךְ הַבְּרָכָה אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל :

לא בְּשַׁעַת דִיא כֹּהֲנִים דְרֵייעֶן זִיךְ אִיבֶּער מִיט דֶעם פָּנִים פַאר דֶעם דוּכֶענִין פוּן מִזְרָח צוּ מַעֲרָב זָאלִין זֵייא זִיךְ דְרֵייעֶן דוּרְךְ דָרוֹם זַייט . אוּנ בְּשַׁעַת זֵייא דְרֵייעֶן זִיךְ נָאךְ דֶעם דוּכֶענִין צוּרִיק צוּ מִזְרָח זַייט זָאלִין זֵייא זִיךְ דְרֵייעֶן דוּרְךְ צָפוֹן זַייט :

לב בְּשַׁעַת זֵייא גֵייעֶן אַוֶועק פוּן דֶעם דוּכֶענִין זָאל זֵייעֶר פָּנִים אַבִּיסֶעל זַיין קֵייגֶען אָרוֹן קוֹדֶשׁ :

לג בְּשַׁעַת זֵייא טוּעֶן אָן דִיא שִׁיךְ זָאלִין זֵייא נִיט אָן רִירֶען אִין זֵייא . אַז זֵייא רִירֶען אָן דַארְפִין זֵייא זִיךְ צוּ וַואשִׁין דִיא הֶענְט :

לד אַז דֶער כֹּהֵן אִיז אַיין אָבֵל ח"ו זָאל עֶר נִיט דוּכֶענִין :

לה אַז עֶר אִיז שׁוֹין נָאךְ דֶער שִׁבְעָה נָאר אִין דִיא שְׁלשִׁים אָדֶער אִין דִיא צְוָועלִיף חֳדָשִׁים אוֹיף פָּאטֶער אוּנ מוּטֶער זָאל עֶר אוֹיךְ נִיט דוּכֶענִין צַאמֶען עֶס אִיז דָארְט נִיט דָא קֵיין אַנְדֶערֶע צְווֵייא כֹּהֲנִים :

לו דִיא אַלֶע וָואס דוּכֶענִין נִיט דַארְפִין אַרוֹיס צוּ גֵיין פוּן שׁוּהְל אֵיידֶער מֶען גֵייט וַואשִׁין דִיא כֹּהֲנִים . אוּנ זָאלִין נִיט אַרַיין קוּמֶען בִּיז נָאךְ דֶעם דוּכֶענִין :

סִימָן עא. דִינִים פוּן חוֹל הַמּוֹעֵד. עֶר הַאלְט פֶערְצִיג סְעִיפִים :

א מֶען דַארְף עֶרְלִיךְ צוּ הַאלְטִין חוֹל הַמּוֹעֵד אוּנ פְרֵייעֶן זִיךְ מִיט גוּטֶע מַאֲכָלִים אוּנ מַשְׁקוֹת אוּנ שֵׁיינֶע מַלְבּוּשִׁים וִויא וַוייט מֶען קֶען :

ב דֶער וָואס אִיז מְבַזֶּה חוֹל הַמּוֹעֵד אוּנ הַאלְט אִיהְם נִיט עֶרְלִיךְ מִיט דִיא זַאכִין הָאט אַגְרוֹיסֶע עֲבֵירָה :

ג חוֹל הַמּוֹעֵד אִיז פַאר הַאנִין טַייל מְלָאכוֹת וָואס מֶען טָאר נִיט טוּעֶן אוּנ טַייל וָואס מֶען מֶעג טוּעֶן . מֶען דַארְף גִיוָוארִינְט צוּ זַיין מֶען זָאל נִיט טוּעֶן חוֹל הַמּוֹעֵד דִיא זַאךְ וָואס מֶען טָאר נִיט . דֶען עֶס אִיז אַגְרוֹיסֶע עֲבֵירָה :

ד בְּסֵפֶר מִסְגֶרֶת הַשֻּׁלְחָן הָאבִּין מִיר גִישְׁרִיבֶּען אַלֶע חִילוּקֵי דִינִים וֶועלְכֵי זַאכִין מֶען מֶעג טוּעֶן חוֹל הַמּוֹעֵד אוּנ וֶועלְכֵי מֶען טָאר נִיט . נוּר דָא וֶועלִין מִיר שְׁרַייבֶּען בְּקִיצוּר :

ה אַזֶעלְכֵי גְרִינְגֶע זַאכִין וָואס יֶעדֶער מֶענְטְשׁ טוּהְט בַּייא זִיךְ . דְהַיְינוּ פַייעֶר בְּרֶענִין . קָאכִין . בַּאקֶען . פַאר לֶעשִׁין פַייעֶר . צוּ בַייסֶען . קֶעמִין זִיךְ . אוֹיס קֶערִין דִיא שְׁטוּב . אוּנ נָאךְ אַזָא שְׁטֵייגֶער זַאכִין מֶעגִין אַלְמָץ טוּעֶן חוֹל הַמּוֹעֵד פוּן יוֹם טוֹב וֶועגִין . נוּר מֶען טָאר נִיט אָפּ לֵייגֶען פוּן אִין דֶער וָואכִין אוֹיף חוֹל הַמּוֹעֵד . וֶוער שְׁמוּעֶסְט דִיא מְלָאכוֹת פוּן עֶסִין וַוארְק מֶעגִין בְּוַודַאי אַלְמָץ טוּעֶן אוֹיף יוֹם טוֹב :

ו רֶעכְטֵי מְלָאכוֹת אַזֶעלְכֵי וָואס מֶען טוּהְט גֶעלְט צוּ פַאר דִינֶען זָאל מֶען נִיט מַאכִין צַאמֶען מֶען הָאט נִיט וָואס צוּ עֶסִין מֶעגִין טוּעֶן צוּ פַאר דִינֶען אוֹיף עֶסִין פוּן יוֹם טוֹב וֶועגִין . אוּנ אַנַאנְדֶערֶער יוּד מֶעג אִיהְם גֶעבִּין צוּ טוּעֶן אַלֶע מְלָאכוֹת כְּדֵי עֶר זָאל הָאבִּין צוּ עֶסִין . נוּר וִויא וַוייט עֶר קֶען זָאל

ער

עֶר טוּעֶן שְׁטִילֶער הַייט קֵיין אַנְדֶערֶער זָאל נִיט זֶעהֶן:

ז אַז אֵיינֶער דַארְף צוּ טוּעֶן וֶועלְכֵי מְלָאכָה וָואס אַז מֶען וֶועט עֶס נִיט טוּעֶן חול הַמּוֹעֵד וֶועט עֶר הָאבִּין אַ שְׁטַארְקִין הֵיזֶק וַוייל דִיא זַאךְ וֶועט אִיבֶּער יום טוב אַסַאךְ קַאלְיֶע וֶוערִין מֶעג עֶר טוּעֶן חול הַמּוֹעֵד. נוּר עֶר זָאל טוּעֶן וָואס ווינְצִיגֶער עֶר קֶען:

ח אַז עֶר וִויל דָאס טוּעֶן דוּרְךְ אַנְדֶערֶע זָאל עֶר דִינְגֶען אַזֶעלְכִין וָואס הָאט נִיט צוּ עֶסִין אָדֶער אַ גוי. אַז עֶר קְרִיגְט נִיט. מֶעג עֶר דִינְגֶען וֶועלְכִין יוּד עֶס אִיז:

ט אַז עֶר הָאט גֶיקֶענְט טוּעֶן דִיא זַאךְ פַאר יום טוב נוּר עֶר הָאט אָפּ גִילֵייגְט אוֹיף חול הַמּוֹעֵד. טָאר עֶר נִיט טוּעֶן חול הַמּוֹעֵד אֲפִילוּ דוּרְךְ אַגוי:

י אַז עֶר וֶועט נִיט הָאבִּין קֵיין הֵיזֶק פוּן קֶרֶן נוּר אַז עֶר וֶועט נִיט טוּעֶן חול הַמּוֹעֵד וֶועט דִיא זַאךְ קַאלְיֶע וֶוערִין אוּנ וֶועט נִיט קֶענִין אִין אִיהְר פַאר דִינֶען. טָאר עֶר נִיט טוּעֶן דִיא מְלָאכָה. חָאטְשֶׁי דֶער רֶיוַח מִרְעפְּט אָן אַסַאךְ:

יא אַלְדִינְג וָואס אַ יוּד טָאר נִיט טוּהְן חול הַמּוֹעֵד טָאר עֶר נִיט הֵייסֶען אַגוי טוּהְן. צֵייטֶען דִיא זַאךְ אִיז פוּן אַ מִצְוָה וֶועגֶען מֶעג עֶר הֵייסֶען אַגוי זִיא טוּהְן:

יב מֶען טָאר נִיט חול הַמּוֹעֵד קוֹיפֶען סְחוֹרָה אָדֶער פַאר קוֹיפֶען סְחוֹרָה:

יג נָאר דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז אָרֶעם אוּנ דוּרְךְ דֶעם אִיז עֶר קַארְג אוֹיס צוּ גֶעבִּין לְכָבוֹד יום טוב מֶעג עֶר פַאר קוֹיפֶען סְחוֹרָה עֶר זָאל מֶעהְר אוֹיס גֶעבִּין אוֹיף שִׂמְחַת יום טוב. נָאר דָאס גִיוָועלְבּ זָאל זַיין צוּ. נָאר אַבִּיסֶעל אָפֶען וֶוען דֶער קוֹנֶה גֵייט אַרַיין:

יד דֶער עוֹלָם אִיז מֵיקֵל אוּנ הַאלְטִין אִין גַאנְצֶען אָפֶען דָאס גִיוָועלְבּ. מֶען קֶער אִיבֶּער צוּ טוּהְן וִויא וַוייט מֶען קֶען אַזוֹי וִויא מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען. חוּץ דִיא וָואס פַאר קוֹיפֶען עֶסִין וַוארְק וָואס עֶס וֶוערְט קַאלְיֶע אַז עֶס שְׁטֵייט לַאנְג אָזֶער בְּשָׂמִים פוּן יום טוב וֶועגֶען מֶעגִין הַאלְטִין אִין גַאנְצִין אָפֶען דָאס גִיוָועלְבּ. מִמֵּילָא אַז זֵייא הַאלְטִין אָפֶען מֶעגִין זֵייא דֶעם גוֹי אוֹיךְ פַאר קוֹיפֶען:

טו אֲפִילוּ דֶער מֶענְטְשׁ וָואס אִיז נִיט אָרֶעם נָאר עֶס מִרְעפְּט זִיךְ אִיהְם [illegible] אַגְרוֹיסֶען רֶיוַח מֶעג עֶר קוֹיפֶען אָדֶער פַאר קוֹיפֶען שְׁטִילֶער הַייט. אוּנ זָאל אוֹיס גֶעבִּין לְכָבוֹד יום טוב מֶער וִויא פִיהְל עֶר וָואלְט אַזוֹי אוֹיס גִיגֶעבִּין:

טז אַז עֶס טְרֶעפְּט זִיךְ אַזַא יָרִיד וָואס אִיז נִיט שְׁכִיחַ. אָדֶער פַאר זֵייעֶרֶע פֵייעֶרְטֶעג וָואס מֶען לֵייזְט אַסַאךְ מֶעגִין פַאר קוֹיפֶען:

יז אוֹיךְ אִיז פַאר הַאנִין טֵיינְמָאהְל קוּמֶען סוֹחֲרִים מִיט סְחוֹרָה אוּנ פַאר קוֹיפֶען וָואלְוִויל. אָדֶער פַאר קֶערְט זֵייא דַארְפִין גְרָאט סְחוֹרָה ווילֶען זֵייא גֶעבִּין אַ סַךְ צוּא פַאר דִינֶען. מֶעגִין קוֹיפֶען אָדֶער פַאר קוֹיפֶען:

יח בֵּייא דִיא אַלֶע זַאכִין דַארְפִין גִיוָוארִינְט צוּא זַיין אַז מֶען וִויל אָפּ שְׁנֵיידֶען אֵיין אֵייל צֵייג אָדֶער טוּהְן אֵיין אַנְדֶערִי מְלָאכָה זָאל מֶען חָאטְשׁ טוּהְן אַנְדֶערְשׁ פוּן אִין דֶער וָואכִין:

יט אַזַא סְחוֹרָה וָואס אַז מֶען וֶועט זִיא נִיט צִינְדֶערְט פַאר קוֹיפֶען וֶועט מֶען נָאךְ יום טוב מוּזֶען הֵיזֶק הָאבִּין פוּן קֶרֶן וָואס זִיא קָאסְט אַלֵיין מֶעגִין זִיא פַאר קוֹיפֶען חול הַמּוֹעֵד:

כ צוּ דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענִין גִיוָואוּנְט צוּ קוֹיפֶען בֵּייא אִיהְם מֶעג עֶר פַאר קוֹיפֶען. זֵייא זָאלִין נִיט זִיךְ גִיוֵוינֶען צוּ קוֹיפֶען עֶרְגִיץ אַנְדֶערְשׁ:

כא דִיא זַאכִין וָואס מֶען דַארְף פוּן יום טוב וֶועגֶען מֶעגִין פַאר קוֹיפֶען חול הַמּוֹעֵד שְׁטִילֶער הַייט. (זֶעה אֵיין בְּסָעִיף י״ג):

כב דֶעסְט גְלַייבֶען אַז דֶער וָואס וִויל פַאר קוֹיפֶען הָאט נִיט אוֹיף יום טוב מֶעגִין אַלְדִינְג בֵּייא אִיהְם קוֹיפֶען. פוּן אַגוי מֶעגִין אוֹיךְ אַלְדִינְג קוֹיפֶען:

כג חֶשְׁבּוֹנוֹת וָואס אַז מֶען וֶועט נִיט זֵייא אוֹיף שְׁרַייבֶען [illegible] מֶען זֵייא פַאר גֶעסִין מֶעגִין אוֹיף שְׁרַייבֶען חול הַמּוֹעֵד:

כד דֶעסְט גְלַייבֶען אַ זֶעלְכֶעס וָואס מֶען דַארְף פוּן חול הַמּוֹעֵד וֶועגֶען מֶעגִין אוֹיךְ שְׁרַייבִּין -

אבער

אָבער אַנדערע זאַכן טאָר מען ניט שרייבן חול המועד:

כה אז מען דאַרף אַ בריוועל צו שרייבן זאָלן שרייבן קרומע שורות צו טוהן אַנדערש וויא מען שרייבט אין דער וואָכן:

כו צו דיא זאַכן וואָס מען מעג שרייבן מעגן דיא פּענע אויך מאַכן:

כז אז איינער דאַרף צו אַנטלייען זיך געלט און יענער וויל איהם ניט אַנטלייען צייטען ער זאָל איהם געבין אַ וועקסיל מעג ער שרייבן אַ וועקסיל חול המועד:

כח אז ער דאַרף הערשט דאָס געלט נאָך יום טוב טאָר ער ניט שרייבן חול המועד דאָס וועקסיל צייטען ער וועט נאָך יום טוב ניט קריגען צו אַנטלייען:

כט אז מען אַנטלייעט איינעם חול המועד אויף פּראָצענט זאָל מען אויס געבין אַביסעל דער פון אויף יום טוב (זעה איין בסמן ל"ט אז מען טאָר ניט אַנטלייען אַ יוד אויף פּראָצענט נאָר על פי היתר עיסקא). אויך זאָל מען ציילן דאָס געלט אַנדערש פון אין דער וואָכין:

ל מען טאָר ניט חול המועד זיך אָפּ גאָלען אָדער אָפּ שערין אָדער אָפּ שניידין דיא נעגיל:

לא אז איינער האָט ניט געקענט פאַר יום טוב דהיינו ער איז געוועזן אין אַ תפיסה אָדער איין אָבל ח"ו זאָל ער פרעגין אַ שאלה:

לב איין אשה וואָס דאַרף צו גיין טבילה מעג זיך אָפּ שניידען דיא נעגיל חול המועד:

לג מען טאָר ניט וואַשין חול המועד קיין גרעט אָדער אַנדערע מלבושים אפילו פון חול המועד וועגען:

לד דיא זאַכן וואָס איז ניט מעגליך געוועזן בשום אופן צו וואַשין פאַר יום טוב דהיינו איין אשה האָט געפונען אַ פלעק אוֹת יום טוב. אָדער איינער האָט ח"ו געוועזן קרי אום יום טוב. אָדער חול המועד. מעגין עס פאַר וואַשין חול המועד:

לה דעסט גלייכען דיא העמדליך מיט דיא פלאַכטעליך פון דיא קינדער וואָס רעכטמין זיך איין אַלע מאָהל. מעגין אויך פאַר וואַשין חול המועד:

לו ביא דעם אַלימען דאַרפין געוואָרינט צו זיין ניט צו וואַשין נאָר איינציג וויים וואָס מען דאַ־ף און ניט עטליכע מיט אַ מאָהל:

לז נאָר דיא קינדער וואָס זענין נאָר קליין וואָס מען וויקעלט זייא נאָך מעגין וואַשין פון זייא עטליכע ווינדעליך מיט אַמאָהל:

לח ביא דעם אַלימען זאָל מען וואַשין שטילער היים וועגן קיינער זעהט ניט:

לט אַלדינג וואָס איז פון רפואה וועגען מעגין טוהן חול המועד. ביא צו אַמענטש ביא צו אַ בהמה:

מ מען מעג חול המועד דינגען מענטשין זייא זאָלן אַרבייטען נאָך יום טוב:

הלכות פסח

סימן עב. דינים פון חדש ניסן און פון מעהל וועגין דיא מצות פון פסח. ער האַלט פינף סעיפים:

א דעם גאַנצין חודש ניסן זאָגט מען ניט קיין תחנון. און ניט קיין צדקתך צדק שבת פאַר נאַכט:

ב אז מען נעמט ווייץ אויף דיא מצות פון פסח דאַרפין איהם פאַר דעם מאָהלין צו וויזען דעם רב אויב ער איז כשר. אַזוי וויא דער מנהג איז:

ג אז ער איז עפּיס פאַר נעצט געוואָרין. אָדער דאָס מעהל איז עפּיס פאַר נעצט געוואָרין. אָדער עכברים האָבין גינעסין דער פון. דאַרפין צו פרעגין אַ שאלה:

מען

ד מען זאל ניט באקן די מצות ציימען עס איז שוין האמש פיהר אונ צוואנציג שעה זינט מען האט גימאלין דעם ווייץ :

ה מען זאל ניט לייגען עטליכע זעק מעהל איינס אויף דעם אנדערין . דען דאס מעהל ווערט דער ווארימט . קען עס ח"ו חמעצדיק ווערין בשעת דעם קנעטין :

סימן עג. דינים פון דעם וואסער וואס מען קנעט דער מיט די מצות . ער האלט זיבען סעיפים :

א דאס וואסער וואס מען קנעט דער מיט די מצות דארפין אן צו שעפין פון דער ברונען צווישען טאג אונ נאכט . נאך זוהן זעצין איידער עס שטייט שטערין :

ב אונ מען זאל עס לאזען שטיין איבער נאכט אויף א קאלט ארט . אונ ווען עס ווערט טאג מעגין הערשט דער מיט קנעטין אויב עס איז שוין צוועליף שעה זינט מען האט עס אן גישעפט :

ג דאס הייסט „מים שלנו" דען דאס האט גינעכטיגט איבער נאכט . מען דארף גיווארינט צו זיין אין די אלע זאכין . ניט אנדערש צו טוהן נאר אזוי וויא מיר שרייבען :

ד אויך זאל מען זאייען דאס וואסער . אונ האלטען עס צו גידעקט . ווער שומסט אז מען טראגט עס אין דער פריא אין דראסין . אבער קייגען דער זוהן . דארף עס בוודאי צוא זיין צוא גידעקט :

ה מען טאר ניט אריין נעמין דאס וואסער אין א חמעצדיגי כלי . עס איז דא טייל כלים וואס פועלט ניט בייא זייא אפילו צוא כשרין . דאריבער אז מען וויל אריין נעמין אין א כלי וואס איז עפים פריער גישטאנין אין איהר זאל מען פרעגין א שאלה :

ו מען דארף צווישען טאג אונ נאכט אן שעפין א סך וואסער מען זאל גינוג האבין דעם טאג דער נאך צו באקין וויא פיהל מען דארף . אז מען זעהט צו מארגענס אז דאס וואסער וועט ניט גינוג זיין מעגין צו גיסען אביסעל וואסער וואס מען שעפט צינדערט אן . נאר די גרעסטע העלפט וואסער מוז זיין פון דעם וואס מען האט אן גישעפט צווישען טאג אונ נאכט . דען אז ניט טאר מען ניט קנעטין דער מיט :

ז אז מען באקט זונטאג דארפין אן צו שעפין דאס וואסער דאנערשטיג צווישען טאג אונ נאכט . אונ האלטין עס אויף א קאלט ארט ביז צו דעם באקין :

סימן עד: דינים פון קנעטין אונ באקין די מצות . ער האלט זעקס אונ צוואנציג סעיפים :

א אז מען וויל באקין מצות אין א חמצדיקען אויבען דארפין איהם פריער צו גליען עס זאל שפריצען פונקען פון דעם דנאי . מען דארף גיווארינט צו זיין צו צו שפרייטען די קוילען אויף דעם גאנצען אויבען :

ב נאך דעם גליען איז גלייך צו לאזען איהם אביסעל אפ קילען אונ איבער ניים אונטער הייצען צו באקען די מצות :

ג אויך טארין ניט לייגען די מצות פון אויבען ארויס אויף דעם קוימען אין דער זייט צאמען מען האט דארט אויך גוט גגליעט :

ד מען טאר ניט קנעטין אדער וועלגערין קייגען איין אפען פענצטער :

ה אז דאס פענצטער איז פאר מאכט מעגין דארט קנעטין . אז די זון שיינט אריין דארפין צו פאר הענגין מיט עפים :

ו אויך זאל ניט זיין אין דער שטוב גיהייצט אין גרויבע :

ז דיא כלי וואס מען קנעט אין איהר טאר ניט זיין אין איהר קיין שום שפאלט וואס עס קען דארט בלייבן עטוואס טייג :

ח אויך זאל מען נעמען אלע מאהל איין אנדערין בעקין צו קנעטין . אונ דער וויל זאל אנאנדער איבער שווענקין דעם בעקין אונ גוט אויס רייניקען איהם עס זאל ניט בלייבן אין איהם קיין טייג :

ט דעסט גלייכען דיא טישען וואס מען וועלגערט אויף זייא . אונ דיא וויילגער העלצער אונ רעדליך . אונ דאס מעסיר וואס מען שנייט דער מיט דאס טייג . דארפין אלעמאל צו זיין אן א שפאלט :

י אויך זאל מען זייא אפ קראצין פון טייג אז מען רוהט זיך נאר עטוואס אפ פון טוען מיט זייא :

יא אז דאס טייג איז שיטער טארין ניט צו שיטען מעהל דער צו :

יב אז מען הערט נאר אביסעל אויף צו קנעטין אדער וועלגערין מוז מען תיכף אפ וואשין דיא הענט :

יג דעסט גלייכען אז מען פיהלט אז דיא הענט זענין דער ווארימט געווארין דארפין זייא תיכף אפ צו וואשין :

יד דיא לאפעטע דארף זיין גלאטיג און א שום שפאלט :

טו אז מען באקט אפ דיא מצות אונ מען ברענט איבער דעם אויבען דארף מען גוט אפ צו וואשין אונ אפ קראצין אלע כלים עס זאל ניט בלייבען אויף זייא קיין שטיקעל טייג :

טז מען טאר ניט לאזין ליגען דאס טייג אדער דיא מצות פארין באקין קיין רגע ליידיק :

יז טייל מענטשין זענין זיך נוהג אז זייא קוועטשין מיט דער האנט דיא מצה וואס בלייבט ליגען . טוען זייא ניט גלייך . דען מיט דעם דער ווארימט מען נאך דאס טייג :

יח דאריבער איז ניט גלייך ארויף צו לייגען דיא האנט אויף דעם טייג ווען מען דארף ניט :

יט נאך דעם וועלגערין דיא מצות דארפין זייא גיך צו רעדלין אונ באלד ארייין געבין אין אויבען אריין :

כ מען דארף גיווארינט צו זיין ניט צו האלטין דיא מצה קייגען אויבען אפילו איין רגע . דען דאך דער היץ פון אויבען קען זיא חמצדיק ווערין :

כא דער וואס רוקט אריין דיא מצות דארף גיווארינט צו זיין עס זאל ניט אן רירען איין מצה אן דער אנדערער :

כב אויך זאל זיך ניט פאר לייגען קיין שום מצה . אז עס האט זיך פאר לייגט א שטיקעל דארפין אפ צו ברעכין דאס פאר לייגטע אונ ארום דעם פאר לייגטין דיא ברייט פון גראבין פינגער :

כג אז עס איז גילעגין אין אויבען איין מצה אויף דער אנדערער דארפין אויך אפ צו ברעכין פון זייא דיא שטיקלעך וואס איז גילעגין איינס אויף דעם אנדערין . אונ ארום דעם דיא ברייט פון גראבין פינגער :

כד אויך דארפין גיווארינט צו זיין עס זאל ניט אויף גיבלאזין ווערין קיין שום מצה . דען אז דיא מצה איז אויף גיבלאזין גיווארין איז דיא גאנצע מצה חמצדיק . אפילו דאס שטיק וואס איז ניט אויף גיבלאזין גיווארין :

כה מען דארף גיווארינט צו זיין ניט ארויס צו נעמין קיין מצה פון אויבען איידער זיא ווערט גיבאקין . אפילו מען וויל זיא באלד צוריק אריין רוקען טארין אויך ניט :

כו עס קער יעדער מענטש צו זיין בשעת מען באקט זיינע מצות אונ אכטונג געבין מען זאל גיווארינט זיין אין דיא זאכין וואס מיר האבין גישריבען :

יגים

סימן עה. דינים פון בודק חמץ זיין. און פון חמץ פאר קויפען. ער האלט זעקס און צוואנציג סעיפים:

א דיא נאכט וואס קער צו ערב פסח דארפין בודק חמץ זיין. באלד תחילת הלילה. מען טאר ניט עסין אדער טוען א שום מלאכה פון א האלבי שעה פאר נאכט ביז נאך דער בדיקה:

ב מען זאל בודק זיין מיט איין איינציג לעכטיל אויס וואקס. אז מען האט ניט זאל מען בודק זיין מיט א לעכטיל אויס חלב:

ג מען דארף בודק זיין אויף אלע ערטער וואס איז נאר צו קלערין אז מען האט דארט אריין גיבריינגט חמץ:

ד אפילו דיא האלטיץ-קאמער און דעם בודעם און דיא גיוועלבין און דיא קעלערס דארפין אלטיץ בודק צו זיין. אז עס איז נאר צו קלערין אז מען האט אין זייא אריין גבריינגט חמץ:

ה אפילו מען האט דארט וועלכין טאג פריער אויס גיקערט פון חמץ. און פון דענמאלט אן איז מען שוין גיוואָרינט גיוועזען ניט אריין צו ברענגין אין זייא קיין חמץ. דארפין איבער גיים בודק זיין דארט דיא נאכט וואס קער צו ערב פסח:

ו פאר דער בדיקה דארפין אויס קערין כדי מען זאל קענין גוט בודק זיין:

ז דאס בדיקת חמץ איז טייטש מען זאל זוכען דאס חמץ אויף אלע ערטער וואס קען זיין אז מען האט דארט גיניצט חמץ:

ח אויך דארפין זוכען אין אלע לעכיר וואס קען זיין אז עס ליגט דארט חמץ וויא ווייט מען קען נאר אריין שטעקין דיא האנט:

ט איידער מען הייבט אן בודק צו זיין זאל מען מאכין דיא ברכה ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ. דער נאך זאל מען באלד אן הייבען בודק צו זיין:

י מען טאר ניט אויס רעדין נאך דער ברכה פאר דעם בודק זיין. אויך זאל מען ניט אויס רעדין אין מיטען בודק זיין מיט אנדערע זאכין:

יא אז מען דארף בודק זיין עטליכע שטובען זאל מען נור מאכין איין ברכה:

יב פאר דער בדיקה דארפין צו באהאלטען דאס חמץ וואס מען וויל עסין אדער גוט צו דעקין אז קיין עכברים אדער קינדער זאלין עס ניט קענין פאר שלעפין:

יג דער מנהג איז צו לייגין שטיקלעך ברויט פאר דער בדיקה און בשעת דעם בודק זיין נעמט מען זייא צו. מען דארף אבער צו וויסען אז דאס איז ניט דער עיקר מצוה:

יד דען דיא פראסטי מענטשין וואס נעמין נור צו דיא שטיקלעך און זוכען ניט קיין חמץ מאכין א ברכה לבטלה. און זענין גאר ניט מקיים דיא מצוה. דען דיא מצוה איז נור צו זוכען. אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

טו אויך זאל מען לייגין הארטע שטיקלעך עס זאל זיך ניט עפיס אפ ברעקלין פון זייא:

טז אויך זאל מען זייא לייגען אויף דעם ארט וואו קינדער אדער עכברים קענין ניט גרייכען צו זייא. כדי זייא זאלין עס ניט פאר שלעפין:

יז דעם טאג גלייכין דאס חמץ וואס מען גיפינט בשעת דעם בודק זיין דארפין צו פאר בינדען עס זאל גאר ניט פאר לוירען ווערין דער פון:

יח באלד נאך דעם בודק זיין דארף ער צו זאגין כל חמירא וואס שטייט אין סידור. דיא טייטש פון כל חמירא איז, יעדער ווייער מייג און יעדער חמץ וואס איז דא אין מיין רשות וואס איך האב עס ניט גיזעהין און איך האב עס ניט אויס גירוימט און איך ווייס ניט דער פון זאל זיין בטל און עס זאל זיין הפקר אזוי וויא דיא שטויב פון דער ערד:

יט אין דער פריא דארף ער צו פאר ברענין דאס חמץ באלד ווען מען טאר עס שוין ניט

נִיט עֶסֶן. אוּנ בַּאלְד נָאךְ דֶעם פַאר בְּרֶענִין זָאל עֶר זָאגִין דֶעם אַנְדֶערִין כָּל חֲמִירָא:

כ דִיא מַייטְשׁ פוּן דֶעם אַנְדֶערִין כָּל חֲמִירָא אִיז. יֶעדֶער זוֹיֶער טַייג אוּנ יֶעדֶער חָמֵץ וָואס אִיז דָא אִין מַיין רְשׁוּת. סַייא וָואס אִיךְ הָאבּ יוֹא גִיזֶעהִין. סַייא וָואס אִיךְ הָאבּ נִיט גִיזֶעהִין. סַייא וָואס אִיךְ הָאבּ יוֹא אוּיס גִירוּימְט. סַייא וָואס אִיךְ הָאבּ נִיט אוּיס גִירוּימְט. זָאל אַלְמִין זַיין בָּטֵל אוּנ עֶס זָאל זַיין הֶפְקֵר אַזוֹי וִויא דִיא שְׁטוֹיבּ פוּן דֶער עֶרְד:

כא מֶען דַארְף אִין זִינֶען הָאבִּין בַּייא יֶעדֶערִין כָּל חֲמִירָא דִיא טַייטְשׁ:

כב דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס פַאר שְׁטֵייעֶן נִיט דִיא טַייטְשׁ אוּנ מֵיינֶען אַז זֵייא זָאגִין וֶועלְכֶען יְהִי רָצוֹן זֶענִין נָאר נִישְׁט יוֹצֵא:

כג דֶען דֶער עִיקָר פוּן דֶעם זָאגִין אִיז עֶר זָאל זִיךְ אָפּ פַאסְין מִיט דֶעם גַאנְצִין הַארְץ אַז דָאס חָמֵץ וָואס גִיפִינְט זִיךְ אִין זַיין רְשׁוּת זָאל זַיין בָּטֵל אוּנ הֶפְקֵר אַזוֹי וִויא דִיא שְׁטוֹיבּ פוּן דֶער עֶרְד:

כד חָאטְשֶׁע מֶען זָאגְט כָּל חֲמִירָא טָאר מֶען נִיט הָאבִּין פֶּסַח קַיין חָמֵץ. אַז מֶען הָאט יוֹא אִין אַנְרוּיסֶע עֲבֵירָה. דֶער צוּ טָאר מֶען שׁוֹין נִישְׁט קַיינְמָאהְל הֲנָאָה הָאבִּין פוּן דֶעם חָמֵץ:

כה אִיבֶּער דֶעם דַארְפִין צוּ פַאר קוּיפֶען דָאס חָמֵץ בַּייא דֶעם רָב צוּ אַגוֹי. דֶער רָב וַוייסְט שׁוֹין וִוי פַאר קוּיפֶען צוּ דֶעם גוֹי וִויא עֶס קֶער צוּ זַיין. נָאר יֶעדֶער מֶענְטְשׁ דַארְף אָפּ פַאסְין זִיךְ אַז עֶר פַאר קוּיפְט מִיט דֶעם גַאנְצִין הַארְץ:

כו אַז אִיהְר דַארְף אוּיךְ עֶפִּיס צוּ נִיטְצֶען פֶּסַח אִין דֶעם שְׁטִיבֶּעל וָואס דָאס חָמֵץ לִיגְט דְרִינֶען דַארְף עֶר צוּ פְרֶעגִין דֶעם רָב וִויא אַזוֹי צוּ טוּהְן:

סִימָן עו. דִינִים פוּן כַּשֶׁרִין דִיא כֵּלִים אוּיף פֶּסַח. עֶר הָאלְט זִיבֶּען אוּנ צְוַואנְצִיג סְעִיפִים:

א כֵּלִים וָואס זֶענִין אוּיס הָאלְץ אָדֶער אַייזִין. צִין. מֶעשׁ. קוּפֶּער. זִילְבֶּער. גָאלְד. בֵּיין. פוּעֶלְט אַלְץ צוּ כַּשֶׁרִין זֵייא:

ב אָבֶּער צוּ עֶרְדֶערְנֵי כֵּלִים אָדֶער כֵּלִים פוּן הָארֶען אָדֶער גְלֶעזֶערְנֶע כֵּלִים פוּעֶלְט נִישְׁט קַיין כַּשֶׁרִין:

ג אַ כְּלִי וָואס אִיז גִיקְלֶעפְּט אֲפִילוּ עֶס אִיז נָאר דִיא שְׁטִיל צוּ גִיקְלֶעפְּט צוּ דֶער כְּלִי פוּעֶלְט נִיט קַיין כַּשֶׁרִין:

ד פַאר דֶעם כַּשֶׁרִין דַארְפִין גוּט אָפּ צוּ פוּטְצֶען דִיא כְּלִי זִיא זָאל זַיין רֵיין פוּן דְזַאוֶועֶ אוּנ פוּן אַנְדֶערִי זַאכִין:

ה אַז עֶס אִיז דָא גְרִיבְּלֶעךְ אִין דֶער כְּלִי דַארְפִין זֵייא גוּט אוּיס קְרַאטְצֶען זֵייא זָאלִין זַיין גָאר רֵיין. אַז מֶען קֶען נִיט גוּט אוּיס קְרַאטְצֶען דַארְפִין צוּ לֵייגֶען קוֹילֶען אוּיף דֶעם אָרְט עֶס זָאל דָארְט גוּט גִיגְלִיט וֶוערִין וֶועלְכֶעס אַ שְׁטְרוֹיא וֶועט פַאר בְּרֶענְט וֶוערִין אוּיף דֶער אַנְדֶערֶער זַייט כְּלִי. דֶער נָאךְ מֶעגִין הֶערְשְׁט כַּשֶׁרִין דִיא כְּלִי. אַז דִיא כְּלִי אִיז אוּיס הָאלְץ וֶועלְכִים מֶען קֶען נִיט דָאס טוּהְן טָאר מֶען נִיט כַּשֶׁרִין זִיא:

ו אַ כְּלִי וָואס אִיז פַאר גָאסְין מִיט צִין אָדֶער זִילְבֶּער אַזוֹי וִויא דֶער שְׁמַיינֶער אִיז צוּא פַארֶעכְטִין אַ כְּלִי וָואס רִינְט מֶעגִין זִיא כַּשֶׁרִין:

ז דִיא פֶּענְדְלִיךְ וָואס מֶען וַוייסְט אוּיס מִיט בְּלַייא זָאל מֶען אוּיךְ כַּשֶׁרִין. אַז אַגוֹי הָאט זִיא גִיוַוייסְט דַארְפִין זִיא טוֹבְלִין אָן אַבְּרָכָה:

ח אַ כְּלִי וָואס אִיז אוּיף אִיהְר דָא אַלַאטֶע זָאל מֶען פְרֶעגִין אַ שַׁאֲלָה:

ט מֶעקֶערְם זָאל מֶען נִיט כַּשֶׁרִין אוּיף פֶּסַח אַזוֹי וִויא דֶער מִנְהָג אִיז:

י גִיפַארְבְּטֶע כֵּלִים טָאר מֶען נִיט כַּשֶׁרִין:

יא כלים וואס מען ניצט אין פייער טרוקעני היים דהיינו בעקינס וואס מען באקט אין זייא חמץ דארפין צו גליען עס זאל פון זייא שפריצען פונקען. אבער כשרין אין היים וואסער טויגט ניט צו זייא:

יב דיא פיכלעך וואס מען שמעלט ארויף אויף זייא אפענדיל דארפין צו גליען עס זאל שפריצען פונקע:

יג כלים וואס מען האלט אין זייא בראנפין דארף מען זייא גוט אויס קאכען אין לויג אײדער מען כשרת זייא:

יד אז מען כשרת א פעסיל דארפין אריין צוא לייגען גגליטע שטיינער אונ ארויף גיסען קאכעדיג וואסער אונ קאלערין דאס פעסיל עס זאל אויף יעדערין ארט ווערין גיכשרת:

טו א פעסיל וואס מען האלט דרינען ביער אדער בראנפין אדער מעהל טאר מען ניט כשרין אויף פסח:

טז יעדערי כלי וואס מען קען זיא ניט גוט אויס רייניקען פון חמץ דהיינו א זיפ אדער א קויבער אדער אנדערי כלים אזא שטייגער טויגט ניט צו זייא קיין כשרין:

יז קעסטליך אדער בענק אדער טישען וואס מען ניצט אויף זייא חמץ דארפין צו כשרין מיט קאכעדיק וואסער אונ גגליטע שטיינער אונ מען זאל פיהרען דיא שטיינער אויף דעם גאנצען ארט וואס מען דארף צו כשרין:

יח א מעת לעת פאר דעם כשרין דארפין זייא גוט אפ וואשין אונ אפ קראטצין. זייא זאלין זיין גאר ריין. דער נאך זאל מען ווארטין פיהר אונ צוואנציג שעה זייא זאלין זיך גוט אפ טריקענין. דער נאך זאל מען זייא כשרין:

יט מען זאל ניט כשרין אין קיין שום משקה אדער אין לויג. נאר אין בלוס וואסער:

כ אז מען האט נכשרת א סך כלים אין קעסיל ביז דאס וואסער איז גיווארין גידעכט אזוי וויא זאפט זאל מען שוין ניט כשרין אין דעם וואסער:

כא דיא כלים וואס מען כשרת אין קעסיל דארפין אריין צוא לייגען איינציג ווייס אין א שטישיך אונ אריין לאזין אין קעסיל אריין כדי דאס קאכעדיגע וואסער זאל זיין ארום דער גאנצער כלי:

כב מען זאל ניט אריין לייגען עטליכע כלים בנאנט אין דער שטישיין. דען אז דיא כלים ריהרען אן איינס אין אנדערין קען ניט קאכען דאס וואסער ארום דער גאנצער כלי אזוי וויא עס דארף צו זיין:

כג מען זאל ניט כשרין קיין שום כלי צייטען מען ווארט פיהר אונ צוואנציג שעה זינט מען האט זיא גיניצט:

כד דער קעסיל וואס מען כשרת אין איהם זאל אויך ניט זיין גיניצט פון חמץ אין דיא פיהר אונ צוואנציג שעה פון כשרין:

כה ביא יעדערי כלי וואס מען כשרת אין קעסיל זאל דאס וואסער זידען. דהיינו עס זאל זיך בלעזלין. אזוי וויא דער שטייגער איז פון וואסער בשעת עס זידט:

כו ערב פסח זאל מען נאר כשרין כל זמן מען מעג נאך עסין חמץ. בשעת הדחק מעגין כשרין ביז אין האלבען טאג:

כז נאך דעם וואס דיא כלי ווערט גיכשרת דארפין זיא באלד אפ צוא שווענקען מיט קאלט וואסער

סימן עז. דינים פון ערב פסח. ער האלט דרייצען סעיפים:

א ערב פסח זאגט מען ניט קיין מזמור לתודה אונ ניט קיין למנצח:

ב ערב פסח טאר מען ניט עסין קיין חמץ נאך דעם ערשטין דריטעל טאג. דער טאג

ווערט

ווערט גירעכינט זינט עס הייבט אן צו טאגין ביז עס שטייט שטערין . למשל אז עס הייבט
דעמאלט אן צוא טאגין זייגער פיהר אונ עס ווערט נאכט זייגער זיבען האלט דער טאג
פופצען שעה מעגין עסין חמץ ביז זייגער ניין אבער ניט מעהר

ג הנאה האבין פון חמץ דהיינו צו פאר קויפען עס צו אגוי אדער געבין דיא בהמות צוא
עסין מעגין ביז א שעה נאך דעם דריטעל טאג . אונ פון דעמאלט אן ביז נאך פסח
טאר מען שוין ניט קיין הנאה האבין פון קיין שום חמץ :

ד באלד ווען מען טאר שוין ניט עסין קיין חמץ דארפין צוא פאר ברענין דאס חמץ אונ
זאגין דעם אנדערין כל חמירא וואס שטייט אין סידור אונ אין זינען האבין דיא טייטש
אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן ע"ה סעיף כ' ווען איין דארט :

ה אז עס איז שבת ערב פסח פאר ברענט מען פראטיג אין דער פריא דאס חמץ וואס מען
האט גיפונען דאנערשטיג בנאכט בייא דער בדיקה . נאר דעם אנדערין כל חמירא זאגט
מען ערשט שבת אין דער פריא ווען מען הערט אויף צו עסין חמץ :

ו מען דארף ערב פסח אין דער פריא אויס שאקלען דיא קעשינעס אונ דיא קינדערס
קעשינעס פון חמץ :

ז אלע הענצדיגי כלים וואס מען כשרת ניט אויף פסח דארפין ערב פסח אין דער פריא
גוט אפ קראטצען אונ אפ וואשין עס זאל ניט קלעבין אין זייא קיין חמץ . אונ מען זאל
זייא בהאלטין אויף אזא ארט וואס מען קומט ניט דארט אריין פסח :

ח דיא כלים וואס מען קען ניט אפ קראטצין פון חמץ היינו א מילטער א לאקשין ברעט
אונ נאך אזא שטייגער דארפין צו פאר קויפען זייא צוא דעם גוי אין חמץ אריין בייא
דעם רב :

ט פון האלבין טאג אן טאר מען ניט טוהן קיין מלאכה . אז עס האט זיך איהם איין
גריסען דאס מלבוש מעג ער עס אביסעל פארעכטין אז ער דארף יום טוב דריגען צוא
גיין . אבער פון יענעמס וועגין טאר ער ניט פארעכטין אז ער נעמט דער פאר געצאלט :

י אויך טאר מען ניט טוהן קיין שום מלאכה נאר דאס וואס מען מעג טוהן חול המועד .
אגוי מעגין הייסען טוהן א מלאכה ערב פסח :

יא מען דארף זיך אפ שערין אונ אפ שניידין דיא נעגיל פארין האלבין טאג אבער נאך
דעם האלבין טאג טאר מען ניט זיך לאזען אפ שערין נאר דורך אגוי . אבער דיא
נעגיל שאט ניט אפ צו שניידען דער נאך :

יב מען טאר ניט עסין ערב פסח קיין מצה . אפילו א קליין יונגעל אדער א מיידעל אז
פאר שטייט נאר דאס ענין וואס מען וועט עס דער ציילען בנאכט אז דער אייבערשטער
האט אונז אויס גיצויגען פון מצרים טארין עס שוין ניט געבין ערב פסח קיין מצה :

יג דיא גיקעכצין וואס מען מאכט פון צוא שטויסענע מצה מעגין עסין ביז דעם לעצטין
פערטיל טאג . אבער פון דעמאלט אן טאר מען שוין ניט עסין נאר עטוואס פירות
אדער א שטיקעל פלייש אדער פיש . אויך זאל מען ניט טרינקען פון דעמאלט אן קיין
ביסעל ווייז :

סימן עח . דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף אן גרייטען צום סדר . עס האלט צעהן סעיפים :

א מען זאל האבין גוטען וויין אויף ארבע כוסות :

ב אויף כרפס זאלין אן גרייטען רעטיך אדער יונגע ציבעלע אדער א גיקאכטע קארטאפלע :

ג עס איז גלייך צו נעמען שאלאטין אויף מרור . אז מען האט ניט זאל מען נעמין חריין

אונ ווייל ער איז שטארק הארב מעגין איהם רייבין אויף אריב אייזין מען זאל קענין עסין אזוי פיהל וויא מען דארף:

ד מען זאל ניט רייבען איהם אלאנגע צייט פאר דעם סדר דען ער ווערט דער ווייל שטארק אויס גיוועבט ווערין. נאר מען זאל איהם הערט רייבען בנאכט ווען מען קימט פון דאווינען. נאר ניט אין א שיסעל אריין אזוי וויא אין דער וואכין. נאר אויף א טישטוך עס זאל זיין יום טוב אנדערש פון אין דער וואכין:

ה אז פסח גיפאלט אום שבת זאלין איהם רייבין פאר נאכט אונ צו דעקין ביז נאכט:

ו דיא חרוסת זאלין זיין גידעכט אונ בשעת מען דארף איין צו טונקען דעם מרור זאל מען אריין גיסען וויין עס זאל זיין שיטער מען זאל קענין איין טונקען:

ז דיא חרוסת זאלין זיין אויס עפיל. מאנדלין. נים. אויך דארפין אריין צו טוהן ציכרינג:

ח אז עס גיפאלט אום שבת זאל מען פראטיג אריין גיסען דעם וויין אין דיא חרוסת. דערכט גלייכען דאס זאלץ וואסער זאל מען אויך מאכין פראטיג. אז מען האט פאר געסין זאל מען בנאכט פארין סדר מאכין זאלציג וואסער גאנץ ווייניג. דען מען טאר ניט מאכין שבת קיין זאלציג וואסער נאר אביסעל וויא פיהל מען דארף צינדערט צום עסין:

ט מען דארף צו בראטין דיא זרוע אונ קאכען דאס איי ערב יום טוב. אז מען האט פאר געסין מעגין דאס טוהן יום טוב. נאר מען זאל זיי אויף עסין דעם ערשטין טאג פסח אין דער פריא. אונ דיא אנדערי נאכט סדר זאל מען ווידער בראטין א זרוע אונ קאכען איין איי צים סדר. אונ אויך עסין זייא דעם אנדערין טאג פסח:

י אבער אז מען גרייט זייא אן ערב יום טוב מעגין זייא האלטין אויף ביידע נעכט פסח:

סימן עט. דינים פון סדר. ער האט דרייא אונ פערציג סעיפים:

א איידער מען גייט צום סדר זאל מען צרוף לייגען דרייא מצות אויף א טעליר אונ צו דעקין זייא מיט א שיין טישטיכעל:

ב דער נאך לייגט מען פון אויבען אויף אטעלירעל דיא זרוע אויף דער רעכטי זאט. דאס איי אויף דער לינקע זייט. דעם מרור אביסעל אראפ צו ציער פון דער מיט אזוי וויא א עגול:

ג דער נאך ווידער חרוסת אין דער רעכטע זייט. כרפס אין דער לינקער זייט. מרור אויף כורך אקייגען דער מיט. נאך אמאל וויא א עגול אזוי וויא דא שטייט אויס גימאלט:

ביצה	זרוע
מרור	
כרפס	חרוסת
מרור	

ד דיא כוסות דארפין זיין גאנץ אן שמשערים אונ גוט אויס גיוואשין:

ה יעדער כוס דארף האטש צו האלטין אזוי פיהל וויא עס קען אריין אין צווייא שאהלין פון הינערנע אייער. אפילו דיא כוסות פון דיא חייבער מוזען אויך האלטען אזוי פיהל וויא מיר שרייבין. אז ער האלט ניט אזוי פיהל איז מען ניט יוצא:

ו א יונגעל אדער א מיידעל וואס ווייסען שוין פון דער קדושה פון יום טוב אונ פאר שטייען דאס ענין וואס גאט ברוך הוא האט אונז אויס גיצויגין פון מצרים וואס מען שמועסט דיא נאכט דארף דער פאטער צו געבין זייא א כוס ער זאל האלטין אזוי וויא מיר האבין גישריבען אונ זייא זאלין טרינקען דיא פיהר כוסות. אונ אויס טרינקען פון יעדען כוס אזוי וויא א גרויסער מענטש:

ז אז זייא קענין ניט טרינקען אזוי פיהל וויין זאל מען זייא געבין ראזינקים וויין אויף דיא פיהר כוסות

דיא

ח בשעת מען טרינקט די פיר כוסות און בשעת מען עסט די מצה פון דער מוציא
און די מצה פון כורך און בשעת מען עסט דעם אפיקומן דארפן אלע צו זיצן
אן גילעגט אויף דער לינקער זייט. אז ניט איז מען ניט יוצא:

ט אפילו א יונגעל דארף אויך צו זיצן אן גילעגט. און דער פאטער זאל פארזאלין:

י דער וואס איז איין אבל ר"ל זאל פרעגין א שאלה וויא אזוי ער זאל זיך נוהג זיין מיט
דעם זיצן אן גילעגט און מיט דעם קישעל אן טוען:

יא פאר דעם קידוש זאל ער זאגין יעדערין וואס עסט ביי איהם ביי באנזונדער ביי
ווייבער זייא זאלין אויס טרינקען פון יעדערין כוס די גרעסטע העלפט מיט איין מאהל
און דעם פערדין כוס זאלין זייא אויס טרינקען אין גאנצען מיט אמאהל און מאכין דער
נאך א ברכה אחרונה:

יב אויך זאלין זייא גוט אויס הערין די גאנצע הגדה אדער אליין זאגין. און אויך
מקיים זיין די מצוה פון עסין מצה און מרור. דען ביי אלע מצות פון דער נאכט
איז ניט קיין חילוק צווישען מאנסבילד צווישען ווייבער. חוץ צו זיצן אן גילעגט וועגין
די ווייבער ניט נוהג:

יג ער זאל מאכין קידוש אזוי וויא עס שטייט אין סידור און זאל זיך אן לענין אויף דער
לינקער זייט און טרינקען די גרעסטע העלפט פון כוס:

יד אויך זאלין אלע טרינקען יעדער פון זיין כוס די גרעסטע העלפט מיט אמאהל
אזוי וויא מיר האבין געשריבען:

טו נאך דעם קידוש וואשט מען זיך אזוי וויא צו עסין. נור מען זאגט ניט די ברכה
על נטילת ידים. און מען ווישט זיך אפ די הענט. און מען שנייט אפ כרפס יעדערין
גאר א קליין שטיקעלע און מען טונקט איין אין זאלץ וואסער און מען מאכט א בורא פרי
האדמה און מען עסט איהם:

טז דער נאך נעמט מען די מיטעלסטע מצה און מען צו ברעכט אויף צוויא העלפטין
און די גרעסטע העלפט וויקעלט מען איין אין א טישטוך און מען באהאלט אויף
אפיקומן. און די קלענערע העלפט לייגט מען צוריק צווישען די צוויא מצות:

יז דער נאך דעקט מען אביסעל אויף די מצות און מען הייבט אויף דעם טעליר מיט
די מצות און מען זאגט הא לחמא עניא די אכלו. ביז. לשנה הבאה בני חורין
דערנאך גיסט מען אן די כוסות. און דאס קינד פרעגט מה נשתנה:

יח דער פאטער ז"ל ענטפערין דעם קינד אויף דייטש דעם תירוץ. אז מיר זענין געווען
קנעכט צו פרעה אין מצרים און גאט ברוך הוא האט אונז אויס געלייזט פון דארט
און האט אונז געבאטין זיינע מצות:

יט יעדער פאטער איז מחויב דאס אלעס צו געבין פאר שטיין דעם קינד. אויך נאך יעדערין
שטיקעל הגדה דארף ער עס צו געבין פאר שטיין דעם קינד אויף דייטש וויא ווייט
מעגליך איז:

כ אז עס איז ניט דא קיין קינד זאל אנאנדערער פרעגין די פיר קשיות. אדער די
טאכטער אדער דאס ווייב:

כא דער נאך זאגט מען עבדים היינו. נאך יעדערין שטיקעל זאל ער געבין צו פאר
שטיין דעם בני בית דעם פשט. אז ער אליין פאר שטייט ניט די הגדה זאל ער
זאגין אין איין הגדה מיט עברי טייטש:

כב מען זאגט די הגדה זיצענדיגע הייט אזוי וויא עס שטייט אין סידור. און בשעת
מען האלט שוין גאל ישראל מאכט מען בורא פרי הגפן. און מען טרינקט דעם כוס
אן גילעגענע הייט:

כג דער נאך וואשט מען זיך צו עסין און מען מאכט על נטילת ידים:

בשעת

כד בשעת ער וויל מאכן די מוציא זאל ער נעמען אין דער האנט אבין די צוויא גאנצע מצות אונ די האלבע דער צווישן אונ מאכן די מוציא :

כה נאך דער מוציא זאל ער אפ לאזן די אונטערשטע מצה אונ האלטען די אייבערשטי מצה מיט דער מיטעלסטער אונ מאכן די ברכה על אכילת מצה :

כו אונ זאל אפ ברעכן אזוי גרויס וויא אהאלב איי פון דער אייבערשטער מצה אונ אזוי גרויס וויא אהאלב איי פון דער מיטעלסטער מצה אונ עסן אן גילענטע הייט. אונ ניט באלמיטשען דער צווישען :

כז איך זאל ער געבין יעדערין האטש אזוי גרויס וויא אהאלב איי מצה זיא זאלין יוצא זיין די מצוה פון מצה :

כח דער נאך זאל ער נעמין אזוי גרויס וויא אהאלב איי מרור אונ איין טונקען אין חרוסת. אונ באלד ארויס נעמין. אונ אפ שאקלין די חרוסת פון מרור. אונ זאל מאכן די ברכה על אכילת מרור אונ עסין זיצענדיקע הייט :

כט אויך זאל ער געבין יעדערין האטש אזוי גרויס וויא אדריטעל איי מרור :

ל דער נאך זאל ער נעמין אזוי גרויס וויא אהאלב איי פון דער אונטערשטער מצה אונ אזוי גרויס האטש וויא אדריטעל איי מרור. אונ איין טונקען דעם מרור אין חרוסת. אונ אפ שאקלען אזוי וויא מיר האבין פריער גישריבען. אונ אריין לייגען דעם מרור צווישען דער מצה אונ זאל זאגין כן עשה הלל אזוי וויא עס שטייט אין סידור. אונ זאל עסין אן גילענטע הייט. אונ אזוי זאל ער געבין יעדערין בזונדער :

לא מען זאל ניט אויס רעדין אזעלכע רייד וואס קערין ניט צום עסין זינט מען מאכט די ברכה על אכילת מצה ביז מען עסט אפ דעם כורך פון מצה מיט מרור וואס מיר שרייבען :

לב דער נאך עסט מען די סעודה. מען טאר ניט עסין די נעכט פון סדר גבראטין פלייש :

לג אז מען עסט שוין אפ אלדינג זאל מען עסין דעם אפיקומן. עס איז גלייך יעדערער זאל עסין פון אפיקומן אזוי גרויס וויא איין איי. אז מען קען ניט מוז מען האטש עסין אזוי גרויס וויא אהאלב איי :

לד מען זאל איהם עסין אן גילענטע הייט. אונ ניט איבער דאנק. דען דאס איז איין טייערי מצוה. דאס איז אויף דעם ארט פון קרבן פסח וואס מען האט גיגעסין ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין. גאט ברוך הוא זאל העלפען דאס בית המקדש זאל גיבויעט ווערין במהרה בימינו אמן :

לה נאך דעם אפיקומן טארין ניט עסין קיין שום זאך. אונ ניט טרינקען קיין שום משקה הויץ די צוויא כוסות וואס מען דארף נאך צו טרינקען. נור וואסער אדער לאקריץ מעגין טרינקען אזוי וויא מיר וועלין שרייבען בסעיף מ"א זעה איין דארט :

לו נאך דעם אפיקומן גיסט מען אן א כוס צום בענטשין. אונ יעדערער זאל דערנאלט אן גיסען זיין כוס. דען דאס איז דער דריטער כוס. אז עס ליגט אין איהם קרישעליך פון עסין דארפין איהם איבער שווענקין :

לז נאך דעם בענטשין מאכט מען א בורא פרי הגפן אונ מען טרינקט דעם כוס אן גילענטע הייט :

לח מען דארף גיווארינט צו זיין אפ צו רעכטין דעם גאנצין סדר פאר האלבער נאכט :

לט דער נאך גיסט מען אן דעם פערדין כוס. אונ א כוס פון אלי' הנביא ווענין. אונ מען עפינט די טיהר. אונ מען זאגט שפוך חמתך :

מ דער נאך זאגט מען לא לנו כסדר אזוי וויא עס שטייט אין סידור. דעם פערדין כוס זאל מען אויס טרינקען אין גאנצען מיט אמאהל אונ מאכין דער נאך די ברכה אחרונה על הגפן :

מא מען טאר ניט טרינקען נאך דיא פיהר כוסות קיין וויין אדער אנדערע משקה. נור וואסער אדער לאקריץ אדער בארענדליך יוך מעגין טרינקען. אז מען דארף נייטיג מעגין טרינקען קאווע אדער טייא:

מב נאך דער הגדה אז עס שלעפערט ניט זאל מען זאגין שיר השירים. דען מען איז מחויב דיא גאנצע נאכט פון סדר עוסק צו זיין אין דעם וואס גאט ברוך הוא האט אונז אויס גיצויגין פון מצרים אונ אין דיא ניסים וואס גאט ברוך הוא האט גיטוהען אונזערע עלטערין ביז עס וועט שטארק שלעפערין:

מג איידער מען לייגט זיך דיא גאנצע פון סדר זאגט מען ניט דיא מזמורים וואס מען זאגט אלע נאכט פארין לייגין. נור דיא בלייבע קריאת שמע אונ דיא ברכת המפיל:

סימן פ. דינים פון ציילען ספירה. אונ וועלכע זאכען מען טאר ניט טוהן אין דיא טעג פון ספירה. ער האלט אכט סעיפים:

א דיא אנדערע נאכט פסח הייבט מען אן צוא ציילען ספירה. ספירה ציילט מען נאך מעריב. שטייענדיגי הייט:

ב אז איינער האט פאר געסין בנאכט צו ציילען ספירה אונ ער דער מאנט זיך בטאג וואס קער צו דער נאכט זאל ער ציילין בטאג אן אברכה. אז ער האט אבער בטאג אויך פאר געסין מוז ער שוין אלע נאכט ציילען אן אברכה:

ג אז איינער פרעגט דעם אנדערין וויא פיהל איז היינט אין דער ספירה. אז ער האט נאך ניט גיציילט זאל ער ענטפערין נעכטין איז אזוי פיהל גיוועזן כדי לא וועט יענער פאר שטיין וויא פיהל היינט איז:

ד אז ער ענטפערט אבער היינט איז אזוי פיהל טאר ער שוין ניט מאכין קיין ברכה בשעת דעם ציילין פון דער נאכט:

ה אין דיא טעג פון דער ספירה איז גיוועזן ר"ל א שטארקע מגפה פון גרויסע לייט. דאריבער מאכט מען ניט חתונה אין דיא טעג. נאר ראש חודש אייר אדער ל"ג בעומר:

ו שרייבען תנאים אונ מאכין דיא סעודה מעגין גאנץ ספירה. נאר מען זאל ניט טאנצין:

ז אויך זאל מען ניט זיך שערין אדער גאלען אין דער ספירה ביז ערב שבועות. ל"ג בעומר שאט ניט צו גאלין אדער שערין:

ח אויף טייל ערטער זענין אנדערש דיא מנהגים קיגען דיא זאכין דארפין דארט צוא טוהן וויא דער מנהג איז:

הלכות תענית ובין המצרים.

סימן פא. דינים פון תעניתים. אונ דיא זאכין וואס מען טאר ניט טוהן פון שבעה עשר בתמוז ביז תשעה באב. ער האלט אכטצען סעיפים:

א דער יוד איז מחויב צו פאסטען דיא פיהר גיזאצטענע תעניתים. דהיינו צום גדליה. עשרה בטבת. שבעה עשר בתמוז. תשעה באב. דען אין דיא טעג האבין יודען גיהאט פיהל צרות. אונ זייא זענין פאר טריבען גיווארין פון ארץ ישראל אונ דאס בית המקדש איז חרוב גיווארין:

ב דאריבער זענין מיר מחויב צו פאסטען אין דיא טעג מיר זאלין זיך דער מאנין תשובה צו טוהן פון אונזערע שלעכטע מעשים. וואס דיא צרות קומען דורך דיא זינד:

ג יעדער מענטש איז מחויב דעם טאג פון תענית צו בארעכינען זיך זיינע מעשים אונ

תשובה

תשובה טוהן אויף דיא עבירות. דען דער עיקר דאס פאסטען איז נאר מען זאל תשובה טוהן. אבער ניט וויא דיא מענטשין וואס באלמיטשען דעם טאג מיט שמועסין דברים בטלים. תענית אסתר וועלין מיר שרייבען בסימן צ"א :

ד פון שבעה עשר בתמוז ביז נאך תשעה באב מאכט מען ניט חתונה אונ מען שערט זיך ניט. אונ מען טוט ניט אן קיין נייעם מלבוש. אונ מען עסט ניט קיין נייע פרי וואס מען דארף צו מאכין שהחיינו :

ה נאר אז מען וועט ניט קריגען דיא פרי נאך תשעה באב מעגין זיא עסין שבת :

ו מען זאל ניט שלאגין דיא קינדער אין דיא טעג :

ז פון ראש חודש אב ביז נאך תשעה באב זאל מען ניט עסין קיין פלייש אונ ניט טרינקען קיין וויין :

ח שבת מעגין יוא עסין פלייש אונ טרינקען וויין. אויף א סעודת מצוה היינו א ברית אדער א סיום מעגין אויך. נאר מען זאל פרעגין א שאלה וויא פיהל מענטשין מען מעג בעטין אויף דער סעודה :

ט א שלאפער מעג עסין פלייש :

י מען טאר ניט וואשין גרעט אין דיא ניין טעג. אויך טארין ניט געבין אגוי צו וואשין אז מען דארף נייטיג זאל מען פרעגין א שאלה :

יא דיא ווינדליך וואס מען וויקעלט דיא קינדער מעגין וואשין עטליכע :

יב מען טאר ניט קויפען אין דיא ניין טעג נייע מלבושים אדער נייע שיך. אויך טארין ניט זייא אן טוהן. אויך טארין ניט זייא געבין צו מאכין. אויך טארין ניט ארבייטען זאקין. אפילו דורך אגוי טאר מען אלטען ניט :

יג אז מען גיט צו מאכין פאר ראש חודש מעגין זייא ארבייטען אין דיא ניין טעג.

יד אז מען דארף געבין צו מאכין נאך ראש חודש וועגין א חתונה וואס וועט זיין נאך תשעה באב זאל מען פרעגין א שאלה :

טו מען טאר ניט זיך באדין אין דיא ניין טעג. אבער פון רפואה וועגין מעגין זיך באדין :

טז א נדה מעג גיין טבילה :

יז דער וואס איז געוואוינט צוא גיין אלע פראטיג אין מקוה אריין מעג ערב שבת חזון אויך גיין :

יח דער וואס איז געוואוינט פראטיג אפ צו וואשין דאס פנים מיט דיא הענט אונ צוואגין זיך מיט ווארים וואסער מעג דעם פראטיג אויך. נאר גיט מיט זייף אדער לויג :

הלכות תשעה באב

סימן פב. דינים פון ערב תשעה באב. ער האלט זיבען סעיפים :

א ערב תשעה באב נאך דעם האלבין טאג זאל מען ניט לערנין נאר דאס וואס מען מעג לערנין תשעה באב (זעה איין בסימן פ"ג סעיף ח') :

ב ערב תשעה באב פארין נאכט טאר מען ניט עסין מיין וויא איין געקעכטץ. למשל פערפיל מיט ביבליך טאר מען ניט עסין ווייל עס איז צוויי געקעכטצין. דאריבער עסט מען פערפיל אליין :

ג דער נאך זעצט מען זיך אויף א קליין בענקעלע אונ מען עסט דיא סעודה המפסקת ברויט מיט פוטער מען זאל זיין זאט. אונ אבייגעל מיט אש :

ד מען מעג דער נאך טרינקען קאווע כדי צו לעשין דעם דארשט :

ה דיא וואס עסין איין אייער מיט אש בדארפין צו עסין דיא פערפיל פאר מנחה (זעה איין בסימן ט״ב סעיף ד׳ ה׳ ו׳) :

ו אז מען עסט אפ ווען עס איז נאך גרויסער טאג און מען וויל נאך דעם בענטשין עסין אדער טרינקען טאר מען ניט צייטען מען האט אין זינען גיהאט פאר דעם בענטשין צו טרינקען דער נאך :

ז א פערטיל שעה אייהער עס שיינט שטערין טאר מען ניט עסין אדער טרינקען . און ניט גיין אין דיא שיך אזוי וויא תשעה באב זעלבסט . איבער דעם טוז מען דערמאלט אוים טוהן דיא שיך . האטשי מען דאווינט נאך ניט קיין מעריב (זעה איין בסימן פ״ג סעיף כ״ה קיגען שבת) :

סימן פג . דינים פון תשעה באב . ער האלט דרייא און דרייסיג סעיפים :

א תשעה באב בנאכט דאווינט מען שטילער הייט ביא איין לעכט :

ב נאך שמונה עשרה זאגט מען קדיש תתקבל . דער נאך זעצט מען זיך אויף דער ערד אדער אויף א קליין בענקאלע און מען זאגט איכה מיט קינות מיט גיוויין :

ג דער נאך זאגט מען ואתה קדוש . קדיש אן תתקבל :

ד אין דער פריא דאווינט מען אן טלית ותפלין . און מען לייענט . דער נאך זאגט מען קינות :

ה בשעת דיא קינות טאר מען ניט שמועסין אדער אוועק גיין . ווער שמועסט דיא מענטשין וואס מאכין גילעכטער ביא דיא קינות אדער ווארפין שטיינער טוהן בודאי א גרויסע עבירה :

ו נאך דיא קינות זאגט מען אשרי ובא לציון און ניט קיין למנצח . אויך פאר פעלט מען דעם פסוק ואני זאת בריתי . קדיש אן תתקבל . עלינו :

ז מען זאגט ניט דעם יום און ניט פיטום הקטורת און קיין מעמדות :

ח תשעה באב טאר מען ניט לערנין נאר איכה און מדרש פון איכה . און איוב . און דיא גמרא פון חורבן . און דיא גמרא פון אבילות ר״ל :

ט א שלאפער וואס קען ניט פארשטען זאל פרעגין א שאלה :

י מען טאר ניט תשעה באב זיך וואשין ביז נאכט דאס פנים און קיין שום אבר . נאר ווען מען הייבט זיך אויף פון שלאף אדער מען האט נקיות אדער פאר דאווינען מעגין זיך וואשין דיא פינגער :

יא אז מען רעכט זיך איין דיא האנט מעגין אפ וואשין דאס ארט :

יב מען טאר ניט תשעה באב גיין ביז נאכט אין קיין שיך אדער שטיוועל אוים לעדער :

יג אז עס איז א בלאטע אדער מען בדארף צו גיין אין בית הכסא אריין און מען קען זיך איין רעכטין מעגין גיין אין דיא שיך ביז מען קומט צו אריין ארט :

יד דיא וואס גייען צווישען דיא גוים אין שיך בדארפין האטש אריין לייגען זאמד אין זייא . אבער דיא וואס זיצען אין גיוועלב טארין ניט גיין אין שיך :

טו דער וואס פארט אין וועג טאר ניט גיין אין שיך אויף דער פוהר . אבער דער וואס גייט אין וועג מעג גיין אין דיא שיך ביז דער שטאט :

טז תשמיש המטה איז אסור . מען זאל אפילו ניט אן רירען אין איהר בנאכט :

יז תשעה באב טאר מען ניט געבין קיין שלום און ניט זאגין גוט מארגען :

יח אפילו דיא וואס טוהן נאך דעם האלבען טאג א מלאכה אדער משא ומתן זאל מען ניט טוהן כסדר א גאנצע טאג נאר מען בדארף זיך אפ רוען און דער מאנין זיך אין חורבן בית המקדש :

יט ביי מנחה לייגט מען טלית ותפלין און מען זאגט קריאת שמע און דעם יום און וואס מען האט ניט געזאגט אין דער פריא. און מען דאווענט מנחה און מען לייענט אזוי וויא אנאנדערן תענית:

כ ביי שמונה עשרה זאגט מען נחם ביי ולירושלים עירך און עננו ביי שומע תפלה אזוי וויא עס שטייט אין סידור (זעה איין בסוף סימן י"ד):

כא ביי דער הויכע שמונה עשרה זאגט דער חזן עננו נאך גואל ישראל. און ברכת כהנים פאר שים שלום. נאך שמונה עשרה קדיש תתקבל. און מען טוהט אויס טלית ותפלין און מען דאווענט מעריב:

כב מוצאי תשעה באב און צו מארגענס ביז דעם האלבען טאג עסט מען ניט קיין פלייש און מען טרינקט ניט קיין וויין (ציימען ביי א סעודת מצוה). און מען מאכט ניט קיין שהחיינו און מען שערט זיך ניט און מען וואשט ניט קיין גרעט:

כג אז תשעה באב געפאלט דאנערשטיג מעגין פרייטיג אין דער פריא זיך שערין און גרעט וואשין לכבוד שבת:

כד אז תשעה באב געפאלט אום שבת און מען פאסט זונטאג מעגין מאנטיג אין דער פריא דאס אלדינג:

כה אז תשעה באב געפאלט אום שבת אדער זונטאג עסט מען שבת פלייש און מען טרינקט וויין. א פערטיל שעה פאר נאכט טאר מען שוין ניט עסין און טרינקען און וואשין זיך. נאר דיא שיך זאל מען ניט אויס טוהן ביז נאך ברכו חוץ דער חזן זאגט דיא ווערטער ברוך המבדיל בין קודש לחול. און טוהט אויס דיא שיך פאר והוא רחום:

כו אז תשעה באב געפאלט אום שבת טארין ניט פרייטיג צו נאכט משמש המטה זיין ציימען עס איז א ליל טבילה:

כז ביי מנחה זאגט מען ניט קיין צדקתך צדק און נישט קיין פרק. מען זאל נישט לערנין דעם שבת נאר דיא זאכין וואס מען מעג לערנין תשעה באב. מען מעג מעביר זיין דיא סדרה:

כח אפילו דא וויא מען מעג טראגין טאר מען ניט שבת טראגין דיא קינה צוא זאגין אין איהר בנאכט:

כט מוצאי שבת זאגט מען ברוך המבדיל בין קודש לחול און מען צינט אן א לעכט און מען מאכט בורא מאורי האש:

ל ביי דער שמונה עשרה זאגט מען אתה חוננתנו און מען זאגט ניט ויהי נועם ניט ויתן לך. און מען מאכט ניט קיין הבדלה:

לא נאר זונטאג בנאכט מאכט מען הבדלה איבער א כוס. און מען זאגט ניט דיא ברכת בורא מיני בשמים און ניט דיא ברכת בורא מאורי האש:

לב זינט דאס בית המקדש איז חרוב געווארין טארין ניט זיין צו לוסטיג. און ניט לאכען אדער שטיפען. און ניט זינגען אדער שפילען. נאר ביי א מצוה זאך מעגין זיך אביסעל פרייען לשם שמים און זינגען אדער שפילען:

לג דאס וואס וועלכער מארשאליק אויף א חתונה זאגט געלעכטערין און מישט אריין פון דער גמרא אדער פסוקים איז אגרויסע עבירה. דען מען טאר ניט מאכין קיין געלעכטערין אויס דיא ווערטער פון דער הייליגער גמרא. אדער פון הייליגע פסוקים. און דער בעל שמחה מיט דיא מענטשין וואס זיצען דארט זענין מחויב ניט צו לאזין דאס

דיניג

סימן פד. דינים פון ראש השנה. ער האלט דרייסיג סעיפים

א חאטשי דער מענטש האט תמיד צייט תשובה צו טוהן און ווען ער טוט תשובה מיט דעם גאנצען הארצען איז איהם גאט ברוך הוא מוחל. דאצופארט איז די בעסטע צייט פון ראש חודש אלול ביז נאך יום כפור. דען אין די טעג נעהמט גאט ברוך הוא גערער אן די תשובה:

ב אויך איז זייער גוט אין די טעג צו געבען צדקה. און צו בעטען גאט ברוך הוא ער זאל מוחל זיין די זינד פון ביז אהער. און זאל העלפען מען זאל שוין ניט זינדיגען. און מען זאל האבען וואס מען בדארף. מען זאל קענען איהם דינען באמת

ג דער מנהג איז צו בלאזין שופר א גאנצין חודש אלול. אלע טאג נאך דעם דאווענען. חוץ ערב ראש השנה. דער טעם פון דעם בלאזין איז צו דער מאנין די מענטשין זיי זאלין תשובה טוהן:

ד אז איינער שרייבט א בריף צום אנדערין פון ראש חודש אלול ביז יום כפור זאל ער איהם שרייבען צום סוף ער זאל האבין א כתיבה וחתימה טובה:

ה ערב ראש השנה זאל מען זיך אפ שערין לכבוד יום טוב. עס איז גלייך זיך אפ צוא שערין פאר דעם האלבען טאג. און פאר נאכט זאל מען גיין אין מקוה אריין:

ו דער מנהג איז צוא מאכין התרת נדרים ערב ראש השנה. מען טו אבער פאר שטיין די טייטש פון די ווערטער בשעת מען זאגט:

ז דער וואס ווייסט ניט דארף צו בעטין דעם וואס ווייסט ער זאל איהם גוט אויס טייטשען די ווערטער פון התרת נדרים. און פון דער מסירת מודעה וואס מען זאגט דער נאך. כדי ער זאל קענין אין זינען האבין דעם פשט בשעת ער זאגט:

ח פון ראש השנה ביז נאך יום כפור זאגט מען אין דער שמונה עשרה המלך הקדוש. אז מען איז זיך טועה און מען זאגט האל הקדוש און מען דער מאנט זיך תיכף זאל מען זאגין די ווערטער המלך הקדוש און דאווענען ווייטער. אבער אז מען האט שוין אן גיהויבען אתה חונן דארפין איבער נייעס אן צו הייבען פון אן הייב שמונה עשרה:

ט אז מען איז מסופק צו מען האט גיזאגט המלך הקדוש דארפין אויך נאך אמאל צוא דאווענען שמונה עשרה:

י פון ראש השנה ביז נאך יום כפור זאגט מען אין דער שמונה עשרה המלך המשפט. אז מען פאר געסט און מען זאגט מלך אוהב צדקה ומשפט און מען דער מאנט זיך תיכף זאל מען זאגין די ווערטער המלך המשפט. אבער אז מען האט שוין אן גיהויבען ולמלשינים דאווינט מען ווייטער. און מען דארף ניט נאך אמאהל אן צו הייבען:

יא אז מען פאר געסט צו זאגין זכרנו לחיים אדער מי כמוך אדער וכתוב אדער בספר חיים און מען האט זיך הערשט דער מאנט בשעת מען האט שוין גיזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה' זאל מען אויס זאגין די ברכה און ווייטער דאווינען ווי מען האלט:

יב די נאכט פון ראש השנה איז דער מנהג צוא מאכין ביי דער סעודה גוטע סימנים מען זאל האבין א גוט יאהר. מען טונקט איין די מוציא אין האניק און מען עסט אשטיקעל. דע' נאך זאגט מען יהי רצון שתחדש עלינו שנה טובה ומתוקה

יג דער נאך טונקט מען איין א שטיקעל זיסען עפעל אין האניק און מען מאכט א בורא פרי העץ און מען עסט א שטיקעל און מען זאגט דעם יהי רצון:

יד אויך זאל מען עסין קאפ פון א שעפסיל אדער פון א פיש און זאגען יהי ר[צון] שנהיה לראש:

טו אויך זאל מען עסין מייערין און מען זאל זאגין יהי רצון שירבו זכויותינו

טז מען עסט ניט ראש השנה קיין זויערי זאכין אדער ביטערי זאכין. אויך זאל מען ניט עסין ראש השנה קיין ניס:

יז בשעת מען זאגט ראש השנה אבינו מלכנו זאל מען פאר פעלין דעם אבינו מלכנו חטאנו לפניך:

יח בשעת דער בעל תוקע מאכט די ברכות פאר שופר בלאזין זאל דער עולם ניט זאגין קיין ברוך הוא וברוך שמו. נאר זיי זאלין גוט אויס הערין די ברכות און ענטפערין אמן:

יט אויך זאל מען ניט אויס רעדין זינט דער בעל תוקע מאכט די ברכות ביז נאך אלע תקיעות פון דער הויכע שמונה עשרה:

כ אז מען דארף אויס רעדין פון די תקיעות וועגין אדער פון דאוונען וועגן מעגין אויס רעדין נאך די תקיעות פון פאר שמונה עשרה:

כא דער מנהג איז צו זאגין די יהי רצון צווישען די סדרים פון די תקיעות. נאר מען זאל נישט ארויס זאגין מיט דעם מויל די נעמין פון די מלאכים וואס שטייט דארט:

כב מען דארף געווארינט צו זיין מען זאל ניט אן הייבען ועדערין יהי רצון צייטען דער בעל תוקע וועט אויס לאזין די גאנצע תקיעה וואס ער האלט צינדערט ביי איהר. דען יעדער מענטש דארף צו הערין די גאנצע תקיעה פון אן הייב ביז צום סוף. אפילו דער בעל תוקע ציהט זיא לאנג:

כג אונזערי חכמים שרייבען אז דער שופר איז אונז מרמז מיר זאלין תשובה טוהן. גלייך איינער וועקט אויף דעם אנדערין פון שלאף. אזוי דער וועקט דער שופר מען זאל זיך באראכטן די מעשים און תשובה טוהן אויף די עבירות. און שוין ניט אפ פיהרען דיא וועלט מיט נארישקייטען און עסקים פון דער וועלט וואס בלייבט גאר ניט דער פון און זיי קענען גאר ניט העלפין. דען עס איז אלעריינג פון גאט ברוך הוא. דאריבער דארפין מיר אוועק צו ווארפין די שלעכטע מעשים. און טוהן גוטע מעשים. וועט גאט ברוך הוא העלפין אז עס וועט אונז זיין גוט אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט:

כד מען זאל תשובה טיהן אין דער מחשבה צווישען די סדרים. דען דענמאלט ווערט די תשובה געבער אן גינומען:

כה נאך מנחה גייט מען צו תשליך. און מען זאגט די פסוקים אזוי וויא עס שטייט אין סידור. דער נאך שאקעלט מען אויס די קליידער מרמז צוא זיין מיר זאלין זיך נעמין צום הארציגן אוועק צו ווארפין די זינד און טוהן גוטץ פון היינט אן:

כו אז דער ערשטער טאג ראש השנה גיפאלט אום שבת גייט מען צוא תשליך דעם אנדערין טאג ראש השנה:

כז דיא אנדערי נאכט ראש השנה זאל מען אנידער לייגען פאר דעם קידוש א נייע פרי אדער מען זאל אן טוהין איין נייע מלבוש און מיט דער שהחיינו פון קידוש זאל מען יוצא זיין אויף דער פרי אדער אויף דעם מלבוש:

כח אז מען נעמט ווין טרויבען אויף א שהחיינו מוז מען זעהן זיי זאלין זיין שטארק גרויס און גוט צייטיג. דען אז ניט איז גלייכער ניט צו נעמין זיי וועה איין בסיכן ל״ב אות ו׳ סעיף א׳ ובאות ש׳ סעיף ז׳ ח׳):

כט אז מען האט ניט קיין פרי און ניט קיין מלבוש מעגין אזוי מאכין שהחיינו ביי דעם קידוש:

ל עשרת ימי תשובה זאל מען ניט אזוי פיהל האנדלין און טוהן מלאכות וויא אגאנטץ יאהר. נאר מען זאל זיך קובע זיין עטליכע שעה אין טאג תשובה צו טוהן און חרטה האבין אויף יעדער זינד. און נעמין אויף זיך צוא זיין גוט פון היינט אן. אויך זאל מען געבין א סך צדקה אין די טעג און עוסק זיין בתורה ובמעשים טובים:

דינים

סימן פה. דינים פון ערב יום כפור. ער האט צוועלף סעיפים:

א ערב יום כפור זאגט מען ניט קיין מזמור לתודה אונ קיין תחנון אונ קיין למנצח. אויך זאגט מען ניט אבינו מלכנו. נור אז יום כפור געפאלט אום שבת זאגט מען ערב יום כפור אין דער פריה אבינו מלכנו:

ב ערב יום כפור איז א מצוה גוט צו עסין. אויך זאל מען עסין פיש אין דער סעודה פון דער פריא:

ג אז א מענטש זינדיגט קיגען אנדערין איז תשובה טוען מיט יום כפור ניט מכפר צאטען ער האט יענים איבער געבעטין. דאריבער דארף מען זיך פאר יום כפור צו בארעבינען אויב מען האט געזינדיגט אין געלט זאכין קיגען א מענטש זאל מען איהם אפ געבין אונ איבער בעטין:

ד אז מען איז מסופק צו מען דארף יענים אפ געבין דארפין יענים צו זאגין אז מען וועט נאך יום כפור האבין מיט איהם א דין תורה. אונ מען וועט מקיים זיין וואס דאס ב"ד וועט פסקנין:

ה אז איינער האט געזינדעלט דעם אנדערין דארף ער איהם איבער צו בעטין. אונ דער אנדערער דארף איהם מוחל זיין מיט דעם גאנצען הארצין. דער וואס לאזט ניט יום כפור אוועק דיא שנאה ווערט זיין תפלה ניט דער הערט ח"ו. אבער דער וואס איז מוחל דעם אנדערין איז גאט ברוך הוא איהם מוחל אויף זיינע זינד:

ו יעדער מענטש זאל גיין אין מקוה אריין ערב יום כפור:

ז ביים מנחה ווען מען האלט המברך את עמו ישראל בשלום זאל מען זאגין דעם פסוק יהיו לרצון אמרי פי. דער נאך זאל מען זאגין דיא ווידוי או"א תבא לפניך. ביז והלאים רעים דער נאך זאגט מען אלהי נצור:

ח פארין נאכט עסט מען דיא סעודה המפסקת. אין דער סעודה זאל מען ניט עסין קיין פיש אונ קיין רינדערין פלייש אונ קיין אייער:

ט מען דארף אויף הערין צו עסין אונ טרינקען ווען דיא זון שאינט נאך אביסעל:

י אז מען עסט אפ ווען עס איז גרויסער טאג דארף מען זאגין אדער חאטש אין זינען האבין פאר דעם בענטשין אז מען נעמט נאך ניט אויף זיך דעם תענית. כדי מען זאל מעגין טרינקען נאך דעם בענטשין:

יא איידער דיא זון גייט אונטער צינט מען לעכט אונ מען מאכט דיא ברכה להדליק נר של יום הכפורים. אז יום כפור געפאלט אום שבת מאכט מען להדליק נר של שבת ושל יום הכפורים:

יב דער מנהג איז צו בענטשין דיא קינדער איידער מען גייט אין שול אריין. אונ דיא קינדער נעמין אויף זיך צו גיין אין גוטען וועג.

סימן פו. דינים פון יום כפור. ער האט אכטצען סעיפים:

א אלדינג וואס מען מאר ניט טוען אום שבת טארין ניט טוען אום יום כיפור. אויך טארין ניט יום כיפור עסין אונ טרינקען. אונ ניט משמש המטה זיין. אונ ניט שמירען זיך.

ב אויך טארין ניט יום כפור זיך וואשין דאס פנים אונ קיין שום אבר. נאר ווען מען הייבט זיך אויף פון שלאף אדער מען האט נקיות אדער פארין דאווינען מעגין זיך וואשין דיא פינגער.

ג אז מען רעכט זיך איין דיא האנט מעגין אפ וואשין דאס ארט. ווען דיא כהנים גייען

רוכענען זאלין זייא זיך וואשין דיא גאנצע הענט אזוי וויא תמיד

ד מען טאר ניט גיין יום כפור אין שיך אדער שטיוועל.

ה אז עס איז א שמארקע בלאטע אדער מען דארף צו גיין אין בית הכסא אריין און מען קען זיך אין רעכטין מעגין אן טוען דיא שיך ביז מען קומט צוא א ריין ארט:

ו ווען מען מוז גיין אין דיא שיך זאל מען אן טוען דעם לינקען שוך אויף דעם רעכטין פוס און דעם רעכטין שוך אויף דעם לינקען פוס. און איידער מען קומט אריין אין שול מוז מען זייא אויס טוען און טראגין זייא ביז דעם ארט וואו מען דאווינט און בהאלטין זייא:

ז ווען מען רירט אן מיט דיא פינגער אין דיא שיך דארפין זיך צוא וואשין דיא פינגער:

ח א שלאפער אדער א קמפעטארין אין דיא דרייסיג טאג פון קינד האבין מעגין גיין אין שיך:

ט מען טאר ניט יום כפור אן רירען אין וייב אפילו בטאג. גלייך וויא אין נדה:

י א יונגעל אדער א מיידעל וואס זענין שוין אלט ניין יאהר און זייא זענין געזונד. זאלין זייא יום כפור עסין עטליכע שעה שפעטער פון דער צייט וואס זייא עסין אנאנדערין טאג. לויט וויא זייא קענין זיך געוויינען:

יא אז זייא ווערין שוין אלט עלף יאהר איז גלייך זייא זאלין פאסטען א גאנצע טאג אויב זייא זענין געזונד און קענין פאסטען. אז זייא זענין איידילע קינדער און עס איז זייא שווער צו פאסטען מעגין זייא עסין:

יב אבער אז דאס מיידעל איז שוין אלט צוועלף יאהר און דאס יונגעל איז שוין אלט דרייצען יאהר מוזען זייא פאסטען א גאנצי טאג גלייך וויא אגרויסער מענטש:

יג קיינען אן טוען דיא שיך האבין קינדער דעם דין פון אגרויסען מענטש:

יד א שלאפער אדער א קימפעטארין וואס דארפין צו עסין זאל מען פרעגין א שאלה:

טו תמיד ווען מען זאגט דיא ווידוי מוז מען אין זינען האבין דיא טייטש פון דיא ווערטער. און נעמין אויף זיך מען זאל שוין ניט טוען דיא עבירות. און בעטין גאט ברוך הוא ער זאל מוחל זיין פון ביז אהער. אויך טארין ניט זינדיגען קיינמאל אויף דער קאנטע וואס מען וועט יום כפור תשובה טוען:

טז איבער דעם זענין פאר נארט דיא מענטשין וואס נאך נעילה האפין זייא באלד דעם מעריב און זענין שוין וויא פריער. אבער דער ערליכער יוד דארף צו גיין תמיד מיט דעם אמת. און אזוי וויא מען איז מקבל אויף זיך יום כפור צו זיין גוט דארפין צו ווילין נאך יום כפור אויך אזוי זיין. ממילא וועט גאט ברוך הוא העלפין אז מען וועט אלע מאל בעסיר ווערין. און מען וועט זוכה זיין צו דעם רעכטין גוטין:

יז ביי דער שמונה עשרה פון מעריב זאגט מען אתה חוננתנו:

יח ביי דער הבדלה זאל מען אן צינדען א לעכט ביי דעם לעכט וואס ברענט זיך פון נעכטין און מאכין איבער בייידע בורא מאורי האש. אבער א בורא מיני בשמים מאכט מען ניט נאר צאמען יום כפור איז געפאלין אום שבת:

הלכות סוכה.

סימן פז. דינים פון סוכה. ער האלט פיר און צוואנציג סעיפים

א עס איז א מצוה צו מאכין דיא סוכה באלד נאך יום כפור אויף א ריין ארט און אויס הענגין זיא מיט שיינע פארהאנגין:

ב מען טאר ניט מאכין דיא סוכה אויף דעם ארט וואס איז ניט זיין איגינם נאר צאמען

צַאמְין יֶענִיר הָאט פַּאזְווָאלֶעט :

ג דֶער וָואס הָאט אַגִיבְּנֶעטִי סוּכָּה מִיט פְלִיגֶעל אִיז בְּוַודַּאי גְלַייךְ :

ד אוֹיף דֶעם סְכַךְ זָאל מֶען נִיט לֵייגִין קֵיין צוּ גִיבּוּנְדֶענֶע בִּינְטְלִיךְ שְׁטְרוֹיא . אוּנ נִיט קֵיין כֵּלִים אֲפִילוּ צוּ בְּרָאכֶענִי כֵּלִים זָאל מֶען אוֹיךְ נִיט לֵייגִין :

ה מֶען זָאל לֵייגִין דֶעם סְכַךְ גִידֶעכְט . נָאר נִיט שְׁטַארְק גִידֶעכְט אַז מֶען וויל לֵייגִין בְּרֶעטְלִיךְ אוֹיף טֵייל עֶרְטֶער מֶען זָאל נִיט זִיצֶען דָארְט זָאל מֶען פְרֶעגִין אַ שַׁאֲלָה :

ו דִיא סוּכָּה וָואס אִיז מִיט אַ פְלִיגֶעל דַארְפִין צוּ עֶפִינֶען דֶעם פְלִיגֶעל אֵיידֶער מֶען לֵייגְט אַרוֹיף דֶעם סְכַךְ . אוֹיךְ זָאל מֶען עֶם עֶפִינֶען עֶרֶב סוּכּוֹת פַארִין נַאכְט עֶר זָאל זַיין אָפֶען בִּיז אִין דֶער נַאכְט אַרַיין :

ז דֶענְמָאלְט וֶוען מֶען זִיצְט אִין סוּכָּה מוּז דֶער פְלִיגֶעל זַיין גוּט גִיעֶפִינְט אוּנ שְׁטֵיין גְלַייךְ . אָבֶּער נִיט גִיבּוֹיגִין :

ח עֶרֶב סוּכּוֹת נָאךְ דֶעם הַאלְבִּין טָאג זָאל מֶען נִיט עֶסִין קֵיין בְּרוֹיט אָדֶער חַלָה . כְּדֵי מֶען זָאל עֶסִין בַּנַאכְט מִיט חֵשֶׁק . (זֶעה אַיין בְּסִימָן ע״ז סְעִיף י״ג נָאךְ דִינִים פוּן דֶעם) :

ט אוֹיךְ זָאל מֶען גֶעבִּין צְדָקָה עֶרֶב סוּכּוֹת . וֶוער שְׁמוּעֶסְט צוּ שִׁיקֶען דִיא אָרִימֶע לַייט אוֹיף יוֹם טוֹב אִיז בְּוַודַּאי אַגְרוֹיסֶע מִצְוָה :

י דִיא פְּרָאסְטִי מֶענְטְשִׁין וָואס מֵיינֶען אַז דִיא מִצְוָה פוּן סוּכָּה אִיז נָאר אָפּ צוּ עֶסִין אוּנ אַוֶועק גֵיין זֶענִין זֵיךְ טוֹעֶה . דֶען דִיא מִצְוָה פוּן סוּכָּה אִיז מֶען זָאל גַאנְצֶע זִיבֶּען טָאג וואוֹנֶען אִין דֶער סוּכָּה גְלַייךְ מֶען וואוֹנְט אִין שְׁטוּב אַ גַאנְץ יָאהְר . דַארִיבֶּער דַארְף מֶען דָארְט אַרַיין שְׁטֶעלִין שֵׁיינֶע כֵּלִים . אוּנ עֶסִין . אוּנ טְרִינְקֶען . אוּנ שְׁלָאפִין אוּנ לֶערְנִין . אוּנ שְׁמוּסֶען וָואס מֶען דַארְף . אוּנ אַלְדִינְג טוֹעֶן אִין סוּכָּה :

יא דִיא זַאךְ וָואס מֶען קֶען נִיט טוֹעֶן אִין סוּכָּה . לְמָשָׁל מֶענְטְשִׁין שְׁמוּסֶען אִין סוּכָּה . קֶען עֶר נִיט לֶערְנִין דָארְט . מֶעג עֶר לֶערְנִין אִין שְׁטוּב :

יב אָבֶּער אַז מֶען טוּהְט אִין שְׁטוּב אַזַא זַאךְ וָואס מֶען קֶען טוֹעֶן אִין סוּכָּה . אֲפִילוּ מֶען דְרֵייט זִיךְ אַזוֹי אַרוּם אִין שְׁטוּב . אוּנ מֶען טוּהְט גָאר נִיט . הָאט מֶען אַיין עֲבֵירָה פַאר וָואס מֶען אִיז נִיט צִינְדֶערְט אִין סוּכָּה .

יג בְּשַׁעַת מֶען אִיז אִין סוּכָּה דַארְפִין אִין זִינֶען הָאבִּין אַז מִיר זֶענִין מְקַיֵים דִיא מִצְוָה וָואס גָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט אוּנְז גִיבָּאטֶען צוּ זִיצֶען אִין סוּכָּה . צוּ דֶער מַאנִין זִיךְ אַז גָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט אִיִם גִיצוֹיגִין אוּנְזֶערִי עֶלְטֶערִין פוּן מִצְרַיִם אוּנ הָאט זֵייא אַרוּם גְרִינְגִילְט מִיט וָואלְקְעֶנִים פוּן אַלֶע זַייטִין גְלַייךְ וִויא אַיין סוּכָּה . אוּנ עֶר הָאט צוּ שַׁאפִין אִיבֶּער אַלֶע וֶועלְטִין . אוּנ מִיר דַארְפִין אִיהְם צוּ דִינֶען :

יד מֶען דַארְף צוּ הַאלְטִין דִיא סוּכָּה בְּכָבוֹד . דַארִיבֶּער זָאל מֶען נִיט אַרַיין נֶעמִין קֵיין טֶעפִּיל אָדֶער אַיין אַנְדֶערִי גִימֵיינֶע כֵּלִי אִין סוּכָּה אַרַיין :

טו אוֹיךְ זָאל מֶען בַּאלְד נָאךְ דֶעם עֶסִין אַרוֹיס נֶעמִין דִיא טֶעלִיר . אוֹיךְ זָאל מֶען דָארְט נִיט וַואשִׁין קֵיין גִיפֶעס . וֶוער שְׁמוּעֶסְט אַז מֶען טָאר נִיט דָארְטִין מְשַׁמֵשׁ זַיין אָדֶער טוֹעֶן אַנְדֶערִי פַאסְגוּדְנֶע זַאכִין :

טז פְרֵייטִיג צוּ נַאכְט מַאכְט מֶען אוֹיךְ לֵישֵׁב בַּסוּכָּה בַּאלְד נָאךְ דֶעם קִידוּשׁ . אָבֶּער יוֹם טוֹב בַּטָאג אוּנ גַאנְצִין חוֹל הַמוֹעֵד מַאכְט מֶען לֵישֵׁב בַּסוּכָּה נָאךְ דֶער מוֹצִיא ; יָן אַז מֶען פַאר גֶעסְט צוּ מַאכִין לֵישֵׁב בַּסוּכָּה מַאכְט מֶען וֶוען מֶען דֶער מַאנְט זִיךְ . אוּנ מֶען זִיצְט דֶער נָאךְ אַבִּיסֶעל אִין סוּכָּה :

יח אַז עֶס רֶעגִינְט שְׁטַארְק מֶעגִין עֶסִין אִין שְׁטוּב . אָבֶּער דִיא עֶרְשְׁטֶע צְווֵייא נֶעכְט סוּכּוֹת מוּז מֶען אִיבֶּער וַוארְטֶען דֶעם רֶעגִין אוּנ עֶסִין אִין סוּכָּה :

דער

יט דער וואס עסט אין סוכה בשעת עס רעגנט טאר ניט מאכן די ברכה לישב בסוכה:

כ אקלייניקייט מעגן עסן חוץ לסוכה. עס איז אבער דא אין דעם הילוכי דינים. דאס גלייכסטע איז מען זאל ניט טוען אפילו אטרונק חוץ לסוכה:

כא נאר אז מען וויל טוען אטרונק אדער עסן וועלכי פרי און מען האט ניט דאלעבין קיין סוכה. מעגן דאס טוען וואו עס איז:

כב וויל מענטשן שלאפין ניט אין סוכה איבער דער קעלט און אנדערי תירוצים. אבער די ערליכע יורען זוכען ניט קיין תירוצים. און שלאפין אין סוכה אויף בעט געוואנט און מלבושים. און האבין נאך הנאה דער פון:

כג א שלאפער איז פטור פון סוכה. ווייבער זענין אויך פטור פון סוכה:

כד אקליין יונגעל וואס איז שוין אלט פינעף יאהר אדער מער דארף עם דער פאטער צו געוויינען ער זאל עסן אין סוכה:

הלכות לולב

סימן פח. דינים פון אתרוג בענטשן. ער האלט צעהן סעיפים:

א אויב מען קען איז א מצוה צו קויפען זיך א שיינעם אתרוג און אלע מינים שיינע. עס איז דא אין זייא פיהל דינים. דאריבער דארף מען צו ווייזען זייא דעם וואס קען לערנען אויב מען מעג א ברכה מאכען איבער זייא:

ב אויך זאל מען אן גרייטין א סך ערבות. דען דורך דעם בענטשין פאלין יום טוב אראפ פון זייא די בלעטליך טארין ניט בענטשן אתרוג ביז מען זעצט אריין פרישע ערבות:

ג דעם ערשטין טאג סוכות דארפין פריער בענטשין אתרוג די גרויסע מענטשין. און דער נאך די קינדער. אבער ניט פאר קערט:

ד אויך אז מען גיט וועלכין יודי צו בענטשין אתרוג זאל מען אין זינען האבין אז מען גיט איהם ער זאל יוצא זיין אזוי וויא דער דין איז:

ה מען נעמט דעם לולב מיט די מינים אין דער רעכטע האנט. די שדרה פון לולב זאל זיין קיגען פנים. און דעם אתרוג אין דער לינקער האנט. דער אתרוג זאל זיין מיט דער שושנתא פון הונטען. און מען מאכט שטייענדיקע הייט די ברכה על נטילת לולב. דעם ערשטין טאג מאכט מען דער נאך א שהחיינו:

ו דער נאך פאר דרייט מען דעם אתרוג מיט דער שושנתא ארויף און מען נעמט די לינקע האנט מיט דעם אתרוג צו צום לולב. און מען מאכט די נענועים. דרום. צפון. מזרח. מעלה. מטה. מערב. אויף טייל ערטער איז אנדערש דער מנהג ביי די נענועים:

ז דער וואס איז ניט גילינקט נעמט דעם לולב אין דער לינקער האנט. און דעם אתרוג אין דער רעכטע האנט:

ח דער וואס האט זיין אתרוג מיט אלע מינים האלט ער זייא אין די הענט ביים הלל מיט הושענות און מאכט די נענועים ביים הלל אויך. היינו ביים הודו און ביי די צווייא מאל אנא ה׳ הושיעה נא און ביים דעם הודו פון פאר יהללוך. און אזוי טוהט דער חזן וואס דאווינט פארין עמוד:

ט ביים הודו איז דא זעקס ווערטער חוץ דעם שם שאקעלט מען ביי יעדער ווארט (דרייא מאל) צו אנאדערע זייט. ביים אנא איז דא דרייא ווערטער חוץ דעם שם שאקעלט מען ביי יעדער ווארט צו צווייא זייטן. ביים דעם שם זאל מען ניט שאקלען:

שבכה

י שבת בענטשט מען ניט קיין אתרוג. און מען טאר ניט שבת נעמען דעם לולב אין דער האנט אריין. אבער דעם אתרוג מעגין שבת נעמען אין דער האנט אריין און שמעקין צו איהם. נור איידער מען שמעקט דארף מען צו מאכין דיא ברכה אשר נתן ריח טוב בפירות. אלע טאג סוכות זאל מען ניט שמעקין צום אתרוג. און צום הדס טארין ניט שמעקין גאנץ סוכות אפילו אום שבת:

סימן פט. דינים פון הושענא רבה. שמיני עצרת. שמחת תורה. ער האלט צעהן סעיפים:

א דיא נאכט פון הושענא רבה איז מען אויף. און מען זאגט משנה תורה. און דיא סדרה וזאת הברכה זאגט מען שנים מקרא ואחד תרגום. דער נאך זאגט מען גאנצין תהלים און מען בעט מען זאל האבין א גוט יאהר:

ב אין דער פריא דאווינט דער חזן אין קיטעל און מען זאגט למנצח כו׳ השמים מספרים אזוי וויא יום טוב. נאר מען זאגט מזמור לתודה. און אויך ניט קיין נשמת. דיא קדושה פון מוסף זאגט מען אזוי וויא יום טוב:

ג דיא הושענא דארף זיין לאנג דרייא פאהמען. עס איז גלייך עס זאל זיין אין איהר פינף ריטעליך און א סך בלעטליך. און ארום בינדען זייא מיט לולב:

ד ווען מען זאגט אפ הושענות איידער מען קלאפט דיא הושענא דארף מען שאקלין מיט איהר:

ה דער נאך קלאפט מען זיא אן דער ערד פינף מאהל. און ניט מעהר. אפילו דיא בלעטליך פאלין ניט אראפ דורך דעם קלאפין שאט ניט:

ו דער נאך זאל מען זיא בהאלטען און ניט טרעטין אויף איהר ח״ו. טייל פראסטע מענטשין ווארפין זיך דער נאך מיט דיא הושענות גלייך עס איז איין גילעכטער ח״ו. איז דאס איין עבירה. דען עס איז דא אין דער מצוה גרויסע סודות:

ז שמיני עצרת בנאכט זאגט מען ביים קידוש את יום שמיני עצרת החג הזה און שהחיינו. און מען זאגט שוין ניט דיא ברכה לישב בסוכה. נאר מען עסט אזוי אין סוכה דיא סעודה פון בנאכט און פון בטאג:

ח שמחת תורה בנאכט עסט מען שוין אין שטוב. און מען מאכט ביים קידוש שהחיינו:

ט אין דער פריא נאך דיא הקפות לייענט מען וזאת הברכה. און בראשית ביז לעשות און מפטיר. און מען דאווינט מוסף:

י דער נאך פרייעט מען זיך אגאנצע טאג בשמחת תורה. השם יתברך זאל העלפין מיר זאלין זוכה זיין ללמוד וללמד לשמור ולעשות:

הלכות חנוכה

סימן צ. דינים פון חנוכה. ער האלט זיבען און דרייסיג סעיפים:

א ווען דאס בית המקדש איז גישטאנין און דיא אומה פון יונים האבין גישאפט איבער יודען. האבין זייא גוזר גיוועזן אויף יודען שלעכטע גזירות. און האבין ניט גילאזט האלטען שבת און מילה. און זענין אריין גיגאנגען אין בית המקדש און האבין אלדינג ממאה גיוועזן:

ב האבין דיא יודען פון גרויס ענגשאפט גיבעטין צו גאט ברוך הוא. האט ער זיך דער בארימט איבער זייא און האט זייא גיהאלפין אז דיא כהנים בני חשמונאי מיט וויניג

מענטשין

מענטשין האבין אויס גיהרגעט פון דיא יונים זייער א סך ביז זייא האבין אלע פאר טריבען:

ב אונ דיא יודען זענין אריין גיגאנגען אין בית המקדש אריין דעם ערשטין טאג חנוכה
אונ האבין ניט גיהאט קיין כשרין בוימעל צו צינדען דיא מנורה פון בית המקדש. ווען
דיא יונים האבין אלעמין מטמא גיוועזן:

ד האבין זייא גיפונען א קליינע כלי מיט בוימעל פאר חתמית מיט דער חתימה פון כהן
גדול. נאר עס איז ניט גיוועזן דרינען צו ברענין נאר אויף איין טאג. האט גאט ברוך
הוא אריין גישיקט דיא ברכה אונ מען האט דער פון גיברענט אכט טאג. ביז מען האט
גיקריגען פרישען בוימעל כשרין:

ה איבער דעם האבין אונזערע חכמים מתקן גיוועזן מען זאל דיא אכט טעג בנאכט ברענין
חנוכה לעכט. אונ בטאג זאגין הלל אונ לויבען גאט ברוך הוא בשמחה אויף דיא
נסים וואס ער טוט מיט אונז. צו גידענקין אז דער בעסטער תכלית איז נאר צו בעטין
גאט ברוך הוא אויף אלדינג. וועט מען גיהאלפין ווערין אין אלימען:

ו אויך זאל מען חנוכה געבין א סך צדקה. ווער שמועסט אז מען גיט דיא ארימע לייט
וואס לערנין תורה איז דער שכר זייער גרויס:

ז חנוכה טאר מען ניט פאסטין. א מלאכה מעגין טוהן חנוכה. נאר דיא ווייבער זאלין
ניט טוהן בנאכט קיין מלאכה ביז דיא חנוכה לעכט גייען אויס:

ח עס איז א מצוה צו האבין א שיין חנוכה לעמפיל אונ נעמין גוטען בוימעל אויף חנוכה
לעכט. אז מען האט ניט מעגין נעמין לויטערין אייל. אדער וועקסינע לעכטלין. נאר
עס זאל ניט זיין צו נאנט גידרייט. נאר יעדער לעכטיל באזונדער:

ט דיא לעכטליך דארפין זיך ברענין האטש א האלבע שעה. אז ניט איז מען ניט יוצא:

י דיא חנוכה לעכט שטעלט מען אויף א בענקיל בייא דער טיהר. ביי דעם באשטידעל
וואס קיגען דער מזוזה. אדער מען שטעלט זייא אויף דעם פענצטער וואס גייט אין
מארק אריין. אויב עס איז ניט שטארק הויך פון מארק:

יא באלד ווען עס ווערט נאכט דארפין צו דאווינען מעריב אונ צינדען חנוכה לעכט.
מען טאר ניט פריער טוהן קיין שום זאך. אפילו לערנין:

יב אז מען האט ניט גיצונדען באלד טוז מען זעהן האטש צו צינדען כל זמן דאס בני
בית זענין אויף. אבער מיט דיא חנוכה לעכט וואס מען צינט אין שול איז מען
נישט יוצא:

יג מען זאל אריין גיסען בוימעל עס זאל זיך ברענין האטש א האלבע שעה. אז ניט איז
מען ניט יוצא. האטשי מען גיכט דער נאך צו בוימעל פועלט אויך ניט:

יד אויך זאל מען ניט צינדען ווא דער ווינט קען אויס לעשין:

טו דיא ערשטע נאכט מאכט מען פאר דעם אן צינדען דרייא ברכות. להדליק נר
חנוכה. שעשה נסים. שהחיינו. דיא רעשט נעכט מאכט מען ניט קיין שהחיינו.
נאר צווייא ברכות:

טז בשעת דעם צינדען זאל דאס גאנצע בני בית זיין דער בייא:

יז תיכף נאך דיא ברכות צינט מען דיא לעכטליך. אונ נאך דעם צינדען זאגט מען
הנרות הללו כו':

יח מען דארף אכטונג צו געבין עס זאל ניט זיין גאר נאהנט איין לעכטיל פון אנדערין.
ווען אז עס האפט זיך צו נאנט דער פלאם איז מען ניט יוצא:

יט דיא ערשטע נאכט צינט מען אן דאס לעכטיל בייא דער רעכטי האנט. דיא אנדערע
נאכט צינט מען אן פריער דאס אנדערע לעכטיל. דער נאך דאס ערשטע. אונ אזוי
איז אלע נאכט צינט מען פריער אן דאס לעכטיל וואס איז היינט מער:

דיא

כ דיא אכטע נאכט הייבט מען אן בייא דעם אכטען לעכטיל אונ מען צינט ביז דעם ערשטין:

כא מען דארף זיך אלע נאכט צו שטעלין מיט דער רעכטע האנט בייא דעם לעכטיל וואס מען הייבט היינט אן צו צינדען:

כב מען טאר ניט ניטצען קיין שום זאך בייא דיא חנוכה לעכט. דאריבער לאזט מען ברענין דעם שמש אז מען וועט וועלין עפיס ניטצען זאל מען זיך צוא ביגען צום שמש:

כג אן צינדען א לעכט זאל מען אויך בייא דעם שמש. דער שמש זאל ניט שטיין אין איין שורה מיט דיא לעכטליך:

כד אויך טאר מען ניט אוועק נעמען דיא חנוכה לעכט פון דעם ארט וואס מען האט גיצונדען. אבער ווען זייא האבין שוין גיברענט א האלבע שעה מעגין זייא אוועק נעמין אז מען דארף נייטיג:

כה פראטיג צינט מען פריער חנוכה לעכט דער נאך דיא לעכט פון שבת. מען מוז אריין גיסען בוימעל דיא לעכטליך זאלין זיך ברענין ביז א האלבע שעה נאך דעם וואס שטייט שוין דרייא שטערין. אז ניט איז מען ניט יוצא:

כו מוצאי שבת מאכט מען הבדלה באלד ווען מען קומט אהיים פון מעריב. דער נאך צינט מען חנוכה לעכט. דער נאך זאגט מען ויתן לך:

כז איין אשה וואס האט ניט קיין מאן דארף זיא אליין צינדען חנוכה לעכט. אז זיא קען ניט זאל אנאנדערער מאכין דיא ברכות אונ צינדען. אונ זיא זאל שטיין דער בייא. אבער אז זיא גייט אין אנאנדערע שטוב אריין הערין פון יענעם איז זיא ניט יוצא:

כח חנוכה לעכט דארפין צינדען דא וואו מען עסט שטענדיג. אבער אז איינער עסט גראט א סעודה בייא יענעם מוז ער גיין אהיים צינדען חנוכה לעכט:

כט נאר דער וואס איז אין וועג צינט חנוכה לעכט וווא ער שטייט איין. אונ אין דער היים צינט איינער פון בני בית פון ווייבס וועגין:

ל אונזערי חכמים שרייבען אז דיא מענטשין וואס שפילען אין קארטין חנוכה אדער ווען עס איז. טוהן א גרויסע עבירה. אפילו אין קוויטלעך טארין אויך ניט שפילען:

לא אויך דארפין מבטל צו זיין דעם שלעכטין מנהג וואס איז אויף טייל ערטער אז דיא קינדער מאכין גילעכטערין אונ גישרייען בשעת מען צינט אין שול אדער אין בית המדרש דיא חנוכה לעכט. גלייך דיא זאך איז איין גילעכטער ח"ו. דארפין זייא וויסען אז דאס איז א גרויסע עבירה. דער הייליגער מלאך אליהו הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר (פרק י"ג) אז דיא עבירה פון לצנות איז זייער גרויס. מען ווערט ח"ו שטארק גישטראפט דער פאר. בפרט אין שול אדער אין בית המדרש. בפרט בשעת מען טוהט דיא טייערע מצוה פון חנוכה לעכט צינדען. דאריבער דארפין צוא זעהן וויא ווייט מיגלעך איז מבטל צוא זיין דעם שלעכטין מנהג פון דיא גילעכטערין. וועט מען בוודאי האבין א גרויסען שכר פון דער מצוה:

לב אז מען פאר געסט חנוכה צו זאגין על הנסים אין דער שמונה עשרה אונ מען האט זיך דער מאנט ווען מען האט שוין גיזאגט דעם שם פון ברוך אתה ה' הטוב שמך דאווינט מען ווייטער. אונ מען דארף ניט נאך אמאל איבער צו דאווינען:

לג אז מען פאר געסט צוא זאגין בייא דעם בענטשין על הנסים האבין מיר גישריבען דיא דינים בסימן כ"ט סעיף כ"ה זעה אין דארט:

לד חנוכה זאגט מען גאנץ הלל אונ מען זאגט ניט קיין תחנון אונ אל ארך אפים אונ קיין למנצח:

לה שבת חנוכה זאגט מען ניט קיין אב הרחמים אונ ניט קיין צדקתך צדק:

לו דִיא אַרְבַּע פַּרְשִׁיוֹת וָואס מֶען לֵייעֶנְט פַאר פּוּרִים אוּנ נָאךְ פּוּרִים דַארְפִין גוּט אוֹיס הֶערִין לֵייעֶנִין:

לז דִיא מֶענְטְשִׁין פוּן דָארְף וָואס הָאבִּין נִיט קֵיין מִנְיָן דַארְפִין פַּרְשַׁת זָכוֹר אוּנ פַּרְשַׁת פָּרָה צוּ הַאלְטֶען שַׁבָּת בַּייא אַ מִנְיָן. זֵייא זָאלִין דָארְט הֶערִין לֵייעֶנִין דִיא פַּרְשִׁיוֹת. דֶען זֵייא זֶענִין גְרוֹיסֶע חִיּוּבִים. אַז עֶס אִיז נִיט מֶעגְלֶעךְ. זָאלִין זֵייא אַלֵיין לֵייעֶנִין דִיא פַּרְשִׁיוֹת מִיט דֶעם טְרָאפּ מִיט גְרוֹיס כַּוָּונָה:

הלכות פורים

סימן צא. דִינִים פוּן פּוּרִים עֶר הָאלְט צְוֵויא אוּנ דְרֵייסִיג סְעִיפִים:

א דְרֵייצֶען טָאג אִין אֲדָר הָאבֶּען יוּדֶען גִיפַאסְט אוּנ גִיבֶּעטִין גָאט בָּרוּךְ הוּא עֶר זָאל זֵייא הֶעלְפִין זֵייא זָאלִין זִיךְ נוֹקֵם זֵיין פוּן זֵייעֶרֶע פֵּיינְד. הָאט עֶר זֵייא גִיהָאלְפִין אַזוֹי וִויא זֵייא הָאבִּין גִיוָואלְט. אַזוֹי וִויא עֶס שְׁטֵייט אִין דֶער מְגִלָּה קַפִּיטֶעל ט':

ב דַארִיבֶּער פַאסְט מֶען הַיינְט אוֹיךְ דֶעם טָאג דָאס אִיז תַּעֲנִית אֶסְתֵּר. כְּדֵי צוּ גִידֶענְקִין אַז גָאט בָּרוּךְ הוּא הֶערְט צוּ דִיא תְּפִלָּה פוּן יֶעדֶערִין מֶענְטְשׁ אִין זַיין עֶנְגְשָׁאפְט אַז עֶר פַאסְט אוּנ טוּט תְּשׁוּבָה מִיט דֶעם גַאנְצֶען הַארְץ:

ג אַז פּוּרִים אִיז זוּנְטָאג פַאסְט מֶען דָאנֶערְשְׁטִיג:

ד אַז אֵיינֶער אִיז עֶפֶּס נִיט גִיזוּנְד זָאל עֶר פְרֶעגִין אַ שְׁאֵלָה:

ה דֶעם פֶערְצֶעהְנְטֶען טָאג אִין אֲדָר אִיז פּוּרִים אוּנ מֶען לֵייעֶנְט דִיא מְגִלָּה. אוּנ מֶען זָאגְט עַל הַנִּסִּים בַּייא דֶער שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה אוּנ בַּייא דֶעם בֶּענְטְשִׁין:

ו אַז מֶען פַארְגֶעסְט צוּ זָאגִין עַל הַנִּסִּים אִיז דֶער דִין אַזוֹי וִויא חֲנוּכָּה וָואס מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען בְּסִימָן צ' סְעִיף ל"ב ל"ג וְעַיֵּן דָארְט:

ז פַאר דֶער מְגִלָּה גִיט מֶען מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל גֶעלְט אוּנ אֵיידֶער מֶען הֵייבְּט אָן צוּ לֵייעֶנִין בְּנַאכְט אָדֶער אִין דֶער פְרִיא מַאכְט דֶער בַּעַל קוֹרֵא דְרֵייא בְּרָכוֹת. עַל מִקְרָא מְגִלָּה. שֶׁעָשָׂה נִסִּים. שֶׁהֶחֱיָנוּ. יֶעדֶער מֶענְטְשׁ מוּז גוּט אוֹיס הֶערִין דִיא בְּרָכוֹת אוּנ זָאל נִיט זָאגִין קֵיין בָּרוּךְ הוּא וּבָרוּךְ שְׁמוֹ. נָאר אָמֵן אַלֵיין:

ח אַז מֶען לֵייעֶנְט פוּן וַוייבֶּער וֶוענְן אוּנ מֶען הָאט שׁוֹין אַלֵיין גִיהֶערְט לֵייעֶנִין זָאל מֶען זָאגִין דִיא עֶרְשְׁטֶע בְּרָכָה לִשְׁמוֹעַ מְגִלָּה:

ט אֲפִילוּ וַוייבֶּער אוּנ בְּתוּלוֹת דַארְפִין אוֹיךְ פּוּרִים צוּ הֶערִין לֵייעֶנִין דִיא מְגִלָּה. בְּנַאכְט אוּנ בְּטָאג:

י דֶער בַּעַל קוֹרֵא דַארְף אִין זִינֶען הָאבִּין מוֹצִיא צוּ זֵיין דָאס צִיבּוּר. אוּנ יֶעדֶער מֶענְטְשׁ מוּז אִין זִינֶען הָאבִּין יוֹצֵא צוּ זֵיין אוּנ הֶערִין יֶעדֶער וָוארְט. אָבֶּער אַז מֶען פַאר פֶעלְט נָאר צוּ הֶערִין אֵיין וָוארְט אִיז מֶען נִיט יוֹצֵא. בְּשַׁעַת מֶען קְלַאפְּט הָמָן טָאר נִיט דֶער בַּעַל קוֹרֵא לֵייעֶנִין וַוייטֶער בִּיז עֶס וֶוערְט שְׁטִיל:

יא דַארִיבֶּער דַארְפִין צוּ הָאבִּין פַאר זִיךְ אַ מְגִלָּה בְּשַׁעַת מֶען הֶערְט. אַז מֶען קֶען הָאבִּין אַ כְּשֵׁרֶה מְגִלָּה צוּ זָאגִין מִיט יֶעדֶער וָוארְט שְׁטִילֶער הַיינְט אִיז בְּוַודַּאי גְלַייכֶער. אַז נִיט זָאל מֶען הָאבִּין הֶערִין אִין וָואסֶערֶע מְגִלָּה עֶס אִיז אָדֶער אִין אַ חוּמָשׁ וָואס שְׁטֵייט דְרִינֶען דִיא מְגִלָּה (אַז מֶען הָאט נִיט קֵיין כְּשֵׁרֶה מְגִלָּה טָארִין נִיט נָאךְ זָאגִין יֶעדֶער וָוארְט נָאר מֶען מוּז הֶערִין). אוּנ מֶען זָאל גִיוָוארְנְט זֵיין אַז וֶוען מֶען וֶועט וֶועלְכֶעס וָוארְט נִיט דֶער הֶערִין זָאל מֶען הַיכֶף זָאגִין דָאס וָוארְט מִיט דֶעם מוֹל פוּן דֶעם חוּמָשׁ. וֶועט מֶען שׁוֹין יוֹצֵא זֵיין:

יב אַז בְּשַׁעַת עֶר זָאגְט צוּ דָאס וָוארְט לֵייעֶנְט דֶער בַּעַל קוֹרֵא וַוייטֶער דַארְף עֶר גֶעהְ

שטולער

שטילער הייט ווייטער צו זאגן ביז ער וועט האלטן גלייך מיט דעם וואס לייענט. דענמאלט זאל ער שוין שווייגן און הערן פון דעם בעל קורא:

יג אבער אז ער דער יאגט ניט דעם בעל קורא נאר ער זאגט צו דאס ווארט וואס ער האט ניט דער הערט ווען דער בעל קורא האט שוין ווייטער געלייענט איז ער ניט יוצא. סייא מאנצביל סייא ווייבער מוזן אלפין געווארינט זיין אין דיא זאכען:

יד נאך דעם לייענין וויקעלט מען צו דיא מגלה. און יעדער מענטש מאכט דיא ברכה הרב את ריבנו וואס שטייט אין סידור. (אויב מען האט געלייענט מיט א מנין). דער נאך אשר הניא כו׳

טו דער נאך זאגט מען ואתה קדוש. אז עס איז מוצאי שבת זאגט מען ויהי נועם ואתה קדוש. ויתן לך. עלינו. און מען מאכט הבדלה:

טז אין דער פריא זאגט מען אויך נאך דער מגילה דיא ברכה הרב את ריבנו אז מען האט געלייענט מיט א מנין. דער נאך שושנת יעקב כו׳. דער נאך זאגט מען אשרי. ובא לציון:

יז יעדער מענטש איז מחויב פורים צו שיקען האמש צווייא מתנות צו איין מענטש. אזוי איז ער מקיים דיא מצוה פון משלוח מנות. האט ער נאך חברים שיקט ער נאך:

יח דיא צווייא מתנות וואס ער שיקט דארפין צו זיין געקאכט עסין ווארק אדער פירות עס זאל זיין כדאי מכבד צו זיין דער מיט. אדער גוטע משקה.

יט יעדער מענטש איז מחויב פורים צו געבין צווייא מתנות צו צווייא ארימע לייט. היינו יעדערין א מתנה. עמליכע קאפיק אדער עסין מארק. אפילו דער ארימאן וואס נעמט אליין איז אויך מחויב אין דיא מצות:

כ דיא מצוה פון מתנות לאביונים איז זייער גרויס. וואס מער אביונים מען גיט האט מען א גרויסען שכר. דען דער גימער ווילען פון אייבערשטען אין דעם. דאריבער זאל מען אזוי מוען וויא ווייט מיגליך איז:

כא דער וואס איז א״ף דעם ארט וואס איז ניט דא קיין ארימע לייט זאל ער האלטין דאס געלט ביז עס וועט קומען ארימע לייט. אדער ער זאל זייא שיקען:

כב דיא ווייבער דארפין אויך מקיים צו זיין משלוח מנות צו אנדערי ווייבער. און מתנות לאביונים צו ארימע לייט. אפילו דיא קינדער געוויינט מען אויך אין מצות:

כג דער וואס איז ר״ל איין אבל מעג ער פורים און שושן פורים זיצען אויף א באנק און גיין אין דיא שיך. נאר דיא רעשט דינים פון אבילות איז ער נוהג. דאריבער טאר ער ניט זיין בייא דיא שמחות. אז ער האט ניט קיין מנין אין דער היים מעג ער גיין אין שול אריין הערין דיא מגילה:

כד דער אבל איז מחויב מקיים צו זיין משלוח מנות און מתנות לאביונים. נאר משלוח מנות זאל ער ניט שיקען קיין טייערי זאכען. און יעניר טאר ניט אפ שיקען דעם אבל אפילו ער איז שוין נאך דער שבעה נאר אין דיא שלשים. (אדער אין דיא צוועליף חדשים פון פאטער און מוטער ר״ל):

כה אז דער אבל איז איין ארימאן מעגין עס שיקען געלט אדער אנדערי פראסטע זאכען דעסט גלייכען אז יעניר האט ניט אויף דעם ארט קיין אנדערין צו שיקען זאל ער שיקען דעם אבל מקיים צו זיין משלוח מנות:

כו דיא מענטשין וואס וואשין זיך פורים צו דער סעודה שפעט פארין נאכט דארפין אין זינען האבין בייא דער סעודה פון דער פריא יוצא צו זיין דיא סעודת פורים. דען סעודת פורים איז מען ניט יוצא נאר בטאג. אויך ווען פורים איז פריטיג מאכט מען אין דער פריה דיא סעודה:

כז משלוח מנות און מתנות לאביונים מוז אויך זיין פורים בטאג:

סעודת

כח סעודת פורים זאלין עסין בנאנט דאס גאנצע בני בית. אונ חברים וועלכים מען קען. אונ פרייען זיך בנאנט. נאר ניט מיט קיין ליצנות ח"ו:

כט עס איז גלייך צו לערנין אביסעל פאר דער סעודה אונ אין מיטען דער סעודה. אונ מען זאל זיך פרייען וואס גאט ברוך הוא העלפט אונז תמיד:

ל פורים בטאג דארפין צו טרינקען משקה מער וויא זיין שטייגער איז. אונ דער נאך שלאפין אביסעל. נאר אלץ לשם שמים:

לא שושן פורים זאגט מען אויך ניט קיין תחנון אונ אל ארך אפים אונ קיין למנצח. אונ מען פרייעט זיך אביסעל מיט עסין אונ טרינקען. אונ מען טאר ניט פאסטען. נאר מען זאגט ניט על הנסים:

לב קליין פורים דאס הייסט פערצען טאג אונ פופצען טאג פון אדר ראשון טארין אויך ניט פאסטין אונ מען זאגט ניט קיין תחנון אונ אל ארך אפים אונ קיין למנצח. דעם פערצעטין טאג עסט מען אביסעל בעסיר פון אנאנדערין טאג. השם יתברך זאל העלפין מיר זאלין תמיד האבין זיך צו פרייען מיט אלדים גוטץ. אונ זוכה זיין צו דער גאולה שלמה במהרה בימינו אמן:

הלכות כיבוד אב ואם.

(דברים) סימן צב. דינים פון ערליך האלטען פאטער אונ מוטער. ער האלט צוויא אונ צוואנציג סעיפים:

א מען דארף שטארק גיווארינט צו זיין ערליך צו האלטען פאטער אונ מוטער:

ב דער הייליגער מלאך אלי' הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר אז דער וואס וויל האבין גוטס אויף דער וועלט אונ אויף יענער וועלט זאל ער ערליך האלטען פאטער אונ מוטער:

ג ערליך האלטען הייסט צו באדינען זייא מיט אלדינג. אז זייא זענין ארעם אונ ער איז פאר מעגליך דארף ער זייא מפרנס זיין מיט א פריילעך פנים וויא ווייט מיגליך איז:

ד אויך זענין מיר גיבאטען גיווארען מורא צו האבען פאר פאטער אונ מוטער. היינו מען טאר ניט שטיין אדער זיצען אויף דעם פאטערס ארט אין שול. אויך טארין ניט זיצען אין דער היים אויף דעם פאטערס ארט אדער אויף דער מוטערס ארט:

ה אויך טארין ניט אפ ווענדין זייערע רייד אפילו זייא זענין ניט דער בייא:

ו מען טאר ניט אויף וועקין פאטער אונ מוטער פון שלאף. אפילו דער שליסעל פון זיין גיוועלב ליגט בייא זייא אונטערין קישען אונ ער וועט דער ווייל היזק האבען א סאך פאר דינסט טארין אויך ניט:

ז אבער אז עס טרעפט זיך דעם פאטער א פאר דינסט אונ אז ער וועט עם ניט אויף וועקען וועט דער פאטער האבין עגמת נפש זאל ער עם אויף וועקין:

ח דעסט גלייכען פון א מצוה וועגען היינו צו גיין דאווינען זאל ער עם אויך אויף וועקין. דען ער מיט דעם פאטער אונ מוטער זענען מחויב אין אייבערשטענס כבוד:

ט מען איז מחויב זיך אויף צו שטעלין פאר דעם פאטער אונ פאר דער מוטער. זינט מען זעהט זייא אדער מען הערט זייא גיין ביז מען זעהט זייא שוין ניט אדער ביז זייא קומען אויף זייער ארט;

י אז מען גידענקט דעם פאטער אין דיא צוועליף חדשים נאך זיין טויט דארפין צו

זאגין

זָאגִין „הֲרֵינִי כַּפָּרַת מִשְׁכָּבוֹ" דִיא טַייטְשׁ אִיז „אוֹיף מִיר זָאל קוּמֶען דָאס שְׁלֶעכְטְס וָואס דַארְף אוֹיף עֶם צוּ קוּמֶען" אַז מֶען גִידֶענְקְט עֶס נָאךְ דִיא צְוֶועלִיף חֳדָשִׁים זָאלִין זָאגִין זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

יא אַז מֶען גִידֶענְקְט דִיא מוּטֶער אִין דִיא צְוֶועלִיף חֳדָשִׁים נָאךְ אִיהְר טוֹיט זָאל מֶען זָאגִין הֲרֵינִי כַּפָּרַת מִשְׁכָּבָהּ. אַז מֶען גִידֶענְקְט זִיא נָאךְ דִיא צְוֶועלִיף חֳדָשִׁים זָאל מֶען זָאגִין זִכְרוֹנָהּ לִבְרָכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:

יב אַז מֶען גִידֶענְקְט זֵייעֶר נָאמִין אִין שְׁרַייבִּין דַארְפִין אוֹיךְ צוּ שְׁרַייבִּין דִיא וֶוערְטֶער וָואס מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען:

יג אַז דֶער פָאטֶער אָדֶער דִיא מוּטֶער הֵייסֶען עֶם טוּעֶן אֵיין עֲבֵירָה אֲפִילוּ נָאר אַ קְלֵיינֶע עֲבֵירָה טָאר עֶר נִיט פָאלְגִין זֵייא:

יד אֵיין אִשָּׁה אִיז אַזוֹי גוּט מְחוּיָּב עֶרְלִיךְ צוּ הַאלְטֶען דִיא פָאטֶער אוּנ מוּטֶער אוּנ מוֹרָא הָאבִּין פַאר זֵייא אַזוֹי וִויא אַ מַאנְסְבִּיל:

טו נָאר דִיא אִשָּׁה וָואס הָאט אֵיין מַאן אוּנ דֶער מַאן לָאזְט זִיא נִיט אִיז זִיא פָּטוּר פוּן דִיא זַאכֶען וָואס עֶר לָאזְט נִיט. אָבֶּער אִין דִיא זַאכֶען וָואס דֶער מַאן אִיז נִיט מַקְפִּיד אִיז זִיא מְחוּיָּב:

טז אַז דֶער פָאטֶער הֵייסְט זִיךְ בַּאדִינֶען לְמָשָׁל עֶר הֵייסְט זִיךְ גֶעבֶּען אַ טְרוּנְק וַואסֶער אוּנ דִיא מוּטֶער הֵייסְט זִיךְ אוֹיךְ גֶעבֶּען אַ טְרוּנְק וַואסֶער דַארְף עֶר פְרִיעֶר צוּ גֶעבֶּען דֶעם פָאטֶער. דֶען דִיא מוּטֶער אִיז אוֹיךְ מְחוּיָּב צוּ בַּאדִינֶען דֶעם פָאטֶער:

יז דַארִיבֶּער אַז דֶער פָאטֶער הָאט גִיגֶעבֶּען דֶער מוּטֶער אַ גֶט אוּנ זִיא אִיז שׁוֹין נִיט מְחוּיָּב עֶם צוּ בַּאדִינֶען מֶעג דֶער זָאהְן גֶעבֶּען אִיהְר פְרִיעֶר דֶעם טְרוּנְק וַואסֶער:

יח מֶען טָאר נִיט מְבַזֶּה זַיין פָאטֶער אוּנ מוּטֶער אֲפִילוּ נָאר מִיט רֵייד אָדֶער אוֹיף דֶעם ווינְק. אֲפִילוּ זֵייא שְׁלָאגִין עֶם טָאר עֶר נִיט זֵייא אַקֵיגֶען רֶעדִין:

יט אַ מֶענְטְשׁ טָאר נִיט שְׁוֶוער מַאכֶען דֶעם עוֹל אוֹיף זַיינֶע קִינְדֶער מְדַקְדֵּק זַיין מִיט זֵייא אִין זַיין כָּבוֹד. דֶען עֶר קֶען זֵייא בְּרֶענְגֶען צוּא אֵיין עֲבֵירָה. נָאר עֶר דַארְף זֵייא מוֹחֵל זַיין. אוּנ נִיט מַקְפִּיד זַיין אוֹיף זַיין כָּבוֹד:

כ אַז דֶער פָאטֶער וַוייסְט אַז וֶוען עֶר וֶועט שְׁלָאגֶען דֶעם זָאהְן וֶועט עֶר אִיהְם מְבַזֶּה זַיין אָדֶער שֶׁעלְטֶען טָאר עֶר אִיהְם נִיט שְׁלָאגֶען. כְּדֵי עֶר זָאל אִיהְם נִיט בְּרֶענְגֶען צוּא קֵיין עֲבֵירָה. נָאר עֶר זָאל אִיהְם שְׁטְרָאפֶען מִיט רֵייד:

כא אַשְׁתּוֹיף מוּטֶער אָדֶער אַ שְׁטוֹיף פָאטֶער. אֵיין עֶלְטֶערִין בְּרוּדֶער. אַ זֵיידֶען. שְׁוֶוער אוּנ שְׁוִיגֶער. מוּז מֶען אוֹיךְ עֶרְלִיךְ הַאלְטֶען:

כב דֶער וָואס וִויל בֶּאֱמֶת עֶרְלִיךְ הַאלְטֶען פָאטֶער אוּנ מוּטֶער דַארְף צוּא לֶערְנִין אוּנ טוּעֶן גוּטֶע מַעֲשִׂים. דָאס אִיז אַ כָּבוֹד פַאר דִיא פָאטֶער אוּנ מוּטֶער אוֹיף דֶער וֶועלְט. אוֹיךְ זֶענֶען זֵייא זוֹכֶה צוּא פִּיהֶל גוּטֶס אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט אַז זֵייא לָאזֶען אִיבֶּער גוּטֶע קִינְדֶער:

סִימָן צג. דִינִים פוּן עֶרְלִיךְ הַאלְטֶען אַ רַבִּי אָדֶער אַ תַּלְמִיד חָכָם. אָדֶער אֵיין אַלְטִין מַאן. אָדֶער אַ כֹּהֵן. עֶר הַאלְט צֶעהְן סְעִיפִים:

א דֶעם רַבִּי וָואס מֶען לֶערְנְט בַּייא עֶם דַארְף מֶען שְׁטַארְק עֶרְלִיךְ צוּא הַאלְטֶען. אוּנ גְרוֹיס דֶרֶךְ אֶרֶץ הָאבִּין פַאר אִיהְם. אֲפִילוּ מֶען לֶערְנְט צִינְדֶערְט נִיט בַּייא אִיהְם:

ב מֶען אִיז מְחוּיָּב זִיךְ אוֹיף צוּא שְׁטֶעלְן פַאר אַ מֶענְטְשׁ וָואס קֶען גוּט לֶערְנִין אֲפִילוּ מֶען הָאט נִיט בַּייא אִיהְם גִילֶערְנְט אֲפִילוּ עֶר אִיז נָאךְ גָאר יוּנְג:

ג אוֹיךְ אִיז מֶען מְחוּיָּב זִיךְ אוֹיף צוּא שְׁטֶעלִין פַאר אֵיין אַלְטֶען מַאן וָואס אִיז עֶלְטֶער פוּן

זיבעציג

זיבעציג יאהר. אפילו ער קען גאר ניט לערנין. נאר ער איז ניט קיין רשע:

ד פאר דיא וואס מיר האבען געשריבען דארפין זיך אויף צוא שטעלין אז זייא קומען אריין אין זיינע פיהר איילען. ביז זייא זעצין זיך אדער זייא גייען אוועק פיהר איילען:

ה אבער פאר א גרויסען רב דארפין זיך אויף שטעלין ווען מען דער זעהט איהם וויא וויים עם איז. ביז ער זעצט זיך. אדער ביז מען זעהט איהם שוין ניט:

ו עם איז א גרויסע עבירה מבזה צוא זיין תלמידי חכמים. דער וואס איז זייא מבזה האט ניט קיין חלק לעולם הבא:

ז דיא פראסטע מענטשען וואס רעדין שלעכטץ אויף דיא רבנים בארעכינען זיך ניט אז זייא אליין זענין פוהל מיט עבירות. נאר רעדין אויף דיא רבנים וואס זעהן מיינמאל פון זייא א זאך וואס דאכט זיך אז עס איז שלעכט. מען דארף אבער וויא וויים מיגליך איז צוא זוכען א זכות אויף דעם וואס קען לערנין:

ח אבער אז מען זעהט אז דער וואס קען לערנין טוהט פיהל עבירות. אונ האט ניט קיין שום יראת שמים. דארפין ניט פאר איהם קיין דרך ארץ צוא האבין. גליך ער מאלט געווען א פראסטער גראבער יונג. אפילו ער קען גוט לערנין. מען טאר ניט זיך אפ לערנין פון איהם קיין שום שלעכטע מדה:

ט מען איז מחויב ערליך צוא האלטען דעם כהן. ביא א סעודה דארפין איהם הייסען צום ערשטען וואשין אונ מאכין המוציא. אויך זאל מען איהם געבין דאס בענטשין אונ אזוי ביא יעדער זאך דארף זיין דער כהן צום ערשטען:

י נאר אז עם איז דא א ישראל וואס קען לערנין איז ער מעהר חשוב פון כהן. אונ ער דארף זיין ביא דיא זאכען צום ערשטין:

ואתחנן) סימן צד. דינים פון מאן אונ ווייב. ער האלט אכטצען סעיפים:

א יעדער מענטש איז מחויב צוא נעמין איין ווייב צוא האבין קינדער. דיא מצוה ווערט דער מענטש מחויב ווען ער איז אלט אין אכצעטין יאהר. אונ אז ער האט ניט חתונה ביז ער ווערט עלטער פון צוואנציג יאהר האט ער א גרויסע עבירה:

ב מען זאל נעמין איין ארינטליך ווייב פון א שיינע משפחה. דרייא סימנים געפינט זיך ביא יודען. זייא זענין שעמיפדיג אונ דער בארמין זיך איינער אויף דעם אנדערין. אונ זענין גומל חסד איינער דעם אנדערין. דער וואס האט ניט האמש איינס פון דיא סימנים איז ניט רעכט זיך מיט איהם משדך צוא זיין:

ג דיא גמרא זאגט אז א מענטש זאל פאר קויפען וואס ער פאר מאגט אונ זאל נעמין א ווייב וואס איהר פאטער איז א תלמיד חכם. דען אז איהר פאטער איז איין ערליכער יוד אונ קען לערנין האט מען גוטע קינדער:

ד עם איז א מצוה אויף א מענטש ער זאל חתונה מאכין זיינע קינדער ווען זייא זענין נאך יונג. כדי זייא זאלין ניט קומען צו קיין זנות אדער צו הרהור עבירה ח"ו:

ה אויך דארף מען תמיד אכטונג צו געבין אויף זיין הויז גיזינד זייא זאלין ניט זינדיגען. נאר גיין אין גוטען וועג:

ו א מענטש דארף שטארק ערליך צוא האלטען זיין ווייב. אונ זאל רעדין צו איהר מיט וויייכע רייד אונ ניט זיך בייזערין. דיא ברכה איז נאר דא אין מענטשם הויז איבער דעם ווייב. (זעה איין בסימן ל"ח סעיף ד'):

ז דאס ווייב דארף שטארק ערליך צוא האלטען דעם מאן. אונ זאל מורא האבין פאר איהם. אונ זאל טוהן אלדינג אזוי וויא ער הייסט:

ח דער גרויסער מלאך אליהו הנביא ז"ל שרייבט אין זיין ספר אז דיא בעסטע אשה

צווישען

צווישען דיא ווייבער איז דיא וואס פאלגט איהר מאן . נאר נישט ח"ו צוא טוהן איין עבירה :

ט דיא ווייבער וואס זייערע מאנען קענען לערנען . און קענען ניט געבען דיא ווייבער פרנסה וויא עס קער צו זיין . און דיא ווייבער טוהן זייא אן גרויסע צרות . און זענען זייא מבטל פון לערנען און פון דאוויגען . דארפין זייא וויסען אז זייא פאר זינדיגען זיך שטארק דער מיט :

י דען דיא גמרא זאגט אז ווייבער זענען זוכה צוא עולם הבא פאר דעם וואס זייא זעהן דיא קינדער זאלין לערנען תורה און דיא מאנען זאלין לערנען תורה . און ווארטין אויף דיא מאנען ביז זייא קומען פון לערנען :

יא און קיינען פרנסה דארפין צו וויסען אז גאט ברוך הוא גיט יעדערין מענטש פרנסה נאר דער מענטש דארף עפיס טוהן . קען איהם גאט ברוך הוא העלפין ער זאל האבין מעהר פון דעם וואס ארבייט שמענדיג :

יב מען טאר ניט זיין מיט דעם ווייב אפילו איין שעה אן א כתובה . אז עס ווערט פאר לוירען דיא כתובה מוז מען תיכף גיין צום רב ער זאל איהר שרייבען איין אנדערי כתובה :

יג מען טאר נישט משמש המטה זיין ביא איין לעכט . און נישט בטאג . נאר אין א פינצטער שטיבעל :

יד אז מען וויל משמש המטה זיין אין דעם שטיבעל וואס ליגט דרינען תפילין אדער ספרים אדער כתבים פון דברי תורה דארפין זייא צוא דעקין מיט צוויא לייליכער אדער צווייא מלבושים איינס אויף דעם אנדערין . אדער מען זאל זייא ארין לייגען אין צווייא כלים היינו איין כלי אין דער אנדערער . דאס פועלט נאר אז עס איז נישט דער שטייגער פון דיא תפילין אדער ספרים צוא ליגען אין איינס פון דיא צווייא כלים :

טו אז מען דעקט צוא מיט עפיס דאס קעסטיל וואס דיא ספרים ליגען דרינען איז אויך גוט :

טז אז דיא אלמער פון ספרים האלט איין אייל דיא לענג און איין אייל דיא ברייט און דרייא איילין דיא הייך דארפין זיא גאר ניט צו דעקין אז זיא איז פאר מאכט און מען זעהט ניט דיא ספרים פון דרויסען :

יז דיא מזוזה וואס איז אין דעם שטיבעל דארפין אויך צו דעקין מיט צווייא זאכין איינס אויף דעם אנדערין . און אויך נאר אז חאטש איינס פון זייא איז ניט דער שטייגער דיא מזוזה זאל ליגען תמיד דרינען . אזוי וויא מיר האבין גישריבען בסעיף י"ד :

יח א שטיבעל וואס איז דא דרינען א ספר תורה טאר מען ניט דארט משמש זיין :

סימן צה . דינים פון תענית וואס חתן וכלה פאסטין דעם טאג פון דער חופה . ער האלט זעקס סעיפים :

א דעם טאג פון דער חופה פאסט דער חתן און דיא כלה . דען מען איז זייא דעם טאג מוחל דיא זינד :

ב ביא מנחה זאלין זייא זאגין עננו ביא שמע קולנו . אזוי וויא אנאנדערער תענית . און פאר אלהי נצור זאלין זייא זאגין דעם פסוק יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי . דער נאך זאלין זייא זאגין דיא וידוי או"א תבוא לפניך . ביז והחלאים רעים . דער נאך אלהי נצור . פונקט אזוי וויא ערב יום כפור :

ג אז דער חופה טאג איז ראש חודש (חוץ ראש חודש ניסן) אדער אסרו חג . אדער

חמשה

חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב. אָדֶער חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט. אָדֶער חֲנוּכָּה אָדֶער שׁוּשַׁן פּוּרִים. דַארְפִין זַייא נִיט צוּ פַאסְטֶען:

ד אִין דִיא טֶעג וָואס זַייא פַאסְטֶען נִיט זָאלִין זַייא וַוייניג עֶסִין. אוּנ נִיט טְרִינְקֶען קֵיין שׁוּם מַשְׁקֶה וָואס מַאכְט שִׁיכּוֹר:

ה דִיא חָתָן וְכַלָּה דַארְפִין תְּשׁוּבָה טוּהְן דֶעם טָאג פוּן דֶער חוּפָּה. אוּנ חֲרָטָה הָאבִּין אוֹיף דִיא עֲבֵירוֹת וָואס זַייא הָאבִּין גִיטוּהְן בִּיז אַהֶער. אוּנ זָאלִין בֶּעטִין גָאט בָּרוּךְ הוּא עֶר זָאל זַייא מוֹחֵל זַיין. אוּנ זָאלִין נֶעמִין אוֹיף זִיךְ זַייא זָאלִין שׁוֹין דִינֶען גָאט בָּרוּךְ הוּא פוּן הַיינְט אָן מִיט דֶעם גַאנְצִין הַארְץ. אוּנ זָאלִין בֶּעטִין עֶס זָאל זַייא גוּט זַיין:

ו דִיא דִינִים פוּן דִיא קִידוּשִׁין מִיט דֶער חוּפָּה אוּנ דִיא שֶׁבַע בְּרָכוֹת דַארְפִין מִיר נִיט צוּא שְׁרַייבֶּען אוֹיף טַייטְשׁ. דֶען דָאס וַוייסְט שׁוֹין דֶער מְסַדֵּר קִידוּשִׁין אוּנ דֶער וָואס זָאגְט שֶׁבַע בְּרָכוֹת. אוּנ זַייא זֶענִין שׁוֹין מוֹדִיעַ אַלֶע דִינִים פוּן דִיא זַאכִין:

סִימָן צו. דִינִים אַז מֶען טָאר נִיט טְרַאכְטִין קֵיין הִרְהוּר עֲבֵירָה. אוּנ מֶען מוּז זִיךְ הִיטֶען פוּן הוֹצָאַת זֶרַע לְבַטָּלָה. עֶר הַאלְט נַיין סְעִיפִים:

א מֶען טָאר נִיט מוֹצִיא זַיין קֵיין זֶרַע לְבַטָּלָה. דִיא זִינְד אִיז הַארְבֶּער פוּן אַלֶע עֲבֵירוֹת:

ב דִיא מֶענְטְשִׁין וָואס זֶענִין מְנַאֵף מִיט דֶער הַאנְט אוּנ זֶענִין מוֹצִיא זֶרַע לְבַטָּלָה אִיז אַזוֹי גוּט גְלַייךְ זַייא הַרְגֶען מֶענְטְשִׁין. אִיבֶּער דֶעם שְׁטַארְבִּין טֵיילְמָאל דֶעם מֶענְטְשֶׁס קִינְדֶער יוּנְגֶע הֵייט ח"ו אוּנ דִיא עֲבֵירָה בְּרֶענְגְט דֶעם מֶענְטְשׁ צוּא אָרוּמְקֵייט ה"ו:

ג מֶען טָאר נִיט טְרַאכְטִין קֵיין הִרְהוּר פוּן נִיאוּף אָדֶער אַזֶעלְכֶע מַחֲשָׁבוֹת וָועלְכִים דָאס אֵבֶר וֶוערְט בְּקוּשִׁי ח"ו. דִיא עֲבֵירָה פוּן דֶעם אִיז זֵייעֶר גְרוֹיס. סַייא אַ הִרְהוּר פוּן אֵיין אִשָּׁה סַייא אַ הִרְהוּר פוּן אַ זָכָר סַייא כַּא... מִצְבּוּל סַייא וַוייבֶּער טָאר מֶען אַלְטְץ נִיט טְרַאכְטִין קֵיין שׁוּם הִירְהוּר פוּן דִיא זַאכִין:

ד אַז עֶס פַאלְט אַיין אִין דֶער מַחֲשָׁבָה עֶפִּיס פוּן דִיא זַאכִין אִיז מֶען מְחוּיָב עֶס תֵּיכֶף אַוֶועק צוּ שְׁלָאגִין. אַז מֶען קֶען בַּאלְד טְרַאכְטִין מַחֲשָׁבוֹת פוּן דִבְרֵי תּוֹרָה אִיז בְּוַדַּאי גוּט. דֶען דִבְרֵי תּוֹרָה זֶענִין זֵייעֶר גוּט אַוֶועק צוּ שְׁלָאגִין דִיא שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת. אַז נִיט זָאל מֶען זִיךְ נֶעמִין אִין זִינֶען אַרַיין מַחֲשָׁבוֹת פוּן וֶועלְט זַאכִין פוּן וָואס עֶס אִיז. כְּדֵי מֶען זָאל אוֹיף הֶערִין צוּ טְרַאכְטִין דִיא שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת:

ה מֶען דַארְף זִיךְ גוּט צוּ הִיטֶען מֶען זָאל גָאר נִיט אַרַיין קְלֶערִין אִין דִיא שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת. דֶען אַז מֶען קְלֶערְט נָאר אַרַיין דְרִינֶען אֲפִילוּ מֶען וִויל עֶס מְבַטֵּל זַיין מִיט דִיא קְלֶערִין בַּאבְט עֶס שׁוֹין קָאלֶע דֶעם מֶענְטְשׁ. אוּנ עֶס קֶען אִיהְם בְּרֶענְגִין צוּ אַ זִינְד ח"ו. דַארִיבֶּער זָאל מֶען זַייא נָאר אַוֶועק שְׁלָאגִין פוּן דִיא גִידַאנְקִין נִיט צוּ קוּקְעֶן אִין זַייא אוּנ גָאר נִיט אַרַיין קְלֶערִין אִין זַייא:

ו מֶען טָאר נִיט שְׁלָאפִין אוֹיף דֶעם רוּקֶען מִיט דֶעם פָּנִים אַרוּיף. נָאר מֶען זָאל לִיגֶען אַבִּיסֶעל אוֹיף דֶער זַייט. כְּדֵי דָאס אֵבֶר זָאל נִיט וֶוערִין בְּקוּשִׁי:

ז אוֹיךְ זָאל מֶען נִיט קוּקֶען אוֹיף בְּהֵמוֹת אָדֶער חַיּוֹת אָדֶער עוֹפוֹת בְּשַׁעַת זַייא זֶענִין אֵיינֶער בַּייא דֶעם אַנְדֶערִין:

ח אוֹיךְ טָאר מֶען נִיט רַייטֶען אוֹיף אַ בְּהֵמָה אָן אַ זָאטֶעל:

ט דֶער יוּד בַּדַארְף זִיךְ הִיטֶען וִויא וַוייט מֶעגְלֶעךְ אִיז עֶס זָאל זִיךְ אִיהְם נִיט טְרֶעפִין קֵיין מִקְרֶה לַיְלָה ח"ו. דַארִיבֶּער זָאל מֶען נִיט עֶסִין בַּנַאכְט קֵיין סַךְ. אוּנ אֵיידֶער מֶען לֵייגְט זִיךְ שְׁלָאפִין זָאל מֶען לֶערְנִין תּוֹרָה. נָאר דֶער עִיקָר אִיז מֶען זָאל נִיט טְרַאכְטִין קֵיינְמָאל קֵיין הִרְהוּר עֲבֵירָה ה"ו. אַזוֹי וִויא מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען:

דינים

(עקב) סימן צז. דינים אַז מען טאָר ניט זיין אַליין מיט אַ פרעמדי אשה. ער האַלט צוועליף סעיפים:

א מען טאָר ניט זיין אַליין מיט קיין שום נקבה. סיי זיא איז יונג סיי זיא איז אַלט. סיי אַ יודישע סיי אַ גויה. סיי זיא איז זיין קרובה סיי ניט:

ב חוץ דער מאַן מיט דעם ווייב אונ דער פאָטער מיט דער טאָכטער אונ דיא מוטער מיט דעם זוהן מעגין זיין אַליין. מיט דער שוועסטער מעגין אויך טיינמאָל זיין אַליין:

ג דאָ ווא זיין ווייב איז מעג ער זיין חאָטשי עס איז דאָרט דאָ אַנאַנדערע נקבה אויך. אָבער אַ נקבה טאָר נישט זיין מיט אַ גוי חאָטשי דעם גוים ווייב איז אויך דאָרט דאָ:

ד אפילו עס איז דאָ אַ סך גוים מיט זייערע ווייבער זאָל אויך ניט זיין קיין יודישע נקבה מיט זייא אַליין צאַמין עס איז דאָ דאָרט איין יוד:

ה אַ נקבה מעג זיין אַליין מיט צוויא יודען בנאַכט. דאָס איז נאָר אַז חאָטש איינער פון זייא איז איין ערליכער יוד. אָבער אַז זייא זענין ניט ערליך טאָר זיא ניט זיין מיט זייא אַליין אפילו זייא זענין אַ סך נאָר ציימען איינעמס ווייב איז דאָרט דאָ:

ו אויף דעם פעלד אָדער אויף דעם וועג אָדער בנאַכט אין שטאָט טאָר מען ניט אפילו צווייא ערליכע יודען זענין אַליין מיט אַ נקבה נאָר ציימען עס איז דאָ מיט זייא אַ דריטער. אפילו דער דריטער איז אַ גוי שאַט אויך ניט:

ז איין יוד מיט צווייא ווייבער טאָר ניט זיין אַליין אפילו בטאָג אין שטאָט. אָבער אַז איין אשה איז בנאַכט מיט אַ קליין מיידעל וואָס קען שוין גוט רעדין אונ איז נאָך ניט אַלט קיין ניין יאָהר מעג אַ יוד זיין מיט זייא אַליין:

ח אָבער צוא פאַרין אין וועג מיט איין אשה זיא זאָל זיך מיט נעמין אַ יונגעל אָדער אַ קליין מיידעל פאַר אַ שומר טאָר מען ניט נאָר ציימען מען דאַרף אַ מאָהל נאָנין ניטיג אונ מען האָט ניט נאָך אַ מאַנטשבול ער זאָל מיט פאָרין:

ט דאָס שמועסט אַלטין אַז עס איז דאָ אַ גרויסע אשה מיט דער מיידעל. אָבער צוא זיין אַליין מיט אַ קליין מיידעל טאָר מען ניט אַז דאָס מיידעל איז שוין אַלט דרייא יאָהר אָדער מעהר:

י אַ יונגעל וואָס איז שוין אַלט ניין יאָהר טאָר ניט זיין אַ נקבה מיט איהם אַליין

יא אַ שטוב וואָס דיא טיהר איז אָפען אין מאַרק אַריין מעגין דאָרט זיין אַליין מיט אַ נקבה בטאָג אונ תחילת נאַכט כל זמן מענטשין דרייען זיך אין מאַרק:

יב דער מענטש וואָס איז מיט איהר שטאַרק באַקענט איז ניט גלייך ער זאָל זיין מיט איהר אַליין אפילו דיא טיהר איז אָפען אין מאַרק אַריין:

סימן צח. דינים אַז מען דאַרף זיך צו דער וואַרטן פון אַ פרעמדי אשה. ער האַלט צעהן סעיפים:

א יעדער יוד מוז זיך שטאַרק היטען פון דיא ווייבער. ער טאָר נישט שפּילען אָדער לאַכען מיט אַ פרעמדע אשה. אויך טאָר ער ניט קוקען אויף איהר צוא זעהן איהר שיינקייט:

ב אַז מען קוקט אפילו אויף דעם פינגער פון אַ פרעמדי אשה הנאה צו האָבין דער פון האָט מען אַ גרויסע עבירה. נאָר דיא וואָס מען וויל נעמין פאַר איין ווייב זאָל מען זעהן פריער אויב זיא געפעלט:

ג אַז מען באַגעגנט איין אשה אין מאַרק טאָר מען ניט גיין אינטער איהר נאָר מען דאַרף

נאָך צו גיין ביז זיא זאָל זיין אָן דער זייט אָדער אינטער איהם:

ד אויך טאָר מען ניט הערין זינגען פון איין אשה אָדער זעהן איהרע האָר:

ה מען זאָל ניט רעדין אַ סך מיט קיין שום אשה. אַפילו מיט זיין אייגען ווייב. נאָר וואָס ווינציגער עס איז מיגליך:

ו מען טאָר ניט שיקען קיין גריס צוא איין אשה. איבער דעם אַז מען שרייבט צוא איינעם אַ בריף טאָר מען ניט שרייבען „צוא לאָזין גריסען דיין ווייב":

ז נאָר מען מעג פרעגין דעם מאַן וואָס זיין ווייב טוט אָדער ער זאָל שרייבען וואָס זיין ווייב טוהט:

ח מען טאָר ניט אָן ריהרען אין קיין שום נקבה פון הדהור עבירה וועגין:

ט ביי דיא אַלע זאַכין איז ניט קיין חילוק צווישען איין אשה צווישען אַ בתולה. אַפילו זיא איז זיין כלה כל זמן זיא האָט ניט מיט איהם חתונה גיהאַט האָט זיא דיא אייגענע דינים פון אַ פרעמדע אשה:

י מען דאַרף אין דיא זאַכען שטאַרק גיוואָרנט צוא זיין. אונ אַנדערע צוא וואָרענען וויא וויט עס איז מיגליך:

הלכות נדה

סימן צט. דינים וויא אַזוי דער מאַן דאַרף זיך אָפּ צוא היטען פון ווייב ווען זיא איז אַ נדה. ער האַלט צוויא אונ צוואַנציג סעיפים:

א דער יוד איז מחויב זיך אָפּ צו שיידען פון זיין ווייב ווען זיא איז אַ נדה ביז זיא ציילט אָפּ שבעה נקיים אונ איז זיך טובל:

ב אָבער כל זמן זיא גייט ניט קיין טבילה אַפילו עס דויערט וויא פיהל יאָהרין הייסט זיא אַלץ אַ רעכטע נדה:

ג ער טאָר ניט שטיפען אָדער לאַכין מיט זיין ווייב אין דער נדה. אונ זאָל ניט שמעסין מיט איהר קיין רייד וואָס ברענגין הרהור חשק:

ד ער טאָר ניט אָן ריהרען אין איהר אַפילו מיט דעם קליינעם פינגער:

ה אויך זאָל ער ניט דער לאַנגען צוא איהר אַפילו איין לאַנגע זאַך. אונ זאָל ניט אַריין וואַרפין אין איהר האַנט אַריין קיין שום זאַך. דעסט גלייכען זיא צוא איהם טאָר אויך ניט דאָס:

ו ער זאָל ניט אָן ריהרען אין איהרע קליידער ווען זיא גייט אין זיא. אָבער ווען זיא גייט ניט אין זייא מעג ער אָן ריהרען אין זייא:

ז ער טאָר ניט עסין מיט איהר אויף איין טיש. צאַמען עס שטייט עפּיס צווישען זיין טיסעלע צווישען איהר שיסעלע צו ווייזען אַז זיא איז אַ נדה. היינו עס שטייט דער צווישען אַ קריגעל וואָס מען טרינקט ניט דער פון. אָבער אַז מען טרינקט פון דעם קריגעל פועלט עס ניט. אונ ער בדאַרף עפּיס אַנדערש אַנידער צוא לייגען דער צווישען:

ח ער טאָר ניט עסין אָדער טרינקען פון דעם וואָס זיא לאָזט איבער נאָר אַז מען האָט איבער גיגאָסען אין איין אַנדערע כלי אַריין מעג ער שוין דער פון עסין אָדער טרינקען:

ט זיא מעג עסין אונ טרינקען פון דעם וואָס ער לאָזט איבער:

י ער טאָר ניט זיצען אָדער ליגען אויף איהר בעט אָדער אויף איהר בעט גיוואַנט. אַפילו ווען זיא איז ניט דאָ. אָבער אָן ריהרען מעג ער אין זייא:

יא זיא מעג זיצען אויף זיין בעט. אָבער ליגען דאַרויף טאָר זיא ניט. אַפילו אין דיא קליידער:

זיין

יב זיין בעט אדער זיין בעט געוואנט טאר זיך ניט אן רירען אן איהר בעט אדער אן איהר בעט געוואנט :

יג זיא טארין ניט פארין שפאצירען אויף איין וואגען אבער פון האנדלען וועגין אדער אנאנדער עסק מעגין זיא פארין אויף איין וואגען. נאר זייא זאלען אזוי זיצען אז זייא זאלען ניט זיך אן רירען :

יד ער טאר ניט קוקען אויף קיין שום ארט פון איהר לייב וואס דער שטייגער איז אז זיא גייט דארט צוא גידעקט מיט מלבושים. אויך טאר ער ניט הערין זיא זינגען :

טו אז זיא ברענגט איהם איין כוס צוא טרינקען זאל זיא אנדערש מאכין פון דעמאלט ווען זיא איז ריין. היינו זיא זאל איהם אנידער שטעלין מיט דער לינקער האנט אז עס איז איהר שטייגער תמיד אנידער צוא שטעלין מיט דער רעכטער האנט. אדער זיא זאל איהם אנידער שטעלין אויף דער באנק. כדי עס זאל זיין אנדערש פון דעמאלט ווען זיא איז ריין :

טז אז עס איז דא מענטשין אונ זיא שעמט זיך אזויא צוא טוען זאל זיא אן גיסען דעם כוס דער מאן זאל ניט זעהן. ווערט שוין ניט שאטען אז זיא ועט איהם אנידער שטעלין אויף דעם טיש גלייך וויא תמיד :

יז אז זיא ברענגט איהם איין שיסעלע אדער איין טעליר מיט עסין האט עס דיא אייגענע דינים קיינען ארויף שטעלין אויף דעם טיש אזויא וויא דער כוס וואס מיר האבען גישריבען :

יח זיא טאר ניט ליגען דאס לייליך אדער דאס איבער בעט אויף זיין בעט ווען ער זעהט. אבער ווען ער זעהט ניט מעג זיא בעטין האמשע ער ווייסט אז זיא האט גיבעט :

יט זיא טאר ניט שטעלין פאר איהם וואסער צוא וואשען :

כ ער טאר אויך ניט איהר אנידער שטעלין א כוס. אונ ניט שיקען קיין כוס אפילו א כוס של ברכה :

כא דיא אלע דינים וואס איז גיזאגען אין דעם סימן דארפין גיווארינט צוא זיין זינט זיא איז טמא גיווארען ביז נאך דער טבילה :

כב אפילו זיא גיפינט נאר א פלעק אונ דער רב פסק'נט אז זיא איז טמא דארפין זייא שוין גיווארינט צוא זיין אין דעם אלימען. ביז נאך דער טבילה :

(ראה) סימן ק. דינים אז מען דארף זיך אפ שיידין פון ווייב נאהנט פון איהר וסת. אונ דיא דינים פון דיא בדיקות פון דער אשה אונ דיא ריינע מעג. ער האלט צוויא אונ פופציג סעיפים ;

א דער שטייגער איז פון ווייבער אז זייא האבען איין גיזעצטע צייט צוא זעהן דם נדה א מייל איז זייער צייט צוא זעהן אלע צוואנציג טאג. מייל זעהן אלע דרייסיג טאג מייל האבען איין אוים גיזעצטע צייט אין הודש היינו ראש חודש אדער פינעף טאג אין חודש. אונ נאך אזא שטייגער :

ב בייא דיא אלע דארף זיך דער מאן אפ צוא שיידען פון איהר דיא נאכט פריער פון דעם טאג וואס קומט אוים זיא זאל ווערין א נדה טאמער וועט זיא בשעת מעשה טמא ווערין ה"ו :

ג מען דארף אין דעם שטארק גיווארינט צוא זיין. דען אז ער שייד זיך ניט אפ אין דער צייט אונ זיא ווערט טמא בשעת מעשה איז גלייך וויא ער וואלט גיוועזן בייא איהר ח"ו במזיד ווען זיא איז א נדה :

– אין דער זינד וואס מען שייד זיך ניט אפ אין דער צייט שטארבין דיא קינדער ה"ו.

אבער

אָבער דער וואָס שייד זיך יוא אָפּ אין דער צייט האָט קינדער וואָס קענען גוט לערנען:

ה דיא אשה וואָס האָט אַ וסת קבוע דאָס הייסט איין געזעצטע צייט. היינו זיא זעהט תמיד צעהן טאָג אין חודש. אָדער זיא זעהט תמיד גלייך וועלכן טאָג אין חודש דאַרף זיך דער מאַן אָפּ שיידען פון איהר דעם טאָג אין חודש אונ דיא נאַכט פריער. אַז איהר שטייגער איז צוא זעהן בנאַכט דאַרף ער זיך אָפּ שיידען דיא נאַכט אונ אויך דעם טאָג פריער (זעה איין בסימן צ״ד סעיף י״ג):

ו אויך דאַרף זיא זיך גוט בודק צוא זיין דעם טאָג אָדער דיא נאַכט פון דער וסת מיט אַ ווייס טיכעל פון אַלטע לאַווינט אָדער באַנוויל. אונ דאָס טיכעל זאָל דאָרט ליגען ענק דעם גאַנצען טאָג פון דער וסת. אַז עס קען ניט אַזויא לאַנג ליגען זאָל זיא זיך גוט בודק זיין דיא נאַכט אָדער דעם טאָג פון דער וסת. אונ דיא נאַכט נאָך דער וסת זאָל זיא זיך נאָך אַ מאָהל גוט בודק זיין:

ז אונ אַז דאָס טיכעל וועט זיין ריין אונ עס וועט ניט זיין דאַרויף קיין טראָפּין רויט אָדער שוואַרץ וועט זיא שוין מותר זיין צום מאַן נאָך דעם טאָג פון דער וסת. נאָר דער מאַן דאַרף זיא פרעגין אויב זיא האָט זיך בודק געוועזן אונ האָט ניט געזעהן קיין דם אַזויא ווי מיר האָבען געשריבען:

ח דיא אשה וואָס איהר שטייגער איז אַז עס גידויערט תמיד פון דעם לעצטין טאָג פון דעם מאָהל זעהן ביז דעם ערשטען טאָג פון דעם מאָהל זעהן אַ גלייכען חשבון למשל פינעף אונ צוואַנציג טאָג. ניט ווינציגער אונ ניט מעהר. הייסט דאָס אַז זיא האָט אַ געזעצטע צייט צוא זעהן. אונ זיא איז נאָר אָסור דעם טאָג פון דער וסת אונ דיא נאַכט פריער. אָדער דיא נאַכט פון דער וסת אונ דעם טאָג פריער. אונ אויך דאַרף זיא זיך בודק זיין דעם טאָג אָדער דיא נאַכט פון דער וסת. אַזויא ווי מיר האָבען געשריבען בסעיף ו:

ט דאָס שטימעסט אַלעמ׳ץ אַז דיא אשה וואָס מיר האָבין געשריבען בסעיף ה׳ האָט שוין געזעהן אין אַ גלייכען טאָג אין חודש דרייא מאָהל בנאַכט אָדער דרייא מאָהל בטאָג אונ פיהרט תמיד אַזוי. אונ קיינמאָהל ניט אַנדערש. אָדער דיא אשה וואָס מיר האָבען געשריבען בסעיף ח׳ האָט שוין געזעהן דרייא מאָהל בנאַכט אָדער דרייא מאָהל בטאָג אין גלייכע צייטען. אַז פון לעצטין טאָג פון דעם מאָהל זעהן ביז דעם ערשטען טאָג פון דעם מאָהל זעהן איז געוועזן פונקט אַזויא פיהל טעג דרייא מאָהל דאַרף אַנאַנד. ניט ווינציגער אונ ניט מעהר. אונ פיהרט תמיד אַזויא. אונ קיינמאָהל ניט אַנדערש:

י אָבער דיא ווייבער וואָס רוקען זייער וסת טיינמאָהל עטליכע טעג פריער אונ טיינמאָהל שפּעטער איז דאָ אין דעם פיהל חילוקי דינים. אויך קען זיא האָבין נאָר איין אַנדערי וסת. בספר מסגרת השולחן סימן קנ״ה האָבין מיר געשריבען אַלע דינים פון דעם אונ אַלע חשבונות וואָס קער צוא דעם. יעדער זאַך אַקראַט על פי דין. וועלכים מען קען ניט אויף עברי דייטש שרייבען אַזויא פיהל מען זאָל פאַר שטיין:

יא איבער דעם שרייבט הרב הגאון הצדיק ר׳ משה זלה״ה בספר מעין טהור סימן ב׳ וסימן ז׳ אַז זיא מוז האָבין שאלת חכם וויא אַזויא זיך נוהג צוא זיין מיט דעם אָפּ שיידען נאָהנט פון דער וסת:

יב נאָר ווייל דאָס איז היינט שכיח מחמת דיא שלאַפי דורות אונ דער מאַן שעמט זיך דיא זאַכין צוא פרעגין וועלין מיר דאָ אַביסעל פאַרעכטין אונ שרייבען וויא אַזויא זייא זאָלין זיך נוהג זיין:

יג איין אשה וואָס איהר שטייגער איז צוא זעהן דם נדה אַלע פיהר וואָכין אונ ניט פונקט תמיד דעם איינעם טאָג נאָר טיינמאָהל עטליכע טעג פריער אָדער שפּעטער

דאַרף

דארף זיך דער מאן פון איהר אפ שיידען ווען עס קומט די צייט פון איהר וסת דיא עטליכע טעג פריער אדער שפעטער :

יד אויך דארף ער זיך אפ שיידען פון איהר דעם דרייסיגסטען טאג פון יענים מאהל ווען זי האט געזעהן, אונ דעם איינאונדרייסיגסטען טאג. דאס דארף ער ניט ציילען אויף טעג. נאר ער זאל וויסען א כלל למשל זיא איז געווארין בחודש אדר א נדה וונטאג בנאכט וואס קער צוא מאנטיג אדער מאנטיג בטאג דארף ער זיך אפ שיידען איבער פיהר וואכען בחודש ניסן מאנטיג בנאכט וואס קער צוא דינסטאג אונ דינסטאג בטאג אונ בנאכט אונ מיטוואך בטאג :

טו אונ אזויא איז תמיד אבל׳׳ל וועלכין טאג זיא איז געווארין א נדה זאל ער זיך אלע אפ שיידען איבער פיהר וואכען צווייא מעת לעת דער נאך :

טז הערכט גלייכען דיא אשה וואס זעהט אלע פינעף וואכען אונ ניט תמיד גלייך האט אויך דיא איינציגע דינים וואס מיר האבין געשריבען בסעיף י״ג. אונ ער דארף זיך אויך אפ שיידען פון איהר צווייא מעת לעת נאך דיא פיהר וואכען פון יענים מאהל ווען אזויא וויא מיר האבין געשריבען בסעיף י״ד :

יז ווען דאס איז א כלל ביא יעדערי אשה וואס האט ניט תמיד א געזעצטי צייט וואס מיר האבין געשריבען בסעיף ה׳ ובסעיף ח׳. דארף זיך דער מאן אפ שיידען פון איהר אין דיא טעג וואס מיר שרייבען אין דיא סעיפים :

יח דער שטייגער איז פון דיא נשים אז ווען זיא ווערט א נדה זעהט זיא לערך פינעף טאג בנאנט. איז דיא טעג וואס גייט ניט אזויא שטארק פון איהר נאר עס העדט טיינמאהל אויף. אדער זיא איז זיך בודק אונ געפינט רויט אדער שווארץ דארף ער זיך אפ שיידען פון איהר דעם אנדערין חודש אויך אין דיא איינציגע טעג פון חודש :

יט דערכט גלייכען דעם חשבון וואס מיר האבין געשריבען בסעיף י״ג. אז מען דארף זיך אפ שיידען ווען עס קומט דיא צייט פון דער וסת איז פון סוף זעהן ביז דעם אן הייב זעהן. דהיינו זיא זעהט איינמאהל פינעף טאג דארך אנאנט. דער נאך גייט אוועק צוואנציג טאג וואס זיא זעט ניט. אונ דעם איינינצוואנציגסטין טאג זעהט זיא דרייא טאג דארך אנאנט. אונ ניט מעהר. דארף ער ווייטער אפ ציילען צוואנציג טאג וואס זיא זעהט ניט אונ דעם איינונצוואנציגדיקען מעת לעת דארף ער זיך אפ שיידין פון איהר :

כ ממילא פאר שטייט מען שוין אז זיא קען ווערין א נדה אלע פינעף אונ צוואנציג טאג אונ דאצופארט דארף ער זיך פון איהר אפ שיידען טיינמאהל צווייא טאג פריער. לויט וויא פיהל עס האט גידארט פון דעם לעצטין טאג פון יענים מאהל זעהן פאר יענים חודש ביז דעם ערשטין טאג פון דעם מאהל זעהן וואס איז גיוועזן אין יענים חודש :

כא אז עס גידארט טיינמאהל עטליכע טאג מעהר אונ טיינמאהל ווינציגער דארף ער זיך אפ שיידען עטליכע טעג פריער אדער שפעטער אזויא וויא מיר האבין געשריבען בסעיף י״ג :

כב דאס וואס מיר שרייבען אלץ פון זעהן דם נדה מיינט מען דם וואס איז רויט אדער שווארץ. אדער זיא איז זיך בודק מיט א טיכעל וואס זיא האט עס פריער בקוקט אז עס איז שיין. אונ נאך דער בדיקה געפינט זיא דארויף א טראפין רויט אדער שווארץ :

כג אבער איין אשה וואס געפינט א פלעק. אדער זיא איז זיך בודק מיט א טיכעל וואס זיא האט עס גאר ניט פריער בקוקט אונ געפינט דארויף עפיס. דארף זיא פרעגין א שאלה אויב זיא איז טמא. אונ אפילו דער רב פסק׳נט אז זיא איז טמא רעכינט מען ניט דעם אנדערין חודש קיין וסת פון דעם :

כד דערכט גלייכען דאס וואס טרעפט זיך טיינמאהל פאר דעם אפ ציען גייט פון איהר

געל אדער אנדערי מראות דארף זיא פרעגן א שאלה אויב זיא מעג שוין טאקע דאס אפ ציען. און אז זיא וויל ניט פרעגן נאר זיא וואַרט אויף פארגין זאל מען ניט רעכענען דעם אנדערין חודש פון דעם טאג:

כה דען דיא ז' נקיים רעכענט מען נאר פון זעהן דם רויט אדער שווארץ. אדער זיא איז זיך בודק מיט א טיכעל וואס זיא האט עס פריער בקוקט און געפינט דארויף נאך דער בדיקה א פלעק פון רויט אדער שווארץ. אפילו עס איז נאר טונקעל הייסט דאס אויך רעכט דם:

כו אלע טעג וואס מיר שרייבען אז ער דארף זיך אין זייא אפ שיידען דארף זיא זיך אין יעדערין טאג גוט בודק זיין. אזויא וויא מיר האבין געשריבען בסעיף ו':

כז נאר דער חילוק איז אז דארט ביי דער אשה וואס האט א געזעצטי צייט איז זיא מותר היכף בנאכט נאך דעם טאג פון דער וסת אז זיא האט ניט געפונען קיין דם אין דער בדיקה. אבער דא ביי דער אשה וואס האט ניט קיין געזעצטי צייט מוז ער זיך אפ שיידען דיא אלע טעג וואס מיר שרייבען. און זיא מוז זיך בודק זיין יעדערין טאג:

כח זיא זאל ניט זיך וואשין אויף דעם ארט אין דיא טעג פון דער וסת דען נאך דעם וואשין פועלט ניט קיין בדיקה:

כט אז עס גייט פאר ביי דיא טעג וואס מיר האבען געשריבען (פון סעיף י"ג ביז סעיף כ"ב) און זיא זעהט נאך ניט קיין דם מעג ער שוין זיין ביי איהר. נאר זיא זאל זיך תמיד בודק זיין פאר דעם תשמיש און דער נאך (זעה איין בסעיף מ"ה):

ל אפילו עס קומט דער אנדערער חודש אין דיא איינגע טעג דארף ער זיך ניט אפ שיידען אז זיא האט ניט געזעהן אין דיא טעג דרייא מאהל אין דרייא חדשים דארף אנאנט. ממילא אז עס איז נאר איינמאהל פאר ביי געגאנגען דיא טעג און זיא האט ניט געזעהן אין זייא דארף ער שוין ניט איבער קלערין:

לא נאר איידער דיא טעג גייען פאר ביי דארף ער זיך אפ שיידען אין זייא דאמער וועט זיא זעהן אין זייא אזויא וויא מיר האבין פריער געשריבען:

לב אבער איין אשה וואס זעהט למשל צעהן טאג אין ניסן. און צעהן טאג אין אייר. און צעהן טאג אין סיון. אדער זיא זעהט איין אנדערין טאג אין חודש דרייא מאהל אין דרייא חדשים. איז אפילו עס גייט פאר ביי דער פערדער חודש און זיא זעהט ניט דאצופורט דארף ער זיך אפ שיידען דעם פינפטען חודש דעם איינגעם טאג:

לג און אפילו זיא זעהט ניט דעם פינפטען חודש אויך און עס קומט דער זעכסטער חודש דארף ער זיך אויך אפ שיידען דעם איינגעם טאג:

לד אבער אז עס גייט פאר ביי דרייא חדשים און זיא האט זיך בודק געוועזן אין דעם טאג דיא דרייא חדשים און האט ניט געזעהן אין עהם דארף ער שוין ניט דעם חודש דער נאך זיך אפ שיידען אין דעם טאג:

לה צאמען זיא זעהט ווידער איינמאהל דעם טאג דארף ער זיך ווייטער אפ שיידען דרייא חדשים דער נאך אין דעם טאג אזויא וויא פריער:

לו לעסט גלייכען וואס מיר האבין געשריבען בסעיף י"ט כ אז מען דארף זיך אפ שיידען דעם טאג ווען עס איז פון סוף זעהן פון יענים חודש ביז היינט אזויא פיהל טעג וויא עס איז געוועזן א חודש פריער פון סוף זעהן ביז דעם אן הייב זעהן. האט דאס אויך דיא איינגע דינים וואס מיר האבין געשריבען:

לז בספר מגורת השולחן האבין מיר געשריבען א סאך פון דיא דינים. נאר דער וואס קען ניט דארט לערנען זאל לערנען דא דעם סימן עטליכע מאהל ביז ער וועט גוט פאר שטיין:

לח פיל גרויסע לייט האבין אויף געשריבען דעם טאג פון זעהן בדי זיא זאלין
געדענקין צוא רעכינען ווייא עס קער צוא זיין. אונ אזויא קער זיך צוא פיהרען יעדער
מענטש וואס דאס ווייב האט ניט קיין געזעצטי צייט:
לט אויך זאל מען וויסען אז דענמאלט ווען ראש חודש איז צוויא טאג קער דער
ערשטער טאג צוא יענים חודש. ער איז דרייסיגסטער טאג פון יענים חודש. אונ
דער אנדערער טאג ראש חודש איז דער ערשטער טאג פון דעם חודש. אונ דענמאלט
ווען ראש חודש איז נאר איין טאג איז ער דער ערשטער טאג פון דעם חודש:
מ דאס וואס מיר שרייבען אלמין דיא דינים פון דער אשה וואס האט ניט קיין געזעצטי
צייט מיינט מען נאר ביא כתם נשים וואס זעהן אלע פיהר וואכין עטליכע טאג
פריער אדער שפעטיר. אדער אלע פינף וואכין עטליכע טאג פריער אדער שפעטיר.
אונ נאך אזא שטייגער וואס איז שכיח:
מא אבער ווען עס טרעפט זיך איין אשה וואס זעהט דם נדה גאר אן א צייט. דהיינו
ווען זיא גייט טבילה זעהט זיא אין עטליכע טעג דער נאך. אדער זיא גיפינט
דם באלד דעם אנדערין טאג. אדער דיא אשה וואס זעהט דארך אנאנט עטליכע וואכין.
אונ נאך אזא שטייגער. דארף אלטין דער מאן צוא פרעגין דעם וואס קען לערנין ווייא
אזויא ער זאל זיך נוהג זיין קייגען דעם אפ שיידען נאהנט פון דער וסת. דען עס
איז דא אין דעם א סאך דינים אונ חשבונות. יעדערער לייט זיין חשבון. אויך זאל
יענער עס זאגין דעם דין אז זיא ווערט ח"ו טמא בשעת מעשה ווייא אזויא מען דארף
זיך נוהג זיין. אונ דיא אשה מוז עוסק זיין אין רפואות זיא זאל האבין א סדר נשים.
דען עס טויג ניט זיין יודעשקייט אזא פירערנמין. אויך זאל זיא זיך תמיד בודק זיין
פאר דעם תשמיש אונ נאך דעם תשמיש:
מב אבער איין אשה וואס האט איין געזעצטע צייט אין דעם טאג צוא זעהן דם נדה
דארף זיא זיך ניט בודק זיין פאר דעם תשמיש אונ דער נאך ווען עס איז ניט איהר
צייט צוא זעהן:
מג אויך זאל זיא ניט מחמיר זיין בודק צוא זיין פאר דעם תשמיש אונ דער נאך קעגן
דער מאן זעהט. אבער ווען ער זעהט ניט איז וואס זיא איז זיך מעורר בודק ווערט
זיא מעהר שכר האבין:
מד דעסט גלייכען דיא אשה וואס זעהט אלע פיהר וואכין. נאר מיינמאל עטליכע טעג
פריער אדער שפעטיר. אין דיא טעג וואס זיא זעהט קיינמאל ניט לכשר זיא ווייסט
אז זיא זעהט קיינמאל ניט ביז צוועלף טאג נאך דער טבילה דארף זיא ניט אין דיא טעג
קיין בדיקה פאר דעם תשמיש אונ דער נאך:
מה אבער נאך דיא טעג האטשי עס גייט פאר ביא דיא צייט פון דער וסת אונ זיא זעהט
ניט ווערכים זיא איז שוין טוהר צום מאן אזוי ווייא מיר האבין געשריבען בסעיף כ"ט
ל דאצופארט זאל זיא זיך בודק זיין פאר דעם תשמיש אונ נאך דעם תשמיש. ביז זיא
ווערט זעהן דם נדה דאס צווייטע מאהל. אדער עס ווערט פאר ביא גיין דרייא חדשים אונ
זיא ווערט גאר ניט זעהן מחמת זיא איז מעוברת:
מו אלע בדיקות וואס זיא דארף זיך בודק זיין זאל זיא זיך בודק זיין בשעת זיא שטייט
אדער בשעת זיא זיצט. דען בשעת זיא ליגט איז ניט קיין גוטע בדיקה:
מז ווען זיא איז שוין דרייא חדשים מעוברת דארף זיא ניט זיך בודק זיין פאר דעם
תשמיש אונ דער נאך:
מח אויך דארף ער ניט זיך אפ שיידען דעם טאג פון דער וסת וואס זיא האט גיהאט
איידער זיא איז געווארין מעוברת. האטשי זיא האט דענמאלט שוין געזעהן דרייא
מאהל אין דעם טאג (זעה איין בסעיף ל"ב ל"ג ובסעיף ל"ו):

מט נאָר אַז זיא זעהט היינט דם דאַרף ער זיך אָפּ שיידען צוויא טאָג נאָך דיא פיהר וואָכין און אַלץ אַזוי וויא מיר האָבין אויבען גישריבען :
נ און אַז עס גייט פאַר בייא דיא צייט פון דער וסת און זיא זעהט ניט איז זיא שוין מותר. אפילו עס גידויערט דער נאָך וויא פיהל חדשים וואָס זיא זעהט ניט :
נא איין אשה וואָס האָט גיהאַט אַ קינד. איז ביז פיהר און צוואַנציג חדשים נאָך דעם קינד האָבין זיא דעם דין פון מעוברת וואָס מיר האָבין גישריבען. אפילו זיא זייגט ניט דאָס קינד :
נב און נאָך דיא פיהר און צוואַנציג חדשים דאַרף ער זיך אָפּ שיידען אין דער וסת וואָס זיא האָט גיהאַט איידער זיא איז גיוועזען מעוברת אויב זיא האָט דענטמאָלט גיזעהן דרייא חדשים אין דעם איינציגען טאָג :

(שופטים) סימן קא. דינים פון איין נדה און פון לבישת לבנים וספירת נקיים. ער האָלט צווייא און צוואַנציג סעיפים :

א איין אשה וואָס גיפינט אַ פלעק פון רויט אָדער שוואַרץ (אָדער געל) דאַרף זיא פרעגין אַ שאלה. און אַז דער רב פסק'נט אַז זיא איז טמא האָט זיא דעם איינציגען דין פון אַ רעכטע נדה :
ב אַז איין אשה דער פילט אַז עס עפינט זיך דער מקור צוא גיין דם טוט זיא באַלד זיך בודק זיין. אַז זיא איז זיך באַלד בודק און גיפינט ווייס אַזוי וויא שלאַם אָן שום רויטליך און אָן שום שוואַרץ איז זיא טהור. אָבער אַז זיא גיפינט גאָר ניט איז זיא טמא וויא איין נדה ווייל זיא האָט פריער גיפילט אַזוי וויא מיר האָבין גישריבען דערסט גלייבען אַז זיא איז זיך דער נאָך ניט בודק איז זיא אויך טמא :
ג איין אשה וואָס איז שוין מעוברת דרייא חדשים אָדער זיא האָט גיהאַט אַ קינד ביז פיהר און צוואַנציג חדשים נאָך דעם קינד האָבין וועלכים דער שטייגער איז אַז זייא זעהן ניט אַזוי קיין דם. דאַריבער אַז זיא האָט דער פילט אַז עס עפינט זיך דער מקור און האָט זיך בודק גיוועזען און האָט גאָר ניט גיפונען איז זיא טהור :
ד דיא נשים וואָס זענין גיוואונט אַז אין דיא ריינע טעג גייט תמיד פון זייא ווייס אַזויא וויא שלאַם און זיא איז זיך תמיד בודק און זעהט אַז עס איז בלויז ווייס אָן שום רויטליך און אָן שום שוואַרץ. איז אפילו זיא איז זיך טיינמאָל ניט בודק בשעת זיא פיהלט דעם ווייסען שלאַם גיין פון איהר שאַט אויך ניט. נאָר וויא ווייט מיגליך איז גוט זיא זיך תמיד בודק זיין :
ה יעדערע אשה וואָס זעהט דם אפילו נאָר איין טראָפּין אָדער זיא גיפינט אַ פלעק וואָס איז טמא דאַרף זיא וואַרטין פינף טאָג פון אָן הייב זעהן. אָדער זינט זיא האָט גיפונען דעם פלעק :
ו דעם פינפטין טאָג לערך אַ שעה פאַר נאַכט זאָל זיא זיך גוט בודק זיין. (בסעיף י"ט וועט שטיין וויא אַזוי יעדערע בדיקה דאַרף זיין). און אַז זיא גיפינט ניט אויף דעם טיכעל קיין שום גישטאַלט פון רויט אָדער שוואַרץ זאָל זיא מאַכין לבישת לבנים. דיא ווייבער רופען דאָס אָן אָפּ ציהען :
ז אַז זיא גיפינט געל זאָל זיא פרעגין אַ שאלה אויב זיא מעג מאַכען היינט דאָס אָפּ ציהען :
ח בשעת דעם אָפּ ציהען זאָל זיא זיך גוט פאַר וואַשין אויף דעם אָרט און אָן טוהן אַ קלאָר העמד. אַז זיא האָט ניט זאָל זיא אָן טוהן אַזוי אַ ריין העמד פון פלעקין. אויך אַלע קליידער זאָלין זיין ריין פון פלעקין :

הער

ט דער נאך דארף זיא באלד נאך אמאהל אריין לייגען א טיכעל עס זאל ליגען דארט ענק ביז עס וועט ווערין גוט נאכט. אונ בנאכט זאל זיא עס ארויס נעמין אונ ווידער באקוקען אויב עס איז ריין:

י דער נאך זאל זיא זיך אונטער לייגען א ריין שלאף ליילעך אונ דאס בעט געוואנט זאל אויך זיין ריין אן א פלעק. אונ פון דער נאכט וואס קער צום מארגעדיגען טאג הייבט זיא אן צו ציילען דיא זיבען ריינע טעג:

יא היא זיבען ריינע טעג דארפין זיין זיבען מעת לעת גאר ריין. אונ דיא ערשטע נאכט וואס מיר האבין געשריבען זיא זאל אונטער לייגען א ריין שלאף ליילעך ווערט גירעכינט צוא דעם מארגעדיגען טאג. אונ דיא נאכט דארף אויך זיין ריין פון תחילת אן:

יב דארינבער דארף זיא זיך בודק זיין אונ מאכען דאס אפ ציען פאר נאכט אייידער דיא זון זעצט זיך אדער האטש א האלבע שעה פאר נאכט. אונ באלד דער נאך אריין לייגען א טיכעל עס זאל דארט ליגען ביז נאכט אזוי וויא מיר האבין געשריבען:

יג אבער דיא אשה וואס איז זיך הערשט בודק צווישען טאג אונ נאכט אונ זעהט אז עס איז ריין קען זיא שוין ניט צינדערט מאכין דאס אפ ציען צו רעכינען דעם מארגעדיגען טאג צוא דיא ריינע טעג. וויל זיא האט ניט גיזעהן א האלבע שעה פאר נאכט אז זיא איז ריין:

יד אז זיא מאכט דאס אפ ציען פראטיג פאר נאכט זאל זיא מאכין אייער זיא צינט ליכט · אבער ניט דער נאך. זעה איין בסימן מ"ח ביז וואנט מען מעג ליכט צינדען:

טו איף דיא ערטער ווא מען מאכט שבת פאר נאכט דאס אפ ציען זאל זיא זיך דענסמאלט וואשין מיט קאלט וואסער. אונ זאל גיוואורנט זיין ניט צוא גיסען קיין וואסער אויף דעם העמד אדער אויף וועלכין מלבוש. דען דאס טאר מען ניט טוהן אום שבת. אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן נ"ג:

טז אז זיא מאכט יום טוב אדער יום כפור דאס אפ ציען דארף זיא אויך גיווארינט צוא זיין אין דעם וואס מיר שרייבען ביא שבת. אויך זאל זיא יום כפור נאר ארום וואשין איף דעם ארט. אונ ניט דעם גוף:

יז אז זיא מאכט תשעה באב דאס אפ ציען אדער ווען זיא זיצט שבעה ר"ל זאל זיא זיך אויך נאר ארום וואשין אויף דעם ארט. אונ ניט דעם גוף. אויך זאל זיא ניט אן טוהן קיין קלאר העמד נאר אנאנדער העמד וואס איז ריין פון פלעקין:

יח יעדערין טאג פון דיא זיבען ריינע טעג דארף זיא זיך בודק צוא זיין צוויא מאהל. איינמאהל אין דער פריא אונ איינמאהל פאר נאכט. אויך זאל זיא באקוקען דאס העמד ווען זיא איז זיך בודק:

יט אלע בדיקות דארפין זיין מיט א טיכעל פון אלטע לאווינט וואסע אדער באמוועל. אונ זיא זאל עס אריין טוהן אינעווייניג גאנץ טיף וויא ווייט מיגליך איז. אז עס איז איהר שווער זאל זיא האטש ביא דעם אפ ציען אונ אויך דעם ערשטין טאג אין דעם זיבעטין טאג טיף אריין טוהן וויא ווייט מיגליך איז:

כ אבער דיא נשים וואס טוהן נאר אביסעל אריין אפ צוא ווישען הייסט דאס ניט קיין בדיקה. אונ דיא מבילה איז ניט קיין טבילה:

כא דיא בדיקות זאלין זיין ביא דער ליכט פון דעם טאג. אונ ניט ביא קיין ליכט:

כב אז זיא גיפינט וועלכען טאג אויף דעם טיכעל רויט אדער שווארץ אפילו עס איז גאר מונקעל. אדער זיא גיפינט אין העמד א פלעק ווייס איז טמא. דארף זיא פאר נאכט איבער ניעס צוא מאכען דאס אפ ציען. אונ איבער ניעס אן הייבען צוא ציילען זיבען

רייניע טעג אזוי וויא מיר האבין איבען געשריבען. אונ זיא דארף ניט ווארטין קיין זיבען טאג ביז דעם אפ ציען (אזוי וויא עס שטייט בסעיף ה׳ ביי דער אשה וואס ווערט הערעשט איין נדה). נאר זיא מעג מאכין דאס אפ ציען באלד פאר נאכט. אדער ווען זיא קען:

(תצא) סימן קב. דינים פון איין כלה אונ פון איין אשה וואס איז מפיל ח״ו ער האלט צוועלף סעיפים:

א א כלה מוז ציילען זיבען רייניע טעג פאר דער טבילה. אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסימן ק״א. זעה איין דארט אלע דינים פון דעם. אפילו זיא איז נאך גאר יונג אונ זעהט נאך ניט קיין דם:

ב אויך דארף זיא זיך בודק זיין אלע טאג ביז דער חתונה. זעה איין בסימן ק״א סעיף י״ט וויא אזוי דיא בדיקות דארפין זיין:

ג זיא זאל הערשט אן הייבען ציילען דיא זיבען רייניע טעג נאהנט פון דער חתונה. ווען זיא ווייסט שוין זעכער ווען דיא חתונה וועט זיין:

ד אז אין מיטען דעם ציילען האט זיך געמאכט איין עיכוב אז דיא חתונה וועט ניט קענין זיין אין דעם טאג וואס מען האט פריער אפ געשמועסט דארף מען פרעגין א שאלה אויב זיא וועט דארפין איבער נייעט צוא ציילען דיא זיבען רייניע טעג ווען זיא ווייסט שוין זעכער ווען דיא חתונה וועט זיין:

ה בסימן ק״א סעיף ה׳ ו׳ האבין מיר געשריבען אז איין אשה וואס זעהט דם דארף צוא ווארטען פינף טאג פון אן הייב זעהן ביז דעם אפ ציען. (זעה איין דארט וואס מען מיינט אפ ציען):

ו אבער א כלה וואס זעהט דם פאר דער חתונה. אונ עס איז שוין ניט קיין צייט זיא זאל ווארטין פינף טאג ביז דעם אפ ציען אונ דער נאך ציילען זיבען רייניע טעג צוא גיין טבילה פאר דער חתונה. אונ עס איז שווער אפ צוא שלעפין דיא חתונה נאך עטליכע טאג. מעג זיא מאכין דאס אפ ציען וועלכען טאג זיא קען אונ דער נאך ציילען זיבען רייניע טעג אונ גיין טבילה פאר דער חתונה. אונ דאס איז גלייכער איידער צוא מאכין א תוספת נדה:

ז אבער קיינען דעם אפ ציען אונ ציילען זיבען רייניע טעג האט דיא כלה דעם דין אזוי וויא אנאנדערע אשה וואס מיר האבין געשריבען בסימן ק״א. זיא טאר ניט מקיל זיין דרינען ח״ו אויף קיין שום פאל:

ח ווען איינער נעמט א בתולה מוז ער תיכף נאך דער ערשטער ביאה זיך אפ שיידען אונ אוועק גיין. דען נאך דער ערשטער ביאה איז זיא שוין טמא אזוי וויא איין נדה. האטשי זיא זעהט ניט קיין בלוט:

ט דאריבער מוז זיא דער נאך ווארטען פיהר טאג אונ מאכין דאס אפ ציען אונ ציילען זיבען רייניע טעג אונ גיין טבילה:

י אויך דארף דער מאן זיך צוא דער ווארטען פון איהר מיט דיא זאכין וואס מיר האבין געשריבען בסימן צ״ט ביי א רעכטע נדה:

יא אז איין אשה איז מפיל ח״ו זאל זיא פרעגין א שאלה ווען זיא זאל מאכין דאס אפ ציען:

יב אז זיא וויל ווארטען צווייא וואכין ביז דעם אפ ציען אונ דער נאך ציילען זיבען רייניע טעג אונ גיין טבילה דארף זיא ניט פרעגין קיין שאלה:

סימן קג. דינים ווען צוא גיין טבילה. ער האלט צוועלף סעיפים:

א אויב דער מאן איז אין דער היים איז א מצוה זיא זאל זיך טובל זיין אין דער צייט ווען עס קומט איהר אויס. היינו ווען זיא האט שוין אפ געציילט דיא זיבען ריינע טעג:

ב דיא אשה וואס האלט אויף דיא טבילה כדי צוא צער דעם מאן האט אנגרויסע עבירה ה״ו:

ג זיא מעג זיך טובל זיין פרייטיג צוא נאכט אויב זיא האט ניט געקענט פריער זיך טובל זיין אונד דווקא אז דער מאן איז אין דער היים:

ד אבער אז דער מאן איז ניט אין דער היים טאר זיא זיך ניט טובל זיין פרייטיג צו נאכט:

ה דעקסט גלייכן אז זיא האט זיך געקענט טובל זיין פריער טאר זיא ניט זיך טובל זיין פרייטיג צוא נאכט:

ו אז זיא האט געקענט זיך טובל זיין פריער נאר דער מאן איז ניט געוועזין אונד איז דערשט פרייטיג געקומען צוא פארין מעג זיא אויך גיין טבילה פרייטיג צוא נאכט. צאטין דער מנהג איז אויף דעם ארט מהמיר צוא זיין זאל זיא מוען אזויא וויא דער מנהג איז:

ז אז זיא האט זיך טובל געוועזן דאנערשטיג בנאכט. אונד פרייטיג אין דער פריא איז זיא געוואר געווארין אז דיא טבילה איז ניט גוט. היינו זיא האט געפונען איין חציצה אדער וועלכער ספק אז זיא האט ניט גוט זיך טובל געוועזן מעג זיא פרייטיג צוא נאכט נאך אמאל זיך טובל זיין:

ח אז איינער נעמט איין אלמנה טאר זיא ניט גיין דיא ערשטע טבילה פרייטיג צוא נאכט. דאמעשי זיא האט ניט געקענט פריער גיין. נאר זיא זאל גיין מוצאי שבת אדער אנאנדערי נאכט:

ט אפילו אויף דעם ארט וואס מען גייט ניט מוצאי שבת טבילה צאמין מען האט ניט געקענט פריער גיין מעג זיא אויך גיין מוצאי שבת. דען זיא האט דאך ניט געטארט גיין פרייטיג צוא נאכט:

י איין אשה טאר ניט זיך טובל זיין בטאג. נאר בנאכט ווען עס שטייט שוין שטערין:

יא אז זיא קען ניט זיך טובל זיין בנאכט איבער וועלכין אונס איז דער דין אזויא. דעם זיבעטין טאג טאר זיא ניט זיך טובל זיין בטאג. נאר זיא זאל ווארטען ביז דעם אכטען טאג אונד זאל פרעגין א שאלה. קען שוין דער רב איהר מתיר זיין טובל צוא זיין דעם אכטען טאג בטאג:

יב איין כלה וואס איז זיך טובל פאר דער חופה מעג זיך טובל זיין דעם אכטען טאג בטאג:

סימן קד. דינים פון דיא זאכין וואס טארין ניט קלעבין אויף דעם גוף בשעת דער טבילה. ער האלט צוויא אונד צוואנציג סעיפים:

א דיא אשה דארף געווארינט צוא זיין עס זאל ניט קלעבין אויף איהר קיין שום זאך בשעת דער טבילה:

ב אפילו דיא פאר בארגעני ערטער וואס דאס וואסער קומט ניט דארט אריין דארפין אויך צוא זיין ריין אן א שום זאך. למשל דיא ציין דאמעשי עס קומט ניט אין מויל אריין קיין וואסער דאצופארט טאר ניט שטעקין עפים צווישען דיא ציין:

ג איבער דעם כוז זיא גוט אויס מאכין דיא ציין פאר דער טבילה. אויך זאל זיא ניט

עכיו

עסין קיין פלייש דעם טאג פון דער טבילה. נאר אז זיא איז זיך טובל מוצאי שבת מעג זיא שבת עסין פלייש. אונ זאל זיך גוט אויס שטעכין צווישען דיא ציין פאר דער טבילה. דען אז עס איז עפיס דא צווישען דיא ציין אדער אויף דיא ציין איז דיא טבילה ניט קיין טבילה:

ד זיא מוז ריין מאכין צווישען דיא פינגער פון דיא פיס עס זאל דארט ניט זיין קיין בלאטע אונ קיין שום זאך. אויך זאל זיא גוט אפ וואשין דעם שטויב פון דיא פיס:

ה עס טאר ניט זיין אויף איהר קאפ קניפט. אז זיא האט קאלטענים אונ זיא קען ניט זיא אראפ נעמין זאל זיא פרעגין א שאלה:

ו זיא מוז גיווארינט זיין גוט אפ צוא שניידען דיא נעגיל פון דיא הענט אונ פון דיא פיס:

ז אז זיא האט פאר געסין איין נאגיל אפ צוא שניידען זאל זיא איהם אפ שניידען אונ נאך אמאהל גיין טבילה. אז זיא דער ועהט הערשט אין דער פריא זאל זיא פרעגין א שאלה:

ח זיא זאל פאר ברענין דיא נעגיל. דען עס איז א סכנה אז א מענטש טרעט אויף זייא:

ט אז איין נאגיל איז גישוואלין אונ זיא קען ניט איהם אפ שניידען אונ ניט אפער נעמין דאס אום ריינקייט זאל זיא פרעגין א שאלה.

י זיא מוז גידענקין אראפ צוא נעמין פאר דער טבילה דיא פינגערליך. אונ אויס טוען דיא אוירינג:

יא זיא מוז גוט אפ וואשין דאס אום פלאט פון דיא אויגין. אויך זאלין ניט זיין צו נאנט גיקלעבט דיא האר פון דיא ברעמין:

יב פאר טריקענט בלוט וואס איז אויף דער מכה מוז זיא אפ וואשין פאר דער טבילה. אבער דיא ליחה אין דער מכה איז ניט קיין חציצה:

יג אז דיא ליחה איז ארויס אויס דער מכה אונ איז פאר טריקענט גיווארין מוז זיא עס גוט אפ וואשין:

יד איין אשה וואס איז זעציג מוז ווייקען דיא קרעץ אין ווארעם וואסער ביז זייא ווערין צוא ווייכט אונ ווייך. אונ דיא בארע קרעץ מוז זיא אראפ נעמין. חאטשי עס טוהט איהר שטארק וויא:

טו דעם פלאסטער פון דער מכה מוז זיא אראפ נעמין פאר דער טבילה:

טז עס איז שכיח א ועלכי כנים וואס זענין שטארק באהעפט אין גוף צווישען דיא האר. מען רופט זייא מידעוויסקים. דארפין פאר דער טבילה זייא אראפ נעמין מיט ווארים וואסער אונ אפ קראטצין מיט דיא נעגיל. אדער מען זאל מיט עטליכע טאג פריער טוען א רפואה מען זאל זייא ניט האבין:

יז אויך זאל זיא פאר דער טבילה אראפ נעמין דיא קליינע כנים וואס זענין באהעפט אין דיא האר:

יח יעדערי אשה מוז אכטונג געבין פאר דער טבילה עס זאל ניט קלעבין אויף דעם גוף אונ אויף דיא הענט קיין שום זאך. אונ זייא זאלין ניט זיין איין גירעכט פון קיין שום זאך. נאר אלדינג זאל זיין ריין:

יט אויך זאל זיא פאר דער טבילה ריין מאכין דיא נאז מיט דיא אוערין אין עק וויא מען זעהט אביסעל. אבער טיף איגעווייניג דארף זיא ניט אריין שטעקין דעם פינגער:

כ אויך זאל זיא פאר דער טבילה משתין זיין אונ נקיות האבין אויב זיא דארף. אונ אויך ריין מאכין אלע ערטער פון אומריינקייט:

כא דעם טאג פון דער טבילה זאל זיא ניט קנעטין קיין טייג אונ ניט טוען קיין אנדערע זאך וואס קלעבט זיך אן:

כב אז זיא דארף צו טוען לכבוד שבת מעג זיא טוען . נור זיא זאל באלד דער נאך זיך גוט אפ וואשין :

(תבא) סימן קה. דינים פון דעם קעמין און אנדערי זאכען וואס מען דארף טוען פאר דער טבילה. ער האלט דרייסיג סעיפים:

א דעם זיבעטין טאג וואס איהר קומט אוים בנאכט צוא גיין טבילה זאל זיא פארין נאכט גיין לבית המרחץ און זאל זיך אין גאנצין אפ וואשין אין א וואנע מיט ווארים וואסער :

ב און אלע קנייטשין פון גוף און אלע פאר בארגינע ערטער זאל זיא גוט אפ וואשין מיט ווארים וואסער. און זאל זיך ריין מאכין פון אלע זאכין וואס מיר האבין גישריבען בסימן ק"ד :

ג אויך דארף זיא גוט אוים קעמין דיא האר פון קאפ און פון אלע ערטער עס זאל גאר ניט קלעבין אויף זייא :

ד אויף דיא שווייסיגי ערטער מוז זיא גוט צוא שיידען דיא האר. זייא זאלין ניט זיין צוא נאנט גיקלעבט :

ה אויך דארף זיא גוט באקוקען דעם גאנצין גוף. אויב עס קלעבט עפים אויף איהר :

ו אויף דעם ארט וואס זיא קען ניט זעהן. זאל זיא אכטונג געבין מיט דיא הענט עס זאל דארט גאר ניט קלעבין. און ניט זיין איין גירעכט פון קיין שום זאך :

ז זיא טאר ניט וואשין דעם קאפ און וויא עס איז דא האר מיט קאלט וואסער נאר מיט ווארים אזויא וויא מיר האבין גישריבען. און אויך נאר מיט וואסער. און ניט מיט משקה אדער אנדערי זאכין :

ח דאס צוואגין מיט דעם וואשין דארף זיין פארין נאכט און אויך נאהנט צוא דער טבילה :

ט איבער דעם זאל זיא אן הייבען דאס וואשין ווען עס איז נאך טאג. און עס זאל גידארין ביז עס איז שוין גוט נאכט. דער נאך זאל זיא זיך תיכף טובל זיין. און זאל ניט עסין אדער טוען עפים אנדערש דער צווישען. כדי זיא זאל זיך ניט איין רעכטין :

י בשעת הדחק אז זיא האט ניט גיקענט טוען פארין נאכט זאל זיא זיך וואשין און צוואגין בנאכט. נאר זיא זאל ניט טוען גיך נאר וואלגע קעמין און וואשין זיך. און אלדינג גוט בקוקען אזויא וויא מיר האבין גישריבען :

יא אז איין אשה האט זיך טובל גיוועזן און האט ניט פריער בקוקט דעם גוף אויב ער איז ריין איז דיא טבילה ניט קיין טבילה :

יב דעסט גלייכין אז זיא האט ניט זיך צוא קעמט העלפט אויך ניט דיא טבילה :

יג אז דיא טבילה קומט אוים מוצאי שבת דארף זיא פרייטיג זיך צוואגין און וואשין. און מוצאי שבת פאר דער טבילה דארף זיא נאך אמאהל זיך צוואגין און וואשין און אלדינג גוט בקוקען אזויא וויא עס קער צוא זיין :

יד דעסט גלייכין אז דיא טבילה קומט אוים מוצאי יום טוב דארף זיא ערב יום טוב זיך צוואגין און וואשין. און מוצאי יום טוב פאר דער טבילה דארף זיא נאך אמאהל זיך צוואגין און וואשין. און אלדינג גוט בקוקען. אזויא וויא מיר האבין גישריבען :

טו אז דיא טבילה קומט אוים פרייטיג צוא נאכט זאל זיא זיך צוואגין און וואשין ווען עס איז נאך גרויסער טאג. כדי זיא זאל ניט ח"ו מחלל שבת זיין. דער נאך זאל זיא אהיים גיין צינדען לעכט. דער נאך זאל זיא צוריק גיין לבית הטבילה און זאל זיך גוט בקוקען דעם גאנצין גוף און דיא הענט אויב עס קלעבט עפים. און ווען עס ווערט זיין גוט נאכט זאל זיא זיך טובל זיין :

אויף

טז אויף דיא ערטער איז דער מנהג אז עס קומט אוים פרייטיג צוא נאכט דיא טבילה גייט זיא אין מיטען טאג לבית הטבילה אונ מאכט דאס צוואגין אונ וואשין. דער נאך גייט זיא אהיים אונ מאכט שבת. אונ בנאכט גייט זיא לבית המבילה אונ איז זיך טובל:

יז מוז זיא גיווארינט זיין נאך דעם צוואגין זיא זאל ניט נעמין אין דער האנט אריין קיין טייג אונ אנדערי זאכין וואס קלעבין זיך אן. נאר זיא זאל דענסמאלט געבין אנאנדערי אשה דיא זאכין צוא טוען:

יח אז זיא האט ניט וועמין צוא הייסען טוען מעג זיא אליין טוען נאר זיא זאל אלע מאהל אפ וואשין דיא הענט כדי עס זאל גאר ניט קלעבין אויף זייא:

יט אונ פרייטיג צוא נאכט פאר דער טבילה דארף יעדערי אשה גוט בקוקען דעם גאנצין גוף אונ דיא הענט אויב עס קלעבט עפים:

כ אז דיא טבילה קומט אויס מוצאי שבת אונ דענסמאלט איז יום טוב דארף זיא פרייטיג זיך קעמין אונ וואשין אונ בקוקען דעם גוף אויב עס קלעבט עפים. דער נאך זאל זיא זיך ארום בינדען דיא האר ביז דער טבילה:

כא אונ פון דעם צוואגין ביז דער טבילה זאל זיא זיך היטען ניט איין צוא רעכטין זיך מיט קיין שום זאך. אונ זאל ניט נעמין אין דער האנט אריין קיין טייג אונ קיין שום זאך וואס קלעבט:

כב אז זיא האט ניט ווער עס זאל טוען מעג זיא אליין טוען. נאר זיא זאל אלע מאהל אפ וואשין דיא הענט. כדי עס זאל גאר ניט קלעבין אויף זייא:

כג אונ מוצאי שבת פאר דער טבילה וועלכים זיא קען ניט נאך אמאהל זיך צוואגין ווייל עס איז יום טוב מוז זיא גוט באקוקען דעם גאנצען גוף מיט דיא האר פון קאפ אויב עס קלעבט עפים (זעה איין בסעיף ה׳ ו׳):

כד אויך זאל זיא אפ וואשין אין דער היים דיא פאר בארגינע ערטער מיט ווארים וואסער. אונ זאל זיך גוט אויס שטעכין צווישען דיא ציין עס זאל גאר נישט דארט שטעקין:

כה אויך זאל זיא פאר דער טבילה ריין מאכין דיא אויערין מיט דער נאז אונ אלע זאכין וויא ווייט מיגלעך איז:

כו דיא איינענע דינים גייען אויך אן אז עס איז יום טוב דאנערשטיג אונ פרייטיג אונ איהר קומט אויס צוא גיין טבילה דאנערשטיג בנאכט אדער פרייטיג צו נאכט דארף זיא מיטוואך זיך קעמין אונ וואשין אונ באקוקען דעם גוף:

כז אונ פאר דער טבילה דארף זיא ווידער באקוקען דעם גאנצען גוף מיט דיא האר פון קאפ. אונ אויך גיווארינט זיין אין אלע זאכין וואס מיר האבין פריער גישריבען:

כח דאס האבין מיר אלמיץ גישריבען קיגען דיא ערטער וואס מען גייט טבילה מוצאי שבת אונ יום טוב מוז מען טוהן אזוי וויא דא שטייט:

כט אז מען האט ניט אזוי גיטוהן זאל מען פרעגין א שאלה אויב מען דארף נאך אמאהל צו גיין טבילה:

ל ווער שמועסט אז זיא האט נאך דעם צוואגין אונ ריין מאכין גינוצט מיט זאכין וואס קענין זיך אן קלעבין. אונ האט ניט פאר דער טבילה באקוקט איהר גוף אויב עס קלעבט עפים. איז דיא טבילה בוודאי ניט ווערט. אונ זיא דארף נאך אמאהל צוא גיין טבילה:

דינים

(נצבים) סימן קו. דינים פון דער טבילה. ער האלט זעקס און צוואנציג סעיפים:

א זיא דארף זיך טובל זיין דעם גאנצען גוף און אלע האר מיט איינמאהל. אבער ניט שטיקלעך וויים:

ב בשעת זיא איז זיך טובל דארף שטיין איין אשה אדער א מיידעל וואס איז אלט מעהר פון צוועלף יאהר. צו זעהן עס זאל ניט ארוים שטארין קיין שום האר פון וואסער דען אז עס שטארט ארוים איין האר פון וואסער איז דיא טבילה קיין טבילה ניט:

ג בשעת דעם טובלין זאל זיא קיינער ניט צוא האלטען:

ד אז מען מוז זיא צוא האלטען זאל אנאנדערי אשה צויין שטעקין דיא האנט אין וואסער. און אונטער דעם וואסער זאל זיא אן נעמין זיא און צוא האלטען לעמני גאר ניט שטארק צו קוועטשין:

ה זיא זאל זיך ניט טובל זיין גאר אויף געשטעלט אדער שטארק איין געבויגען. דען עס איז דא ערטער אין גוף וואס ווערין פאר באהאלטען דורך דעם. און דאס וואסער קומט ניט אויף זייא:

ו דאריבער זאל זיא זיך טובל זיין אביסעל איינגעבויגען אזוי וויא זיא וועלגערט טייג. און דאס וואסער זאל אויך קומען אונטער דיא בריסטען:

ז דיא הענט און דיא פיס זאל זיא האלטען אין וואסער גלייך זיא גייט אויף דער גאס:

ח אבער אז זיא האט זייא צוא נאנט געשטעלט. אדער זיא האט צו געמאכט דיא האנט וועלכעס דאס וואסער קען ניט אריין קומען. איז דיא טבילה ניט קיין טבילה:

ט זיא דארף ניט צוא עפינען דאס מויל עס זאל אריין גיין וואסער. אויך זאל זיא ניט שטארק צו מאכין דיא ליפין. נאר זיא זאל זייא אביסעל צוא האלטין אזוי וויא עס איז געוויינטליך:

י דעסט גלייכען דיא אויגען זאל זיא ניט שטארק עפינען און אויך ניט שטארק צוא האלטין. נאר אביסעל זיא געמאכט:

יא זיא מוז געווארינט זיין אין דעם אליטען. דען אז ניט איז דיא טבילה ניט ווערט:

יב איבער דעם זאל זיא ניט מאכין דיא טבילה אלינדיג נאר מיט ישוב הדעת. זיא זאל אין זינען האבין אלץ וואס זיא דארף געווארינט זיין:

יג זיא זאל זיך גאר ניט שרעקין. דען בזכות דער גרויסער מצוה וועט ניט קומען צוא איהר קיין שום שלעכטץ ח"ו. און אז זיא וועט טוהן וויא דער דין איז וועט איהר גוט זיין אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט:

יד דיא מקוה וואס זיא איז זיך טובל דארף זיין כשר על פי הרב. ער דארף אכטונג צוא געבין זיא זאל זיין בכשרות. אויך זאל ניט זיין אונטען קיין ליים און קיין בלאטע:

טו אבער צו טובל זיין אין טייך איז דא תילוקי דינים. דאריבער זאל זיא ניט זיך טובל זיין אין טייך ציימען דער רב וועט זאגין אז מען מעג זיך טובל זיין אויף דעם ארט:

טז דאס וואסער פון דער מקוה דארף זיין הויך דרייא ג' טפין העכער פון נאפיל. דאס רעכינט מען ביא יעדערע אשה וועדליג איהר גרויס:

יז אז דאס וואסער איז ניט אזוי הויך און עס איז ניט דא קיין אנדערי מקוה מעג זיא זיך טובל זיין אין דער מקוה. נאר זיא זאל זיך אוים ציען אונטער דעם וואסער אזוי וויא א פיש אויף דער לענג פון דער מקוה:

יח אבער עס פועלט ניט זיך טובל צו זיין דארט שטייענדינע הייט. וויל דאס וואסער איז ניט אזוי הויך וויא מיר האבין געשריבען:

יט בשעת דער טבילה נאך דעם וואס זיא האט שוין זיך איינמאל טובל געווען זאל זיא

מאכין דיא ברכה ברוך אתה ה' אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על הטבילה :

כ בשעת דער ברכה זאָל זיא ניט אריין קוקען אין וואסער אריין . עס איז גלייך זיא זאָל
לייגען דיא הענט אונטער דעם הארציץ בשעת דע' ברכה :

כא דער נאָך זאָל זיא אראָפּ נעמען דיא הענט . אונ האלטען געווייגטליך אזוי וויא זיא
גייט . אונ טובל זיין זיך נאָך אמאהל וויא עס קער צו זיין :

כב נאָך דער טבילה טאָר זיא ניט זיך באָדין אָדער וואשין :

כג איין אשה דאַרף זיין אַ צנועה . אונ זאָל גיין טבילה בצינעה . מענטשין זאָלין
ניט וויסען :

כד בשעת זיא גייט אהיים פון דער טבילה זאָל באגעגענען אין איהר איין אנדערע אשה :

כה דען אַז זיא באגעגענט פריער אַ רשע אָדער אַ כלב אָדער אַ חזיר איז גלייך זיא זאָל
זיך נאָך אמאהל טובל זיין אָן אַ ברכה :

כו דעם כלל דאַרפין וויסען . אַז ווען זיא קומט אהיים אונ דער מאנט זיך אַז זיא האט
פאַר געסין צו טוהן וועלכע זאַך אונ גייט נאָך אמאהל טבילה . דאַרף זיא זיך טובל
זיין וויא עס קער צו זיין אזוי וויא מיר האבין געשריבען . נאָר קיין ברכה זאָל זיא ניט
מאכין נאָך אמאהל . דען צו מאכין נאָך אמאהל אברכה איז דאָ פיהל חילוקים :

סימן קז. דינים פון מילה. ער האלט ניין סעיפים :

א דיא מצוה פון מילה איז איין טייערע מצוה . דער פאָטער וואָס איז זוכה דער צו דאַרף
זיך פרייען דעם טאָג אונ מאכין אַ סעודה :

ב אפילו ער איז אָרעם אונ האט שוין אַ סך קינדער זאָל ער ניט זאָרגען . דען דאס קינד
ברענגט זיך מיט דיא פרנסה :

ג אַז דער פאָטער קען ניט אליין מלה זיין זאָל ער נעמין אַ מוהל וואָס איז איין ערליכער
יוד . אונ ווייסט אלע דינים פון דעם :

ד אַ טאָג פאַר דער מילה זאָל דער מוהל גיין זעהין דאס קינד אויב עס איז געזונד :

ה דער פאָטער זאָל מאכען דעם מוהל איין שליח מלה צו זיין דאס קינד . אונ ער זאָל
אליין אַרויף לייגין דאס קינד אויף דער שוים פון סנדק . אונ זאָל דער לאנגען דעם
מוהל דאס מוהל מעסער . אונ זאָל שטיין בייא דעם מלה זיין :

ו דער מוהל מאכט דיא ברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה אונ הייבט אָן מלה
צו זיין אונ דער פאָטער זאָל מאכין דיא ברכה אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו
בבריתו של אברהם אבינו . אונ דער עולם זאָל ענטפערין אמן אונ זאָגין כשם שנכנס
לברית כו' :

ז נאָך דעם מלה זיין זאָל איינער זאָגין דיא ברכה אשר קדש ידיד כו" אזוי וויא עס
שטייט אין סידור :

ח אַז אַ קינד איז געשטאָרבין ח"ו פאַר דעם מלה זיין זאָל מען עס מלה זיין בייא דעם קבר
אָן אַ ברכה . אונ עס געבין דאָרט איין נאָמען :

ט אַ קינד וואָס ווערט געבוירין צווישען טאָג אונ נאכט . זאָל מען פרעגין אַ שאלה ווען
מען זאָל עס מלה זיין :

(ווילד) סימן קח. דינים פון פדיון הבן . ער האלט ניין סעיפים :

א אַ ישראל וואָס האט אַ יונגעל וואָס ער איז אַ בכור צו דער מוטער . היינו דיא מוטער
האט נאָך ניט געהאט פאַר איהם קיין קינד . איז דער פאָטער מחויב צו מאכין אַ פדיון
הבן

הבן. היינו ער זאל געבין א כהן פינף זילבערנע רובעל אדער פאר דעם ווערט:

ב דעם פדיון הבן מאכט מען ווען דאס קינד איז שוין אלט מער פון דרייסיג טאג. היינט דעם איינדרייסיגסטען טאג. אז ער גיפאלט אום שבת מאכט מען זונטאג:

ג אז מען האט ניט קיין זילבערין געלט מעגין געבין וועלכע זאך וואס איז ווערט פינף רוסישע זילבערנע רובעל. נור וועקסלין אדער באנקעצעטיל זאל מען ניט געבין. דען מען איז ניט יוצא מיט זייא:

ד דער וואס וויל טוען דיא מצוה וויא עס קער צו זיין זאל נעמין א כהן וואס קען לערנען. אונ זאל איהם געבין דיא פינף רובעל מיט דעם גאנצין הארץ. אונ ניט אפ צו נעמין דער נאך:

ה ער זאל ניט טוען אזוי וויא דיא מענטשין וואס נעמען דער נאך אפ אונ גיבען מיט מיט דעם גאנצין הארצין. דען אזא מצוה וואס טרעפט זיך נור א מאל דארף מען ניט צו מאכין קיין ערמות. נור צו גייטין זיך אונ געבין ערינצט דאס געלט. אונ מקיים זיין דיא מצוה וויא עס קער צו זיין. ובזכות זה וועט מען מגדל זיין דאס קינד צו אלדים גוטס:

ו אז דער פאטער איז איין ארימאן. אונ קען ניט געבין בשום אופן דאס געלט עס זאל בלייבען ביי דעם כהן. זאל ער פרעגין א שאלה וויא אזוי ער זאל טוען יוצא צו זיין דעם פדיון הבן:

ז אז עס איז ניט דא קיין ווין מאכט מען דעם פדיון הבן פאר דער סעודה. ועה אין בסידור וואס דער כהן דארף זאגין אונ וואס דער פאטער דארף זאגין בשעת דעם פדיון הבן:

ח אז דיא מוטער פון קינד האט פריער עפעס מפיל גיוועזין ח"ו זאל מען פרעגין א שאלה אויב מען דארף צו מאכין א פדיון הבן:

ט א כהן אדער א לוי דארף ניט צו מאכין קיין פדיון הבן. דעסט גלייכען אז דיא מוטער פון דעם קינד האט א פאטער א כהן אונ זיא האט ניט פריער מזנה גיוועזין אדער איהר פאטער איז א לוי בארפין אויך ניט צו מאכין קיין פדיון הבן:

סימן קט. דינים פון בכור בהמה טהורה. ער האט צעהן סעיפים:

א אז א קוא אדער א גאוע אדער א שעפסיל האבין א בכור. דאס הייסט דאס ערשטע ולד איז א זכר. אונ זייא זענין דעם יודס. איז דער בכור הייליג:

ב ביי דער יוד איז א כהן אדער א לוי אדער א ישראל איז אלמץ הייליג דער בכור פון זיין בהמה:

ג היינו ווען דאס בית המקדש איז גיוועזין האט מען דעם בכור מקריב גיוועזין אין בית המקדש. דאס בלוט מיט דעם חלב. אונ דאס פלייש האבין כהנים גיגעסין:

ד אונ אפילו היינט וועלכים דאס בית המקדש איז ניט דא טאר מען ניט שעכטין דעם בכור צייטען ער קריגט א מום. אונ דער רב איז איהם מתיר:

ה אויך טאר מען נישט קיינמאהל ארבייטען מיט איהם. אונ גישט שערין פון איהם דיא וואהל:

ו אויך דארפין איהם צו געבין דעם כהן. עס איז דא אין איהם נאך דינים. דאריבער זאל מען פרעגין א שאלה וויא אזוי מען זאל זיך מיט איהם נוהג זיין:

ז איבער דעם וויל עס איז שווער היינט גיווארינט צוא זיין אין אלע דינים פון דעם בכור איז א מצוה צו פאר קויפען דיא בהמה צו אגוי איידער זיא גיווינט דעם בכור:

ח ממילא אז דיא בהמה איז דעם גוים בשעת זיא גיווינט דאס ולד איז עס ניט הייליג. גלייך מיט אנאנדער ולד וואס דיא בהמה גיווינט:

נאר

ט נאר מען דארף צוא פרעגן דעם רב וויא אזוי דאס פאר קויפען זאל זיין על פי דין התורה. מען זאל מעגן דער נאך שעכטין אונ עסין דאס ולד:

י דעסט גלייכען אז מען קויפט פון א גוי א בהמה אונ מען ווייסט ניט צו זיא האט שוין גיהאט א ולד צוא ניט האטשי דער גוי זאגט אז זיא האט שוין גיהאט איז ער ניט באגלייבט. אויך פועלט ניט קיין סימנים. נאר ווען זיא ווערט קעלביג דארף מען זיא פאר קויפען צוא אגוי על פי הרב. אזוי וויא מיר האבין גישריבען:

סימן קי. דינים פון דיא זאכין וואס מען דארף גיווארינט זיין ביא בהמות וחיות ועופות. ער האלט ניין סעיפים:

א מען טאר ניט איין שפאנין אין א וואגין צוויא מינים היינו איין אקס מיט א פערד אדער אנדערע צוויא מינים. אויך טאר מען ניט אקערין אדער טוהן וועלכע מלאכה מיט זייא בנאנט:

ב אפילו א גוי האט זייא איין גישפאנט טאר מען ניט טוהן מיט זייא אדער שרייען זייא זאלין גיין:

ג א וואגין וואס איז אין איהם איין גישפאנט צוויא מינים טאר מען ניט זיצען אויף דעם וואגין. אפילו דער בעל עגלה איז א גוי:

ד אויך טאר מען ניט ארויף לייגען קיין סחורה אז מען גייט דאלעבין:

ה א וואגין וואס איז אין איהם איין גישפאנט איין מין טאר מען ניט אן בינדען אין וואגין קיין אנדער מין אפילו אין דער זייט אדער פון הינטען:

ו מען טאר ניט צוא נאנט בינדען קיין צוויא מינים. אפילו נאר זייא זאלין גישט אנטלויפען. דאריבער טאר מען ניט צוא נאנט בינדען קיין גענדז מיט הינער זייא זאלין ניט אנטלויפען:

ז מען טאר ניט מצער זיין קיין שום לעבידיגע זאך. נאר אז עס איז מצער דעם מענטש אדער מען דארף דיא פעהל מעגין עס אפילו הרגנין:

ח אז פערד שלעפין א וואגין אונ קומען צוא א בארג אונ קענין ניט ארויף שלעפין. איז א מצוה צו העלפין. אפילו דער בעל עגלה איז אגוי (אז עס איז ניט דארט איין גישפאנט קיין צווייא מינים). כדי מען זאל ניט שלאגין דיא פערד צו פיהל:

ט מען טאר ניט מסרס זיין קיין שום לעבידיגע זאך. אויך טאר מען ניט זאגין קיין נוי ער זאל מסרס זיין דעם יודס בהמה אדער וועלכע לעבידיגע זאך:

(האזינו) סימן קיא. דינים פון שעטנז. ער האלט צעהן סעיפים:

א מען טאר ניט באהעפטין קיין וואהל מיט פאדים צו גיין דרינען. היינו מען טאר ניט נייען איין יוריש מלבוש פון וואהל מיט פאדים אדער א מלבוש פון פאדים מיט וואהל. אדער דאס אייבער צייג איז וואהל אונ דיא פאטשעווקע איז פון פאדים אדער פאר קערט טאר מען אלטיץ ניט:

ב דעסט גלייכען אז מען דרייט צו נאנט וואהל מיט פלאקס. אדער מען קניפט זייא צו נאנט. אדער מען שפילעווייט צו נאנט צווייא מלבושים איינס פון וואהל אונ איינס פון פלאקס טאר מען אלטיץ ניט גיין דרינען:

ג דיא וואהל וואס מיר שרייבען אין דעם סימן מיינט מען וואהל פון שעפסין. אונ דעם פאדים מיינט מען פאדים פון פלאקס. אבער אנדערע צווייא מינים היינו. באנוויל. קנבוס. זייד. מעגין גייען מיט וואהל אדער מיט פאדים:

ד דיא שניידערס מוזען זייער געווארינט זיין אין דעם. דען אז זייא טוהן אריין ח״ו איין פאדים פון פלאקס אין א וועלין מלבוש אדער פאר קערט טוט דער יוד וואס גייט דרינען יעדערע רגע איין עבירה אונ דיא עבירה איז אויף דעם שניידער. דען דער מענטש ווייסט דאך ניט:

ה איבער דעם וואס דיא שניידערס לייגען אריין כשרי לאווינט אין דיא וועהליגע מלבושים אונ זאגין אז דיא כשרי לאווינט איז פון קנבוס אדער באוועל מוזען זייא וויסען ועבער אז עס איז ניט קיין פאדים:

ו דעסט גליבען דיא וואס מאכין היטלען דארפין אויך געווארינט צו זיין זייא זאלין ניט מכשיל זיין ח״ו קיין יוד מיט שעטנז. אז זייא לייגען אריין סעראטע אדער אייזנגאל אין א היטעל פון וואהל מוזען זייא וויסען וועבער אז דאס איז ניט קיין פאדים:

ז דעסט גליבען איז דא טייל קנעפ וואס פון אויבען איז וואהל. אונ אויף דער אנדערער זייט וויא מען נייעט צוא צום מלבוש איז לאווינט. מוז מען זיך היטען ניט צוא ניצען זייא:

ח אז דער שניידער נייט שעטנז פון אגוים וועגען כדי ער עס אביסעל אן שפארין אויף דיא קניען. נאר ער זאל ניט וועלין זיך דער ווארימען דער מיט:

ט אפילו זיצען אויף שעטנז טאר מען אויך ניט. אפילו מען זיצט אויף א כשר מלבוש אונ דאס שעטנז ליגט פון הונטען טאר מען אויך ניט:

י טישטיכער. האנטיכער. פאר האנגין. טארין אלטין ניט זיין פון שעטנז:

סימן קיב. דינים אז מען טאר ניט גלייבין אין זאכין וואס זעהן אוים וויא כישוף. ער האלט דרייא סעיפים:

א טייל מענטשין גלייבען אין אזעלכע זאכען וואס זעהן אוים וויא כישוף. דהיינו זייא זאגין דאס ברויט איז מיר ארוים גיפאלין פון מויל. אדער דער שטעקין איז מיר ארוים גיפאלין אויס דער האנט. אדער אנדערע זאכען אזא שטייגער וואס טרעפט זיך זייא. אונ דורך דעם פאסין זייא זיך אפ זייא זאלין צינדערט ניט גיין אין וועג אריין אדער ניט אן הייבען צוא טוהן א מלאכה:

ב דעסט גלייבען איז דא טייל מענטשין וואס זאגין אז זייא ווילען צינדערט נישט אפ געבין קיין הוב ווייל עס איז גאנץ פריא. אדער עס איז תיכף נאך שבת צוא דער פוהלער וואך. אדער עס איז ראש חודש. ווילען זייא ניט אן הייבען צינדערט אפ צוא געבין א הוב:

ג בדארפין צוא וויסען אז דיא אלע זאכין איז א גרויסע עבירה. דען א יוד דארף נאר צוא גלייבען אין גאט ברוך הוא אז ער פיהרט דיא וועלט. אונ עס איז אלטין ביי איהם אין דער האנט. דאריבער דארפין נאר זיך צוא פאר זעגערין אין גאט ברוך הוא. אונ בעטין צוא איהם. אבער ניט אין זינען האבין דיא אלע נארישקייט פון דיא מענטשין וואס מיר האבין גישריבען:

סימן קיג. דינים פון געלט אנטלייען. ער האלט זעקס סעיפים:

א עס איז א גרויסע מצוה צוא אנטלייען געלט דיא ארימע לייט. אז איין עושר דארף גראט איז אויך א מצוה צוא אנטלייען איהם:

ב נאר אז דער לוה איז ניט קיין ערליכער מאן דארפין ניט צו אנטלייען איהם מען זאל זיך דער נאך מיט איהם ארום יאגען:

ג אז איינער אנטלייעט דעם אנדערין געלט אן א משכון. דער נאך וויל ער פון איהם נעמין א משכון ער זאל זיין בטוח אז יענער וועט איהם אפ געבין. אדער ער וויל זיך אפ נעמין דעם הוב פון דעם משכון. טאר ער ניט אליין נעמין פון איהם קיין משכון אז יענער גיט איהם ניט מיט זיין ווילען:

ד בייא ער גייט צוא איהם אהיים אונ נעמט זיך אליין א משכון. בייא ער חאפט פון איהם אין גאס. אדער ווא עס איז. האט ער אלטין א גרויסע עבירה:

ה נאר ער זאל גיין צום בית דין זייא זאלין שיקען זייער שליח. דער שליח זאל נעמין בייא יענעם א משכון אזוי וויא דער דין איז:

ו דיא דינים אז מען טאר ניט נעמין קיין פראצענט צייטען עס איז בהיתר עיסקא האבין מיר גישריבען בסימן ל"ט. זעה איין דארט:

סימן קיד. דינים אז מען טאר ניט גנבנין אדער גזלין. אונ מען טאר גישט קויפען קיין גניבה. ער האלט אכט סעיפים:

א מען טאר ניט גנבנין אדער גזלין אפילו אקליינקייט. בייא פון א יוד בייא פון א גוי:

ב דעסט גלייכען טאר מען ניט מאכען קיין שום שווינדיל אין האנדיל אפילו מיט א גוי:

ג אז עס איז דא א פעלער אין דער זאך וואס מען פאר קויפט דארפין יענעם צו זאגין. אפילו ער איז א גוי:

ד אפילו מען וויל אפ געבין דאס וואס מען גנבית נאר מען וויל דער וייל יענעם אביסעל מצער זיין אדער צו מאכין א גילעכטער טאר מען אויך ניט:

ח מען טאר ניט קויפען פון דעם גנב דיא זאך וואס ער האט גינגבית אפילו דאס וואס איין נוי גנבית בייא דעם אנדערין. דאס איז אויך א גרויסע עבירה. דער זעלביגער דין איז אויך בייא דער זאך וואס איז גיגזלת:

ו אז איינער וויל פאר קויפען א זאך וואס מען ווייסט אוים אז עס איז גיגנבית. הייט דיא וואס היטען פרעמדי פירות פאר קויפען פירות אויף א פאר בארגין ארט טארין ניט בייא זייא קויפען:

ז דעסט גלייכין אז א שניידער אדער אנאנדערער בעל מלאכה פאר קויפט א זעלכי שטיקלעך וואס ער דארף זייא אפ צוא געבין דעם וואס האט גיגעבין דיא זאך צוא מאכין. טארין ניט קויפען בייא איהם:

ח מען טאר ניט גנבנין אדער גזלין אדער פאלש האנדלין אונ זאגין אז מען וועט געבין פון דעם צדקה וועט דאס מכפר זיין אויף דער עבירה. דען דער אייבערשטער האט פיינט אזא מצוה וואס קומט פון איין עבירה. נאר מען זאל האנדלין ערליך אונ געבין צדקה וויא וייט מען קען. וועט דער אייבערשטער העלפין אז מען וועט האבין אלדים גוטין:

(ברכה) סימן קטו. דינים אז מען טאר ניט יענים א שאדין טוען אין גוף אדער אין געלט. ער האלט צעהן סעיפים:

א מען טאר ניט שלאגין קיין מענטשין. אז מען הייבט נאר אויף דיא האנט אויף א מענטשין צוא שלאגין איהם הייסט מען שוין א רשע:

ב אז איינער שלאגט איהם אדער אנאנדערין אונ מען קען ניט מציל זיין צאטין מען וועט איהם צוריק שלאגין מעג מען איהם צוריק שלאגין:

ג אפילו א משרת וואס פאלגט ניט טארין אויך ניט שלאגין. אבער זייני קליינע קינדער

מעגין זיא שלאגין צוא לערנין זייא דעם גוטען וועג:

ד מען טאר ניט ווארפין קיין גלאז אדער שטיינער אויף דעם ארט וואו מען קען זיך א שאדין טוען דער מיט:

ה מען טאר ניט האבין בייא זיך אין דער הײם א זאך וואס מען קען זיך א שאדין טוען. למשל א צוא בראכעני לייטער וועלכים מען קען ח"ו אראפ פאלין פון איהר. אדער אנאנדערי זאך אזא שטיינער:

ו מען טאר ניט א שאדין טוען יענעמס געלט. אויך טארין ניט גורם זיין קיין שאדין צוא יענים:

ז אויך טארין ניט קוקען אויף יענעמס תבואה וועלכים מען קען געבין איין עין הרע:

ח ווער שמועסט אז מען טאר ניט קוקען אויף יענים זעלבסט מיט שלעכטי אויגין וועלכים מען קען איהם געבין איין עין הרע ח"ו:

ט אז מען טוהט יענים א שאדין דארפין איהם צוא בצאלין. אדער האבין מיט איהם א דין תורה:

י דעסט גלייכין אז עס טרעפט זיך איינער האט גינגבת אדער גיגזלת דארף ער אפ צוא געבין אונ יענעם איבער בעטין:

סימן קטז. דינים אז מען דינגט א מענטש צוא ארבייטין דארפין איהם צוא בצאהלין אין דער צייט. ער האלט זעכטצין סעיפים:

א אז מען דינגט איינעם צוא ארבייטען אדער מען דינגט פון איינעם א בהמה אדער כלים איז א גרויסע מצוה צוא בצאלין דעם שכר אין דער צייט. אז ניט האט מען א גרויסע עבירה:

ב דיא צייט הייסט אז עס ענדיגט זיך דיא ארבייט בטאג איז צאט צוא צאלען א גאנצי טאג. אז עס ווערט נאכט אונ ער האט נאך ניט בצאלט האט ער איין עבירה:

ג ענדיגט זיך דיא ארבייט בנאכט איז צייט צוא צאלין א גאנצי נאכט. אבער אז דיא נאכט איז אוועק גיגאנגין אונ ער האט ניט בצאלט האט ער איין עבירה:

ד דער איינציגער דין איז אז דיא ארבייט איז אויף א וואך אדער אויף א חודש אדער אויף א יאהר אונ דיא ארבייט ענדיגט זיך בטאג האט ער צאט אגאנצע טאג. ענדיגט זיך דיא ארבייט בנאכט האט ער צאט א גאנצע נאכט:

ה דעסט גלייכין אז מען גיט צוא א בעל מלאכה עפים צוא מאכין אדער מען גיט עפים צוא נייען אונ ער ברענגט עס אפ בטאג איז מען מחויב צוא בצאהלין דעם טאג. אז ער ברענגט עס אפ בנאכט איז מען מחויב צוא בצאהלין דיא נאכט. אז ניט האט מען אגרויסע עבירה:

ו אבער וויא לאנג דיא זאך ליגט בייא דעם בעל מלאכה דאטשי דער בעל מלאכה האט איהם גיזאגט אז עס איז שוין פארטיג ער זאל עס שוין אפ נעמין האט ער ניט קיין עבירה וואס ער בצאלט איהם ניט איידער ער נעמט עס אפ:

ז דאס וואס מיר שרייבין אלץ אז מען האט איין עבירה אז מען בצאלט ניט אין דער צייט שמועסט נאר אז דער ארבעטער מאנט איהם אונ ער האט געלט אונ בצאלט איהם ניט:

ח אבער אז יענער מאנט איהם ניט אדער ער האט ניט קיין געלט פונקט ווען דיא צייט איז. האט ער ניט קיין עבירה:

עס

ט עס איז אבער גלייך צוא אנטלייען זיך אונ בצאלין אין דער צייט. דען יעניר לעבט דאך פון דעם:

י דיא מענטשין וואס זייער שטייגער איז ניט צוא בצאהלין דיא ארבעטארערס ביז זייא רעכינען זיך אפ מיט זייא האבין ניט קיין עבירה אז זייא גיבען ניט קיין געלט אין דער צייט אייזער זייא רעכינען זיך אפ. דען וויל דיא ארבעטארערס ווייסין אז זייער שטייגער איז אזויא האבין זייא זיך אויף דער דעה פאר דונגען:

יא אז ער געט איבער דעם ארבעטארער צוא איינעם ער זאל איהם בצאלין אונ יעניר נעמט אויף זיך צוא בצאהלין איהם האט ער שוין ניט קיין עבירה וואס ער בצאהלט ניט אין דער צייט:

יב דעסט גלייכין אז ער געט א משכון דעם ארבעטארער האט ער אויך שוין ניט קיין עבירה:

יג אז עס איז פאר בייא גיזאגנין דיא צייט וואס מיר האבין פריער גישריבען אונ ער האט איהם נאך ניט בצאהלט דארף ער צוא בצאהלין וויא אין געכסטין:

יד אז ער שלעפט איהם אפ דער נאך אלע מאהל אונ געט איהם ניט האט ער איין עבירה:

טו דעסט גלייכין אז עס קומט איין יוד בייא דעם אנדערין געלט אונ דער וואס איז שולדיג שלעפט אפ דעם אנדערין אלע מאהל אונ געט איהם ניט האט ער איין עבירה:

טז דער מענטש וואס פאר דינגט זיך צוא איין ארבייט איז מחויב צוא ארבייטען ערליך אונ ניט באלטוטשען. נאר ארבייטען מיט דעם גאנצין כח. וויא ווייט מיגליך איז:

סימן קיז. דינים פון א שלאפין. אונ פון ביקור חולים. אונ פון תשובה טוען. ער האלט צוועליף סעיפים:

א אז איינער איז שלאף ח"ו זאל ער בעטין איין ערליכען יוד ער זאל מתפלל זיין פון זיינעט וועגין. אויך זאל ער געבין צדקה אונ תשובה טוען. אונ זאל רופען איין גוטען דאקטער. אונ זאל בעטין גאט ברוך הוא ער זאל איהם שיקען א גוטע רפואה דורך דעם דאקטער. (זעה איין בסימן ל"ב אות ר') וואסערי ברכה מען מאכט איבער א רפואה:

ב דיא מצוה פון ביקור חולים איז זייער גרויס. אונ דער עיקר מצוה איז אז מען קומט אריין צוא דעם שלאפין זאל מען אכטונג געבין וואס ער דארף. אונ זעהן ער זאל האבין. אונ אויך צוא בעטין דעם אייבערשטין אז דער שלאפער זאל גיזונד ווערין. אבער אז מען בעט ניט אויף איהם איז מען ניט מקיים דיא מצוה:

ג אז מען איז שבת מבקר הולה זאל מען זאגין דיא ווערטער. "שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא":

ד אז איינער איז שלאף אויף א שלאפקייט וואס ער שעמט זיך פאר מענטשין דער וואס איז שלאף אויף א שלאפקייט וואס שאט איהם דאס רעדין. גייט מען ניט מבקר חולה זיין ווא ער ליגט. נאר מען גייט אריין אין דער פארנדיקע שטוב אונ מען געט אכטונג ער זאל האבין וואס ער דארף. אונ מען איז מתפלל ער זאל גיזונד ווערין:

ה עס איז א גרויסע מצוה צוא זאגין ווידוי ערינצט איידער מען שטארבט ח"ו. אויך איבער צוא בעטין יעדערין מענטש וואס מען האט גיזינדיקט קיגען איהם אין געלט זאכין אדער מיט רייד:

ו אונ וויל דער מענטש איז ניט פאר זעבערט אז ער וועט זיין בייא דעם שכל פאר דעם טויט. אונ אמאך מענטשין זענען שוין דאך דעם גישטארבין אן ווידוי

באריבער איז גלייך אז יעדער מענטש וואס איז שלאף זאל זאגן דיא ווידוי פון יום כיפור. אונ איבער בעטן יעדערן :

ז ער מעג בעטן ער זאל געזונד ווערן. דען דיא ווידוי איז ניט ח"ו קיין ראיה אויף דעם שטארבן. אדרבה ער קען גיכער געזונד ווערן בזכות וואס ער טוהט תשובה אויף דיא זינד. דיא ערליכע יודען טוען תמיד תשובה אונ לעבן וויא לאנג :

ח דער עיקר ווידוי איז ער זאל האבן חרטה אויף דיא זינד אונ זאגן דיא ווידוי פון יום כיפור. או"א תבוא לפניך תפלתינו כו' ביז על כל פשעינו. אז מען קען זאל מען זאגן על חטא ביז כוף. דאס קען דער מענטש זאגן תמיד ווען ער איז שלאף ח"ו אונ ווען ער איז געזונד. נאר דער עיקר איז אין זינען צוא האבן דיא טייטש אונ חרטה האבן אויף דיא זינד. אונ נעמן אויף זיך מען זאל שוין ניט זינדיגן אונ ווען מען זאגט דאס ערינצט האט מען א גרויסע מצוה. דער וואס פאר שטייט ניט דיא טייטש פון אשמנו זאל פרעגן דעם וואס פאר שטייט :

ט דער מענטש וואס זעהט ער איז ח"ו גוט שלאף זאל זאגן דעם נוסח אויף „מודה אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שרפואתי בידך ומיתתי בידך. יהי רצון מלפניך שתרפאני רפואה שלימה. ואם אמות תהא מיתתי כפרה על כל חטאים ועונות ופשעים שחטאתי ושעויתי ושפשעתי לפניך. ותן חלקי בגן עדן. וזכני לעולם הבא הצפון לצדיקים" :

י אז ער קען זאל ער אויך זאגן דיא ווידוי וואס שטייט בספר חכמת אדם כלל קנ"א סימן י"ב. נאר דער עיקר איז אין זינען צוא האבן דיא טייטש פון דיא ווערטער בשעת מען זאגט. אז ער פאר שטייט ניט זאל ער פרעגן אנאנדערין דעם פשט :

יא א שלאפער וואס וויל זאגן ווידוי אונ קען שוין ניט רעדין ח"ו זאל ער אין זינען האבן אין הארצן מיט כוונה וויא ווייט מיגליך איז :

יב מען קער צוא דער מאנין שפילער הייט דעם וואס איז גוט שלאף ער זאל זאגן ווידוי. אונ זאגן איהם ער זאל זיך גאר ניט שרעקן. אזויא וויא מיר האבן געשריבען בסעיף ד' :

(עד כאן לסדר ברכה)

הלכות אבילות

סימן קיח. דינים פון א גוסס ח"ו. אונ פון קריעה שניידין. אונ פון וואסער אויס גיסען. ער האלט זעכצען סעיפים :

א איידער דער מענטש שטארבט איז ער א גוסס ר"ל. אונ דעמאלט ווען ער איז א גוסס מארין ניט אן רירען אין איהם. דען דארף דעם אן רירען קען ער ח"ו גיכער שטארבן. איז אזויא גוט גלייך מען הרג'ת איהם אפילו אפער שלעפין דאס קישען פון איהם מארין אויך ניט :

ב פאר יציאת נשמה זאל מען רופען יודען זייא זאלין זאגן תהילים אונ צלדינג וואס שטייט בספר מעבר יבוק :

ג נאך יציאת נשמה דארף יעדער מענטש וואס איז דארט קורע צוא זיין. היינו איין צוא רייסן עפעס דאס מלבוש אין דער זאט אדער פון הינטען. דען יעדער יוד אונ יעדערי אשה האבן אין זיך מצות. ממילא דער וואס איז ביים זייער שטארבן דארף זיך אביסעל קורע זיין איף זייא. האטשי ער איז ניט קיין קרוב :

ד דיא קרובים פון מת וואס זיצען שבעה דארפין קורע זיין האטשי זייא זענען ניט דא ביים דעם שטארבן. זייא מוזען אייך רייסן אין מלבוש פארנט פאר דעם הארצן אזויא גרוים וויא א פאסט :

דער

ה דער ריס דארף זיין פון אויבען אראפ. אבער ניט אין דער ברייט. אונ אויך נאר וויא עס מלבוש איז גאנציץ. אבער ניט אין דער נאיט:

ו דעם וואס שטארבט דער פאטער אדער דיא מוטער ח"ו דארף ער זיך קורע זיין אלע מלבושים אזויא וויא מיר האבין גישריבען. חוץ דאס העמד אונ דאס אייבער מלבוש וואס ער גייט אויף דער קאפיטע דארף ער ניט קורע זיין:

ז איין אשה איז מחויב זיך קורע זיין גלייך וויא א מאנטצבול. נאר אז איין אשה איז זיך קורע אויף פאטער אונ מוטער זאל זיא ניט קורע זיין פונקט איין מלבוש קייגען אנדערין. כדי מען זאל ניט ארויס זעהן איהר העמד:

ח אויף פאטער אונ מוטער דארפין זיך קורע זיין אין מלבוש ביא דער לינקער בריסט. אונ אויך נאר מיט דער האנט. (נאר עטוואס שנייט מען איין). אונ פאר יעדערין מענטש:

ט אבער אויף אנדערי מתים וואס מען זיצט נאך זייא שבעה איז מען זיך קורע ביא דער רעכטיר ברוסט. אונ מען מעג קורע זיין מיט א מעסער. אונ עס איז גלייך מענטשין זאלין ניט זעהן דאס קורע זיין:

י אלע קריעות דארפין זיין שטייענדיקי הייט:

יא דיא אבלים זאלין זאגין צדוק הדין באלד נאך יציאת נשמה. אונ דער נאך זיך קורע זיין אזויא וויא מיר האבין גישריבען:

יב מען טאר ניט צוא גייען דעם ריס ביז נאך דרייסיג טאג. אז מען איז קורע אויף פאטער אונ מוטער טארין ניט אפילו נאך דרייסיג טאג גוט צוא נייען. נאר מען זאל שיטער צוא נייען אבי עס זאל זיין בהעפט:

יג אז איין אשה איז זיך קורע זאל זיא שיטער צוא נייען אין דרייסיג טאג:

יד אז מען ווערט הערשט גיוואר נאך דרייסיג טאג אז דער קרוב איז גישטארבין דארפין שוין ניט קורע זיין. אבער אויף פאטער אונ מוטער אפילו מען ווערט גיוואר א יאהר דער נאך דארפין אויך קורע זיין:

טו מען דארף אויס גיסען דאס וואסער פון דעם גאנצין הויז וואס דער מת איז דארט גישטארבין. אונ אויך פון צוויא הייזער דאלעבין:

טז אבער אז ער איז גישטארבין אום שבת דארפין ניט אויס גיסען דאס וואסער. אז עס איז גיבליבען אביסעל ביז מוצאי שבת איז גלייך עס אויס צוא גיסען:

סימן קיט. דינים פון איין אונן. ער האט ניינצין סעיפים:

א אז עס שטארבט איינעם א מת וואס ער דארף נאך איהם זיצען שבעה הייסט ער איין אונן. ביז מען בגראבט דעם מת. ער טאר ניט דאווינען. אונ ניט מאכין קיין שום ברכה אונ ניט נאך זאגין קיין אמן אונ ניט עוסק זיין אין ועלכי מצוה. נאר ער זאל עוסק זיין פון מת וועגין:

ב אפילו ער האט אנדערי וואס זענין עוסק דאצופארט זאל ער אויך צוא העלפין אביסעל. מען זאל זעהן אז ער איז טרוד פון מת וועגין. אונ איז זיך מצער אויף איהם:

ג איין אונן טאר ניט עסין קיין פלייש אונ טרינקען וויין. אויך טאר ער ניט עסין זיצענדיקי הייט נאר תאפענדיק. אונ ער זאל ניט מאכין קיין ברכה איבער דעם עסין:

ד אז ער עסט ברויט אדער גיבעקטץ זאל ער זיך וואשין אונ ניט זאגין על נטילת ידים. אונ ניט מאכין קיין מוציא. אונ ניט בענטשין:

ה ער זאל ניט עסין אין דעם שטיבעל וואס דער מת ליגט. נאר ערגיץ אנדערש:

ו אז ער האט ניט וויא צוא עסין זאל ער פאר הענגין פאר דעם מת מיט א פארהאנג

וואס

וואס איז הויך צעהן פאסטען. און עס זאל ניט זיין הונטען אפען. און עס זאל זיין צוא געבונדען אויבען און הונטען:

ז אז ער קען דאס אויך ניט טוהן זאל ער האטש פאר דרייען זיין פנים פון מת בשעת דעם עסין:

ח אפילו א פרעמדער מענטש טאר אויך ניט עסין און ניט טרינקען אפילו קיין וואסער אין דעם שטיבעל וואס דער מת ליגט. צייטען ער מאכט א פארהאנג אזוי וויא מיר האבין געשריבען:

ט אויך טאר מען ניט דארט מאכין קיין ברכה און נישט דאווענען. און מען טאר נישט דארט לערנין אדער תהלים זאגין נאר וואס מען זאגט לכבוד דעם מת:

י ווא עס איז דא א חברה קדושה און דער מנהג איז אז די קרובים געבען זייא אויף אלדינג און די חברה קדושה טוט שוין אלעץ און די קרובים טוהן גאר ניט. איז נאך דעם וואס דער קרוב האט שוין איבער געגעבין אלעץ צו דער חברה קדושה הייסט ער ניט קיין אונן. און מעג שוין דאווענען און מאכין א ברכה איבער דעם עסין און בענטשין און מאכין אלע ברכות אזוי וויא יעדער מענטש. נאר ניט אין דעם שטיבעל וואס דער מת ליגט אזוי וויא מיר האבין פריער געשריבען:

יא דער אונן טאר ניט זיצען אויף א באנק. און איז אסור אין אלע זאכען וואס דער אבל איז אסור. נאר די שיך דארף ער ניט אויס טוהן ביז נאך דער קבורה. אויך מעג ער גיין ווא ער דארף פון מת וועגען:

יב נאך דער קבורה אז עס איז נאך פאר דעם האלבין טאג זאל ער דאווענען אן תפילין:

יג בייא די ברכות פון דעם פון פארינט דאווענען זאל ער נאר זאגין ברכת התורה. און די דרייא ברכות. שלא עשני גוי. שלא עשני עבד. שלא עשני אשה. אבער די איבעריגע ברכות פון דעם פון פארינט דאווענען זאל ער ניט זאגין. ווייל אין דער פריא וען ער איז אויף געשטאנין איז ער פטור געוועזען פון זייא:

יד אז דער אונן האט געגעסין פאר דער קבורה און האט ניט געבענטשט אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסעיף ד׳ זאל ער בענטשין נאך דער קבורה. אבער אז עס האט לאנג גידארט וועלכים ער איז שוין ווידער הונגעריג זאל ער שוין נישט בענטשין אויף יענעם עסין:

טו אז ער האט גיהאט נקיות פאר דער קבורה זאל ער מאכין די ברכת אשר יצר נאך דער קבורה:

טז אז דער מת איז געשטארבין אום שבת הייסט ניט דער קרוב קיין אונן. ער מעג עסין פלייש און טרינקען וויין. און דארף דאווענען און מאכין אלע ברכות און בענטשין גלייך וויא אנאנדערער. נאר ער טאר ניט לערנין (חוץ הלכות אבילות) און איז אסור בתשמיש המטה:

יז שבת נאר פאר נאכט זאל ער זאגין די בלויזע קריאת שמע. און בנאכט הייסט ער שוין איין אונן און דאווענט ניט קיין מעריב און מאכט ניט קיין הבדלה ביז נאך דער קבורה. אזוי וויא מיר האבין געשריבען בסעיף א׳. ב׳. ג׳. ד׳:

יח אז די קבורה איז הערשט זונטאג זאל ער זונטאג נאך דער קבורה מאכען הבדלה איבער א כוס. און זאל ניט מער זאגין נאר דעם בורא פרי הגפן אדער שהכל און די ברכה המבדיל:

יט אז דער מת איז געשטארבין יום טוב אדער פורים זאל מען פרעגין א שאלה וויא אזוי מען זאל זיך נוהג זיין:

סימן קכ. דינים אז איין כהן טאר ניט זיך מטמא זיין צו א מת און צוא וועלכן קרוב ער זאל זיך יא מטמא זיין. ער האלט פערצען סעיפים:

א א כהן טאר ניט אן רירען אין קיין מת. אפילו א נפל וואס איין אשה האט כפיל גיוועזן טאר ער אויך ניט אן רירען דריגען. און ניט זיין אין דעם הויז אזוי ווי מיר וועלין שרייבען:

ב א כהן טאר ניט זיין אין דעם הויז ווא עס ליגט א מת. אז עס רירט אן אנדער הויז אין דעם טאר ער ניט זיין אין אנדערין אויך. און נישט אונטערין דאך פון שטארט ארוים:

ג אפילו ווייא פיהל הייזער רירען אן אינם אין אנדערין אפילו זייא רירען ניט רעכט אן גאר דורך א בעליק אדער א דרענגיל וואס ליגט פון איינעם צום אנדערין טארי ער ניט זיין אין אלע הייזער. אדער ער זאל פרעגין א שאלה:

ד א כהן טאר ניט גיין אריין אין דעם הויז וואס ליגט איין גוסס. אז ער איז דארט פון פריער זאל ער ארויס גיין בשעת דער גסיסה:

ה בשעת מען טראגט דעם מת אין דרויסען דארף דער כהן צו גיין ווייט פון איהם האלטש צווייא דריטעל פון איין אייל:

ו דער כהן מעג זיך מטמא זיין צוא זיין פאטער. און צו זיין מוטער און צו זיין ווייב. און צו זיינע קינדער. און צוא זיין ברודער. און צוא זיין שוועסטער וואס זענין פון איין פאטער און דיא שוועסטער האט נאך ניט חתונה גיהאט. ווען נאך איהר חתונה טאר ער שוין ניט זיך מטמא זיין צוא איהר:

ז צו זיינע קינדער און שוועסטער און ברידער וואס זענין נאך ניט אלט גיוועזן קיין דרייסיג טאג טאר ער ניט זיך מטמא זיין:

ח צו דיא קרובים וואס מיר האבין גישריבען בסעיף ו׳ איז א מצוה זיך מטמא צו זיין. און צוא העלפין וואס מען דארף טוהן. אבער שבת וואס מען טוהט גאר ניט זאל ער ניט זיין אין דעם הויז:

ט אז דער קרוב האט זיך אליין אוועק גינומען דאס לעבען. אדער ער איז גיוועזן א רשע און האט ניט גיזאגט קיין ווידוי פאר דעם טוט דארף דער כהן צו פרעגין א שאלה אויב ער מעג זיך צו איהם מטמא זיין:

י אז דער קרוב איז גיהרגת גיווארין איז ניט גלייך דער כהן זאל זיך מטמא זיין צוא איהם. ווער שטועסט אז עס איז אפ גישניטען גיווארין א שטיקעל פון מת. טאר ער זיך ניט מטמא זיין צו איהם:

יא דאס וואס מיר האבין גישריבען בסעיף ו׳ אז דער כהן מעג זיך מטמא זיין צוא דיא קרובים איז גאר ביז מען באגראבט זייא. אבער דער נאך טאר ער שוין נישט זיך מטמא זיין צוא זייא:

יב מען טאר ניט אריין נעמען א קליין יונגעל א כהן אין דעם הויז וואס א מת איז דארט אפילו גאר א קליין קינד:

יג אז דאס יונגעל קען שוין גיין און איז אליין אריין גיגאנגען דארף דער פאטער צוא זעהן ער זאל ארויס גיין אויב דאס יונגעל פאר שטייט שוין וואס מען זאגט איהם אז מען טאר ניט זיין דארט

יד דיא נקבות פון דיא כהנים מעגין זיך מטמא זיין:

דינים

סימן קכא. דִינִים פוּן דֶער לְוָיָה. אוּנ פוּן דֶעם עֶרְשְׁטִין עֶסִין וָואס דֶער אָבֵל עֶסְט נָאךְ דֶער לְוָיָה. עֶר הַאלְט זִיבֶּען סְעִיפִים:

א עֶס אִיז אַ מִצְוָה מְלַוֶה צוּא זַיין דֶעם מֵת. דֶער וָואס וֶועהְט טְרָאגִין דֶעם מֵת אוּנ גֵייט נִיט צוּ דֶער לְוָיָה הָאט אֵיין עֲבֵירָה:

ב אַז אֵיין עֶרְלִיכֶער יוּד אִיז גִישְׁטָארְבִּין אִיז אַ מִצְוָה צוּא וֵויינֶען נָאךְ אִיהְם עֶס אִיז אַ סְגוּלָה צוּא דֶעם מֶענְטְשׁ וָואס וֵויינְט נָאךְ אִיהְם אַז זַיינֶע קְלֵיינֶע קִינְדֶער זָאלִין נִיט שְׁטַארְבִּין:

ג כֶען מוּז שְׁטַארְק גִיוָוארִינְט זַיין דִיא מַאנְטְצְבוּל זָאלִין זִיךְ נִיט מִישֶׁען מִיט דִיא וַוייבֶּער בַּייא דֶער לְוָיָה. וֶוער שְׁטוּעֶסְט צוּרִיק וֶועגִּם. דֶען עֶס אִיז אַ סַכָּנָה אַז דִיא מַאנְטְצְבוּל טְרֶעפִין זִיךְ דֶערְנָאכְט מִיט דִיא וַוייבֶּער:

ד נָאךְ דֶער קְבוּרָה טָאר נִיט דֶער אָבֵל עֶסִין פוּן זַיינֶעם. נָאר פוּן דֶעם וָואס מֶען שִׁיקְט אִיהְם. אוּנ עֶס אִיז אַ מִצְוָה דִיא שְׁכֵנִים זָאלִין אִיהְם שִׁיקֶען עֶסִין:

ה דָאס מַאֲכָל זָאל זַיין אֵייעֶר אָדֶער אַרְבִּיס מִיט בֵּייגִיל. דֶער נָאךְ מֶעג עֶר שׁוֹין עֶסִין אֲפִילוּ פְלֵייש:

ו אַז מֶען שִׁיקְט אִיהְם נִיט אִיז גְלַייךְ עֶר זָאל פַאסְטִין בִּיז נַאכְט. אַז עֶר קֶען נִישְׁט פַאסְטִין מֶעג עֶר עֶסִין פוּן זַיינֶעם:

ז דִיא אִשָׁה וָואס זִיצְט שִׁבְעָה זָאלִין וַוייבֶּער שִׁיקֶען אִיהְר צוּא עֶסִין נָאךְ דֶער קְבוּרָה אַזוֹי וִויא מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען:

סִימָן קכב. דִינִים נָאךְ וֶועמֶען מֶען דַארְף זִיצֶען שִׁבְעָה. אוּנ פוּן דֶעם קָרוֹב וָואס וֶוערְט הֶערְשְׁט גִיוַואר אִין אַ צַייט אַרוּם. עֶר הַאלְט פִינְף סְעִיפִים:

א נָאךְ דִיא קְרוֹבִים דַארְפִין זִיצֶען שִׁבְעָה. נָאךְ פָאטֶער אוּנ מוּטֶער. נָאךְ זַיינֶע קִינְדֶער. נָאךְ שְׁוֶועסְטֶער אוּנ בְּרוּדֶער. מַאן אוּנ וַוייבּ אֵיינֶער נָאךְ דֶעם אַנְדֶערִין:

ב נָאךְ אַ קִינְד וָואס אִיז נִיט אַלְט גִיוֶוען קֵיין דְרַייסִיג טָאג דַארְפִין נִיט זִיצֶען קֵיין שִׁבְעָה. אוּנ נִיט קוֹרֵעַ זַיין נָאךְ אִיהְם. עֶס אִיז פַאר הַאנְגִן טֵייתְמָאהְל וָואס מֶען דַארְף יוֹא. דַארִיבֶּער זָאל מֶען פְרֶעגִין אַ שַׁאֲלָה:

ג אַ יוּנְגֶעל וָואס אִיז נָאךְ נִיט אַלְט קֵיין דְרַייצֶעהְן יָאהְר דַארְף נִיט זִיצֶען קֵיין שִׁבְעָה אַז עֶס שְׁטַארְבְּט אִיהְם וֶועלְכֶער קָרוֹב. אָבֶּער קוֹרֵעַ זַיין דַארְף עֶר יוֹא כְּדִין וִויא מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען בְּסִימָן קי"ח:

ד אַז אֵיינֶער וֶוערְט גִיוָואר אַז עֶס אִיז אִיהְם גִישְׁטָארְבִּין אַ קָרוֹב וָואס עֶר דַארְף נָאךְ אִיהְם זִיצֶען שִׁבְעָה אוּנ עֶס אִיז נָאךְ נִיט קֵיין דְרַייסִיג טָאג דַארְף עֶר קוֹרֵעַ צוּא זַיין אוּנ זִיצֶען שִׁבְעָה אוּנ נוֹהֵג זַיין שְׁלשִׁים. גְלַייךְ דִיא קְבוּרָה וָואלְט גִיוֶוען דֶעם טָאג וָואס עֶר אִיז גִיוָוארִין. אַז עֶר וֶוערְט גִיוָואר פַארִין דַאוִינֶען זָאל עֶר דֶעם טָאג נִיט לֵייגִין קֵיין תְּפִילִין. אַזוֹיא וִויא אַנְאנְדֶערֶער אָבֵל דֶעם טָאג פוּן דֶער קְבוּרָה:

ה אַז עֶר וֶוערְט הֶערְשְׁט גִיוָואר נָאךְ דְרַייסִיג טָאג זִיצְט עֶר נָאר אֵיין שָׁעָה. הַיְינוּ עֶר טוּהְט אוֹיס דִיא שִׁיךְ אוּנ זִיצְט אַ שָׁעָה אוֹיף דֶער עֶרְד. דֶער נָאךְ הֵייבְּט עֶר זִיךְ אוֹיף אוּנ דַארְף שׁוֹין נִיט נוֹהֵג זַיין קֵיין שִׁבְעָה אוּנ קֵיין שְׁלשִׁים. בְּסִימָן קי"ח סְעִיף י"ד הָאבִּין מִיר גִישְׁרִיבֶּען דִיא דִינִים פוּן קְרִיעָה זַיין בַּייא דֶעם מֶענְטְשׁ:

סימן קכג. דינים וואס דער אבל טאר ניט טוען אין דער שבעה. ער האלט צוואנציג סעיפים:

א דעם טאג פון דער קבורה טאר ניט דער אבל לייגן קיין תפילין:

ב דער אבל טאר ניט אין דער שבעה זיצן אויף א באנק אדער אויף בעט געוואנט. נאר אויף דער ערד אדער אויף א קליין בענקעלי:

ג צו שלאפן אין א בעט איז דיא וועלט מקיל. אבער ווען ער וויל ניט שלאפן טאר ער ניט ליגען אויף דעם בעט אונ ניט אויף א באנק:

ד דער אבל טאר ניט טוען קיין מלאכה אונ אויך ניט האנדלען. אפילו אנדערי טארין ניט טוען פון זיינעט וועגין. אז ער דארף נייטיג וועלכים ער וועט דאבין א היזק זאל ער פרעגין א שאלה:

ה דיא מענטשין וואס גיבען איבער דאס געוועלב צוא אנאנדערין אידער דער מת שטארבט טארין ניט טוען דאס נאר על פי הרב. ער זאל זייא זאגין אויף א וואסער איפן מען מעג דאס טוען:

ו קאבען אדער באקין אונ אנדערי זאכין וואס מען מוזט וועגין דיא שטוב מענטשין מעג דער אבל טוען אין שטוב:

ז דער אבל טאר ניט זיך וואשין מיט קיין ווארים וואסער. אויך טאר ער ניט זיך באדין אין קאלט וואסער. נאר דאס פנים מיט דיא הענט מעג ער זיך אפ וואשין מיט קאלט וואסער:

ח ער טאר ניט זיך שמירען פאר תענוג. אבער פון רפואה וועגין מעג ער יוא:

ט ער טאר ניט גיין אין קיין שיך אדער שטיוועל פון לעדיר:

י אז ער איז קראנק אדער ער האט א מכה אויף דעם פוס מעג ער גיין אין שיך:

יא דעסט גלייכין איין אשה וואס זיצט שבעה אונ זיא איז הערשט אין דיא דרייסיג טאג וואס זיא האט גיהאט א קינד מעג זיא גיין אין שיך. דען עס איז א סכנה פאר איהר אז זיא וועט זיך ח"ו פאר קילען:

יב אז ער דארף צוא גיין אין בית הכסא אריין אונ ער קען זיך איין רעכטין דיא פים מעג ער אן טוען שיך. נאר ער זאל אריין לייגין ערד אין זייא. דעסט גלייכין אז ער גייט וועגין א נייטיגע זאך וואס דער רב האט איהם מתיר געווען צוא גיין זאל ער אריין לייגין ערד אין דיא שיך:

יג ער איז אסור בתשמיש המטה. אונ חיבוק ונישוק:

יד ער טאר ניט לערנין נאר הלכות אבילות אונ כתובי איוב אונ קינות:

טו א מלמד מעג לערנין מיט דיא יונגליך נאך דרייא טאג פון דער שבעה. אונ אז זייא זענין קליינע קינדער מעג ער שוין דעם דריטען טאג לערנין מיט זייא:

טז ביא דעם דאווינען זאל ער ניט זאגין ביא איזהו יהי רצון כאילו הקרבתי. אויך זאל ער ניט זאגין קיין מעמדות:

יז ער טאר ניט לאכין אדער שפיעלן. אויך טאר ער ניט צוא פיהל רעדין מיט מענטשין. ווען איין בסימן קכ"ה נאך זאכין וואס דער אבל איז אס.ר. בסימן קכ"ו וועלין מיר שרייבען דיא דינים פון שבת:

יח דער אבל דארף זיך צוא באטראכטען דיא שלעכטי מעשים אונ תשובה טוען. דען יעדער זאך איז פון איבערשטען. כדי מען זאל תשובה טוען אונ גוט זיין פון היינט אן:

יט אזויא וויא מען דארף זיצען שבעה אונ מקיים זיין וואס מיר שרייבין אזויא טארין ניט וויינען צוא פיהל אויף א מת. כדי עס זאל ניט ווייטער שאטין ח"ו:

דער

ב דער ערשטער טאג פון דער שבעה איז דער טאג פון דער קבורה. אונ דעם זיבעטן טאג פון דער שבעה דארפין ניט זיצען א גאנצי טאג. נאר אין דער פריא ווען מען גייט אהיים פון שול זאל ער זיך אויף הייבין פון דער שבעה אונ אן טוען דיא שיך. יעג מעג שוין טוען וואס ער האט ניט גיטארט אין דער שבעה:

סימן קכד. דינים פון מנחם אבל זיין. אונ פון דאווינען ביא דעם אבל. ער האלט זיבען סעיפים:

א עס איז א מצוה מנחם אבל צוא זיין:

ב זייא זאלין ניט אן הייבען צוא רעדין (פון דער זאך) ביז דער אבל הייבט אן:

ג זייא זאלין ניט זאגין צום אבל וואס קענסטו טוען דער איבערשטער האט אזויא גיטוען. נאר מען דארף איהם זאגין ער זאל פאר ליב נעמין וואס דער איבערשטער טוהט. דען אלדינג וואס דער איבערשטער טוהט דארפין צוא צוא נעמין מיט ליבשאפט. אזויא וויא מיר האבין גישריבען בסימן י"ט. זעה אין דארט:

ד דיא אבלים זאלין זיצען שבעה אויף דעם ארט ווא דער מת איז גישטארבין. אונ עס איז א מצוה עס זאל דארט דאווינען א מנין אין דער פריא אונ אויף דער נאכט אפילו ווען עס איז ניט דא קיין אבל. דען דאס איז א נחת רוח פאר דער נשמה:

ה אז מען דאווינט דארט זאל מען ניט זאגין דעם או"א ברכנו בברכה ביא דער הויכי שמונה עשרה. אונ קיין תחנון אונ אל ארך אפים. אונ קיין למנצח:

• נאך דעם דאווינען זאל מען זאגין דאס קאפיטעל (תהלים מ"ט). עס איז א מצוה צוא לערנין דארט משניות:

ו אז מען דאווינט דארט ראש חודש זאל מען ניט זאגין קיין הלל. אז עס איז דא אין אנדער שטיבעל זאל דער אבל דארט ארויס גיין אונ דער עולם זאל זאגין הלל. אבער חנוכה אדער שבת ראש חודש זאל מען יוא זאגין דארט הלל:

סימן קכה. דינים פון שלשים. אונ פון צוועלף חדשים נאך פאטער אונ מוטער אונ קדיש זאגין. ער האלט צוועלף סעיפים:

א גאנץ שלשים דאס הייסט פון דער קבורה ביז דעם דרייסיגסטען טאג אין דער פריא טאר ניט דער אבל זיך שערין אדער גאהלין דיא האר. אונ ניט אפ שניידין דיא נעגיל מיט א מעסעריל אדער מיט אנאדערי כלי. אונ ניט זיך וואשין מיט ווארים וואסער. אונ ניט זיך באדין אין קאלט וואסער פאר תענוג אונ ניט אן טוהן קיין נייעם מלבוש:

ב אז ער וויל אן טוען א גיוואשין העמד נאך דער שבעה זאל ער עס געבין אנאנדערין אן צוא טוען אביסעל. אונ דער נאך מעג ער עס אן טוען:

ג אויך טאר ער ניט זיין גאנץ שלשים אויף א חתונה. אונ ניט גיין צוא א סעודת ברית מילה אדער א פדיון הבן אדער א סיום. צוא עסין אויף דער סעודה. אבער גיין באדינען דארט מעג ער יוא נאך דער שבעה. אונ ער זאל דארט ניט עסין נאר אהיים נעמין זיך זיין חלק:

ד אויך איז דער מנהג אז דער אבל שטייט ניט אויף זיין ארט אין שול גאנץ שלשים. נאר ער זאל שטיין ווייטער פון זיין ארט פיהר איילען:

ה דער וואס איז איין אבל ח"ו נאך דעם פאטער אדער נאך דער מוטער זאל ער זיך ניט שערין אדער גאהלין ביז דרייא חדשים נאך דער קבורה. אז ער האט גרויסע האר אונ איז זיך שטארק מצער זאל ער פרעגין א שאלה:

ו אויך זאל ער ניט אן טוהן קיין נייעם מלבוש ביז צוועליף חדשים נאך דער קבורה. אז ער דארף נייטיג זאל ער עס געבין איין אנדערין אן צו טוהן אויף עטליכע טאג. און דער נאך מעג ער עס אן טוהן:

ז אויך טאר ער ניט זיין אין די צוועליף חדשים אויף א חתונה אדער גיין צו א סעודה ברית מילה אדער א פדיון הבן אדער א סיום:

ח אז ער איז סנדק אדער מוהל מעג ער זיין אויף דער סעודה נאך שלשים. אויך מעג ער נאך שלשים זיין אין שול ביי דער חופה. נאר ניט אויף דער סעודה. אז ער מאכט חתונה א יתומה און אז ער וועט ניט זיין וועט ווערין די חתונה אפ געלעגט מעג ער זיין אפילו אויף דער סעודה:

ט עליף חדשים נאך דער קבורה זאל ער זאגין קדיש נאך דעם פאטער אדער נאך דער מוטער:

י אז ער קען די עליף חדשים דאווינען פארין עמוד איז זייער גוט בפרט מעריב. נאר שבת און יום טוב זאל ער ניט דאווינען פארין עמוד צייטין עס איז ניט דא קיין אנדערער. אז ער איז געוואוינט געוועזן פון פריער צו דאווינען שבת און יום טוב זאל ער פרעגין א שאלה:

יא אז ער קען לערנין נאך זייא משניות איז אויך זייער גוט. דאס איז אלעמען גרויסע טובות פאר די פאטער און מוטער מציל צו זיין זייא פון גהינם:

יב ווער שטועסט אז די קינדער טוהן גוטע מעשים זענין די פאטער און מוטער בודאי זוכה צו פיהל גוטס אויף יענער וועלט. עס איז זייער וואול די פאטער און מוטער וואס לאזען איבער גוטע קינדער:

סימן קכו. דינים פון אבילות אום שבת אדער יום טוב. ער האלט זיבען סעיפים:

א איין אבל וואס זיצט שבעה און עס קומט פריאטיג פאר נאכט זאל ער ואך לעכט צינדען אן טוהן די שיך. און מעג שוין גיין אין זייא און זיצען אויף א בענקיל ביז מוצאי שבת. נאר ער טאר ניט גיין אין מקוה אריין. און אויך ניט אן טוהן קיין קלאר העמד אפילו אום שבת:

ב אז ער איז זיך מצער פון דעם ברודעקין העמד זאל ער געבין דאס קלארי העמד איינעם אביסעל אן צו טוהן וועט ער עס מעגין דער נאך אן טוהן:

ג ער טאר ניט משמש המטה זיין אפילו אום שבת. און אויך ניט לערנין נאר דאס וואס ער מעג לערנין אין דער שבעה. און ער מעג שבת מעביר זיין די סדרה שנים מקרא ואחד תרגום:

ד אז די קבורה איז געוועזן אום יום טוב אדער חול המועד איז ער אסור יום טוב אין די זאכין וואס מיר האבין געשריבען ביי שבת. און נאך יום טוב דארף ער זיצען שבעה. דער לעצטער טאג יום טוב ווערט גירעכינט פאר איין טאג. דאריבער זיצט ער צוא זעקס טאג. און די שלשים רעכינט ער פון דער קבורה אן. (זעה איין בסימן קכ"ה וואס מען מיינט שלשים):

ה אז די קבורה איז געוועזן ערב יום טוב אדער ער איז געוואר געווארין ערב יום טוב פון א שלעכטע בשורה ח"ו און ער איז געזעסין א שעה שבעה ערב יום טוב. איבער נעמט יום טוב די שבעה און עס איז גלייך ער איז שוין געזעסין גאנץ שבעה און דארף שוין ניט זיצען שבעה נאך יום טוב. אויך ווערט די שעה גירעכינט פאר זיבען טאג פון די שלשים און דער ערשטער טאג יום טוב הייסט דער אכטער טאג פון די שלשים:

ו אַז דִיא קְבוּרָה אִיז גִיוֶוען זִיבֶּען טָאג פַאר יוֹם טוֹב אָדֶער מֶער אוּנ עֶר אִיז אָפּ גִיזֶעסְען דִיא גַאנְצֶע שִׁבְעָה פאר יוֹם טוֹב נֶעמְט יוֹם טוֹב אִיבֶּער דִיא שְׁלשִׁים. אוּנ עֶר דַארְף שׁוֹין נִיט נוֹהֵג זַיין פוּן יוֹם טוֹב אָן קַיין שְׁלשִׁים. רֹאשׁ הַשָּׁנָה אוּנ יוֹם כִּפּוּר הַייסֶען אוֹיךְ יוֹם טוֹב קַיינֶען דִיא זַאכֶען:

ז דִיא זַאכֶין וָואס מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען בְּסִימָן קכ"ה (פוּן סְעִיף ה' אָן) אַז מֶען אִיז אָבֵל אִין זַייא מֶער פוּן דְרַייסִיג טָאג אִיבֶּער דֶעם אֲבֵילוּת פוּן פָאטֶער אוּנ מוּטֶער הֶעלְפֶען נִיט צוּא זַייא קַיין יוֹם טוֹב:

סִימָן קכז. דִינִים פוּן דֶער יָאהְר צַייט. עֶר הָאלְט צֶעהְן סְעִיפִים:

א עֶס אִיז אַ מִצְוָה צוּא פַאסְטֶען אַלֶע יָאהְר אִין דֶער יָאהְר צַייט כְּדֵי מֶען זָאל זִיךְ בַּארֶעכֶענֶען דִיא שְׁלֶעכְטֶע מַעֲשִׂים אוּנ חֲרָטָה הָאבִּין אוֹיף זֵייא אוּנ תְּשׁוּבָה טוּהְן. אוּנ דוּרְךְ דֶעם וֶועלִין דִיא פָאטֶער אוּנ מוּטֶער דֶער הֵייכְט וֶוערִין בְּגַן עֵדֶן:

ב בְּשַׁעַת עֶר הֵייבְּט אָן צוּא פַאכְטֶען דִיא יָאהְר צַייט זָאל עֶר אוֹיס נֶעמִין אַז דָאס פַאסְטִין זָאל אוֹיף אִיהְם נִיט זַיין קַיין נֶדֶר. אוֹיךְ זָאל עֶר זָאגִין אַז עֶר וִויל נִיט זִיךְ אַזוֹי נוֹהֵג זַיין נָאר צִינֶדֶערְט אָדֶער וֶוען עֶר וֶועט וֶועלִין. אָבֶּער נִיט תָּמִיד. דֶען אַז עֶר וֶועט נִיט אוֹיס נֶעמִין. אוּנ עֶר וֶועט אֵיינְמָאהְל נִיט וֶועלִין פַאסְטִין וֶועט עֶר זִיךְ דַארְפִין מַתִּיר נֶדֶר זַיין. אַזוֹי וִויא מִיר הָאבִּין גִישְׁרִיבֶּען בְּסִימָן ס' סְעִיף ו' ז':

ג דִיא יָאהְר צַייט מַאכְט מֶען שְׁטֶענְדִיג דֶעם טָאג וָואס דֶער מֵת אִיז גִישְׁטָארְבִּין. חָאטְשֶׁי דִיא קְבוּרָה אִיז גִיוֶוען אַ טָאג שְׁפֶּעטֶער:

ד נָאר אַז דִיא קְבוּרָה אִיז גִיוֶוען מִיט עֶטְלִיכֶע טָאג שְׁפֶּעטֶער אוּנ דָאס יָאהְר אִיז נִיט קַיין עִיבּוּר זָאל עֶר דָאס עֶרְשְׁטֶע יָאהְר מַאכִין דִיא יָאהְר צַייט דֶעם טָאג פוּן דֶער קְבוּרָה:

ה אַז עֶר אִיז גִישְׁטָארְבִּין בְּחֹדֶשׁ אֲדָר אוּנ עֶס אִיז דֶעמָאלְט גִיוֶוען עִיבּוּר אִיז תָּמִיד דִיא יָאהְר צַייט דֶעם אֵיינְגֶענֶעם חוֹדֶשׁ. אִיז עֶר גִישְׁטָארְבִּין בַּאֲדָר רִאשׁוֹן אִיז דִיא יָאהְר צַייט אוֹיךְ בַּאֲדָר רִאשׁוֹן. אִיז עֶר גִישְׁטָארְבִּין בַּאֲדָר שֵׁנִי אִיז דִיא יָאהְר צַייט אוֹיךְ בַּאֲדָר שֵׁנִי אוּנ דֶעמָאלְט וֶוען עֶס אִיז נִיט קַיין עִיבּוּר אִיז דִיא יָאהְר צַייט אוֹיךְ בְּחֹדֶשׁ אֲדָר:

ו אָבֶּער אַז דֶעמָאלְט וֶוען עֶר אִיז גִישְׁטָארְבֶּען בְּחוֹדֶשׁ אֲדָר אִיז נִיט גִיוֶוען קַיין עִיבּוּר אִיז דִיא יָאהְר צַייט וֶוען עֶס אִיז עִיבּוּר אִין בֵּיידֶע אֲדָרִין. נָאר דֶער עֶרְשְׁטֶער אִיז מֶער חִיּוּב פוּן אַנְדֶערִין:

ז אַז דִיא יָאהְר צַייט קוּמְט אוֹיס אִין אַזַא טָאג וָואס מֶען זָאגְט נִיט קַיין תַּחֲנוּן פַאסְט מֶען נִיט (זֶעה אַיין בְּסִימָן ט"ו סְעִיף ו'):

ח דֶעסְט גְלַייכֶען אַז עֶר מַאכְט דֶעם טָאג אַ בְּרִית מִילָה אָדֶער אַ פִּדְיוֹן הַבֵּן אָדֶער עֶר אִיז סַנְדֶק אָדֶער מוֹהֵל אָדֶער עֶר אִיז אַ כֹּהֵן בַּייא דֶעם פִּדְיוֹן הַבֵּן פַאסְט עֶר אַלְטִין נִיט אַ חָתָן אִין דִיא שִׁבְעַת יְמֵי מִשְׁתֶּה פַאסְט אוֹיךְ נִיט קַיין יָאהְר צַייט:

ט דִיא טֶעג וָואס עֶר פַאסְט נִיט דַארְף עֶר הָאטְשׁ צוּ לֶערְנִין אוּנ צְדָקָה גֶעבִּין עֶר זָאל מְזַכֶּה זַיין דִיא פָאטֶער אוּנ מוּטֶער:

י דִיא נַאכְט פוּן דֶער יָאהְר צַייט זָאל עֶר נִיט עֶסִין אוֹיף קַיין חֲתוּנָה. אָבֶּער אוֹיף אַ בְּרִית מִילָה אוּנ אַ פִּדְיוֹן הַבֵּן אוּנ אַ סִיוּם מֶעג עֶר יוֹא עֶסִין אַז עֶס אִיז נִיט דִיא עֶרְשְׁטֶע יָאהְר צַייט

בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים,
ברוך הנותן ליעף כח, ולאין אונים עצמה ירבה.

הרחמן יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ויטהר מחשבותינו ולבנו לעבדו באמת ובשמחה. ונזכה לחיים הנצחיים. ובא לציון גואל. ואז יקוים בנו נבואות הטובות ונחמות של ישעיהו. והיה כהן על כסאו (זכריה ו׳. ופרש״י שם וישב כהן גדול על כסא הכהונה) במהרה בימינו אמן כן יהי רצון:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם

לוח הטעות

ווען מען וועט לערנען דיא דאזיגע סעיפים זאל מען איין זעהען דא אין דעם לוח הטעות:

בדף ז סעיף כד שטייט געשריבען.... אונ עם בלייט
דארף שטיין.... אונ עם בלייבט
בדף **א** סוף סעיף ח״.... שטייט געשריבען.... וסעיף ז״
דארף שטיין.... וסעיף כ״ז:
בדף **כד עמוד ב** סוף סעיף ב שטייט געשריבען.... איבער אנדערע משקין
דארף שטיין איבער דיא משקין:
בדף **לב** סעיף ל״א שטייט געשריבען.... גייט פריער אליין
דארף שטיין.... גייט פיהר איילין
בדף **נג עמוד ב** פאר סעיף ג״ דארף אזוי שטיין.... ב דער
אייגענער דין איז בייא דעם הויז וואס איז דארט:
בדף **סא** סוף סעיף ל׳ שטייט געשריבען.... את עמו ישראל
דארף שטיין.... את עמו ישראל בשלום:
בדף **כו** סעיף ח. ט שטייט געשריבען.... צו זיצען אן גילענט
דארף שטיין.... צו ליגען אן גילענט
בדף **עא עמוד ב** סעיף ז שטייט געשריבען.... וואס איז גילינקט
דארף שטיין.... וואס איז שטארק גילינקט
בדף **עח** סימן ק סעיף ב שטייט געשריבען.... פון דעם טאג
דארף שטיין.... אונ דעם טאג
בדף **פא** סעיף כב שטייט געשריבען.... א פלעק איז טמא
דארף שטיין.... א פלעק וואס איז טמא
בדף **פה עמוד ב** סימן ק״י סעיף ט שטייט געשריבען.... דעם יודס בהמות
דארף שטיין.... א בהמה אדער וועלכע לעבדיגע זאך:
בדף **נז** הייבט זיך אן הלכות יום טוב. דאס קער שוין ניט צוא פרשת מסעי
דען הלי׳ יום טוב דארף מען לערנען אונ דער צייט פון יום טוב:

הצעטיל קטן מרבינו אלימלך מליזענסק

אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם

א בכל עת ורגע שהוא פנוי מן התורה ובפרט שהוא יושב בטל לבדו בחדר או שוכב על מטתו ואינו יכול לישן יהיה מהרהר במצות עשה זו של ונקדשתי בתוך בני ישראל וידמה בנפשו ויצייר במחשבתו כאלו אש גדול ונורא בוער לפניו עד לב השמים והוא בשביל קדושת הש"י שובר את טבעו ומפיל א"ע להאש על קידוש הש"י ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ונמצא שאינו שוכב ויושב בטל רק מקיים מצות עשה דאורייתא:

ב בפסוק א' של ק"ש וברכה ראשונה של שמונה עשרה יהרהר כנ"ל ועוד יכוין אם יענו אותו כל או"ה בכל עינוים קשים ויפשטו עורו מבשרו להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו ויצייר בדעתו ומחשבתו כאלו עושין לו כנ"ל ובזה יצא ידי חיוב ק"ש ותפלה כדין:

ג גם בשעת אכילה וזיווג יכוין כנ"ל וכשיתחיל להרגיש תענוג גשמי יצייר במחשבתו כנ"ל ותיכף ומיד יאמר בפיו ובלבבו שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל מהרגשת תענוג גשמי הזה שהוא מהצרעת משכא דחייא וכך יאמר וראיה לדבר שיותר הי' לו תענוג ושמחה בעשיית מ"ע של ונקדשתי באופן הנ"ל שאפילו היו חוטפין אותו רוצחים באמצע אכילה וזיווג לעשות לו העינוים קשים הייתי משמח א"ע על קידוש הש"י יותר מתענוג גשמי הזה. אך יזהר שיהי' דובר באמת בלבבו ושיהי' אז בשעת מעשה תקוע על לוח לבו בתוכיות ובפנימיות הלב באמת גמור ולא ישטה א"ע להיות כגונב דעת עליונה ח"ו:

ד בכל הדברים שבעולם הן בתורה הן בתפלה הן במצות מעשיות ירגיל א"ע לומר בזה הלשון הריני עושה זאת לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה לעשות נחת רוח להבורא ית"ש וירגיל א"ע לומר זאת בתוכיות ופנימיות הלב ובהמשך הזמן ירגיש הארה גדולה באמירה זו:

ה כשיתחיל להתעורר בו מדה רעה ח"ו ממדות רעות שהוא רגיל בהם כגון עקשנות ובושת של גאוה ועצלות ובטלה המביאה לידי שיעמום וכיוצא בהם יאמר תיכף ומיד בזה הלשון ובכל כחו הכנעני החתי האמורי הפריזי החיוי והיבוסי והגרגשי וינצל. וירגיל א"ע לצמצם ראייתו שלא להסתכל חוץ לד' אמות אפי' בהיותו בביתו ובפרט בבה"כ ובחדר שלומד בדרך הילוכו בחוץ ובהזדמן לפניו אשה אפי' אשתו ובניו הקטנים וכיוצא יצייר לפני עיניו השם אדנ"י:

ו כשיבא לו ח"ו מחשבה רעה מניאוף יאמר כמה פעמים ונשמרת מכל דבר רע ויהרהר אז בדרשות חז"ל שדרשו עליו שלא יהרהר אדם ביום ויבא לידי קרי בלילה ולא יניח ח"ו לשהות המחשבה רעה במוחו שלא לטמאות שכל העליון ח"ו:

ז כשיבא ח"ו לידו בהזדמנות כנגדו הסתכלות רעה ח"ו כגון בהמה וחיה או עוף שנזקקין זה לזה או טפח מגולה באשה במקום ערוה או בצורת אשתו נדה וכיוצא בהן יאמר תיכף ומיד הפסוק ולא תתורו אחרי לבבכם ולא יטמא את שכלו ח"ו:

ח ירגיל את עצמו שלא יתחיל לדבר לשום אדם זולת לצורך גדול ההכרח לו ואף ההכרח ידבר בדברים קצרים מאוד מנופה בי"ג נפה שלא יהי' בדיבורו שום שקר ח"ו ושום חניפה ושום לשה"ר ורכילות ושום הלבנת פנים ולא שום הראות מעשיו לבני אדם וירגיל א"ע בכלל שאמרו חז"ל למוד לשונך לומר איני יודע. כשמדברין אליו ב"א אשר אין נזהרים מלדבר דברים בטלים ישמיט א"ע מהם בכל כחו ובכל מיני תחבולות וכשלא אפשר לו להשמט מהם בשום אופן עכ"פ יקצר מאוד מאוד בזה שמוכרח להשיב להם:

ט ירגיל את עצמו תיכף ומיד כשיתעורר משינתו יאמר מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלה רבה אמונתך. ויאמר אפילו בלשון אשכנז בלב שמח ברוך אל עליון אשר לי מצות ציצית אלה אשר אני מסובב בהן ומצות נטילת ידים שחרית להעביר רוח רעה והקליפה הקשה מעל שתי ידים שלי ויראה שיהי' לבו מלא שמחה באמרו כנ"ל ויקבל עליו הגדר של מיעוט הדיבור הנזכר לעיל סי' ח':

י יזהר מאוד בהתמדת הלימוד שעורין כסדרן תיכף ומיד אחר קומו משינתו ואחר אמרו תיקון חצות

והצעטיל קטן לא יזוז מהספר שלומד בו אפילו שעה אחת בכל פעם שיישב א"ע ללמוד ואחר שיאמר תפלת השב המתחל' אנא השם וכו' ותפלת הת"ת בש"צ המתחל' הנני רוצה ללמוד יראה בכל כחו שלא לעשות שום הפסק אפילו במחשבה אחרת זולת מחשבת הלימוד ומחשבת הצעטיל קטן שהוא לפני עיניו כי המאור שבה יחזירנו למוטב:

יא ירגיל א"ע להתפלל בכל כחו ובקול המעורר הכוונה להדבק המחשבה לדיבור ופניו אל הכותל בתוך סידור התפלה בבוקר ובערב ולא יסתכל לצדדין מתחלת התפלה עד סופה ובחזרת הש"ץ הש"ע יעיין בסידור לענות אמן בכל כחו על כל ברכה וברכה ובשעת קריאת התורה להטות אזנו על כל דיבור ודיבור מהקורא כקורא את המגילה ולעשות עצמו כאלם בבית [illegible]סת אפילו קודם התפלה ואחריה עד הליכתו לביתו:

יב יצייר במחשבתו תמיד בפרט בשעת קריאת הצ"ק הזה כאלו איש אחד עומד סמוך לו ומעורר אותו בקול רעש גדול לקיים כל הנהגות אלו ואל יפיל שום דבר ארצה אפילו נקודה קטנה וכשירגיל עצמו כך אזי במשך הזמן יבא עליו התעוררות גדול מצד נשמתו רשפי אש שלהבת י"ה:

יג לספר בכל פעם לפני המורה לו דרך השם ואפי' לפני חבר נאמן כל המחשבות והרהורים רעים אשר הם נגד תוה"ק אשר היצה"ר מעלה אותן על מוחו ולבו הן בשעת תורה ותפלה הן בשכבו על מטתו והן באמצע היום ולא יעלים שום דבר מחמת הבושה ונמצא ע"י סיפור הדברים שמוציא מכח אל הפועל משבר את כח היצה"ר שלא יוכל להתגבר עליו כ"כ בפעם אחרת חוץ עצה הטובה אשר יוכל לקבל מחבירו שהוא דרך השם והוא סגולה נפלאה:

יד יזהר מאוד ומאוד לחזור לפעמים בכל מעת לעת זה הצעטיל קטן ויפרש כל תיבה ותיבה בלשון אשכנז וזה יהי' לו חוק ולא יעבור מללמוד קודם הזיוג פרק ט"ז בר"ח והנהגות האר"י ז"ל ואם ישאר לו פנאי ילמוד גם פרק י"ז מר"ח הנ"ל וזה יהי' לו חוק ולא יעבור:

טו קודם נט"י לאכילה יאמר תפלת השב של ר"י ז"ל ואחר אכילת המוציא יאמר בזה הלשון לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה אין אני אוכל להנאת גופי ח"ו רק שיהי' גופי בריא וחזק לעבודתו ית"ש ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע ותענוג גשמי את היחוד קוב"ה על ידי ניצוצות קדושות של האכילה והשתיה הזה ויכוין כשהוא אוכל דבר מה או שותה דבר מה שהטעם שהוא מרגיש בפיו בשעת לעיסה ובשעת גמיעה היא פנימיות הקדוש' וניצוצו' הקדוש' השורה במאכל או במשק' ההוא וע"י האכילה והטחינה בשינים והאצטומכא נברר הפנימיות מהמאכל שלא יעשה מותר להשפיע לחיצוני' ואז נפשו נהנית מהפנימיות והפסולת נעשה מותרות ונדחה אל החיצונים ויקבל אז במחשבתו שתיכף ומיד כשירגיש שיצטרף לנקביו לא ישהה את הפסולת בקרבו לטמא ח"ו את מוחו ולשקץ את נפשו להשהות את הצואה והשתן בקרבו אפי' רגע א. וגם יצייר לפניו בשעת אכילה האותיות מאכ"ל בכתב אשורית ויהרהר שעולה צ"א כמנין הויה בשילוב אדני:

טז האדם לא נברא בעולם רק לשבר את הטבע לכן יזרז א"ע לתקן מדותיו בשנת י"ח דוקא כמו שאבאר כגון מי שנולד בטבע של עקשנות ישבר את טבעו מ' יום רצופים לעשות דוקא להיפך ממה שיעלה במחשבתו וכן מי שבטבע עצל ירגיל את את עצמו מ' יום רצופים לעשות כל דבר בזריזות הן בהולך לשכוב על מטתו הן לקום בבוקר ממשכבו הן בזריזות לבישת בגדים ונט"י ולנקות את גופו ולילך בזריזות לבהכ"נ תיכף אחר קומו מהספר וכיוצא בהן וכן מי שטבעו ביישן מהחלק של בושה רעה ירגיל את עצמו מ' יום להתפלל דוקא בקול רם וכח תנועת אבריו ולקיים כל עצמותי תאמרנה ולברך על התורה בקול רם עד שיעזרוהו מן השמים להסיר הבושה הרעה ממנו וכן מי שאמרי פיו אינם עולים יפה ומסודר מחמת הרגל טבעו וכלי הדבור שלו ירגיל את עצמו מ' יום להטות אזנו להדיבורים היוצאים מאליו הן במילי דעלמא והן במילי דשמיא הן בשעת לימוד כי הרגל של כל דבר נעשה שלטו וכן מי שטבעו אינו מתמיד בלימודו ירגיל את עצמ גם כן מ' יום וילמוד יותר מהרגל שלו ויסתכל בכ פעם קודם הלימוד בצעטיל קטן שלי ומשם ואיל

מן השמים יעזרוהו להיות מוסיף והולך בשבירת מדות הרעות עד תומם:

יז בכל עת שהוא פנוי מהתורה ומהתפלה ילמוד את עצמו בעל פה דברים הצריכים לו כגון תיקון רחל ותיקון לאה ותפלת השב וברכת לבנה ובריך שמיה ועל הכל ומודים דרבנן ויהרהר במצות עשה של ונקדשתי וכו' ככתוב לעיל. כ"ז מצאתי בכ"י:

הנהגות האדם

מהרב המגיד איש אלהי המפורסם מוהר"ר אלימלך זצ"ל

אלה הדברים אשר יעשה האדם וחי בהם

א הראשון צריך האדם ללמוד גמרא ופירש"י ותוס' ומפרשים כל אחד לפי השגתו והפוסקים אחריהם ומתחלה ילמוד ש"ע א"ח וצריך להתפלל להש"י שיבא על האמת כי חטאת נעורים של האדם הראשון מסמין עיניו שלא יראה אף שיכול לפלפל ולהגיד לאחרים דינו אבל הוא בעצמו שוכח ולא מקיימם באמת לכן צריך האדם להתחרט מאוד על עונותיו ולהתבודד עצמו קודם אור היום שאז עת רצון לבכות על גלות השכינה פעמים הרבה עד אין חקר ויבכה בדמעות וגם ביום לפעמים יתבודד ואז יראה בעצמו שעמדו עונותיו נגד עיניו. ויזכור את חטאתיו ועונותיו ופשעיו כהרים וגבעות אשר מעולם לא זכר אותם אם עשה ככה. ככה יעשה לא פעם ולא שתים ולא מאה פעמים עד אשר ירחמו עליו מן השמים ויתפלל להש"י שידריכהו בדרך ויורהו דרכו שלא יבלה חיי חייו ואז הש"י ברחמיו וברוב חסדיו יאיר עיניו באור תורתו הקדושה ויבין וישכיל תוכן הדבר לעשותו ולקיימו:

ב אלה הדברים צריך ליזהר מחנופה ומשקרים ולצנות ולה"ר וקנאה ושנאה ותחרות וכעס וגאוה ומלהסתכל בנשים ומלהרבות שיחה עם אשה אפי' עם אשתו אמרו כו' ובפרט בעת נדתה צריך הרחקה:

ג ויזכור תמיד יום המיתה וכשילמוד גמרא או שאר ספרים לא יפסיק שלא יעבור על דברי חז"ל שדרשו על הקוטפי' וכו'. ויתפלל להש"י שילמוד תורה לשמה:

ד ויעסוק באימה וביראה באיזה ספרי מוסר בכל יום בר"ח ושל"ה וח"ה:

ה ולפעמים ילמוד באימה במעט איזה כתבים מהאר"י זצלל"ה וכ"ז באימה וביראה ופחד ה', בדורות הראשונים היו נשמותיהם נשמות קדושות והיו נשמרים מנעוריהם מכל חטא ועון והיו נשמותיהם ראוים ומסוגלים ללמוד חכמה זאת אבל עתה בעו"ה שיש לנו גוף עכור וחומר עב צריך האדם לזכך ולכבס עצמו מכל חטא ולזכך נשמתו ויבין האדם אם זכך נשמתו כאשר אין יצה"ר מסיתו לשטות והבלים כאשר בתחלה ואז יוכל ללמוד בכל פעם הכתבים והש"י יזכהו אם יזכך מחשבתו בקדושה באמת ובתמים שיפתח לו שערי החכמה בכתבי האר"י זללה"ה אשר לא כן כ"ז שמלובש בתאות גופניות בהבלי זמן שהלימוד קשה לו מאד ח"ו:

ו צריך האדם לזכך גופו ונפשו בלימוד בנ"ל בלמוד הגמ' ותוס' גם דברי אגדה שבגמ' המה מסוגלים מאד לזכך נשמתו:

ז וישמור עצמו מעבירות מהרהורים רעים בכל אופן ואופן:

ח וישמור עצמו מלשנוא שום אדם מישראל כ"א הרשעים שנודעים לו בבירור שאי אפשר לדונם לכף זכות וכל שאפשר לדונם לזכות מחויב לאהוב כנפשו בכל מאודו בגופו וכנפשו לקיים ואהבת לריעך כמוך:

ט וישמור את עצמו מלדבר שום דבור קודם התפלה אפי' דבר אחד כי זה מבטל כוונת התפלה:

הנהגות האדם

י ויזהר לנקות את עצמו קודם התפלה וקודם סעודה גם בכל פעם שצריך לנקביו שלא להשהות ויעבור על בל תשקצו:

יא ויזהר שיהי' בגדיו הכתונת ומכנסים מנוקים מלכלוך וצואה וש"ז ח"ו:

יב לא יטיל אימה יתירה בתוך ביתו ולא יקפיד שום הקפדה בתוך ביתו ואם יהיה לו שום הקפדה על שום אדם או על דבר אחד יזכור מיד חטאת נעוריו ויאמר בלבו אין זה כי אם עונותי הביאוני לידי הקפדה זו וכן בכל דבר יזכור חטאותיו ועי"ז יוכנע ויושבר כח היצה"ר:

יג ויתפלל להשי"ת שיעזרהו לעשות תשובה שלימה ושלא ימות בלא תשובה ויכלול את עצמו בתוך שאר ב"ת שיעזרו שיעשה תשובה שלימה ויתפלל על מחילת עוונותיו בכלל מחילת עונות ב"י:

יד ויהיו דבריו בנחת עם בני אדם ואם משבחין אותו ילך בזריזות ויצטער את עצמו ויאמר מה זה משבחין אותי ואין בי אלו היו מכירין בשפלותי ושטותי ומעללי ומעשי הרעים ואיך אשא פני לפני הבורא ית"ש שהוא יודע ורואה מעשי בכל עת ורגע אעפ"כ הוא מרחם עלי בכל דברי:

טו ידמה בעיניו כאלו אדם עומד לנגדו תמיד ולא ירף ממנו השגחתו במעשיו תמיד ואלו היה רואה בו דבר מכוער היה מתבייש ונמאס בעיניו והיה מטמין את עצמו באמתחת עכבר מגודל הבושה על אחת כמה וכמה ית' שמו עומד עליו ורואה במעשיו בכל עת ורגע בלתי אפשר להטמין עצמו ממנו כמ"ש אם יסתר כמ"ש בא"ח:

טז אם יגנה אותו שום אדם ישמח מאד שהקרה ה' לפניו איש כזה שמתגנה במעשיו המכוערים וכל אדם יהיה בעיניו טוב ממנו:

יז ירחיק את עצמו מכל דבר שאין בו צורך לתכלית בריאת גופו לעבודת הש"י הן באכילה ושתיה הן בכל תאות והנאות:

יח ועיקר שישמור את עצמו ממשקה המשכרו כי זה חולי רע ומביא את האדם לשפלות גדול כמאמר התנא לא תרוי ולא תחטא:

יט וישמור מלהזכיר שם לבטלה:

כ וישמור עצמו מלדבר ומלחשוב שום דבר קדושה במקום מטונף כי היצר הרע מתגבר דוקא להזכיר דבר קדושה במקום מטונף:

כא וישמור עצמו מלדבר בבית הכנסת הקדוש אף דברי מוסר שלא יומשך מתוך כן לדבר בטל:

תעודת כבוד הרב הגאון הצדיק הקדוש, בוצינא קדישא, אספקלריא המאירה, מופת הדור והדרו, תפארת ישראל ע"ה פ"ה כקש"ת מו"ה **יחזקאל שרגא האלבערשטאם** זצלה"ה **משינאווע.**

הן זה איזה זמן הגידה לי האשה מרת דבורה אלמנת המופלג המנוח מו"ה אשר שטראם ע"ה מטארנא שרצונה להעלות על הדפוס ס' נועם אלימלך אמרתי לה שטוב הדבר רק באופן שיהי' ביופי והידור לא כאותן שבאו בדפוס מטושטשים. אמרה, שתדפיסו כתמונת הראשון שהדפיס בנו של המחבר זצללה"ה ועתה הביאה הקונטריסים שנדפסו והנה הנם מהודרים ויפים מאד לזאת ראוי ונכון שלא להדפיס ס' זה עד שתמכור הספרים שהדפיסה, היינו ששה שנים מעת שיצאו מהדפוס שלא להיות שלוחי מצוה נזוקין ובודאי שארית ישראל לא יעשו עולה וזכות המחבר יגן עלינו ועל כל ישראל להצילנו מכל רע ולהשפיע עלינו ברכת טוב עד יגאלנו גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

דברי הבעה"ח אור ליום ד' לסדר ולכל ב"י הי' אור ער"ח שבט שנת ששון לפ"ק:

הק' **יחזקאל שרגא האלברשטאם**